

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΙΡΑΙΩΣ

ΑΡ. ΒΙΒ.

COMI

ΒΙΒΛ.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

ΠΑΥΛΟΣ

ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

Έχοντες ὑπ' ὄψιν τὸ ἀπὸ 1 Ἰανουαρίου 1952 Φήψισμα τῆς Βουλῆς τῶν Ἑλλήνων, «περὶ ψηφίσεως τοῦ ὑπὸ τῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ ΣΗ/1949 ψηφίσματος τῆς Δ' Ἀναθεωρητικῆς Βουλῆς συνταχθέντος νέου Συντάγματος», ἀποφασίζομεν καὶ διατάσσομεν :

Α'. Νά δημοσιευθῇ διὰ τῆς Ἐφημερίδος τῆς Κυβερνήσεως τὸ παρὰ πόδας τοῦ ὡς ἄνω ψηφίσματος κατοχωρηθὲν νέον Συνταγματικὸν κείμενον, περιέχον τὰς κατὰ μεταρρῦθμιν ἢ προσθήκην ψηφισθείσας διατάξεις τοῦ Συντάγματος, συνηρμολογημένας μετὰ τοῦ ὅλου κειμένου, ἔχον ὡς ἐξῆς :

ΣΥΝΤΑΓΜΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΕΙΣ ΤΟ ΟΝΟΜΑ
ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΚΑΙ ΟΜΟΟΥΣΙΟΥ ΚΑΙ ΑΔΙΑΙΡΕΤΟΥ ΤΡΙΑΔΟΣ
Ἡ ΒΟΥΛΗ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ ΨΗΦΙΣΕΙ

ΠΕΡΙ ΘΡΗΣΚΕΙΑΣ

Ἄρθρον 1. Ἡ ἐπικρατοῦσα θρησκεία ἐν Ἑλλάδι εἶναι ἡ τῆς Ἀνατολικῆς Ὁρθόδοξου τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας· πᾶσα δὲ ἄλλη γνωστὴ θρησκεία εἶναι ἐλευθέρα καὶ τὰ τῆς λατρείας αὐτῆς τελοῦνται ἀκωλύτως ὑπὸ τὴν προστασίαν τῶν νόμων, ἀπαγορευομένου τοῦ προσηλυτισμοῦ καὶ πάσης ἄλλης ἐπεμβάσεως κατὰ τῆς ἐπικρατούσης θρησκείας.

Ἄρθρον 2. Ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος, κεφαλὴν γνωρίζουσα τὸν Κύριον Ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν, ὑπάρχει ἀναποσπάτως ἠνωμένη δογματικῶς μετὰ τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει Μεγάλης καὶ πάσης ἄλλης ὁμοδόξου τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας τηροῦσα ἀπαρασαλεύτως, ὡς ἐκεῖναι, τοὺς τε ἱεροὺς ἀποστολικοὺς καὶ συνοδικοὺς κανόνας καὶ τὰς ἱεράς παραδόσεις· εἶναι δὲ αὐτοκέφαλος, ἐνεργοῦσα ἀνεξαρτήτως πάσης ἄλλης ἐκκλησίας τὰ κυριαρχικά αὐτῆς δικαιώματα καὶ διοικεῖται ὑπὸ Ἱεράς Συνόδου Ἀρχιερέων. Οἱ λειτουργοὶ ὄλων τῶν ἀνεγνωρισμένων θρησκείων ὑπόκεινται εἰς τὴν αὐτὴν ὑπὸ τῆς Πολιτείας ἐπιτήρησιν, εἰς ἣν καὶ οἱ λειτουργοὶ τῆς ἐπικρατούσης θρησκείας.

Τὸ κείμενον τῶν Ἀγίων Γραφῶν τηρεῖται ἀναλλοίωτον· ἢ εἰς ἄλλον γλωσσικὸν τύπον ἀπόδοσις ταύτου, ἀνευ προηγουμένης ἐγκρίσεως τῆς Αὐτοκεφάλου Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει Μεγάλης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας, ἀπαγορεύεται ἀπολύτως.

Ἡ ἐλευθερία τῆς θρησκευτικῆς συνειδήσεως εἶναι ἀπαραβίαστος.

Ἡ ἐλευθέρως ἀσκησις τῶν θρησκευτικῶν καθηκόντων δὲν ἐπιτρέπεται νά προσβάλλῃ τὴν δημοσίαν τάξιν ἢ τὰ χρηστά ἤθη.

Οὐδεὶς δύναται ἕνεκα τῶν θρησκευτικῶν αὐτοῦ πεποιθήσεων ν' ἀπαλ-

λαγή της εκπληρώσεως των προς την Πολιτείαν καθηκόντων η ν' άρνηθῆ την εφαρμογήν των νόμων της Χώρας.

Έρμηνευτική δήλωσις :

Είς την άληθῆ έννοιαν του άρθρου δεν αντίκειται η είς τας Νέας Χώρας Έκκλησιαστική κατάστασις.

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΔΗΜΟΣΙΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

Άρθρον 3. Οί Έλληνες είναι ίσοι ένώπιον του νόμου. Οί Έλληνες πολίται συνεισφέρουσιν άδιακρίτως είς τά δημόσια βάρη αναλόγως των δυνάμεών των.

Μόνον πολίται Έλληνες είναι δεκτοί είς όλας τας δημοσίας λειτουργίας, πλην των δι' ειδικών νόμων εισαγομένων εξαιρέσεων.

Πολίται είναι όσοι απέκτησαν η άποκτήσωσι τά προσόντα του πολίτου κατά τους νόμους του Κράτους.

Είς πολίτας Έλληνας τίτλοι εύγενείας η διακρίσεως ουτε απονέμονται ουτε αναγνωρίζονται.

Πᾶς Έλλην βυνάμενος φέρειν δπλα ύποχρεούται νά συντελῆ είς την ύπερ της Πατρίδος άμυναν κατά τους όρισμούς των νόμων.

Άρθρον 4. Η προσωπική έλευθερία είναι άπαραβίαστος· ουδεις καταδιώκεται, συλλαμβάνεται, φυλακίζεται η άλλως πως περιορίζεται, είμη όπόταν και όπως ό νόμος όρίζει.

Άρθρον 5. Έξαιρουμένου του έπ' αυτοφώρῳ έγκλήματος ουδεις συλλαμβάνεται ουδέ φυλακίζεται άνευ ήτιολογημένου δικαστικού έντάλματος, τό όποιον πρέπει νά κοινοποιηθῆ κατά την στιγμήν της συλληψεως η προφυλακίσεως.

Ό έπ' αυτοφώρῳ η δι' έντάλματος συλληψεως κρατηθείς προσάγεται είς τόν άρμόδιον άνακριτήν άνευ τινός αναβολής, τό βραδύτερον δε έντός είκοσι τεσσάρων ώρων από της συλληψεως, εάν δε η σύλληψις έγένητο έκτός της έδρας του άνακριτου, έντός του απολύτως αναγκαίου προς μεταγωγήν χρόνου. Ό άνακριτής όφείλει έντός τριών τό πολύ ήμερών από της προσαγωγής είτε ν' απολύση τόν συλληφθέντα, είτε νά έκδώσῃ κατ' αυτού ένταλμα φυλακίσεως. Η προθεσμία αύτη παρατείνεται μέχρι πέντε ήμερών αιτήσει του προσαχθέντος, η έν περιπτώσει άνωτέρας βίας, βεβαιουμένης άμεσως δι' άποφάσεως του άρμοδίου δικαστικού συμβουλίου.

Γιαρελθούσης άπράκτου έκατέρας των προθεσμιών τούτων, πᾶς δεσμοφύλαξ η άλλος έπιτετραμμένος την κράτησιν του συλληφθέντος, είτε πολιτικός ύπάλληλος είτε στρατιωτικός, όφείλει ν' απολύση αυτόν παραχρήμα. Οί παραβάται των άνωτέρω διατάξεων τιμωρούνται επί παρανόμῳ κατακρατήσει, ύποχρεοούνται δε είς την ανόρθωσιν πάσης ζημίας προσαγενομένης είς τόν παθόντα, και προσέτι είς ίκανοποίησιν αυτού διά χρηματικού ποσού ώς νόμος όρίζει.

Διά νόμου όρίζονται τό ανώτατον όριον προφυλακίσεως καθώς και οί όροι ύπό τους όποιους παρέχεται άποζημίωσις ύπό του Κράτους είς άδικως προφυλακισθέντας η καταδικασθέντας.

Άρθρον 6. Επί των πολιτικών έγκλημάτων δύναται πάντοτε τό συμβούλιον των πλημμελειοδικών, τῆ αιτήσει του προφυλακισθέντος, νά έπιτρέψῃ την άπόλυσιν τούτου επί έγγυήσει όριζομένη διά δικαστικού βουλευματος, καθ' ού έπιτρέπεται άνακοπή.

Ουδέποτε επί των έγκλημάτων τούτων η προφυλάκισις δύναται νά παραταθῆ πέραν των τριών μηνών.

Ἑρμηνευτικὴ δῆλωσις :

Οὐδέποτε ἀπαλείπεται ἡ ἐν τῷ μέλλοντι εἰσαγωγή γενικῶν ἢ εἰδικῶν νόμων, καταργούτων ἢ περιεριζόντων τὴν προφυλάκτιν ἢ καθιστώντων τὴν ἐπὶ ἔγγυθαι ἀπόλυτον ὑποχρεωτικὴν διὰ τὸν δικαστὴν. Ἐννοεῖται, ἐπίσης, ὅτι ἡ ἐν τῷ δευτέρῳ ἔδαφι τιθεμένη τρίμηνος κατ' αὐτότατον ἄριον διάρκεια τῆς προφυλακτικῆς περιλαμβάνει τὸ τε στάσιον τῆς δλης ἀνακρίσεως καὶ τὸ τῆς ἐνώπιον τῶν συμβουλίων διαδικασίας ὁριστικῆς ἐκδικάσεως.

Ἄρθρον 7. Ἄδικημα δὲν ὑπάρχει, οὐδὲ ποινὴ ἐπιβάλλεται, ἂνευ νόμου ἰσχύοντος πρὸ τῆς τελέσεως τῆς πράξεως. Βαρυτέρα ποινὴ οὐδέποτε ἐπιβάλλεται μετὰ τὴν τέλεσιν τῆς πράξεως.

Ἄρθρον 8. Οὐδεὶς ἀφαιρεῖται ἄκων τοῦ παρὰ τοῦ νόμου ὀρισμένου εἰς αὐτὸν δικαστοῦ. Δικαστικά ἐπιτροπὰ καὶ ἔκτακτα δικαστήρια ὄφ' οὐδὲν ὀνδήποτε ὄνομα δὲν ἐπιτρέπεται νὰ συσταθῶσιν.

Ἄρθρον 9. Ἐκαστος ἢ καὶ πολλοὶ ὁμοῦ ἔχουσι τὸ δικαίωμα, τηροῦντες τοὺς νόμους τοῦ Κράτους, ν' ἀναφέρωνται ἐγγράφως πρὸς τὰς ἀρχάς, ὑποχρεουμένας εἰς ταχεῖαν ἐνέργειαν καὶ ἔγγραφον ἀπάντησιν πρὸς τὸν ἀναφερόμενον κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ νόμου. Μόνον μετὰ τὴν τελικὴν ἀπόφασιν τῆς πρὸς ἡν ἡ ἀναφορά ἀρχῆς καὶ τῇ ἀδείᾳ ταύτης ἐπιτρέπεται ἡ ζήτησις εὐθυνῶν παρὰ τοῦ ὑποβαλόντος τὴν ἀναφορὰν διὰ παραβάσεις ἐν αὐτῇ ὑπαρχούσας.

Ἑρμηνευτικὴ δῆλωσις :

Ἄναφορὰ νοεῖται ἡ προσφυγὴ πρὸς ἀρμοδίαν ἀρχὴν οὐχὶ ἕ ἀίτησις πληροφοριῶν, διὰ τὴν παροχὴν τῶν ὁποίων πάντως εἶναι ἠθικῶς ὑπεύθυνος ἐκάστη ἀρχή.

Ἄρθρον 10. Οἱ Ἕλληνες ἔχουσι τὸ δικαίωμα τοῦ συνέρχεσθαι ἡσυχῶς καὶ ἀόπλως. Μόνον εἰς τὰς δημοσίας συναθροίσεις δύναται νὰ παρίσταται ἡ ἀστυνομία. Αἱ ἐν ὑπαίθρῳ συναθροίσεις δύνανται ν' ἀπαγορευθῶσιν ἂν ὡς ἐκ τούτων ἐπίκειται κίνδυνος εἰς τὴν δημοσίαν ἀσφάλειαν.

Ἄρθρον 11. Οἱ Ἕλληνες ἔχουσι τὸ δικαίωμα τοῦ συνεταιρίζεσθαι, τηροῦντες τοὺς νόμους τοῦ Κράτους, οἷτινες ὅμως οὐδέποτε δύνανται νὰ ἀπαγάγουν τὸ δικαίωμα τοῦτο εἰς προηγουμένην τῆς Κυβερνήσεως ἀδειαν.

Συνεταιρισμὸς δὲν δύναται νὰ διαλυθῇ ἕνεκα παραβάσεως τῶν νόμων, εἰμὴ διὰ δικαστικῆς ἀποφάσεως.

Τὸ δικαίωμα τοῦ συνεταιρίζεσθαι εἰς τοὺς δημοσίους ὑπαλλήλους καὶ ὑπαλλήλους νομικῶν προσώπων καὶ ὀργανισμῶν δημοσίου δικαίου δύναται διὰ νόμου νὰ ὑποβληθῇ εἰς ὀρισμένους περιορισμούς.

Ἡ ἀπεργία εἰς τοὺς δημοσίους ὑπαλλήλους καὶ εἰς τοὺς ὑπαλλήλους νομικῶν προσώπων καὶ ὀργανισμῶν δημοσίου δικαίου ἀπαγορεύεται.

Ἄρθρον 12. Ἡ κατοικία ἐκάστου εἶναι ἀσυλον. Οὐδεμίαν κατ' οἶκον ἔρευνα ἐνεργεῖται, εἰμὴ ὅτε καὶ ὅπως ὁ νόμος διατάσσει.

Οἱ παραβάται τῶν διατάξεων τούτων τιμωροῦνται ἐπὶ καταχρῆσει τῆς ἐξουσίας τῆς ἀρχῆς, ὑποχρεοῦνται δὲ εἰς πλήρη ἀποζημιῶσιν τοῦ παθόντος καὶ προσέτι εἰς ἰκανοποίησιν αὐτοῦ διὰ χρηματικοῦ ποσοῦ, ὡς ὁ νόμος ὀρίζει.

Ἄρθρον 13. Πάντες οἱ εὐρισκόμενοι ἐντὸς τῶν ὀρίων τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπικρατείας ἀπολαύουσι ἀπολύτου προστασίας τῆς ζωῆς καὶ τῆς ἐλευθερίας των ἀδιακρίτως ἔθνικότητος, θρησκείας καὶ γλώσσης. Ἐξαιρέσεις ἐπιτρέπονται εἰς τὰς περιπτώσεις τὰς προβλεπομένας ὑπὸ τοῦ Διεθνούς Δικαίου.

Ἄρθρον 14. Ἐκαστος δύναται νὰ δημοσιεύῃ προφορικῶς, ἐγγράφως καὶ διὰ τοῦ τύπου τοὺς στοχασμούς του, τηρῶν τοὺς νόμους τοῦ Κράτους. Ο ἴσος εἶναι ἐλεύθερος. Ἡ λογοκρισία, ὡς καὶ πᾶν ἄλλο προληπτικὸν μέ-

τρον, απαγορεύεται. Απαγορεύεται ωσαύτως η κατάσχεσις εφημερίδων και άλλων εντύπων διατριβών είτε πρό της δημοσίευσως είτε μετ' αυτήν.

Επιτρέπεται και' εξαίρεσιν η κατάσχεσις μετά την δημοσίευσιν :

α) Ένεκα προσβολής κατά της Χριστιανικής Θρησκείας η Ένεκα ασεμνών δημοσιευμάτων προσβαλλόντων καταφανώς την δημοσίαν αιδώ, κατά τας όπο του νόμου όριζόμενας περιπτώσεις, β) Ένεκα προσβολής του προσώπου του Βασιλέως, του Διαδόχου, των συζύγων και των τέκνων αυτών, γ) εάν το περιεχόμενον του δημοσιεύματος κατά τους όρους του νόμου είναι φύσεως τοιαύτης ώστε : 1) να αποκαλύπτη κινήσεις των ενόπλων δυνάμεων στρατιωτικής σημασίας η όχυρώσεις της Χώρας, 2) να είναι προφανώς στασιαστικόν η να στρέφεται κατά της έθνικής άκεραιότητας η ν' αποτελή πρόκλησιν εις διάπραξιν έγκλήματος εσχάτης προδοσίας. Άλλ' εις τας περιπτώσεις ταύτας έντός είκοσι τεσσάρων ώρων από της κατασχέσεως όφείλει ο εισαγγελεύς να ύποβάλη την όπόθεσιν εις τό δικαστικόν συμβούλιον και τοϋτο έντός έτέρων είκοσι τεσσάρων ώρων ν' αποφανθῆ περί της διατηρήσεως η της άρσεως της κατασχέσεως' άλλως η κατάσχεσις αφρεται αυτοδικαίως. Άνακοπή κατά του βουλεύματος επιτρέπεται εις μόνον τον δημοσιεύσαντα τό κατασχεθέν. Τό δικαστήριον, μετά τρεις τουλάχιστον καταδικας εις περίπτωσην διαπράξεως δια του τύπου άδικήματος δι' ό επιτρέπεται κατάσχεσις, διατάσσει την όριστικήν η προσωρινήν παύσιν της έκδόσεως του έντύπου και εις βαρείας περιπτώσεις την απαγόρευσιν της άσκήσεως του δημοσιογραφικού επαγγέλματος ύπό του καταδικασθέντος. Η παύσις η η απαγόρευσις άρχονται άφ' ης η καταδικαστική άπόφασις καταστή τελεσίδικος.

Απαγορεύεται η παρ' οίουδήποτε χρήσις του τίτλου παυθείσης εφημερίδος επί μίαν δεκαετιαν από της όριστικής παύσεως της.

Τά άδικήματα του τύπου είναι αυτόφωρα.

Η έκδοσις εφημερίδων επιτρέπεται μόνον εις πολίτας Έλληνας μη έστερημένους των πολιτικών αυτών δικαιωμάτων.

Νόμος θέλει όρισει τον τρόπον της δια του τύπου έπανορθώσεως των ανακριβών δημοσιευμάτων, ως επίσης τας προϋποθέσεις και τά προσόντα δια την άσκησιν του δημοσιογραφικού επαγγέλματος.

Επιτρέπεται να ληφθώσι δια νόμου ιδιαίτερα κατασταλτικά μέτρα προς καταπολέμησιν της επικινδύνου εις τό ηθος της νεότητος φιλολογίας.

Αι προστατευτικά του τύπου διατάξεις του παρόντος άρθρου δέν εφαρμόζονται επί των κινηματογράφων, δημοσίων θεαμάτων, φωνογραφίας, ραδιοφωνίας και άλλων παρεμφερών μέσων μεταδόσεως λόγου η παραστάσεως. Ο τε έκδότης εφημερίδος και ο συγγραφεύς επιληψίμου δημοσιεύματος, άναφερομένου εις τον ιδιωτικόν βίον, πλην της κατά τους όρους του ποινικού νόμου έπιβαλλομένης ποινής, είναι άστικώς και άλληλεγγύως υπεύθυνοι εις πλήρη άνόρθωσιν πάσης προσγενομένης ζημίας και εις ίκανοποίησιν του παθόντος δια χρηματικού ποσού, ως ο νόμος όρίζει.

Άρθρον 15. Ούδεις όρκος επιβάλλεται άνευ νόμου όρίζοντος και τον τρόπον αυτού.

Άρθρον 16. Η Παιδεία τελεί ύπό την άνωτάτην έποπτείαν του Κράτους και ενεργείται δαπάνη αυτού η των όργανισμών τοπικής αυτοδιοικήσεως.

Εις πάντα τά σχολεία μέσης και στοιχειώδους εκπαίδευσως, η διδασκαλία άποσκοπεί την ηθικήν και πνευματικήν άγωγήν και την ανάπτυξιν της έθνικής συνειδήσεως των νέων επί τη βάσει των ιδεολογικών κατευθύνσεων του έλληνοχριστιανικού πολιτισμού.

Ἡ στοιχειώδης ἐκπαίδευσις εἶναι δι' ὅλους ὑποχρεωτικὴ, παρέχεται δὲ δωρεάν ὑπὸ τοῦ Κράτους. Ὁ νόμος ὀρίζει τὰ ἔτη τῆς ὑποχρεωτικῆς φοιτήσεως, τὰ ὅποια δὲν δύνανται νὰ εἶναι ὀλιγώτερα τῶν ἑξ.

Τὰ ἀνώτατα ἐκπαιδευτικὰ ἰδρύματα αὐτοδιοικοῦνται ὑπὸ τὴν ἐπιτροπείαν τοῦ Κράτους, οἱ δὲ καθηγηταὶ τούτων εἶναι δημόσιοι ὑπάλληλοι.

Ἐπιτρέπεται, κατόπιν ἀδείας τῆς ἀρχῆς, εἰς ἰδιώτας μὴ ἐστερημένους τῶν πολιτικῶν δικαιωμάτων καὶ εἰς νομικὰ πρόσωπα ἢ ἱδρύσεις ἐκπαιδευτηρίων λειτουργούντων κατὰ τὸ Σύνταγμα καὶ τοὺς νόμους τοῦ Κράτους.

Ἄρθρον 17. Οὐδεὶς στερεῖται τῆς ἰδιοκτησίας αὐτοῦ, εἰμὴ διὰ δημοσίαν ὠφέλειαν προσηκόντως ἀποδεδειγμένην, ὅτε καὶ ὅπως ὁ νόμος διατάσσει, πάντοτε δὲ προηγουμένης πλήρους ἀποζημιώσεως. Ἡ ἀποζημίωσις ὀρίζεται ὑπὸ τῶν τακτικῶν δικαστηρίων. Ἐν ἐπιγυρῶσῃ δὲ περιπτώσει δύναται καὶ προσωρινῶς νὰ ὀρισθῇ δικαστικῶς μετ' ἀκρόασιν ἢ πρόσκλησιν τοῦ δικαιούχου, ὅστις δύναται νὰ ὑποχρεωθῇ κατὰ τὴν κρίσιν τοῦ δικαστοῦ εἰς παροχὴν ἀναλόγου ἐγγυήσεως, καθ' ὃν τρόπον ὀρίσει ὁ νόμος. Πρὸ τῆς καταβολῆς τῆς ὀριστικῆς ἢ προσωρινῶς ὀρισθείσης ἀποζημιώσεως διατηροῦνται ἀκέραια πάντα τὰ δικαιώματα τοῦ ἰδιοκτῆτου μὴ ἐπιτρεπομένης τῆς καταλήψεως.

Εἰδικοὶ νόμοι κανονίζουσι τὰ τῆς ἰδιοκτησίας καὶ διαθέσεως τῶν μεταλλείων, ὄρυχείων, ἀρχαιολογικῶν θησαυρῶν, ἰαματικῶν ρεόντων καὶ ὑπογείων ὕδατων.

Ἐπίσης διὰ νόμου ρυθμίζονται τὰ τῆς ἰδιοκτησίας καὶ ἰχθυοτροφικῆς ἐκμεταλλεύσεως καὶ διαχειρίσεως τῶν λιμνοθαλασσῶν καὶ μεγάλων λιμνῶν.

Εἰδικοὶ νόμοι ρυθμίζουσι τὰ τῶν ἐπιτάξεων διὰ τὰς ἀνάγκας τῶν ἐνόπλων δυνάμεων εἰς περίπτωσιν πολέμου ἢ ἐπιστρατεύσεως, ἢ πρὸς θεραπείαν ἀμέσου κοινωνικῆς ἀνάγκης, δυναμένης νὰ θέσῃ εἰς κίνδυνον τὴν δημοσίαν τάξιν ἢ ὑγείαν.

Ἑρμηνευτικὴ δῆλωσις :

Ἐν τῷ ὄρῳ «ἰδιοκτησία» νοεῖται καὶ ἡ κινήτη.

Ἄρθρον 18. Αἱ βάσανοι καὶ ἡ γενικὴ δήμευσις ἀπαγορεύονται. Ὁ πολιτικὸς θάνατος καταργεῖται. Ἡ θανατικὴ ποινὴ ἐπὶ πολιτικῶν ἐγκλημάτων, ἐκτὸς τῶν συνθέτων, καταργεῖται.

Ἄρθρον 19. Οὐδεμίᾳ προηγουμένην ἀδείᾳ τῆς διοικητικῆς ἀρχῆς ἀπαιτεῖται πρὸς εἰσαγωγὴν εἰς δίκην τῶν δημοσίων καὶ δημοτικῶν ὑπαλλήλων διὰ τὰς περὶ τὴν ὑπηρεσίαν ἀξιοποίνους πράξεις αὐτῶν ἐκτὸς τῶν περὶ Ὑπουργῶν εἰδικῶς διατεταγμένων.

Ἄρθρον 20. Τὸ ἀπόρητον τῶν ἐπιστολῶν καὶ τῆς καθ' ὀλιονδῆποτε ἄλλου τρόπου ἀνταποκρίσεως εἶναι ἀπολύτως ἀπαραβίαστον.

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΣΥΝΤΑΞΕΩΣ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΕΙΑΣ

Ἄρθρον 21. Τὸ πολίτευμα τῆς Ἑλλάδος εἶναι Βασιλευομένη Δημοκρατία.

Ἄπανσαι αἱ ἐξουσίαι πηγάζουσιν ἐκ τοῦ ἔθους, ἐνεργοῦνται δὲ καθ' ὃν τρόπον ὀρίζει τὸ Σύνταγμα.

Ἄρθρον 22. Ἡ νομοθετικὴ ἐξουσία ἐνεργεῖται ὑπὸ τοῦ Βασιλέως καὶ τῆς Βουλῆς.

Ἄρθρον 23. Τὸ δικαίωμα τῆς προτάσεως τῶν νόμων ἀνήκει εἰς τὴν Βουλὴν καὶ τὸν Βασιλέα, ὅστις ἐνάσκει τοῦτο διὰ τῶν Ὑπουργῶν.

***Άρθρον 24.** Ούδεμία πρότασις νόμου η τροπολογία η προσθήκη επαγομένη εις βάρος του δημοσίου, των οργανισμών αυτοδιοικήσεως η άλλων νομικών προσώπων δημοσίου δικαίου δαπάνας η ελάττωσιν εσόδων η περιουσίας αυτών προς μισθοδοσίαν η σύνταξιν η έν γένει οφέλος προσώπου προέρχεται εκ της Βουλής.

***Άρθρον 25.** Πρότασις νόμου αποκρουσθείσα υπό του έτέρου των παραγόντων της νομοθετικής εξουσίας δέν εισάγεται εκ νέου εις την αυτήν βουλευτικήν σύνοδον.

***Άρθρον 26.** Η αυθεντική έρμηνεία των νόμων άνήκει εις την νομοθετικήν εξουσίαν.

***Άρθρον 27.** Η εκτελεστική εξουσία άνήκει εις τον Βασιλέα, ενεργείται δε διά των παρ' αυτού διορισμένων υπευθύνων Υπουργών.

***Άρθρον 28.** Η δικαστική εξουσία ενεργείται διά των δικαστηρίων, αι δε δικαστικά αποφάσεις εκτελοούνται έν όνόματι του Βασιλέως.

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ

***Άρθρον 29.** Το πρόσωπον του Βασιλέως είναι άνεύθυνον και άπαραβίαστον, οι δε ύπουργοί αυτού είναι υπεύθυνοι.

***Άρθρον 30.** Ούδεμία πράξις του Βασιλέως ισχύει, ούδε εκτελείται άν δέν είναι προσωπογεγραμμένη παρά του άρμοβίου Υπουργού, όστις διά μόνης της ύπογραφής του καθίσταται υπεύθυνος. Έν περιπτώσει άλλαγής όλοκλήρου του Υπουργείου, άν ούδεις των παυσάντων ύπουργών συγκατατεθῆ νά προσωπογράψη τό της άπολύσεως του παλαιού και του διορισμού του νέου Υπουργείου διάταγμα, ύπογράφονται ταύτα παρά του Προέδρου του νέου Υπουργείου, άφοϋ οότος, διορισθείς υπό του Βασιλέως, δώση τον όρκον.

***Άρθρον 31.** Ο Βασιλεύς διορίζει και παύει τους Υπουργούς αυτού.

***Άρθρον 32.** Ο Βασιλεύς είναι ο άνώτατος άρχων του Κράτους, άρχει των ένόπλων δυνάμεων, κηρύττει πόλεμον, συνομολογεί συνθήκας ειρήνης, συμμαχίας και έμπορίας, ανακοινώνει δ' αυτές εις την Βουλήν μετά των αναγκαίων διασαφήσεων, άμα τό συμφέρον και η ασφάλεια του Κράτους τό έπιτρέπουσιν. Αι περί έμπορίας όμως συνθήκαι και όσαι άλλαι περιέχουσι παραχωρήσεις, περί των όποιων κατ' άλλας διατάξεις του παρόντος Συντάγματος δέν δύναται νά όρισθῆ τι άνευ νόμου, η έπιβαρύνουσιν άτομικώς τους Έλληνας, δέν έχουσιν ισχόν άνευ της συγκαταθέσεως της Βουλής.

***Άρθρον 33.** Ούδεμία πτωχώρησις η άνταλλαγή Χώρας δύναται νά γίνῃ άνευ νόμου.

Ούδέποτε τά μυστικά άρθρα συνθήκης τινός δύναται νά άνατρέψωσι τά φανερά.

Άνευ νόμου στρατός ξένος δέν είναι δεκτός εις την έλληνικήν όπηρεσίαν, ούδε δύναται νά διαμείνῃ εις τό Κράτος η νά διέλθῃ δι' αυτό.

***Άρθρον 34.** Ο Βασιλεύς άπονέμει κατά νόμον τους βαθμούς εις τους όπηρετούντας εις τας ένόπλους δυνάμεις, διορίζει και παύει όσαύτω· κατά νόμον τους δημοσίους ύπαλλήλους, εκτός των υπό του νόμου όρισμένων εξαιρέσεων.

Μόνον όταν και όπως ο νόμος διατάσσει οι άνήκοντες εις τας ένόπλους δυνάμεις στεροϋνται του βαθμού, των τιμών και των συντάξεών των.

***Άρθρον 35.** Ο Βασιλεύς εκδίδει τά αναγκαία διατάγματα προς εκτέλεσιν των νόμων, ούδέποτε δε δύναται νά άναστελιῇ την ένέργειαν, ούδε νά εξαίρῃσῃ τινά της εκτελέσεως του νόμου.

Ὁ Βασιλεὺς δύναται, διαρκούσης τῆς βουλευτικῆς περιόδου, κατὰ τὸν χρόνον τῆς ἀπουσίας τῆς Βουλῆς, ἢ τῆς διακοπῆς τῶν ἐργασιῶν αὐτῆς, νὰ προβαίνει εἰς τὴν ἐκδοσὶν νομοθετικῶν διαταγμάτων πρὸς ρύθμισιν ἐξαιρετικῶς ἐπείγουστων θεμάτων, μετὰ σύμφωνον γνώμην εἰδικῆς ἐπιτροπῆς ἐκ βουλευτῶν, ὀριζομένης εἰς τὴν ἀρχὴν ἐκάστης συνόδου καὶ λειτουργούσης μέχρι τῆς ἐνάρξεως τῆς νέας συνόδου.

Ὁ ἀριθμὸς τῶν μελῶν τῆς ἐπιτροπῆς δὲν δύναται νὰ εἶναι κατώτερος τοῦ ἐνὸς πέμπτου τοῦ ὅλου ἀριθμοῦ τῶν βουλευτῶν, πρὸς λήψιν δὲ ἀποφάσεων ἀπαιτεῖται ἡ παρουσία τῶν δύο τρίτων τῶν μελῶν αὐτῆς καὶ σχετικὴ πλειοψηφία.

Ἡ Βουλὴ δύναται ἐκάστοτε δι' ἀποφασεῶς τῆς νὰ θέτῃ περιορισμοὺς εἰς τὴν ἐκδοσὶν τῶν ἀνωτέρω νομοθετικῶν διαταγμάτων.

Προτάσεις νόμων, ὑποβαλλόμεναι ὑπὸ βουλευτῶν κατὰ τὸ πρῶτον τρίμηνον ἀπὸ τῆς ἐπαναλήψεως τῶν ἐργασιῶν τῆς Βουλῆς, περὶ τροποποιήσεως, καταργήσεως καὶ ἀκυρώσεως τῶν διαταγμάτων τούτων, ἐγγράφονται τῇ αἰτήσει δέκα πέντε τοῦλάχιστον βουλευτῶν, κατ' ἀπόλυτον προτεραιότητα εἰς τὴν ἡμερησίαν διάταξιν τῆς νομοθετικῆς ἐργασίας.

Ἄρθρον 36. Ὁ Βασιλεὺς κυροῖ καὶ δημοσιεύει τοὺς ὑπὸ τῆς Βουλῆς ψηφισθέντας νόμους. Νόμος μὴ δημοσιευθεὶς ἐντὸς δύο μηνῶν ἀπὸ τῆς λήξεως τῆς συνόδου εἶναι ἀκυρος.

Ἄρθρον 37. Ὁ Βασιλεὺς συγκαλεῖ τακτικῶς ἀπὸ τοῦ ἔτους τὴν Βουλὴν, ἐκτάκτως δὲ ὡσάκις τὸ κρίνει εὐλογον, κηρύττει αὐτοπροσώπως ἢ δι' ἀντιπροσώπου τὴν ἐναρξιν καὶ λήξιν ἐκάστης βουλευτικῆς συνόδου καὶ ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ διαλύῃ τὴν Βουλὴν, ἀλλὰ τὸ περὶ διαλύσεως διάταγμα, προσυπογεγραμμένον ὑπὸ τοῦ Ὑπουργείου, πρέπει νὰ διαλαμβάνῃ συγχρόνως καὶ τὴν σύγκλησιν τῶν μὲν ἐκλογέων ἐντὸς τεσσαράκοντα πέντε ἡμερῶν, τῆς δὲ Βουλῆς ἐντὸς τριῶν μηνῶν.

Ἄρθρον 38. Ὁ Βασιλεὺς ἔχει τὸ δικαίωμα ἀπαξ μόνον νὰ ἀναπέμψῃ τὰς ἐργασίας τῆς βουλευτικῆς συνόδου, εἴτε ἀναβάλλον τὴν ἐναρξιν, εἴτε διακόπτων τὴν ἐξακολουθήσιν αὐτῶν.

Ἡ ἀναστολὴ τῶν ἐργασιῶν δὲν δύναται νὰ διαρκέσῃ ὑπὲρ τὰς τριάκοντα ἡμέρας, οὐδὲ νὰ ἐπαναληφθῇ κατὰ τὴν βουλευτικὴν σίνονον ἀνευ τῆς συναινέσεως τῆς Βουλῆς.

Ἄρθρον 39. Ὁ Βασιλεὺς ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ χαρίξῃ, μεταβάλλῃ καὶ ἐλαττώσῃ τὰς παρὰ τῶν δικαστηρίων καταγινωσκομένας ποινάς, ἐξαιρουμένων τῶν περὶ τῶν Ὑπουργῶν διατεταγμένων, πρὸς δὲ καὶ νὰ χορηγῇ ἀμνηστίαν μόνον ἐπὶ πολιτικῶν ἐγκλημάτων ἐπὶ τῇ εὐθύνῃ τοῦ Ὑπουργείου.

Ἄρθρον 40. Ὁ Βασιλεὺς ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ ἀπονέμῃ τὰ κεκανονισμένα παράσημα κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ περὶ αὐτῶν νόμου.

Ἄρθρον 41. Ὁ Βασιλεὺς ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ κόπη νομίσματα κατὰ τὸν νόμον.

Ἄρθρον 42. Ἡ βασιλικὴ χορηγία προσδιορίζεται ἐκάστοτε διὰ νόμου.

Ἄρθρον 43. Ὁ Βασιλεὺς καθίσταται ἐνήλικος κατὰ τὸ δέκατον ὄγδοον ἔτος τῆς ἡλικίας αὐτοῦ συμπληρωμένον.

Ὁ Βασιλεὺς, πρὶν ἢ ἀναβῆ εἰς τὸν θρόνον, ὁμνύει ἐπὶ παρουσίᾳ τῶν Ὑπουργῶν, τῆς Ἱερᾶς Συνόδου, τῶν ἐν τῇ πρωτεύουσῃ βουλευτῶν καὶ τῶν ἄλλων ἀνωτέρων ἀρχῶν τὸν ἀκόλουθον ὄρκον.

«Ὁμνύω εἰς τὸ ὄνομα τῆς Ἁγίας καὶ Ὁμοουσίου καὶ Ἀδιαιρέτου Τριάδος νὰ προστατεύσω τὴν ἐπικρατοῦσαν θρησκείαν τῶν Ἑλλήνων, νὰ φυλάττω τὸ Σύνταγμα καὶ τοὺς νόμους τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους καὶ νὰ διατηρῶ καὶ

όπερασιζώ τήν ἔθνικὴν ἀνεξαρτησίαν καὶ ἀκεραιότητα τοῦ Ἑλληνικοῦ Κράτους».

Ὁ Βασιλεὺς συγκαλεῖ τὸ πολὺ ἐντός δύο μηνῶν τὴν Βουλὴν καὶ ἐπαναλαμβάνει τὸν ὄρκον ἐνώπιον τῶν βουλευτῶν.

Ἄρθρον 44. Ὁ Βασιλεὺς δὲν ἔχει ἄλλας ἐξουσίας, εἰμὴ δσας τῷ ἀποπέμουσι ρητῶς τὸ Σύνταγμα καὶ οἱ συνάδοντες πρὸς αὐτὸ ἰδιαίτεροι νόμοι.

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΔΙΑΔΟΧΗΣ ΚΑΙ ΑΝΤΙΒΑΣΙΛΕΙΑΣ

Ἄρθρον 45. Τὸ Ἑλληνικὸν Στέμμα καὶ τὰ συνταγματικὰ αὐτοῦ δικαιώματα εἶναι διαδοχικὰ καὶ περιέρχονται εἰς τοὺς κατ' εὐθείαν γραμμὴν γνησίους καὶ νομίμους ἀπογόνους τοῦ Βασιλέως ΓΕΩΡΓΙΟΥ τοῦ Α' κατὰ τάξιν πρωτοτοκίας, προτιμωμένων τῶν ἀρρένων.

Ἑρμηνευτικὴ δήλωσις :

Ἡ ἀληθὴς ἔννοια τοῦ ἁρθροῦ 45 εἶναι ὅτι τὸ Ἑλληνικὸν Στέμμα περιέρχεται κατὰ προτίμησιν εἰς τοὺς ἀπογόνους τοῦ ἐκώστου Βασιλέως κατὰ τάξιν πρωτοτοκίας, προτιμωμένων τῶν ἀρρένων.

Ἄρθρον 46. Μὴ ὑπάρχοντος διαδόχου κατὰ τὰ ἀνωτέρω ὄρισμένα, ὁ Βασιλεὺς διορίζει αὐτὸν μετὰ τὴν συγκατάθεσιν τῆς Βουλῆς, ἐπὶ τούτῳ συγκαλουμένης, διὰ τῆς ψήφου τῶν δύο τρίτων τοῦ ὅλου ἀριθμοῦ τῶν βουλευτῶν καὶ διὰ φανερᾶς ψηφοφορίας.

Ἄρθρον 47. Πᾶς διάδοχος τοῦ Ἑλληνικοῦ Θρόνου ἀπαιτεῖται νὰ πρεσβεύῃ τὴν θρησκείαν τῆς Ἀνατολικῆς Ὀρθοδόξου τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας.

Ἄρθρον 48. Οὐδέποτε τὸ Στέμμα τῆς Ἑλλάδος καὶ ἄλλης οἰασθῆποτε ἐπικρατείας δύνανται νὰ συνενωθῶσιν ἐπὶ τῆς αὐτῆς κεφαλῆς.

Ἄρθρον 49. Ἐν περιπτώσει ἀποδημίας τοῦ Βασιλέως ἐκτός τοῦ Κράτους, ἡ Ἀντιβασιλεία ἀνατίθεται διὰ Βασιλικοῦ διατάγματος, ἐκδιδομένου τῇ προτάσει τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου, εἰς τὸν ἐνήλικον διάδοχον, ἐν περιπτώσει δὲ ἐλλείψεως ἢ ἀνηλικιότητος τούτου, εἰς τὴν Βασίλισσαν, ἣτις ἀσκεῖ τὴν ἐξουσίαν ταύτην ὀλόκληρον κατὰ τοὺς κειμένους νόμους ἐν ὀνόματι τοῦ Βασιλέως. Μὴ ὑπάρχοντος διαδόχου ἢ τούτου ὄντος ἀνηλικίου καὶ δι' ἣν περίπτωσιν δὲν ζῆ ἡ Βασίλισσα, ὁ Βασιλεὺς διορίζει διὰ Βασιλικοῦ διατάγματος, προσυπογραφομένου ὑπὸ τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου, ἀπεριόριστος ἀνακλητὸν Τοποτηρητὴν τοῦ Θρόνου, ὅστις ἀσκεῖ τὴν Βασιλικὴν ἐξουσίαν ἐν ὀνόματι τοῦ Βασιλέως. Διὰ τοῦ αὐτοῦ Βασιλικοῦ διατάγματος προσδιορίζονται τὰ ἀντικείμενα τῆς ἀρμοδιότητος τοῦ Τοποτηρητοῦ.

Ἄρθρον 50. Ἐν περιπτώσει ἀποβιώσεως τοῦ Βασιλέως, ἐὰν ὁ ἐνήλικος διάδοχος εἶναι ἀπὼν, ἀσκεῖ τὴν Συνταγματικὴν Βασιλικὴν ἐξουσίαν τὸ Ὑπουργικὸν Συμβούλιον μέχρι τῆς ἀφίξεως καὶ ὀρκωμοσίας αὐτοῦ.

Ἐν περιπτώσει ἀποβιώσεως τοῦ Βασιλέως, ἐὰν ὁ διάδοχος εἶναι ἀνήλικος, ἀσκεῖ τὴν Βασιλικὴν ἐξουσίαν μέχρι τῆς ἐνηλικιώσεώς του ἢ ἐν χρεῖσι μένουσα Βασίλισσα.

Δι' ἣν περίπτωσιν δὲν ἐπιζῆ ἡ Βασίλισσα ἢ ἔλθῃ αὐτὴ εἰς γάμον, ἢ Βουλὴ, καὶ ἂν ἔληξεν ἡ περίοδος αὐτῆς ἢ διελύθη, συνέρχεται ἀνευ συγκλήσεως τὴν δεκάτην τὸ βραδύτερον ἡμέραν μετὰ τὴν ἀποβίωσιν τοῦ Βασιλέως καὶ ἐκλέγει Ἀντιβασιλέα Ἑλληνα πολίτην τοῦ Ἀνατολικοῦ ὀνόματος, ἢ δὲ Συνταγματικὴ Βασιλικὴ ἐξουσία ἐνεργεῖται παρὰ τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου ὑπὸ τὴν εὐθύνην αὐτοῦ μέχρι τῆς ὀρκωμοσίας τοῦ Ἀντιβασιλέως. Τὰ ἀνωτέρω ἐφαρμόζονται ἀναλόγως καὶ ἐν περιπτώσει παραιτήσεως τοῦ Βασιλέως. Ἰδιαίτερος νόμος θέλει κανονίζει τὰ περὶ τῆς Ἀντιβασιλείας.

Άρθρον 51. Ἐάν, ἀποβιώσαντος τοῦ Βασιλέως, ὁ διάδοχος αὐτοῦ εἶναι ἀνήλικος, ἡ Βουλὴ, καὶ ἂν ἐληξεν ἡ περίοδος αὐτῆς ἢ διελύθη, συνέρχεται διὰ τὴν ἐκλέξην ἐπίτροπον. Ἐπίτροπος δὲ τότε ἐκλέγεται, ὅταν δὲν ὑπάρχη τοιοῦτος ἐκ διαθήκης τοῦ ἀποβιώσαντος Βασιλέως, ἢ ὅταν ὁ ἀνήλικος διάδοχος δὲν ἔχη μητέρα μένουσαν εἰς τὴν χρεῖαν τῆς, ἣτις καλεῖται τότε εἰς τὴν ἐπιτροπείαν τοῦ τέκνου τῆς αὐτοδικαίως. Ὁ ἐπίτροπος τοῦ ἀνηλικίου Βασιλέως, εἴτε διορισθῆ διὰ διαθήκης, εἴτε ἐκλεγῆ ὑπὸ τῆς Βουλῆς, ἀπαιτεῖται νὰ εἶναι πολίτης τοῦ Ἀνατολικοῦ Δόγματος.

Άρθρον 52. Ἐν περιπτώσει χρεῖας τοῦ Θρόνου, ἡ Βουλὴ, καὶ ἂν ἐληξεν ἡ περίοδος αὐτῆς ἢ διελύθη, ἐκλέγει προσωρινῶς καὶ διὰ φανερᾶς ψηφοφορίας Ἀντιβασιλέα πολίτην Ἑλληνα τοῦ ἀνατολικοῦ δόγματος, τὸ δὲ Ὑπουργικὸν Συμβούλιον ἐνεργεῖ ὑπὸ τὴν εὐθύνην του ἐν ὀνόματι τοῦ ἔθνους τὴν συνταγματικὴν βασιλικὴν ἐξουσίαν μέχρι τῆς ὀρκωμοσίας τοῦ Ἀντιβασιλέως. Ἐντὸς δύο μηνῶν τὸ βραδύτερον ἐκλέγονται ὑπὸ τῶν πολιτῶν ἰσάριθμοι τῶν βουλευτῶν ἀντιπρόσωποι, οἵτινες εἰς ἓν μετὰ τῆς Βουλῆς συνεργούμενοι ἐκλέγουσι τὸν Βασιλέα διὰ τῆς πλειοψηφίας τῶν δύο τρίτων τοῦ ὅλου διὰ φανερᾶς ψηφοφορίας.

Άρθρον 53. Ἐάν ὁ Βασιλεὺς ἕνεκα νόσου κρίνη ἀναγκαίαν τὴν σύστασιν τῆς Ἀντιβασιλείας, ὀρίζει διὰ Βασιλικοῦ διατάγματος Ἀντιβασιλέα τὸν διάδοχον ἢ, τοιοῦτου μὴ ὑπάρχοντος ἢ ἀνηλικίου ὄντος, τὴν Βασίλισσαν. Ἐάν ὁ Βασιλεὺς δὲν εἶναι εἰς κατάστασιν νὰ βασιλεύσῃ, τὸ Ὑπουργικὸν Συμβούλιον συγκαλεῖ ἀμέσως τὴν Βουλὴν καὶ ἂν ἐληξεν ἡ περίοδος ἢ ἔχει διαλυθῆ. Ἐάν ἡ Βουλὴ, δι' ἀποφάσεως αὐτῆς λαμβανομένης διὰ πλειοψηφίας τῶν τριῶν τετάρτων τῶν ψηφοφορησάντων, ἀναγνωρίσῃ τὴν ἀνάγκην Ἀντιβασιλείας, ἀσκεῖ τότε ταύτην ὁ ἐνήλικος διάδοχος ἢ, τοιοῦτου μὴ ὑπάρχοντος, ἡ Βασίλισσα.

Ἐάν δὲν ζῆ ἡ Βασίλισσα, συγκαλεῖται ὑπὸ τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου ἡ Βουλὴ, ἡ ὁποία, μὴ ὑπάρχοντος διαδόχου, ψηφίζει εἰδικὸν νόμον περὶ τῆς ἀσκήσεως τῆς Βασιλικῆς ἐξουσίας, ἀνηλικίου δὲ ὄντος ἐκλέγει διὰ φανερᾶς ψηφοφορίας Ἀντιβασιλέα καὶ, χρεῖας καλούσης, Ἐπίτροπον τοῦ Βασιλέως.

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΒΟΥΛΗΣ

Άρθρον 54. Ἡ Βουλὴ συνέρχεται αὐτοδικαίως κατ' ἔτος τὴν 15ην τοῦ μηνός Ὀκτωβρίου εἰς τακτικὴν σύνοδον διὰ τὰ ἐτήσια ἔργα, ἐκτὸς ἂν διὰ τὰ ἔργα ταῦτα ὁ Βασιλεὺς συγκαλέσῃ αὐτὴν πρότερον συμφώνως τῷ ἀρθρῷ 37.

Ἡ διάρκεια ἐκάστης τακτικῆς συνόδου δὲν δύναται νὰ εἶναι βραχύτερα τῶν τριῶν μηνῶν, εἰς οὓς δὲν λογίζεται ὁ χρόνος τῆς κατὰ τὸ ἀρθρον 38 ἀναστολῆς.

Άρθρον 55. Ἡ Βουλὴ συνεδριάζει δημοσίᾳ ἐν τῷ βουλευτηρίῳ, δύναται ὅμως νὰ διασκεφθῆ κεκλεισμένων τῶν θυρῶν κατ' αἴτησιν δέκα ἐκ τῶν μελῶν αὐτῆς, ἂν τοῦτο ἀποφασισθῆ ἐν μυστικῇ συνεδριάσει κατὰ πλειονοψηφίαν, μετὰ ταῦτα δὲ ἀποφασίζει ἂν ἢ περὶ τοῦ αὐτοῦ πράγματος συζητήσις πρέπη νὰ ἐπαναληθῆ εἰς δημοσίαν συνεδρίασιν.

Άρθρον 56. Ἡ Βουλὴ δὲν δύναται νὰ συζητήσῃ ἀνευ τῆς παρουσίας τοῦλάχιστον τοῦ ἑνὸς τρίτου τοῦ ὅλου ἀριθμοῦ τῶν μελῶν αὐτῆς, μηδὲ νὰ ἀποφασίσῃ τι ἀνευ ἀπολύτου πλειονοψηφίας τῶν παρόντων μελῶν, ἣτις ὅμως οὐδέποτε δύναται νὰ εἶναι μικρότερα τοῦ ἑνὸς τετάρτου τοῦ ὅλου ἀριθμοῦ τῶν βουλευτῶν. Ἐν περιπτώσει ἰσοψηφίας ἢ πρότασις ἀπορρίπτεται.

Άρθρον 57. Πᾶσα πρότασις νόμου συνοδεύεται ὑποχρεωτικῶς ὑπὸ αἰτιολογικῆς ἐκθέσεως, παραπέμπεται δὲ εἰς κοινοβουλευτικὴν ἐπιτροπὴν καὶ ὑποβληθείσης τῆς ἐκθέσεως ταύτης ἢ παρελθούσης τῆς ταχθείσης προθεσμίας, εἰσάγεται πρὸς συζήτησιν μετὰ προφορικὴν εἰσήγησιν τοῦ ἀρμοδίου Ὑπουργοῦ ἢ τοῦ εισηγητοῦ τῆς ἐπιτροπῆς, ἐφ' ὅσον δὲν ἔγινε τοιαύτη κατὰ τὴν κατάθεσιν τῆς προτάσεως,

Προτάσεις νόμων σκοποῦσαι τὴν τροποποίησιν τῶν περὶ συντάξεων νόμων ἢ ἀπονομὴν συντάξεως, ἢ τὴν ἀναγνώρισιν ὑπηρεσίας ὡς παρεχούσης τοιοῦτον δικαίωμα ὑποβάλλονται μόνον ὑπὸ τοῦ Ὑπουργοῦ τῶν Οἰκονομικῶν μετὰ γνωμοδότησιν τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου. Προκειμένου δὲ περὶ συντάξεων, αἰτίνες βαρύνουσι τὸν προϋπολογισμὸν νομικῶν προσώπων δημοσίου δικαίου, ὑπὸ τοῦ ἀρμοδίου Ὑπουργοῦ καὶ τοῦ Ὑπουργοῦ τῶν Οἰκονομικῶν. Τοιαῦται περὶ συντάξεων προτάσεις πρέπει νὰ εἶναι εἰδικαί, μὴ ἐπιτρεπομένης τῆς ἀναγραφῆς διατάξεων περὶ συντάξεων εἰς νόμους σκοποῦντας τὴν ρύθμισιν ἄλλων θεμάτων.

Πᾶσα πρότασις νόμου, συνεπαγομένη ἐπιβάρυνσιν τοῦ προϋπολογισμοῦ, ἐφ' ὅσον μὲν ὑποβάλλεται ὑπὸ τῶν Ὑπουργῶν δὲν εἰσάγεται πρὸς συζήτησιν ἐὰν δὲν συνοδεύεται ὑπὸ ἐκθέσεως τῆς Γενικῆς Διευθύνσεως Δημοσίου Λογιστικοῦ, καθοριζούσης τὴν δαπάνην ἢ ἐλάττωσιν, ἐφ' ὅσον δὲ ὑποβάλλεται ὑπὸ τῆς Βουλῆς πρὸ πάσης συζητήσεως διαβιβάζεται εἰς τὴν Γενικὴν Διεύθυνσιν Δημοσίου Λογιστικοῦ, ὑποχρεουμένην νὰ ὑποβάλλῃ τὴν σχετικὴν ἐκθεσιν ἐντὸς δέκα πέντε ἡμερῶν. Παρερχομένης ἀπράκτου τῆς προθεσμίας ταύτης εἰσάγεται καὶ ἀνευ αὐτῆς.

Τὸ αὐτὸ ἰσχύει καὶ διὰ τὰς τροπολογίας, ἐφ' ὅσον ζητηθῇ τοῦτο ὑπὸ τῶν ἀρμοδίων Ὑπουργῶν. Εἰς τὴν περίπτωσιν ταύτην ἡ Γενικὴ Διεύθυνσις Δημοσίου Λογιστικοῦ ὑποχρεοῦται νὰ ὑποβάλλῃ πρὸς τὴν Βουλὴν τὴν ἐκθεσιν ἐντὸς τριῶν ἡμερῶν. Μετὰ τὴν πάροδον τῆς προθεσμίας ταύτης ἡ συζήτησις χωρεῖ καὶ ἀνευ αὐτῆς.

Πᾶσα πρότασις νόμου, ὑποβαλλομένη ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως καὶ συνεπαγομένη δαπάνην ἢ ἐλάττωσιν ἐσόδων τοῦ προϋπολογισμοῦ, πρέπει νὰ συνοδεύηται ἀπὸ ἐκθεσιν περὶ τοῦ τρόπου τῆς καλύψεώς της, ὑπογεγραμμένην ὑπὸ τοῦ ἀρμοδίου Ὑπουργοῦ καὶ τοῦ Ὑπουργοῦ τῶν Οἰκονομικῶν.

Προτάσεις νόμων, ὑποβαλλόμεναι ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως, δι' ὧν ἐπιβάλλονται τοπικοὶ ἢ εἰσικτοὶ φόροι ὑπὲρ ὀργανισμῶν ἢ νομικῶν προσώπων δημοσίου ἢ ἰδιωτικοῦ δικαίου, δεόν νὰ προσυπογράφωνται καὶ ὑπὸ τοῦ Ὑπουργοῦ τῶν Οἰκονομικῶν.

Πρότασις νόμου, σκοποῦσα τὴν τροποποίησιν διατάξεων προηγουμένου νόμου, δὲν εἰσάγεται πρὸς συζήτησιν ἐὰν εἰς μὲν τὴν αἰτιολογικὴν ἐκθεσιν δὲν καταχωρίζεται ὀλόκληρον τὸ κείμενον τῆς τροποποιουμένης διατάξεως, εἰς δὲ τὸ κείμενον τῆς προτάσεως ὀλόκληρος ἢ νέα διάταξις, ὡς διαμορφοῦται μετὰ τὴν τροποποίησιν.

Ὁδὲμία προσθήκη εἰς πρότασιν νόμου ἢ τροπολογία γίνεται δεκτὴ ἐὰν δὲν σχετίζεται ἀμέσως πρὸς τὸ κύριον περιεχόμενον τῆς προτάσεως.

Ὁδὲμία πρότασις νόμου γίνεται δεκτὴ ἐὰν δὲν συζητηθῇ καὶ ψηφισθῇ ὑπὸ τῆς Βουλῆς ὡς καὶ εἰς δύο διαφόρους συνεδριάσεις, ἀπεχούσας ἀλλήλων δύο τοῦλάχιστον ἡμέρας, κατ' ἀρχὴν μὲν κατ' ἀρθρον κατὰ τὴν πρώτην συζήτησιν, κατ' ἀρθρον δὲ καὶ σύνολον κατὰ τὴν δευτέραν. Ἐὰν κατὰ τὴν δευτέραν συζήτησιν ἐγένοντο δεκταὶ προσθήκαι ἢ τροπολογίαι, ἢ ψηφίσις τοῦ συνόλου ἀναβάλλεται ἐπὶ εἰκοσιτετράωρον ἀπὸ τῆς διανομῆς τοῦ τροπολογηθέντος σχεδίου.

*Επιτρέπεται εξαιρετικῶς ἢ εἰς μίαν μόνον κατ' ἀρχὴν καὶ κατ' ἄρθρον συζήτησιν ψήφισις ὑπὸ τῆς Βουλῆς, ἐὰν ἐζητηθῆ τοῦτο ἀπὸ τὸν ὑποβαλόντα τὴν πρότασιν πρὸ τῆς παραπομπῆς αὐτῆς εἰς τὴν κατὰ τὸ ἐδάφιον 1 τοῦ παρόντος ἄρθρου ἐπιτροπὴν καὶ ἐφ' ὅσον αὕτη ἀπεδέχθη τὴν αἴτησιν τοῦ ὑποβαλόντος, δὲν ἠγέρθη δὲ ἀντίρρησις ἐκ μέρους εἰκοσι τοῦλάχιστον βουλευτῶν ἀπὸ τῆς ὑποβολῆς τῆς προτάσεως μέχρι τοῦ τερματισμοῦ τῆς συζητήσεως.

*Ἡ ἐπιψήφισις δικαστικῶν ἢ διοικητικῶν κωδικῶν συνταχθέντων ὑπὸ εἰδικῶν ἐπιτροπῶν δι' εἰδικῶν νόμων συσταθεισῶν, δύναται νὰ γίνῃ δι' ἰδιαιτέρου νόμου κυροῦντος ἐν ὄλῳ τοὺς εἰρημένους κώδικας.

Κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον δύναται νὰ γίνῃ κωδικοποίησις τῶν ὕφισταμένων διατάξεων δι' ἀπλῆς ταξινομήσεως αὐτῶν ἢ ἢ ἐν ὄλῳ ἐπαναφορὰ καταργηθέντων νόμων πλὴν τῶν φορολογικῶν.

***Ἄρθρον 58.** Οὐδεὶς αὐτόκλητος ἐμφανίζεται ἐνώπιον τῆς Βουλῆς διὰ νὰ ἀναφέρῃ τι προφορικῶς ἢ ἐγγράφως, ἀναφοραὶ δὲ μὴ παρουσιάζονται διὰ τινος βουλευτοῦ ἢ παραβιβῶνται εἰς τὸ γραφεῖον. Ἡ Βουλὴ ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ ἀποστέλλῃ εἰς τοὺς Ὑπουργοὺς τὰς διευθυνομένας πρὸς αὐτὴν ἀναφορὰς, οἵτινες εἶναι ὑπόχρεοι νὰ διδώσι διασαφήσεις, ὁσάκις ζητηθῶσι, καὶ δύναται νὰ διορίζῃ ἐκ τῶν μελῶν αὐτῆς ἐξεταστικὰς τῶν πραγμάτων ἐπιτροπὰς.

***Ἄρθρον 59.** Οὐδεὶς φόρος ἐπιβάλλεται οὐδ' εἰσπράττεται ἀνευ νόμου. Ἐξαιρετικῶς ἐπὶ ἐπιβολῆς ἢ ἀυξήσεως εἰσαγωγικοῦ δασμοῦ, ἢ εἰσπραξίς αὐτοῦ ἐπιτρέπεται ἀπὸ τῆς ἡμέρας τῆς εἰς τὴν Βουλὴν καταθέσεως τῆς περὶ αὐτοῦ προτάσεως νόμου, ὑπὸ τὸν ρητὸν ὄρον τῆς δημοσιεύσεως τοῦ νόμου τὸ βραδύτερον ἐντὸς δέκα ἡμερῶν ἀπὸ τῆς λήξεως τῆς βουλευτικῆς συνόδου.

Τὸ ἀντικείμενον τῆς φορολογίας, ὁ φορολογικὸς συντελεστὴς καὶ αἱ ἀπὸ τῆς φορολογίας ἀπαλλαγῆ ἢ ἐξαιρέσεις καὶ ἡ βίονομικὴ συντάξεων δὲν δύναται νὰ ἀποτελέσωσιν ἀντικείμενα νομοθετικῆς ἐξουσιοδοτήσεως.

***Ἄρθρον 60.** Ἐν τῇ ἐτησίᾳ τακτικῇ συνόδῳ ἡ Βουλὴ ψηφίζει διὰ τὸ ἐπόμενον ἔτος προϋπολογισμὸν καὶ ἀποφασίζει ἐπὶ τοῦ ἀπολογισμοῦ. Ὅλα τὰ ἔσοδα καὶ ἔξοδα τοῦ Κράτους πρέπει νὰ σημειῶνται εἰς τὸν προϋπολογισμὸν καὶ τὸν ἀπολογισμὸν.

Ὁ προϋπολογισμὸς εἰσάγεται εἰς τὴν Βουλὴν δύο μῆνας πρὸ τῆς ἐνόρξεως τοῦ οικονομικοῦ ἔτους, ἀφοῦ δὲ ἐξετασθῇ ὑπὸ εἰδικῆς ἐπιτροπῆς βουλευτῶν, ψηφίζεται ἀπᾶς κατὰ κεφάλαια καὶ ἄρθρα, εἰς τμήματα ἐν τῷ Κανονισμῷ τῆς Βουλῆς ὀριζόμενα καὶ εἰς τέσσαρας διαφόρους ἡμέρας, καθ' ὕπουργον δὲ δι' ὀνομαστικῆς κλήσεως.

Ἐντὸς ἔτους τὸ βραδύτερον ἀπὸ τῆς λήξεως τῆς οικονομικῆς χρήσεως εἰσάγεται ὁ ἀπολογισμὸς, ὡς καὶ ὁ γενικὸς ἰσολογισμὸς τοῦ Κράτους, εἰς τὴν Βουλὴν, ἐξετάζεται δὲ ὑπὸ εἰδικῆς ἐπιτροπῆς βουλευτῶν καὶ ψηφίζεται ὑπὸ τῆς Βουλῆς κατὰ τὰ ἐν τῷ Κανονισμῷ αὐτῆς ὀριζόμενα.

***Ἄρθρον 61.** Μισθός, σύνταξις, χορηγία ἢ ἀμοιβὴ οὔτε ἐγγράφεται ἐν τῷ προϋπολογισμῷ τοῦ Κράτους, οὔτε παρέχεται ἀνευ ὀργανικοῦ ἢ ἄλλου εἰδικοῦ νόμου.

***Ἄρθρον 62.** Βουλευτὴς δὲν καταδιώκεται οὐδ' ὀπωσδήποτε ἐξετάζεται ἔνεκα γνώμης ἢ ψήφου δοθείσης παρ' αὐτοῦ κατὰ τὴν ἐνέργειαν τῶν βουλευτικῶν του καθηκόντων.

***Ἄρθρον 63.** Βουλευτὴς, διαρκούσης τῆς βουλευτικῆς περιόδου, δὲν καταδιώκεται οὐδὲ συλλαμβάνεται ἢ φυλακίζεται ἀνευ ἀδείας τοῦ Σώματος· τοιαύτη ἀδεία δὲν ἀπαιτεῖται εἰς τὰ ἐπ' αὐτοφῶρῳ κακουργήματα. Προσωπικὴ κράτησις δὲν ἐνεργεῖται κατὰ βουλευτοῦ διαρκούσης τῆς βουλευτικῆς περιόδου καὶ τέσσαρας ἑβδομάδας μετὰ τὴν λήξιν αὐτῆς.

Ἐάν ὁ βουλευτής τύχη διατελῶν ὑπὸ προσωπικὴν κράτησιν, ἀπολύεται ἀνυπερθέτως τέσσαρας ἑβδομάδας πρὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς περιόδου.

Ἄρθρον 64. Οἱ βουλευταὶ δυνάουσι πρὸ τῆς ἐνάρξεως τῶν καθηκόντων αὐτῶν ἐν τῷ βουλευτηρίῳ καὶ εἰς δημοσίαν συνεδρίασιν τὸν ἐξῆς ὄρνον:

«Ὁμνῶ εἰς τὸ ὄνομα τῆν ἁγίας καὶ ὁμοουσίου καὶ ἀδιαιρέτου Τριάδος νὰ φυλάξω πίστιν εἰς τὴν Πατρίδα καὶ εἰς τὸν Συνταγματικὸν Βασιλέα, ὑπακοὴν εἰς τὸ Σύνταγμα καὶ τοὺς νόμους τοῦ Κράτους καὶ νὰ ἐκπληρώσω εὐσυνειδήτως τὰ καθήκοντά μου».

Ἀλλόθρησκοι βουλευταὶ, ἀντὶ τῆς ἐπικλήσεως «ὁμνῶ εἰς τὸ ὄνομα τῆς ἁγίας καὶ ὁμοουσίου καὶ ἀδιαιρέτου Τριάδος», ὀρκίζονται κατὰ τὸν τύπον τῆς Ἰβίας αὐτῶν θρησκείας.

Ἄρθρον 65. Ἡ Βουλὴ προσδιορίζει διὰ Κανονισμοῦ πῶς θέλει νὰ ἐκπληροῖ τὰ καθήκοντά της καὶ πάντα τὰ ἀφορῶντα τὸ προσωπικὸν αὐτῆς.

Ἄρθρον 66. Ἡ Βουλὴ σύγκειται ἐκ βουλευτῶν ἐκλεγομένων κατὰ νόμον ὑπὸ τῶν ἐχόντων τὸ δικαίωμα πρὸς τοῦτο πολιτῶν δι' ἀμέσου καθολικῆς καὶ μυστικῆς ψηφοφορίας.

Αἱ βουλευτικαὶ ἐκλογαὶ διατάσσονται καὶ ἐνεργοῦνται ταυτοχρόνως καθ' ὅλην τὴν ἐπικράτειαν.

Ἐρμηνευτικὴ δῆλωσις:

Νόμος δύναται νὰ κατοστήσῃ ὀποχρεωτικὴν τὴν ἐνάσκησιν τοῦ ἐκλογικοῦ δικαιώματος.

Ἄρθρον 67. Οἱ βουλευταὶ ἀντιπροσωπεύουσι τὸ Ἔθνος καὶ οὐχὶ μόνον τὴν ἐκλογικὴν περιφέρειαν ἀπὸ τῆς ὁποίας ἐκλέγονται.

Ἄρθρον 68. Ὁ ἀριθμὸς τῶν βουλευτῶν ἐκάστης ἐκλογικῆς περιφέρειας προσδιορίζεται διὰ νόμου, ἀναλόγως τοῦ πληθυσμοῦ αὐτῆς. Οὐδέποτε ὅμως ὁ ἀριθμὸς τοῦ ὄλου τῶν βουλευτῶν δύναται νὰ εἶναι ἐλάσσων τῶν ἑκατὸν πενήκοντα οὐδὲ μείζων τῶν τριακοσίων.

Τὸ ἐκλογικὸν σύστημα καὶ αἱ ἐκλογικαὶ περιφέρειαι δορίζονται διὰ νόμου ψηφιζομένου κατὰ τὸ ἄρθρον 22 τοῦ παρόντος.

Ἄρθρον 69. Οἱ βουλευταὶ ἐκλέγονται διὰ τέσσαρα συναπτά ἔτη ἀρχόμενα ἀπὸ τῆς ἡμέρας τῶν γενικῶν ἐκλογῶν· ἅμα δὲ τῇ λήξει τῆς βουλευτικῆς περιόδου διατάσσεται ἡ ἐνέργεια γενικῶν βουλευτικῶν ἐκλογῶν διὰ Βασιλικοῦ διατάγματος ἐντὸς τεσσαράκοντα πέντε ἡμερῶν. Συγκαλεῖται δὲ ὀποχρεωτικῶς ἡ νέα Βουλὴ εἰς τακτικὴν σύνοδον ἐντὸς ἐτέρων τεσσαράκοντα πέντε ἡμερῶν ἀπὸ τῆς ἐνεργείας τῶν ἐκλογῶν τούτων.

Ἐδρα βουλευτικὴ κενωθείσα κατὰ τὸ τελευταῖον ἔτος τῆς περιόδου δὲν συμπληροῦται δι' ἀναπληρωματικῆς ἐκλογῆς, δταν τοιαύτη ἀπαιτεῖται κατὰ νόμον, ἐφ' ὅσον ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐκλιπόντων δὲν ὑπερβαίνει τὸ τέταρτον τοῦ ὄλου ἀριθμοῦ τῶν βουλευτῶν.

Ἄρθρον 70. Ὅπως ἐκλεγῆ τις βουλευτής ἀπαιτεῖται νὰ εἶναι πολίτης Ἑλλήν, ἔχων συμπληρωμένον τὸ εἰκοστὸν πέμπτον ἔτος καὶ τὴν νόμιμον ἱκανότητα τοῦ ἐκλέγειν.

Βουλευτής στερηθεὶς τῶν προσόντων τούτων ἐκπίπτει ἀτοδικαίως τοῦ βουλευτικοῦ ἀξιώματος. Ἐγειρομένων περὶ τούτου ἀμφισβητήσεων, ἀποφασίζει ἡ Βουλὴ.

Ἐρμηνευτικὴ δῆλωσις:

Νόμος δύναται νὰ ὄρισῃ τὰ τῆς ἀσκήσεως παρὰ τῶν γυναικῶν τοῦ δικαιώματος τοῦ ἐκλέγειν καὶ ἐκλέγεσθαι.

Άρθρον 71*. «Εμμισθοί δημόσιοι υπάλληλοι, στρατιωτικοί έν ενεργεία, δήμαρχοι, συμβολαιογράφοι, φύλακες όποθηκών και μεταγραφών και οί υπάλληλοι νομικών προσώπων ή οργανισμών δημοσίου δικαίου και τά μέλη τών διοικητικών αϋτών συμβουλίων δέν δύνανται νά εκλεγώσι βουλευταί ούδέ νά ανακηρυχθώσιν όποψήφιοι, εάν μή παραιτηθώσι πρό τής ανάκληρξεως τών όποψηφίων.

Ή παραίτησις αϋτών συντελείται διά τής έγγραφου όποβολής τής, ή δέ επάνοδος αϋτών εις τήν όπηρεσίαν, έξ ης παρητήθησαν, άπαγορεύεται πρό τής παρόδου έτους από τής εκλογής.

Άξιωματικοί τών ενόπλων δυνάμεων και σωμάτων ασφαλείας, παραιτηθέντες τοϋ αξιώματός των ίνα εκλεγώσι βουλευταί, δέν δύνανται νά ανακηρυχθώσιν όποψήφιοι, αϋτε νά εκλεγώσιν εις περιφέρειαν, εις ήν όπηρετήσαν πλέον τοϋ εξαμήνου κατά τήν διάρκειαν τής τελευταίας διετίας πρό τών εκλογών, εκτός εάν πρόκειται περί τής περιφέρειας, εις ήν ήσκούν τά εκλογικά των δικαιώματα, οϋτε νά επανέλθωσι πλέον εις τό στράτευμα.

Οί εμμισθοί δημόσιοι υπάλληλοι δέν δύνανται νά εκλεγώσι βουλευταί ούδέ νά ανακηρυχθώσιν όποψήφιοι εις τήν εκλογικήν περιφέρειαν εις τήν όποιαν όπηρετήσαν κατά τήν πρό τής εκλογής των τριετίαν.

Τά καθήκοντα τοϋ βουλευτοϋ είναι άσυμβίβαστα πρός τά έργα τοϋ διευθυντοϋ ή άλλου αντιπροσώπου διοικητικοϋ ή έμπορικου ή έμμισθου νομικοϋ συμβούλου και όπαλλήλου έμπορικών εταιρειών ή επιχειρήσεων άπολαυσουσών ειδικών προνομίων ή τακτικής έπιχορηγήσεως δυνάμει ειδικου νόμου.

Οί διατελοϋντες εις τινα τών κατηγοριών τούτων όφείλουσιν έντός όκτώ ήμερών, άφ' ης καταστή όριστική ή εκλογή αϋτών, νά δηλώσωσιν έπιλογήν μεταξύ τοϋ βουλευτικοϋ αξιώματος και τών ώς άνω έργων. Έν παλαιΐψει τής τριαύτης δηλώσεως εκπίπτουσιν αϋτοδικαίως τοϋ αξιώματος τοϋ βουλευτοϋ.

Νόμος δύνανται νά καθιερώση τό άσυμβίβαστον τοϋ βουλευτικοϋ αξιώματος και πρός ξετρα έργα.

Οί βουλευταί δέν δύνανται νά ένοικιάζωσιν άγροτικά κτήματα τοϋ δημοσίου ή νά αναλαμβάνωσι κρατικές προμηθείας ή εργολαβικάς εκτελέσεις δημοσίων έργων ή ένοικιάσεις δημοσίων φόρων ή νά δέχωνται παραχωρήσεις επί δημοσίων κτημάτων. Ή παρόβασις και άκυρότητα τής πράξεως. Αί πράξεις αϋται είναι άκυροι και όταν γίνωνται και όπό έμπορικών εταιρειών ή επιχειρήσεων εις τάς όποιας έργα διευθυντοϋ ή διοικητικοϋ ή νομικοϋ συμβούλου εκτελεΐ βουλευτής ή είναι όμόρρυθμος ή έτερόρρυθμος έταίρος.

Οί περιορισμοί τών παραγράφων 3 και 4 δέν εφαρμόζονται κατά τάς πρώτας μετά τήν ίσχύν τοϋ παρόντος εκλογάς.

Άρθρον 72. Βουλευταί άποδεχόμενοι οίονδηποτε τών έν τῷ προηγουμένῳ άρθρῳ αναφερομένων καθηκόντων ή έργων εκπίπτουσιν αϋτοδικαίως τοϋ βουλευτικοϋ αξιώματος.

Ή από τοϋ βουλευτικοϋ αξιώματος παραίτησις είναι δικαίωμα τοϋ βουλευτοϋ.

* Ερμηνευτικά δηλώσεις γινόμεναι κατά τήν έν τῇ Βουλῇ θήσιν :

1) «Τό κατά τήν παρ. 1 τοϋ άρθρου 71 κώλυμα εκλογής ώς Βουλευτῶν τῶν μελῶν τῶν Διοικητικῶν Συμβουλίων τῶν Νομικῶν Προσώπων και Ὁργανισμῶν Δημοσίου Δικαίου ίσχύει από τας προσχεΐς βουλευτικάς εκλογάς.»

2) «Προκειμένου περί τῶν μετακλητῶν Δημοσίων Ὑπαλλήλων, τό κατά τήν παρ. 4 τοϋ άρθρου 71 κώλυμα εκλογής ώς Βουλευτῶν ή ανακηρξέως ώς όποψηφίων ίσχύει μόνον διά τήν εκλογικήν περιφέρειαν έν ᾧ οἱ τοι έχουν τήν έδραν τῶν.»

Ἡ Βουλὴ ἀποφαίνεται περὶ τῶν περιπτώσεων, καθ' ἃς κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ προηγουμένου καὶ τοῦ παρόντος ἀρθροῦ ἐπέρχεται ἔκπτωσις τοῦ βουλευτικοῦ ἀξιώματος.

Ἄρθρον 73. Ἡ ἐξέλεξις καὶ ἐκδίκασις τῶν βουλευτικῶν ἐκλογῶν κατὰ τοῦ κύρους τῶν ὁποίων ἐγείρονται ἐνστάσεις, ἀναφερόμεναι εἴτε εἰς ἐκλογικὰς παραβάσεις περὶ τὴν ἐνέργειαν τούτων, εἴτε εἰς ἑλλειψιν προσόντων, ἀνατίθεται εἰς εἰδικὸν δικαστήριον συγκροτούμενον ἐκ τοῦ προέδρου τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας, ἢ τοῦ ἀναπληρωτοῦ αὐτοῦ καὶ ἐξ ἰσοῦ ἀριθμοῦ συμβούλων τῆς Ἐπικρατείας καὶ μελῶν τοῦ Ἀρείου Πάγου, λαμβανομένων διὰ κληρώσεως. Τοῦ δικαστηρίου προεδρεῖ ὁ πρόεδρος τοῦ Ἀρείου Πάγου, ἐφ' ὅσον μετέχει αὐτοῦ. Κατὰ τὰ λοιπὰ τὰ τῆς λειτουργίας καὶ τῆς ὄλης διαδικασίας αὐτοῦ ὀρίζονται διὰ νόμου.

Ἄρθρον 74. Ἡ Βουλὴ ἐκλέγει ἐκ τῶν βουλευτῶν κατὰ τὴν ἑναρξιν ἐκάστης τακτικῆς συνόδου τὸν Πρόεδρον, τοὺς Ἀντιπροέδρους καὶ Γραμματεῖς αὐτῆς.

Ἄρθρον 75. Οἱ βουλευταὶ λαμβάνουσι ἐκ τοῦ δημοσίου ταμείου ἀποζημιώσεις, ὀριζομένην ἐκάστοτε δι' ἀποφάσεως τῆς Βουλῆς, καὶ ἔχουσι τὸ δικαίωμα ἐλευθέρως κυκλοφορίας εἰς τὰς σιδηροδρομικὰς, τροχιοδρομικὰς, ἀεροπορικὰς καὶ δι' αὐτοκινήτων δημοσίας χρήσεως συγκοινωνίας, καὶ εἰς τὰ ὑπὸ ἑλληνικὴν σημαίαν ἢ εἰς Ἑλληνας πλοιοκτῆτας ἀνήκοντα πλοῖα. Οἱ βουλευταὶ ἀπολαμβάνουσι ταχυδρομικῆς, τηλεγραφικῆς καὶ τηλεφωνικῆς ἀτελείας.

Εἰς τὸν τακτικὸν Πρόεδρον τῆς Βουλῆς παρέχονται ἐξοδα παραστάσεως ἴσα μὲ τὰς ἀποδοχὰς τοῦ Προέδρου τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου.

Ἐν ἀπουσίᾳ βουλευτοῦ ἐπὶ πλείονας τῶν πέντε συνεδριάσεων κατὰ μῆνα, ἀνευ ἀδείας τῆς Βουλῆς, ἐν τακτικῇ ἢ ἐκτάκτῃ συνόδῳ, κρατεῖται ἐκ τῆς ἀποζημιώσεως τοῦ παρόντος ἀρθροῦ τὸ εἰκοστὸν τῆς μηνιαίας ἀποζημιώσεως δι' ἐκάστην ἀπουσίαν.

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΣ

Ἄρθρον 76. Τὴν Κυβέρνησιν ἀποτελεῖ τὸ Ὑπουργικὸν Συμβούλιον συγκείμενον ἐκ τῶν Ὑπουργῶν ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ Πρωθυπουργοῦ.

Δύναται διὰ διατάγματος, προκαλουμένου ὑπὸ τοῦ Πρωθυπουργοῦ, νὰ διορισθῶσιν εἰς ἢ πλείονες ἐκ τῶν Ὑπουργῶν ἀντιπρόεδροι τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου.

Ἐν ἑλλείψει ἀντιπροέδρου, ὁ Πρωθυπουργὸς ὀρίζει, ὡσάκις παρίσταται ἀνάγκη, ἐκ τῶν Ὑπουργῶν προσωρινὸν ἀναπληρωτὴν του.

Εἰδικὸς νόμος δύναται νὰ κανονίσῃ τὰ τοῦ θεσμοῦ τῶν Ὑπουργῶν, οἱ ὅποιοι δὲν ἀποκλείεται νὰ ἀποτελῶσι μέλη τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου.

Ἄρθρον 77. Οὐδεὶς ἐκ τῆς Βασιλικῆς οἰκογενείας δύναται νὰ διορισθῇ Ὑπουργός.

Τὰ ἀσυμβίβαστα, τὰ θεσπιζόμενα εἰς τὰς παραγράφους 5—9 τοῦ ἀρθροῦ 71 ὡς πρὸς τὰ καθήκοντα τοῦ βουλευτοῦ, ἰσχύουσι καὶ διὰ τὰ καθήκοντα τοῦ Ὑπουργοῦ καὶ τοῦ Ὑφυπουργοῦ.

Ἄρθρον 78. Ἡ Κυβέρνησις πρέπει ν' ἀπολαύῃ τῆς ἐμπιστοσύνης τῆς Βουλῆς. Ὄφειλε μὲν καταρτισθῆ καὶ δύναται ὁποτεδήποτε ἄλλοτε νὰ ζητήσῃ ψῆφον ἐμπιστοσύνης ἀπὸ τὴν Βουλὴν. Ἐάν κατὰ τὸν σχηματισμὸν τῆς Κυβερνήσεως ἔχωσι διακοπῇ αἱ ἐργασίαι τῆς Βουλῆς, καλεῖται αὕτη ἐντός δέκα πέντε ἡμερῶν, ὅπως ἐκφράσῃ τὴν γνώμην της περὶ τῆς Κυβερνήσεως.

Ἡ Βουλὴ δύναται δι' ἀποφάσεώς της νὰ ἀποσύρῃ τὴν ἐμπιστοσύνην της ἀπὸ τὴν Κυβέρνησιν ἢ ἀπὸ μέρος αὐτῆς. Πρότασις περὶ δυσπιστίας δὲν δύναται νὰ ὑποβληθῇ εἰμὴ μετὰ πάροδον δύο μηνῶν ἀπὸ τῆς ἀπορρίψεως ὑπὸ τῆς Βουλῆς τοιαύτης προτάσεως, πρέπει δὲ νὰ εἶναι ὑπογεγραμμένη ὑπὸ εἴκοσι τοῦλάχιστον βουλευτῶν καὶ νὰ καθορίζωνται ἐν αὐτῇ σαφῶς τὰ θέματα περὶ τὰ ὁποῖα θέλει στραφῆ ἢ ἐπὶ τῆς προτάσεως συζητήσῃ.

Ἐξαιρετικῶς δύναται νὰ ὑποβληθῇ πρότασις περὶ δυσπιστίας καὶ πρὸ τῆς παρόδου τοῦ ἀνωτέρω διμήνου, ἐὰν εἶναι ὑπογεγραμμένη ὑπὸ τοῦ ἡμίσεος τοῦ συνόλου τῶν βουλευτῶν.

Ἡ συζητήσις ἐπὶ τῆς προτάσεως δυσπιστίας δὲν δύναται νὰ διεξαχθῇ πρὸ τῆς παρόδου διημέρου ἀπὸ τῆς ὑποβολῆς της, οὐδὲ νὰ παραταθῇ πέραν τῶν πέντε ἡμερῶν.

Ἡ περὶ προτάσεως ἐμπιστοσύνης ἢ δυσπιστίας ψηφοφορία δύναται νὰ ἀνοβληθῇ ἐπὶ 48ωρον ἐὰν ζητήσωσι τοῦτο εἴκοσι βουλευταί.

Πρότασις περὶ ἐμπιστοσύνης ἢ δυσπιστίας δὲν δύναται νὰ γίνῃ δεκτὴ, ἐὰν δὲν ψηφίσωσιν ὑπὲρ αὐτῆς τοῦλάχιστον τὰ δύο πέμπτα τῶν βουλευτῶν.

Κατὰ τὴν ψηφοφορίαν ἐπὶ τῶν ἀνωτέρω προτάσεων δικαιούνται νὰ ψηφίσωσι καὶ οἱ Ὑπουργοὶ βουλευταί.

Οἱ Ὑπουργοὶ ἔχουσιν εἰσοδὸν ἐλευθέραν εἰς τὰς συνεδριάσεις τῆς Βουλῆς καὶ ἀκούονται, ὡς ἄξις ζητήσωσι τὸν λόγον, ψηφοφοροῦσι δὲ μόνον ἐὰν εἶναι μέλη αὐτῆς.

Ἡ Βουλὴ καὶ αἱ κοινοβουλευτικαὶ ἐπιτροπαὶ δύνανται νὰ ἀπαιτήσωσι τὴν παρουσίαν τῶν Ὑπουργῶν.

Ἄρθρον 79. Ποτὲ διαταγὴ τοῦ Βασιλέως ἔγγραφος ἢ προφορικὴ δὲν ἀπαλλάσσει τῆς εὐθύνης τοὺς Ὑπουργούς.

Ἄρθρον 80. Ἡ Βουλὴ ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ κατηγορῇ τοὺς Ὑπουργοὺς κατὰ τοὺς περὶ εὐθύνης τῶν Ὑπουργῶν νόμους ἐνώπιον τοῦ ἐπὶ τούτῳ δικαστηρίου, ὅπερ, προεδρευόμενον ὑπὸ τοῦ Προέδρου τοῦ Ἀρείου Πάγου, συγκροτεῖται ἐκ δωδεκα δικαστῶν κληρουμένων ὑπὸ τοῦ Προέδρου τῆς Βουλῆς ἐν δημοσίᾳ συνεδριάσει, ἐξ ἀπάντων τῶν πρὸ τῆς κατηγορίας διωρισμένων ἀεροπαγιτῶν, ἐφετῶν καὶ προέδρων αὐτῶν κατὰ τὰ εἰδικώτερον διὰ νόμου ὀριζόμενα.

Ἑρμηνευτικὴ δῆλωσις :

Τὰ τῆς εὐθύνης τῶν Ὑπουργῶν διέπονται ὑπὸ τῆς μέχρι τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ Συντάγματος τῆς 3ης Ἰουνίου 1927 ἰσχυροῦς νομοθεσίας, διατηρουμένης ἐν ἰσχύϊ καὶ ὁποιαδήποτε εἰς τροποποίησιν δια τῆς νομοθετικῆς ὁδοῦ.

Ἄρθρον 81. Ὁ Βασιλεὺς δύναται νὰ ἀπονείμῃ χάριν εἰς Ὑπουργὸν καταδικασθέντα κατὰ τὰς ἀνωτέρω διατάξεις μόνον τῇ συγκαταθέσει τῆς Βουλῆς.

ΠΕΡΙ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗΣ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗΣ

Ἄρθρον 82. Ἀπασαὶ αἱ διοικητικαὶ διαφοραὶ (ἀμφισβητούμενου διοικητικοῦ) ἐκδικάζονται ὑπὸ τῶν τακτικῶν διοικητικῶν δικαστηρίων.

Τὰ τακτικὰ διοικητικὰ δικαστήρια δύνανται νὰ συνιστῶνται ἐκάστοτε δι' εἰδικῶν νόμων, οἵτινες καθορίζουσι καὶ τὰς εἰς αὐτὰ ὑπαγομένας ὁποθεσεις.

Αἱ διατάξεις τοῦ ἄρθρου 90 ἐφαρμόζονται καὶ διὰ τοὺς τακτικούς διοικητικούς δικαστὰς, τοῦ Ἀνωτάτου Δικαστικοῦ Συμβουλίου συγκροτουμένου ἐκ μελῶν τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας, ὡς νόμος ὀρίσει.

Άρθρον 83. Εις τό Συμβούλιον τής Έπικρατείας άνήκουσιν ιδίως : α) Ἡ έπεξεργασία τών κανονιστικών διαταγμάτων, β) Ἡ έκδίκασις τών κατά τούς νόμους ύποβαλλομένων εις αυτό διαφορών άμφισβητουμένου διοικητικοϋ. γ) Ἡ κατ' αίτησιν άκώρωσις πράξεων τών διοικητικών άρχών δι' ύπέρβασιν έξουσίας ή παράβασιν νόμου, κατά τά ειδικώτερον διά νόμου όριζόμενα. δ) Ἡ αίτησις άναιρέσεως δι' ύπέρβασιν έξουσίας ή παράβασιν νόμου κατά τών τελεσιδικίων άποφάσεων τών τακτικών διοικητικών δικαστηρίων.

Νόμος δύναται νά όριση και άλλους λόγους άκυρώσεως και άναιρέσεως. Κατά τάς υπό στοιχεΐα β', γ', δ' περιπτώσεις εφαρμόζονται αι διατάξεις τών άρθρων 92 και 93 του Συντάγματος.

Άρθρον 84. Ὁ αριθμός τών Συμβούλων τής Έπικρατείας όρίζεται διά νόμου, δέν δύναται όμως νά είναι μεγαλύτερος τών είκοσι πέντε.

Οί Σύμβουλοι τής Έπικρατείας διορίζονται διά διατάγματος, προτάσει του Ὑπουργικοϋ Συμβουλίου, μετά γνωμοδότησιν του Συμβουλίου τής Έπικρατείας, είναι δέ Ισόβιοι, προστατευομένης τής Ισοβιότητος αυτών κατά τάς διατάξεις του άρθρου 88, ειδικώτερον δέ κατά τάς περί τών μελών του Ἀρείου Πάγου.

Τά καθήκοντα τών Συμβούλων τής Έπικρατείας είναι άσυμβίβαστα πρός τά καθήκοντα οίουδήποτε δημοσίου, δημοτικού ή έκκλησιαστικού ύπαλλήλου έκτός τών καθηκόντων του καθηγητου νομικής σχολής του Πανεπιστημίου ή του καθηγητου νομικών ή οικονομικών έπιστημών άνωτάτων Ισότημων σχολών.

Ιδιαίτερος νόμος κανονίζει τά προσόντα τών Συμβούλων τής Έπικρατείας, τά περί άποχωρήσεως αυτών, τά περί βοηθητικοϋ προσωπικοϋ και πάντα τά άφορώντα εις την όργάνωσιν και λειτουργίαν του Συμβουλίου τής Έπικρατείας.

Άρθρον 85. Ἡ άρσις τών συγκρούσεων : α) μεταξύ δικαστικών και διοικητικών άρχών, β) μεταξύ Συμβουλίου Έπικρατείας και διοικητικών άρχών και γ) μεταξύ διοικητικών και κοινών δικαστηρίων δικάζεται υπό μεικτου δικαστηρίου άποτελουμένου έξ Ισου αριθμοϋ άρεοπαγιτών και συμβούλων Έπικρατείας υπό τήν προεδρίαν του Ὑπουργοϋ Δικαιοσύνης, ή του υπό του νόμου όριζομένου άναπληρωτου.

Άρθρον 86. Αί διοικητικά διαφορά έξακολουθοϋσιν επί του παρόντος και μέχρι τής συστάσεως τών τακτικών διοικητικών δικαστηρίων νά ύπάγονται εις τά κοινά δικαστήρια, υπό τών όποιών δικάζονται ως νόμω προτετιμημένοι, πλην εκείνων, δι' άς ειδικοί νόμοι συνιστώσι διοικητικά δικαστήρια, εις τά όποια τηροϋνται αι διατάξεις τών άρθρων 92 και 93 του Συντάγματος. Μέχρι τής έκδόσεως ειδικών νόμων Ισχύουσιν οί ύφιστάμενοι περί διοικητικής δικαιοδοσίας.

ΠΕΡΙ ΔΙΚΑΣΤΙΚΗΣ ΕΞΟΥΣΙΑΣ

Άρθρον 87. Ἡ δικαιοσύνη άπονέμεται υπό δικαστών διοριζομένων υπό του Βασιλέως κατά νόμον όρίζοντα και τά προσόντα αυτών.

Αί άποβοχαί τών δικαστικών λειτουργών πρέπει νά είναι ανάλογοι πρός τό λειτούργημα αυτών.

Τά τής βαθμολογικής και μισθολογικής κατατάξεως τών δικαστικών λειτουργών προσδιορίζονται δι' ειδικών νόμων.

Άρθρον 88. Οί άρεοπαγίται, έφέται και πρωτοδίκαι εισίν Ισόβιοι, οί δέ εισαγγελεις, άντεισαγγελεις, ειρηνοδίκαι, πταισματοδίκαι, γραμματεΐς

καί ὑπογραμματεῖς τῶν δικαστηρίων καί εἰσαγγελιῶν, συμβολαιογράφοι, φύλακες ὑποθηκῶν καί μεταγραφῶν εἰσὶ μόνιμοι, ἐφ' ὅσον ὑφίστανται αἱ σχετικαὶ ὑπηρεσίαι. Οἱ ἰσοβιότητος ἢ μονιμότητος ἀπολαύοντες δικαστικοὶ ὑπάλληλοι δὲν δύνανται νὰ παυθῶσιν ἀνευ δικαστικῆς ἀποφάσεως εἴτε κατ' ἀκολουθίαν ποινικῆς καταδίκης, εἴτε ἕνεκα πειθαρχικῶν παραπτωμάτων ἢ νόσου ἢ ἀνεπαρκείας, βεβαιουμένων καθ' ὃν τρόπον νόμος ὀρίζει, τηρουμένων τῶν διατάξεων τῶν ἀρθρῶν 92 καὶ 93.

Τὰ μέλη τοῦ Ἄρειου Πάγου, οἱ πρόεδροι καί εἰσαγγελεῖς ἐφετῶν ἀποχωροῦσιν ὑποχρεωτικῶς τῆς ὑπηρεσίας ἅμα τῇ συμπληρώσει τοῦ ἑβδομηκοστοῦ ἔτους τῆς ἡλικίας τῶν, οἱ δὲ λοιποὶ ἑμμισθοὶ δικαστικοὶ λειτουργοὶ ἅμα τῇ συμπληρώσει τοῦ ἐξηκοστοῦ πέμπτου.

Οἱ φύλακες ὑποθηκῶν καί συμβολαιογράφοι ἀποχωροῦσιν ἅμα τῇ συμπληρώσει τοῦ ἑβδομηκοστοῦ πέμπτου ἔτους.

Ἄρθρον 89. Δύναται διὰ νόμου: α) ν' ἀνατεθῆ καί εἰς ἀρχάς ἀκούσας ἀστυνομικὰ καθήκοντα ἢ ἐκδίκασις ἀστυνομικῶν παραβάσεων τιμωρουμένων διὰ προστίμου, β) ν' ἀνατεθῆ εἰς ἀρχάς ἀγροτικῆς ἀσφαλείας ἢ ἐκδίκασις τῶν περὶ τοὺς ἀγρούς πταισμάτων καὶ τῶν ἐξ αὐτῶν ἀπορροεουσῶν ἰδιωτικῶν ἀπαιτήσεων. Κατ' ἀμφοτέρας τὰς περιπτώσεις αἱ ἐκδιδόμεναι ἀποφάσεις ὑπόκεινται εἰς ἔφεσιν ἐνώπιον δικαστικῆς ἀρχῆς ἔχουσας ἀνασταλτικὴν δύναμιν. γ) Νὰ κανονισθῶσι τὰ τῶν εἰδικῶν δικαστηρίων ἀνηλικίων, ἐφ' ὧν ἐπιτρέπεται νὰ μὴ ἔχωσιν ἐφαρμογὴν αἱ διατάξεις τῆς α' παραγρ. τοῦ ἀρθροῦ 87 καὶ τῶν ἀρθρῶν 92, 93 καὶ 95 τοῦ Συντάγματος. δ) Νὰ ὀρισθῆ, ὅτι εἰς τὰ δικαστήρια, ἅτινα θέλουσιν ἐκδικάζει τὰς πάσης φύσεως ἐργατικὰς διαφορὰς, δύνανται νὰ συμμετέχωσι καὶ λαϊκὰ μέλη.

Ἄρθρον 90. Δικαστικοὶ λειτουργοὶ καὶ δικαστικοὶ ὑπάλληλοι, πλὴν τοῦ μετὰ τὸν γραμματεῖα κατωτέρου προσωπικοῦ τῆς γραμματείας τῶν δικαστηρίων καὶ τῶν εἰσαγγελιῶν, τῶν συμβολαιογράφων καὶ τῶν φυλάκων ὑποθηκῶν καί μεταγραφῶν, τοποθετοῦνται, μετατίθενται, ἀποσπῶνται καὶ προάγονται μετὰ σύμφωνον, εἰδικῶς καὶ ἐμπεριστατωμένως ἡτιολογημένην, γνώμην Ἀνωτάτου Δικαστικοῦ Συμβουλίου, ἀποτελουμένου ἐκ μελῶν τοῦ Ἄρειου Πάγου, καθ' ὃν τρόπον νόμος ὀρίζει.

Ἡ εἰς τὰς θέσεις τοῦ προέδρου, ἀντιπροέδρου καὶ εἰσαγγελέως τοῦ Ἄρειου Πάγου προαγωγή δὲν ὑπάγεται εἰς τὸ Ἀνώτατον Δικαστικόν Συμβούλιον.

Αἱ ἀποφάσεις τοῦ Ἀνωτάτου Δικαστικοῦ Συμβουλίου καὶ τῆς ὀλομελείας τοῦ Ἄρειου Πάγου καὶ αἱ εἰς ἐκτέλεσιν αὐτῶν ἐκδιδόμεναι διοικητικαὶ πράξεις δὲν ὑπόκεινται εἰς προσβολὴν ἐνώπιον τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας.

Ἄρθρον 91. Ὁ Βασιλεὺς δύναται, μετὰ πρότασιν τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου, ἐν περιπτώσει ἐμπολέμου καταστάσεως ἢ ἐπιστρατεύσεως ἕνεκεν ἐξωτερικῶν κινδύνων ἢ σοβαρᾶς διαταραχῆς ἢ ἐκδήλου ἀπειλῆς τῆς δημοσίας τάξεως καὶ ἀσφαλείας τῆς χώρας ἐξ ἐσωτερικῶν κινδύνων ν' ἀναστείλῃ διὰ Βασιλικοῦ διατάγματος εἰς ὅλην τὴν ἐπικράτειαν ἢ εἰς μέρος αὐτῆς τὴν ἰσχὺν τῶν ἀρθρῶν 5, 6, 8, 10, 11, 12, 14, 20, 95 καὶ 97 τοῦ Συντάγματος ἢ τινῶν τούτων καὶ θέτων εἰς ἐφαρμογὴν τὸν ἐκάστοτε ἰσχύοντα νόμον «περὶ καταστάσεως πολιορκίας» νὰ συστήσῃ ἐξαιρετικὰ δικαστήρια. Ὁ νόμος οὗτος δὲν δύναται νὰ μεταρρυθμισθῆ κατὰ τὸ διάστημα τῶν ἐργασιῶν τῆς πρὸς ἐφαρμογὴν τούτου συγκαλουμένης Βουλῆς. Ἄπαντα τὰ ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ παρόντος ἀρθροῦ ληφθέντα μέτρα ἀνακοινοῦνται εἰς τὴν Βουλὴν ἀνυπερθέτως κατὰ τὴν πρώτην μετὰ τὴν δημοσίευσιν αὐτῶν συνεδρία-

σιν πρὸς ἔγκρισιν ἢ ἄρσιν. Ἐάν ἡ λήψις τῶν μέτρων τούτων λάβῃ χώραν ἐν ἀπουσίᾳ τῆς Βουλῆς, διὰ τοῦ αὐτοῦ Βασιλικοῦ διατάγματος, ἐπὶ ποινῇ ἀκυρότητος αὐτοῦ, συγκαλεῖται αὕτη ἐντὸς δέκα ἡμερῶν καὶ ἂν εἴτι ἔληξεν ἡ περίοδος αὐτῆς ἢ διελύθη καὶ κατ' ἀμφοτέρας τὰς περιπτώσεις ἀποφασίζει τὴν διατήρησιν ἢ ἄρσιν τοῦ εἰρημένου διατάγματος.

Ἡ βουλευτικὴ ἀσυλία τοῦ ἄρθρου 63 ἰσχύει ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τοῦ Βασιλικοῦ τούτου διατάγματος.

Ἡ ἰσχὺς τῶν ἀνωτέρω Βασιλικῶν διαταγμάτων, προκειμένου μὲν περὶ πολέμου, δὲν ἐκτείνεται πέραν τῆς λήξεως αὐτοῦ, εἰς πάσας δὲ τὰς λοιπὰς περιπτώσεις αἴρεται αὐτοδικαίως μετὰ δέμηνον ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεώς των, ἔαν ἐν τῷ μεταξύ δὲν παραταθῇ ἡ ἰσχὺς αὐτῶν ἄδεια πάλιν τῆς Βουλῆς.

Ἄρθρον 92. Αἱ συναεδριάσεις τῶν δικαστηρίων εἶναι δημόσιαι, ἐκτὸς ὅταν ἡ δημοσιότης ἤθελεν εἶσθαι ἐπιβλαβῆς εἰς τὰ χρηστά ἤθη ἢ τὴν κοινὴν εὐταξίαν, ἀλλὰ τότε τὰ δικαστήρια ὀφείλουσι νὰ ἐκδίδωσι περὶ τούτου ἀπόφασιν.

Ἄρθρον 93. Πᾶσα ἀπόφασις πρέπει νὰ εἶναι εἰδικῶς ἠτιολογημένη καὶ νὰ ἀπαγγέλληται ἐν δημοσίᾳ συνεδριάσει.

Ἄρθρον 94. Τὸ ὄρκωτὸν σύστημα διατηρεῖται.

Ἄρθρον 95. Ὑπὸ τῶν ὄρκωτῶν δικαστηρίων δικάζονται τὰ κακουργήματα, τὰ πολιτικὰ ἐγκλήματα, ὡς καὶ τὰ τοῦ τύπου, ὡσάκις ταῦτα δὲν ἀφορῶσι τὸν ἰδιωτικὸν βίον, καὶ τὰ τυχόν διὰ νόμου ὑπαχθασόμενα ἄλλα ἀδικήματα. Πρὸς ἐκδίκασιν τῶν ἀνωτέρω ἀδικημάτων τοῦ τύπου νόμος δύναται νὰ ὀρίσῃ μικτὰ δικαστήρια ἐκ τακτικῶν δικαστῶν καὶ ἐνόρκων, οἵτινες καὶ δέον ν' ἀποτελῶσι τὴν πλειοψηφίαν.

Κακουργήματα ὑπαχθέντα μέχρι τοῦδε δι' εἰδικῶν νόμων καὶ ψηφισμάτων εἰς τὴν ἀρμοδιότητα τῶν ἐφετειῶν θέλουσιν ἐξακολουθήσει δικαζόμενα ὑπὸ τῶν δικαστηρίων τούτων, ἐφ' ὅσον νόμος δὲν ἐπαναφέρει ταῦτα ὑπὸ τὴν ἀρμοδιότητα τῶν ὄρκωτῶν δικαστηρίων.

Ἄρθρον 96. Δὲν ἐπιτρέπεται εἰς τὸν δικαστὴν νὰ δεχθῇ καὶ ἄλλην ἐμμισθον ὕπηρεσίαν ἐκτὸς τῆς τοῦ καθηγητοῦ ἐν Πανεπιστημίῳ.

Ἄρθρον 97. Τὰ περὶ στρατοδικείων, ναυτοδικείων, ἀεροδικείων, πειρατείας, ναυαπατήσεως καὶ δικαστηρίων λειῶν κανονίζονται δι' εἰδικῶν νόμων.

Ἰδιωτὰ δὲν δύναται νὰ ὑπαχθῶσιν εἰς τὴν ἀρμοδιότητα τῶν στρατοδικείων, ναυτοδικείων καὶ ἀεροδικείων, εἰμὴ μόνον δι' ἀξιοποίνους πράξεις κατὰ τῆς ἀσφαλείας τῶν ἐνόπλων δυνάμεων.

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΕΛΕΓΚΤΙΚΟῦ ΣΥΝΕΔΡΙΟΥ

Ἄρθρον 98. Οἱ σύμβουλοι καὶ οἱ παρέδροι τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου εἶναι ἰσόβιοι καὶ δὲν παύονται, εἰμὴ κατὰ τοὺς ὅρους τοῦ ἄρθρου 88, ἀποχωροῦσι δὲ ὑποχρεωτικῶς τῆς ὑπηρεσίας ἅμα τῇ συμπληρώσει τοῦ ἑβδομηκοστοῦ ἔτους τῆς ἡλικίας των. Τὰ προσόντα τῶν συμβούλων καὶ παρέδρων ὀρίζονται διὰ νόμου.

Διορισμὸς ἢ προαγωγή εἰς τὰς θέσεις τῶν συμβούλων τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου ἐνεργεῖται μετὰ γνώμην τῆς ὀλομελείας αὐτοῦ.

Αἱ περὶ ἀσυμβιβάστου τῶν συμβούλων τῆς Ἐπικρατείας διατάξεις τοῦ Συντάγματος ἰσχύουσι καὶ διὰ τὰ ἰσόβια μέλη τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου.

Ἀποφάσεις τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου ἀφορῶσαι καταλογισμὸν ὀκλόγων καὶ ἀπονομὴν συντάξεων δὲν ὑπόκεινται εἰς τὸν Ἐλεγχον τοῦ Συμβουλίου Ἐπικρατείας.

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΔΙΟΙΚΗΣΕΩΣ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ

Άρθρον 99. Ἡ διοικητικὴ ὀργάνωσις τοῦ Κράτους βασιζέται εἰς τὴν ἀποκέντρωσιν καὶ τὴν τοπικὴν αὐτοδιοίκησιν ὡς νόμος ὀρίζει.

Ἡ ἐκλογή τῶν δημοτικῶν καὶ κοινοτικῶν ἀρχῶν γίνεται διὰ καθολικῆς ψηφοφορίας.

Άρθρον 100. Ὁ δημόσιος ὑπάλληλος ὀφείλει πίστιν καὶ ἀφοσίωσιν εἰς τὴν Πατρίδα καὶ τὰ ἔθνικὰ ἰδεώδη, εἶναι ἐκτελεστῆς τῆς βελήσεως τοῦ Κράτους καὶ ὑπηρετεῖ τὸν λαόν.

Ἰδεολογίαι σκοποῦσαι τὴν διὰ βιῶν μέσων ἀνατροπὴν τοῦ ὑφισταμένου πολιτειακοῦ ἢ κοινωνικοῦ καθεστῶτος ἀντίκεινται ἀπολύτως πρὸς τὴν ἰδιότητα τοῦ δημοσίου ὑπαλλήλου.

Άρθρον 101. Τὰ προσόντα τῶν διοικητικῶν ἐν γένει ὑπαλλήλων ὀρίζονται διὰ νόμου.

Οἱ τακτικοὶ ὑπάλληλοι εἶναι μόνιμοι ἐφ' ὅσον ὑφίστανται αἱ σχετικαὶ ὑπηρεσίαι καὶ αἱ θέσεις, πλὴν δὲ τῶν περιπτώσεων τῆς παύσεως δυνάμει δικαστικῆς ἀποφάσεως, οὔτε μετατίθενται ἀνευ γνωμοδοτήσεως, οὔτε ἀπολύονται, οὔτε ὑποβιβάζονται ἀνευ εἰδικῆς ἀποφάσεως κατὰ νόμον ὀργανωμένου συμβουλίου καὶ ἀποτελουμένου κατὰ τὰ δύο τρίτα τοῦλάχιστον ἀπὸ μονίμου ὑπαλλήλου. Κατὰ τῆς ἀποφάσεως ταύτης ἐπιτρέπεται προσφυγὴ ἐνώπιον τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας, καθὼς εἰδικώτερον νόμος ὀρίζει.

Αἱ ἀνωτέρω διατάξεις ἐπεκτείνονται καὶ ἐπὶ τῶν ὑπαλλήλων τῆς Βουλῆς, οἵτινες κατὰ τὰ λοιπὰ διέπονται ἀποκλειστικῶς ὑπὸ τοῦ Κανονισμοῦ τῆς Βουλῆς.

Τῶν προσόντων καὶ τῆς μονιμότητος δύνανται νὰ ἐξαιρῶνται διὰ νόμου οἱ ἀπ' εὐθείας διοριζόμενοι πρεσβευταὶ ὡς πληρεξούσιοι ἢ πρόξεδροι Ὑπουργοί, οἱ γενικοὶ διοικηταί, οἱ γενικοὶ γραμματεῖς, οἱ νομάρχαι, ὁ ἐπίτροπος τοῦ Δημοσίου παρὰ τῇ Ἱερᾷ Συνόδῳ, οἱ ὑπάλληλοι τοῦ Πολιτικοῦ Γραφείου καὶ τῶν ἰδιαιτέρων γραφείων τῶν Ὑπουργῶν καὶ τοῦ Προέδρου τῆς Βουλῆς.

Αἱ διατάξεις τοῦ παρόντος καὶ τοῦ προηγουμένου ἀρθροῦ ἐφαρμόζονται ἀναλόγως καὶ ἐπὶ τῶν δημοτικῶν ὑπαλλήλων τῶν καταλαμβάνόντων ὀργανικὰς θέσεις κατὰ τὸν ὀργανισμὸν τῶν Δήμων.

Αἱ διατάξεις αὗται δύνανται διὰ νόμου νὰ ἐπεκταθῶσι καὶ ἐπὶ τῶν κοινοτικῶν ὑπαλλήλων.

Άρθρον 102. (*) Οὐδεὶς δύναται νὰ διορισθῇ ὑπάλληλος εἰς μὴ νενομοθετημένην θέσιν.

Οὐδεὶς δύναται νὰ διορισθῇ εἰς πλειονὰς τῆς μιᾶς ἐμμίσθους δημοσίας θέσεις ἢ θέσεις νομικῶν προσώπων δημοσίου δικαίου.

Οὐδεὶς δημόσιος ὑπάλληλος δύναται νὰ συμμετέχη εἰς πλειονὰ τῶν δύο συμβουλίων ἢ ἐπιτροπῶν.

Οὐδέποτε αἱ ἐκ τοῦ δημοσίου ταμείου ἢ ταμείων νομικῶν προσώπων δημοσίου δικαίου ἢ ἰδιωτικοῦ δικαίου ἐχόντων προνόμιον ὑπὸ τοῦ Κράτους ἢ σύμβασιν μετ' αὐτοῦ, ἀμοιβαὶ ἢ οἰαιδήποτε ἄλλαι ἀπολαυαὶ ἐμμίσθου δημοσίου ὑπαλλήλου ἕνεκα παροχῆς ὑπηρεσιῶν ἐν τῷ ἔσωτερικῷ δύνανται νὰ ὑπερβῶσι κατὰ μῆνα ἐν τῷ συνόλῳ τῶν τὰς μηνιαίας τακτικῆς ἀποδο-

(*) Ἑρμηνευτικὴ δῆλωσις γενομένη κατὰ τὴν ἐν τῇ Βουλῇ ψήφισιν :
«Εἰς τὰ περὶ ὧν ἡ παρ. 3 τοῦ παρόντος ἀρθροῦ Συμβούλια καὶ Ἐπιτροπὰς δὲν περιλαμβάνονται ἐκεῖνα τῶν ὁποίων τὰ μέλη δὲν εἰσπράττουσιν πρόσθετον ἀμοιβὴν διὰ τὴν ἔργασίαν ταύτην. Ἐπίσης δὲν περιλαμβάνονται αἱ Νομοπαρασκευαστικαὶ Ἐπιτροπᾶι».

χάς της οργανικής θέσεως αὐτοῦ ἐπὶ ποινῇ ἀπολύσεως. Νόμος θέλει ὀρίσει τὰ τοῦ ἐλέγχου τῆς τηρήσεως τοῦ παρόντος ἀρθρου.

Δι' εἰδικῶν νόμων δύνανται εἰς εἰδικὰς περιπτώσεις νὰ ὀρισθῶσιν ἐξαιρέσεις ἐκ τῶν ἐδαφίων 2, 3 καὶ 4. Οὐδέποτε ὁμως δύνανται νὰ ἐπιτραπῇ διορισμὸς ὑπαλλήλου εἰς πλείονας τῶν δύο θέσεων, οὔτε αἱ πρόσθετοι ἀμοιβαι νὰ εἶναι μείζονες τοῦ διπλασίου τῶν τακτικῶν ἀποδοχῶν τῆς οργανικῆς θέσεως.

Τὰ ἀσυμβίβαστα τῶν παραγράφων 5 ἕως 9 τοῦ ἀρθρου 71 ἐφαρμόζονται καὶ ἐπὶ τῶν ἐμμίσθων δημοσίων ὑπαλλήλων.

Ἑρμηνευτικὴ δῆλωσις :

Ἐν τῇ ἐνοίᾳ τῶν συμβουλίων ἢ ἐπιτροπῶν τῆς παραγράφου 3 τοῦ παρόντος ἀρθρου περιλαμβάνονται καὶ τὰ τῶν νομικῶν προσώπων δημοσίου δικαίου ἢ κοινωφελῶν ἰδρυμάτων ἢ Τραπεζῶν. Τούτωντιν ὄχι περιλαμβάνονται τὰ ὀργανισμὰ συμβούλια τῆς κεντρικῆς ἀρχῆς τοῦ Ὑπουργείου εἰς τὴν ἀρχὴν ἢ ὑπάλληλος.

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ἉΓΙΟΥ ὌΡΟΥΣ

Ἄρθρον 103. Ἡ χερσόνησος τοῦ Ἄθω, ἀπὸ τῆς Μεγάλης Βίγλας καὶ ἐξῆς, ἀποτελοῦσα τὴν περιοχὴν τοῦ Ἁγίου Ὄρους, εἶναι κατὰ τὸ ἀρχαῖον τοῦτου προνομιακὸν καθεστῶς αὐτοδιοίκητον τμῆμα τοῦ Ἑλληνικοῦ Κράτους, τοῦ ὁποῦ ἢ κυριαρχία παραμένει ἑθνικὸς ἐπ' αὐτοῦ. Ἐξ ἀπόψεως πνευματικῆς διατελεῖ τὸ Ἅγιον Ὄρος ὑπὸ τὴν ἀμεσον δικαιοδοσίαν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου. Ὅλοι οἱ μονάζοντες εἰς αὐτὸ ἀποκτῶσι τὴν Ἑλληνικὴν ἰθαγένειαν ἅμα τῇ προσλήψει αὐτῶν ὡς δοκίμων ἢ μοναχῶν χωρὶς ἄλλην διατύπωσιν.

Τὸ Ἅγιον Ὄρος διοικεῖται κατὰ τὸ καθεστῶς αὐτοῦ ὑπὸ τῶν εἴκοσι Ἱερῶν Μονῶν του, μεταξὺ τῶν ὁποίων εἶναι κατανεμημένη ὀλόκληρος ἢ χερσόνησος τοῦ Ἄθω καὶ διατελεῖ ἀναπαλλοτριωτὸν τὸ ἔδαφος αὐτῆς. Ἡ διοίκησις ἀσκειται δι' ἀντιπροσώπων τῶν Ἱερῶν Μονῶν του, ἀποτελοῦντων τὴν Ἱερὰν κοινότητα. Οὐδεμίαν ἀπολύτως μεταβολὴν ἐπιτρέπεται τοῦ διοικητικοῦ συστήματος ἢ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν Μονῶν τοῦ Ἁγίου Ὄρους, οὐδὲ τῆς Ἱεραρχικῆς τάξεως καὶ τῆς θέσεως αὐτῶν πρὸς τὰ ὑποτελῆ των ἐξαρτήματα, ἀπαγορεύεται δὲ ἡ ἐγκαταβίωσις ἐν αὐτῷ ἑτεροδόξων ἢ σχισματικῶν.

Ὁ λεπτομερὴς καθορισμὸς τῶν Ἁγιορειτικῶν καθεστώτων καὶ τοῦ τρόπου τῆς λειτουργίας αὐτῶν γίνεται διὰ Καταστατικοῦ Χάρτου τοῦ Ἁγίου Ὄρους, τὸν ὁποῖον, συμπράττοντος τοῦ ἀντιπροσώπου τοῦ Κράτους, συντάσσοσι μὲν καὶ ψηφίζουσι αἱ εἴκοσι Ἱερὰ Μοναί, ἐπικυρώνουσι δὲ τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον καὶ ἡ Βουλὴ τῶν Ἑλλήνων.

Ἡ ἀκριβὴς τήρησις τῶν Ἁγιορειτικῶν καθεστώτων τελεῖ, ὡς πρὸς μὲν τὸ πνευματικὸν μέρος, ὑπὸ τὴν ἀνωτάτην ἐποπτείαν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, ὡς πρὸς δὲ τὸ διοικητικόν, ὑπὸ τὴν ἐποπτείαν τοῦ Κράτους, εἰς τὸ ὁποῖον ἀνήκει ἀποκλειστικῶς καὶ ἡ διαφύλαξις τῆς δημοσίας τάξεως καὶ ἀσφαλείας.

Αἱ ἀνωτέρω ἐξουσίαι τοῦ Κράτους ἀσκουῦνται διὰ Διοικητοῦ, τοῦ ὁποῦ τὰ δικαιώματα καὶ καθήκοντα καθὼς καὶ ἡ ὑπὸ τῶν Μοναστηριακῶν Ἀρχῶν καὶ τῆς Ἱερᾶς Κοινότητος ἀσκουμένη δικαστικὴ ἐξουσία, καὶ τέλος τὰ τελωνειακὰ καὶ φορολογικὰ πλεονεκτήματα τοῦ Ἁγίου Ὄρους, καθορίζονται διὰ νόμου.

ΜΕΤΑΒΑΤΙΚΑΙ ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ

Άρθρον 104. Πρός ἀποκατάστασιν ἀκτημόνων καλλιεργητῶν καὶ ἀκτημόνων μικρῶν κτηνοτρόφων ἐπιτρέπεται ἐπὶ μίαν τριετίαν ἀπὸ τῆς ἰσχύος τοῦ παρόντος ἀναγκαστικῆ ἀπαλλοτριώσεως τῶν κατωτέρω κατηγοριῶν ἀγροτικῶν κτημάτων κατὰ παρέκκλισιν τοῦ ἀρθρου 17 τοῦ Συντάγματος, ὡς νόμος θέλει ὀρίσει.

α) Τῶν πέραν τῶν πεντακοσίων, τοῦλάχιστον, στρεμμάτων αὐτοκαλλιεργουμένων ἢ διακοσίων πενήκοντα μὴ αὐτοκαλλιεργουμένων ἀνηκουσῶν εἰς φυσικά ἢ νομικά πρόσωπα ἰδιωτικοῦ δικαίου, ἀσκεπῶν ἐκτάσεων δι' ἕκαστον ἰδιοκτῆτην ἢ συνιδιοκτῆτην.

β) Τῶν καλλιεργουμένων ἢ καλλιεργησίμων, ὡς καὶ κτηνοτροφικῶν ἐκτάσεων ἢ φυτειῶν, τῶν ἀνηκουσῶν εἰς τὰ πάσης φύσεως νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου, προκειμένου δὲ περὶ δήμων καὶ κοινοτήτων, μετὰ γνώμην αὐτῶν. Ἐξαιρεῖται πάσης ἀναγκαστικῆς ἀπαλλοτριώσεως κατὰ τοὺς ὅρους τοῦ παρόντος ἀκίνητος ἰδιοκτησία ἀνήκουσα εἰς εὐαγῆ ἰδρύματα ἐπιδιώκοντα ἐκπαιδευτικούς ἢ φιλανθρωπικούς σκοπούς.

γ) Κτηνοτροφικῶν ἐκτάσεων πέραν τῶν χιλίων τοῦλάχιστον στρεμμάτων ἢ, ἐφ' ὅσον ὁ ἰδιοκτῆτης εἶναι κτηνοτρόφος, τῶν ὑπερβαίνουσῶν τὴν ἀπαιτουμένην ἔκτασιν πρὸς κάλυψιν τῶν σημερινῶν αὐτοῦ ἀναγκῶν ἢ τῶν πρὸ τοῦ ἔτους 1940, ὡς ὁ νόμος θέλει ὀρίσει.

Διὰ νόμου ἐφ' ἧσ' ἀπαξ ἐκδιδομένου ρυθμίζονται ἢ κατὰ τὸ παρὸν ἀπαλλοτριώσεως καὶ ἀναγκαστικῆ μισθώσεως ἀγρῶν, δασωδῶν ἐκτάσεων καὶ βοσκοτόπων ἀνηκόντων εἰς τὴν ἐκκλησιαστικὴν περιουσίαν.

Τῆς κατὰ τοὺς ὅρους τοῦ παρόντος ἀρθρου ἀπαλλοτριώσεως καὶ ἀναγκαστικῆς μισθώσεως ἐξαιροῦνται οἱ ἀνήκοντες εἰς τὴν ἐκκλησιαστικὴν περιουσίαν ἐλαιῶνες, οἱ ἀμπελῶνες, οἱ κῆποι καὶ ἡ ἀστικὴ ἐκκλησιαστικὴ περιουσία.

Ἡ ἀποζημίωσις ὀρίζεται εἰς μεταλλικὰς δραχμάς πάντοτε διὰ τῆς δικαστικῆς ὁδοῦ οὐδέποτε μικροτέρα τοῦ ἑνὸς τρίτου τῆς ἀξίας τοῦ ἀπαλλοτριουμένου κτήματος κατὰ τὸν χρόνον τῆς καταλήψεως καὶ καταβάλλεται πρὸ ἢ μετ' αὐτὴν εἴτε κατὰ δόσεις, εἴτε εἰς χρεώγραφα, ὡς ὁ νόμος θέλει ὀρίσει.

Οἱ μέχρι τοῦδε ἐκδοθέντες περὶ ἐξαγορᾶς ἐμφυτευτικῶν κτημάτων, περὶ ἀπαλλαγῆς ἀπὸ ἀγροληπτικῶν ἢ ἐδαφονομικῶν βαρῶν καὶ ἀναγκαστικῆς μισθώσεως γαιῶν ὑπὲρ ἀκτημόνων γεωργῶν καὶ κτηνοτρόφων θεωροῦνται ὡς μὴ ἀντικείμενοι εἰς τὸ Σύνταγμα.

Ἐπιτρέπεται ἢ κατὰ παρέκκλισιν τοῦ ἀρθρου 17 τοῦ Συντάγματος νομοθετικὴ ρύθμισις καὶ διάλυσις ὀφισταμένων εἰσέτι ἀγροληπιῶν καὶ ἐδαφονομικῶν βαρῶν, ἢ ἐξαγορὰ τῆς ψιλῆς κυριότητος ὑπὸ ἐμφυτευτῶν ἐμφυτευτικῶν κτημάτων, ἢ κατάργησις καὶ ρύθμισις ἰδιορρυθμῶν ἐμπραγμάτων σχέσεων καὶ ἢ λήψις μέτρων κατὰ τῆς κατατμήσεως ἢ ἀνασυγκροτήσεως τῆς ὑπερμέτρως κατατενομένης μικρᾶς ἐγγείου ἰδιοκτησίας.

Άρθρον 105. Ὅλοι οἱ νόμοι καὶ τὰ διατάγματα καθόσον ἀντιβαίνουσιν εἰς τὸ παρὸν Σύνταγμα καταργοῦνται.

(*) Ἑρμηνευτικὴ ἀήλωσις γενομένη κατὰ τὴν ἐν τῇ Βουλῇ ἑψηφισίαν :
«Εἰς τὴν ἐνοσίαν τοῦ ὄρου «φυτεῖαι» περιλαμβάνονται καὶ οἱ πάσης φύσεως ἐλαιῶνες καὶ ἐλαιοκτῆματα».

ΓΕΝΙΚΑΙ ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ

Άρθρον 106. Δέν επιτρέπεται ή μεταβολή του περιεχομένου ή των όρων διαθήκης ή δωρεάς κατά τάς όπέρ του δημοσίου ή κοινωφελούς σκοπού διατάξεις αούτης.

Έξαιρετικώς επιτρέπεται διά νόμου ή διάθεσις του διατιθεμένου ή δωρουμένου πρός άλλον παρεμφερή σκοπόν, όταν ή θέλησις του δωρητού ή διαθέτου αποβαίνη απολύτως άπραγματοποίητος.

Άρθρον 107. Έπίσημος γλώσσα του Κράτους είναι εκείνη εις την όποιαν συντάσσονται τό πολίτευμα και της ελληνικής νομοθεσίας τά κείμενα. Πάσα πρός παραφθοράν ταύτης επέμβασις άπαγορεύεται.

Άρθρον 108. Δέν επιτρέπεται ή αναθεώρησις ολοκλήρου του Συντάγματος.

Ουδέποτε αναθεωροϋνται αι διατάξεις του παρόντος Συντάγματος αι καθορίζουσαι την μορφήν του πολιτεύματος ως Βασιλευομένης Δημοκρατίας ως και αι θεμελιώδεις διατάξεις αούτου.

Έπιτρέπεται αναθεώρησις των μη θεμελιωδών διατάξεων αούτου, όσάκις ή Βουλή διά των δύο τρίτων του όλου αριθμού των μελών αούτης ζητήση ταύτην δι' ίδιας πράξεως, όριζούσης ειδικώς τάς αναθεωρητέας διατάξεις και ψηφίζομένης εις δύο ψηφοφορίας, άφισταμένας άλλήλων κατά ένα τουλάχιστον μήνα.

Άποφασισθείσης της αναθεωρήσεως υπό της Βουλής ή έπομένη Βουλή κατά την πρώτην σύνοδον αούτης αποφασίζει επί των αναθεωρητέων διατάξεων δι' απολύτου πλειονοψηφίας του όλου αριθμού των μελών αούτης.

Πάσα ψηφίζομένη αναθεώρησις μη θεμελιωδών διατάξεων του Συντάγματος εκδίδεται και δημοσιεύεται διά της Έφημερίδος της Κυβερνήσεως έντός δέκα ήμερών από της επιψηφίσεως αούτης υπό της Βουλής, τίθεται δέ εις ένέργειαν δι' ειδικού ταύτης ψηφίσματος.

Άρθρον 109. Οί συνεταιρισμοί, γεωργικοί και αστικοί, τελούσιν υπό την προστασίαν του Κράτους, μεριμνώντος συστηματικώς όπέρ της αναπτύξεως αούτων.

Έρμηνευτική δήλωσις :

Η κατά νόμον σύστασις άναγκαστικού συνεταιρισμού δέν αντίβαινει, ως τοιαύτη, εις τό Σύνταγμα.

Άρθρον 110. Άγωγαί κακοδικίας κατά συμβούλων της Έπικρατείας, άεροπαγιτών, έφετών, πρωτοδικών, εισαγγελέων, άντεισαγγελέων, δικαστών διοικητικών δικαστηρίων και ίσοβίων μελών του Έλεγκτικού Συνεδρίου, δικάζονται υπό έπταμελοϋς ειδικού δικαστηρίου συγκροτούμένου καθ' όν τρόπον όρίζει ό νόμος, διά κληρώσεως έξ ένός μέλους του Συμβουλίου Έπικρατείας, του Άρείου Πάγου, του Έλεγκτικού Συνεδρίου, τριών δικηγόρων μελών τακτικών ή άναπληρωματικών του Άνωτάτου Πειθαρχικού Συμβουλίου και δύο καθηγητών Νομικής Σχολής του Πανεπιστημίου Άθηνών. Ουδέμία άδεια πρός Έγερσιν της άγωγής κακοδικίας άπαιτείται.

Έκ των μελών του δικαστηρίου εξαιρείται έκάστοτε τό άνήκον εις τό Σώμα εκείνο περί της άνεργείας ή παραλείψεως του όποιου είτε ολοκλήρου είτε μελών αούτου καλείται νά άποφανθή τό δικαστήριον.

Άρθρον 111. Η πειθαρχική έξουσία επί των μελών του Έλεγκτικού Συνεδρίου, του Άρείου Πάγου και του Συμβουλίου Έπικρατείας άσκείται και υπό συμβουλίου συγκειμένου έκ δύο μελών έξ έκάστου των σωμάτων

τούτων καὶ δύο καθηγητῶν τῆς Νομικῆς Σχολῆς Πανεπιστημίου ὀριζομένων πάντων διὰ κλήρου ὑπὸ τὴν Πραεδρίαν τοῦ Ὑπουργοῦ τῆς Δικαιοσύνης. Ἐκ τῶν μελῶν τοῦ συμβουλίου ἐξαιροῦνται ἐκάστοτε τὰ ἀνήκοντα εἰς τὸ Σῶμα ἐκεῖνο, ἐπὶ ἐνεργείας τοῦ ὁποίου, εἴτε ὀλοκλήρου εἴτε μελῶν αὐτοῦ, καλεῖται νὰ ἀποφανθῇ τὸ συμβούλιον.

Ἄρθρον 112. Νόμος ἐφ' ἅπαξ ἐκδιδόμενος θέλει ρυθμίσει τὴν προστασίαν τῶν ἐκ τῆς ἀλλοδαπῆς εἰσαγομένων πρὸς τοποθέτησιν εἰς τὴν Χώραν κεφαλαίων.

Ἄρθρον 113. Τὸ παρὸν Σύνταγμα ἐμβαίνει εἰς ἐνέργειαν ἅμα ὑπογραφῇ ὑπὸ τοῦ Βασιλέως· τὸ δὲ Ὑπουργικὸν Συμβούλιον ὀφείλει νὰ δημοσιεύσῃ αὐτὸ διὰ τῆς Ἐφημερίδος τῆς Κυβερνήσεως ἐντὸς εἰκοσιτεσσάρων ὥρων μετὰ τὴν ὑπογραφήν.

Ἄρθρον 114. Ἡ τήρησις τοῦ παρόντος Συντάγματος ὀφιεροῦται εἰς τὸν πατριωτισμὸν τῶν Ἑλλήνων.

Β'. Τὸ ἡμέτερον Ὑπουργικὸν Συμβούλιον θέλει προυπογράψῃ καὶ δημοσιεύσῃ τὸ παρὸν ἐπιτιθεμένης τῆς μεγάλης τοῦ Κράτους σφραγίδος.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 1 Ἰανουαρίου 1952

ΠΑΥΛΟΣ Β.

Τὸ Ὑπουργικὸν Συμβούλιον

Ὁ Πρόεδρος
ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΠΛΑΣΤΗΡΑΣ

Ὁ Ἀντιπρόεδρος
ΣΟΦ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ

Τὰ Μέλη

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Περὶ θρησκείας	ἄρθρα	1— 2	σ. 1— 2
Περὶ τοῦ δημοσίου δικαίου τῶν Ἑλλήνων	•	3— 20	σ. 2— 5
Περὶ τῆς συντάξεως τῆς πολιτείας	»	21— 28	σ. 5— 6
Περὶ τοῦ βασιλέως	»	29— 44	σ. 6— 8
Περὶ τῆς διαδοχῆς καὶ ἀντιβασιλείας	•	45— 53	σ. 8— 9
Περὶ τῆς Βουλῆς	»	54— 75	σ. 9—14
Περὶ τῆς Κυβερνήσεως	»	76— 81	σ. 14—15
Περὶ Διοικητικῆς Δικαιοσύνης	•	82— 86	σ. 15—16
Περὶ Δικαστικῆς Ἐξουσίας	•	87— 97	σ. 16—18
Περὶ τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου	»	98	σ. 18
Περὶ τῆς Διοικήσεως τοῦ Κράτους	»	99—102	σ. 19—20
Περὶ τοῦ Ἁγίου Ὁρους	•	103	σ. 20
Μεταβατικαὶ Διατάξεις	»	104—105	σ. 21
Γενικαὶ Διατάξεις	»	106—114	σ. 22—23

Σ. ΚΑΛΟΓΕΡΟΠΟΥΛΟΥ - ΣΤΡΑΤΗ

ΣΤΟΙΧΕΙΑ
ΔΗΜΟΣΙΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΙΡΑΙΩΣ	
ΑΡ.	73800
CC	
TV	
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ	

*

00173800

ΕΚΔΟΤΗΣ: ΑΡΓΥΡΗΣ ΠΑΠΑΖΗΝΗΣ
ΑΘΗΝΑΙ 1958

Πάν γνήσιον αντίτυπον φέρει τὴν ὑπογραφήν
τοῦ συγγραφέως

Σ/Σ

Τὸ παρὸν τεύχος περιλαμβάνει περίληψιν τῶν μαθημάτων τοῦ Δημοσίου Δικαίου τοῦ καθηγητοῦ κ. Σ. Καλογεροπούλου - Στράτη, ἐκδοθέντων ὑπ' εὐθύνην τοῦ ὑποφαινομένου.

Δ. Ι. Σ.

ΓΕΝΙΚΑ

Ἡ κοινωνικὴ συμβίωσις δημιουργεῖ σχέσεις καὶ προκαλεῖ διαφορὰς μεταξύ τῶν μελῶν πάσης κοινωνίας. Καὶ ἐφόσον μὲν ὁ κύκλος τῶν ἐν τῇ αὐτῇ κοινωνίᾳ συμβιούντων περιλαμβάνει περιορισμένον ἀριθμὸν προσώπων, ὡς λόγου χάριν ἡ οἰκογένεια, τὰ γένη, ἢ ρύθμισις τῶν σχέσεων εἶναι μᾶλλον πρωτόγονος, πολλάκις δὲ καὶ αὐθαίρετος. Ἀφ' ἧς ὁμοῦς ὁ κοινωνικὸς κύκλος διευρύνεται κατ' ἕκτασιν καὶ πολλαπλασιάζεται κατὰ περιεχόμενον καὶ φύσιν σχέσεων, ὡς λόγου χάριν ἡ σύγχρονος ἐσωτερικὴ κοινωνία, τότε ἡ ρύθμισις τῶν σχέσεων καθίσταται ἀπαραίτητος διὰ κανόνων ὑποχρεωτικῆς χαρακτῆρος.

Δίκαιον συνεπῶς εἶναι οἱ κανόνες ἀναγκαστικῆς χαρακτῆρος, οἱ ὅποιοι ρυθμίζουν σχέσεις μεταξύ ἀνθρώπων βιούντων ἐν τῇ αὐτῇ κοινωνίᾳ. Τὸ δίκαιον ἀποβλέπει εἰς τὴν προαγωγὴν καὶ εἰς τὴν προστασίαν ἐνός ἐκάστου ἐκ τῶν μελῶν καθὼς καὶ τοῦ κοινωνικοῦ συνόλου. Ὁ συνδυασμὸς τοῦ προσωπικοῦ συμφέροντος πρὸς τὸ γενικὸν θεμελιῶ τὸς κανόνας, ἢ δὲ ἀντιδράσεις κατὰ πάσης παραβιάσεως αὐτῶν κυρῶναι τὸ σύνολον τοῦ δικαίου.

1. Τὸ Δίκαιον ἀντιμετωπίζεται ὑπὸ δύο μορφάς: α) ὡς κανὼν ἀντικειμενικοῦ δικαίου, ὁ ὅποιος ἐπιβάλλεται ὡς κανὼν συμπεριφορᾶς μεταξύ τῶν μελῶν ἐκάστης κοινωνίας καὶ τοῦ ὁποίου ἢ δύναμις πηγάζει ἐκ τῆς κοινῆς ὑποταγῆς καὶ συγκαταθέσεως εἰς αὐτόν, καθὼς καὶ ἐκ τῆς προκαλουμένης ἀντιδράσεως ἐκ τῆς παραβιάσεως αὐτοῦ, ἀντιδράσεως ἢ ὁποία κυρῶναι τὸν κανόνα.

β) Ὡς κανὼν ὑποκειμενικοῦ δικαίου, δηλ. ἀτομικὸν δικαίωμα, ἀνήκον εἰς μέλος τι τῆς κοινωνίας καὶ τοῦ ὁποίου ἢ χρήσις διασφαλίζεται καὶ παράγει ἔννομα ἀποτελέσματα βάσει τῶν κανόνων τοῦ ἀντικειμενικοῦ δικαίου.

Ἡ θεμελίωσις τοῦ δικαίου κατ' ἄλλους μὲν στηρίζεται ἐπὶ τῆς βουλήσεως τῆς Πολιτείας, ἢ ὁποία καὶ δημιουργεῖ τὸ δίκαιον (Γερμανικὴ Σχολή), κατ' ἄλλους δὲ τὸ δίκαιον προϋπάρχει τοῦ κράτους, εἶναι φυσικὸν ἐπακολούθημα τοῦ κοινωνικοῦ βίου καὶ στηρίζεται εἰς τὴν ἐξ αὐτοῦ προκύπτουσαν κοινωνικὴν ἀλληλεγγύην.

2. **Ατομιστικά και κοινωνικά θεωρίες :** α) Κατά την ατομιστική αντίληψιν ὁ ἄνθρωπος γεννᾶται μὲ ὀρισμένα φυσικά δικαιώματα, μέρος τῶν ὁποίων ἀναθέτει εἰς τὴν ὀλότητα εἰς ἀντάλλαγμα τῆς ἀσφαλείας αὐτοῦ. Συνεπῶς εἰς τὴν συνισταμένην τῶν θελήσεων τῶν ἀτόμων στηρίζεται ἡ ἰσχύς τοῦ δικαίου καὶ ὅλοι οἱ ἄνθρωποι εἶναι ἴσοι (Διακήρυξις τῶν Δικαιωμάτων 1789).

Ἡ θεωρία αὕτη στηρίζεται εἰς τὴν μεταφυσικὴν ὑπόθεσιν ὅτι ὁ ἄνθρωπος δύναται ν' ἀπομονωθῆ καὶ νὰ ὑπάρξῃ χωριστὰ ἀπὸ τὸ σύνολον εἰς τὸ ὅποιον ἀνήκει. Ταῦτα εἶναι ἀρνήσις τῆς πραγματικότητος, καθόσον ὁ ἄνθρωπος εἶναι κοινωνικὸν ὄν. Γεννᾶται καὶ ζῆ εἰς κοινωνίαν μικράν ἢ μεγάλην, τῆς ὁποίας ἀναγκαστικῶς ἀποδέχεται τοὺς κανόνας.

Οἱ ἄνθρωποι δὲν δύνανται νὰ εἶναι ἴσοι, διότι ἡ ἐπίδρασις τοῦ περιβάλλοντος καὶ αἱ προσωπικαὶ ιδιότητες μοιραίως ἐπηρεάζουν καὶ διαφοροποιοῦν αὐτούς. Ἡ ἰσότης μόνον ἔνεντι τῶν νόμων εἶναι νοητή.

Ἡ ἀντίληψις αὕτη καταλήγει εἰς τὴν ἀποδοχὴν τῆς ὑπάρξεως ἑνὸς φυσικοῦ δικαίου, ἀπολύτου καὶ ἀμεταβλήτου κατὰ τόπον καὶ χρόνον, πρὸς τὸ ὅποιον δεόν νὰ ταυτίζωνται πάντες οἱ κανόνες τοῦ κοινωνικοῦ συνόλου.

β) Κατὰ τὴν κοινωνικὴν ἀντίληψιν, ὁ ἄνθρωπος εἶναι κοινωνικὸν ὄν καὶ οἱ ἀντικειμενικοὶ κανόνες δικαίου ἐπιβάλλονται καὶ ὑπάρχουν παρὰ τὴν θέλησιν τῶν μελῶν τῆς κοινωνίας. Ἡ κοινωνικὴ συμβίωσις δημιουργεῖ σχέσεις, αἱ ὁποῖαι ἔχουν ἀνάγκην νομικοῦ διακανονισμοῦ.

Ἡ δίκαιον εἶναι κοινωνικὸν προϊόν, σκοπὸς τοῦ ὁποίου παραμένει ἡ ἀπεικόνισις ἐκάστοτε τῆς ὑφισταμένης πραγματικότητος. Πρακτικῶς δὲ ἐκ τῆς κοινωνικῆς συμβίωσεως καὶ καθιστάμενον ἐνσυνείδητον διατυπῶνται εἰς κανόνας γραπτοὺς ἢ ἀγράφους.

Ἡ κοινωνία δὲν ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς βουλήσεως τοῦ ἀνθρώπου. Αἱ δημιουργούμεναι ἀνάγκαι ὀδηγοῦν εἰς τὴν κοινωνικὴν ἀλληλεγγύην, ἡ ὁποία παρατηρεῖται εἰς πάντα κοινωνικὸν ὄργανισμὸν, οἶκο γένειαν, φατρίαν, πόλιν, κράτος καὶ διεθνή κοινωνίαν.

3. **Διαιρέσεις τοῦ δικαίου :** α) Δημόσιον Δίκαιον, τὸ σύνολον τῶν κανόνων οἱ ὁποῖοι ρυθμίζουν τὰς σχέσεις τῆς Πολιτείας μὲ τοὺς ἄλλους ὀργανισμοὺς ἢ τοὺς ἰδιώτας οἱ ὁποῖοι ὑπέκεινται εἰς τὴν ἐξουσίαν αὐτῆς.

Εἰς τὸ δημόσιον δίκαιον τὸ ἔν μέρος εἶναι ἡ Πολιτεία, παρουσιαζομένη ὡς κυρίαρχος, φορεὺς πολιτικῆς ἐξουσίας. Πρὸς τὴν Πολιτείαν ἐξομοιοῦνται καὶ ὀρισμένα ἐν τῷ πλαισίῳ καὶ ὑπὸ τὴν

αίγίδα αυτής δρώντα νομικά πρόσωπα, τα οποία άσκειν δοτήν πολιτικήν έξουσίαν, ώς οί δήμοι, κοινότητες, νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου. Τό δημόσιον δικαίον άποβλέπει εις τήν προστασίαν τών συμφερόντων τής όλότητος.

β) Ίδιωτικόν Δίκαιον, τό σύνολον τών κανόνων, οί όποιοί διέπουν τάς σχέσεις μεταξύ ατόμων και νομικών προσώπων έξομοιούμενων πρós αυτά. Τό ιδιωτικόν δικαίον ρυθμίζει σχέσεις βασιζόμενας επί τής Ισότητος και καθαρώς Ιδιωτικής φύσεως, έστω και αύτοό τούτου τοϋ κράτους όταν ένεργεί ώς Ιδιώτης. Ένίοτε ή διαχωριστική γραμμή μεταξύ δημοσίου και Ιδιωτικού δικαίου δέν είναι άπόλυτος, Ιδίως κατά τήν σύγχρονον έποχήν. Η διαίρεσις αύτη άποτελεί σήμεραν άντικείμενον έπικρίσεων, παρά ταύτα επιβάλλεται επί πλέον εκ λόγων Ιστορικών και διδακτικών.

γ) Δημόσιον Διεθνές Δίκαιον, τό σύνολον τών κανόνων, οί όποιοί ρυθμίζουν τάς σχέσεις μεταξύ τών μελών τής διεθνούς κοινωνίας, τό όποια κατά πρώτον λόγον είναι οί Πολιτεΐαι και κατά δεύτερον άλλαι νομικαί οντότητες, άναγνωρίζόμεναι ώς ύποκείμενα τοϋ δικαίου (Άγία Έδρα, Βρεττανικαί Κτήσεις, Οργανισμός Ένωμένων Έθνών, διθινείς έπιτροπαί, διεθνή δικαστήρια, οί άνεγνωρισμένοι επαναστάται κ τ λ). Κατ' έξαιρέσιν και τό άτομον ένίοτε παρουσιάζεται ώς ύποκείμενον δικαιωμάτων και ύποχρεώσεων.

δ) Ίδιωτικόν Διεθνές Δίκαιον, τό σύνολον τών κανόνων, οί όποιοί ρυθμίζουν τήν δικαιοδοσίαν τών διαφόρων νομοθεσιών τών Πολιτειών εις τάς όποιας ύπόκεινται οί υπήκοοι τών διαφόρων Πολιτειών εις τάς εκάστοτε ένεργείας αύτών. Σκοπός όθεν τοϋ Ίδιωτικού Διεθνούς Δικαίου είναι νά καθοριζή ποιόν εκ τών διαφόρων κρατούντων δικαίων πρέπει εκάστοτε νά εφαρμόζεται επί ώρισμένης σχέσεως Ιδιωτικού δικαίου. Υπάρχουν τόσα συστήματα Ιδιωτικού διεθνούς Δικαίου όσαι και αι πολιτεΐαι, εκάστη εκ αύτών νομοθετεί Ιδίους κανόνος, οί όποιοί όμως δέν δύνανται νά εύρισκωνται εις αντίθεσιν πρós τούς κανόνος τοϋ Διεθνούς Δημοσίου Δικαίου. Η Έπιστήμη είναι διηρημένη ώς πρós τήν φύσιν και τήν θέσιν τοϋ Ι.Δ.Δ. Η κρατούσα γνώμη δέχεται ότι άποτελεί τμήμα τοϋ έσωτερικού δημοσίου δικαίου.

ε) Τό Δημόσιον Δίκαιον διαιρείται βασικώς εις τό Συνταγματικόν Δίκαιον και εις τό Διοικητικόν Δίκαιον.

Και Συνταγματικόν μέν Δίκαιον καλεΐται τό σύνολον τών κανόνων διά τών όποιων καθορίζονται ή μορφή τής Πολιτείας, οί σχέσεις τών διαφόρων αύτης όργάνων πρós άλληλα, ή όργάνωσις και λειτουργία αύτών καθώς και τά όρα τής κρατικής έξουσίας εναντι τών Ιδιωτών.

Οι κανόνες οί άφορώντες τήν μορφήν και τήν φύσιν τής Πολιτείας περιλαμβάνονται συνήθως εις τήν ύλην του Μαθήματος τής Γενικής Πολιτειολογίας.

Διοικητικόν δέ Δίκαιον καλείται τό σύνολον τών κανόνων, οί όποιοι άφορούν τήν πραγμάτωσιν τής βουλήσεως τής Πολιτείας έν τή επιδιώξει τών όπ' αύτης τεθειμένων σκοπών, ειδικώς οί ρυθμίζοντες τήν όργάνωσιν και λειτουργίαν τής Διοικήσεως, τάς σχέσεις του Κράτους, δήμων, κοινοτήτων, νομικών προσώπων δημοσίου δικαίου μεταξύ αύτών και έναντι τών πολιτών, τέλος δέ τήν άπονομήν τής Δικαιοσύνης.

Εις τό Δημόσιον Δίκαιον περιλαμβάνεται κατ' άρχήν και τό Ποινικόν Δίκαιον και ή Πολιτική Δικονομία, ώς και άλλοι κλάδοι του δικαίου.

Εις τήν ταξιόμησιν τών διαφόρων κλάδων του Δικαίου δέν ύπάρχει όμοφωνία εις τήν Έπιστήμην.

1.

ΠΕΡΙ ΠΟΛΙΤΕΙΑΣ

1. Πολιτεία καλείται τό σύνολον τών ανθρώπων τών έγκατεστημένων μονίμως εις ώρισμένην χώραν, ώργανωμένων εις νομικόν πρόσωπον άσκοβην έξουσίαν έξ ίδιου δικαίου. Σκοπός τής Πολιτείας είναι ή προστασία και ή πρόοδος τών μελών αύτης προς όφελος του συνόλου και χαρακτηριστικόν αύτης ή αυτοδύναμος έξουσία.

Συστατικά στοιχεία τής Πολιτείας είναι: α) όμοσ ανθρώπων, ό λαός. Έρημοι έκτάσεις άνευ έμφυχου ύλικου δέν δύνανται ν' άποτελέσουν Πολιτείαν. Λαός ύπό εύρείαν έννοιαν είναι τό σύνολον φυσικών προσώπων τών κεκτημένων τήν Ιθαγένειαν μιās Πολιτείας. Έπό στενήν έννοιαν είναι τό έκλογικόν σώμα, δηλ. τό σύνολον τών έκλογών.

β) Όρισμένη χώρα, ή όποία άποτελεί συστατικόν τής Πολιτείας στοιχείον, διά του όποιου καθορίζονται τά όρια τής άσκήσεως τής πολιτικής έξουσίας. Οί νομάδες δέν δύνανται ν' άποτελέσουν Πολιτείαν. Προς τήν έδαφικήν έκτασιν έξομοιοϋνται, έξ άπόψεως άσκήσεως τής πολιτειακής έξουσίας, τό ύπέδαφος, ό ύπεράνω του έδάφους έναέριος χώρος καθώς και ή θαλασσία περιοχή ή περιβρέχουσα τά παράλια, μέχρις ώρισμένου σημείου καθοριζομένου ύπό του διεθνούς δικαίου, ό βυθός αύτης ώς και ό ύπέρ αύτήν έναέριος χώρος (αίγιαλιτίς ζώνη ή χωρικά ύδατα).

γ) Κρατική εξουσία, άσκουμένη έξ ίδιου δικαίου, έν όνόματι τοῦ συνόλου, έκπροσωπούμένου υπό τής Πολιτείας, κεκτημένη νομικήν προσωπικότητα καί διά τής όποιας έπιδιώκεται ή πραγμάτωσις τοῦ σκοποῦ τής Πολιτείας.

Ή πολιτική εξουσία είναι: 1) άνωτέρα πασών, ήτοι εις οὔδεμίαν ύπαγομένη άνωτέραν έπιταγήν πλην τών κανόνων τοῦ διεθνοῦς δικαίου, 2) πρωταγενής καί αὐτοδύναμος, δέν είναι δοτή άνω άρισμένων άλλων νομικών προσώπων δημοσίου δικαίου, δήμου, κοινότητος κτλ., άλλ' έξ ίδιου δικαίου άπορρέουσα από τό Σύνταγμα, τό όποιον άποτελεῖ τήν βάση τοῦ δικαίου τής Πολιτείας' καί

δ) Ή Πολιτεία άποτελεῖ νομικόν πρόσωπον, χαιρει δικαιωμάτων καί υπόκειται εις ύποχρεώσεις. Ύπό τήν ιδιότητα ταύτην δεσμεύεται διεθνώσ καί έσωτερικώς τόσον υπό τήν ιδιότητα τήν έξουσιαστικήν, jure imperii, όσον καί υπό τήν ιδιότητα τοῦ νομικοῦ προσώπου άσκούντος πράξεις ιδιωτικοῦ δικαίου.

2. **Όργανα τής Πολιτείας.**— Ή θέλησις τοῦ κράτους έκδηλοῦται δια τής ένεργείας μεμονωμένων ή συλλογικώς ώργανωμένων φυσικῶν προσώπων εις τά όποια άνατιθεται ή άσκησις τής κρατικής έξουσίας καί τά όποια καλοῦνται όργανα.

Ή κυριωτέρα διάκρισις τών όργάνων είναι εις άμεσα καί έμμεσα όργανα τοῦ κράτους.

Άμεσα καλοῦνται τά καθοριζόμενα άπ' εὔθειας από τό Σύνταγμα καί μή εύρισκόμενα εις σχέσιν έξαρτήσεως μεταξύ αὐτών. Άμεσα όργανα είναι τό έκλογικόν σώμα, ή Βουλή, ό Βασιλεύς, τό Ύπουργικόν Συμβούλιον εις τάς περιπτώσεις τών άρθρ. 50 καί 52 τοῦ Συντάγματος καί οί δικασταί έν τῇ άπονομή τής δικαιοσύνης. Τά άμεσα όργανα διακρίνονται εις φυσικά καί συλλογικά, εις αὐτοτελή καί μή

Έμμεσα καλοῦνται εκείνα τά όποια καθορίζονται από πράξεις τών άμέσων όργάνων καί τά όποια εύρίσκονται εις σχέσιν ύποταγής πρός άλλα ιεραρχικώς άνωτέρα όργανα. Τοιαῦτα είναι οί ύπουργοί καί οί δημόσιοι υπάλληλοι.

Τό κράτος καθορίζει έκάστοτε τήν σύνθεσιν καί τήν αρμοδιότητα τών διαφόρων όργάνων, τά όποια δροῦν έντός τών πλαισίων τής νομιμότητος καί μόνον τότε έκπροσωποῦν τήν νομικήν προσωπικότητα τής Πολιτείας καί δεσμεύουν αὐτήν. Συνεπώς έμμεσα όργανα δέν δύνανται νά μεταβιβάσουν αὐτοβούλως τήν αρμοδιότητα αὐτών εις άλλο όργανον.

3. **Διάκρισις Ἔθνους καί Πολιτείας.**— Ἐθνος καλεῖται τό σύνολον τών ανθρώπων τών έχόντων τά αὐτά ήθη καί έθιμα, τάς

αυτάς ιστορικές παραδόσεις και την αυτήν θέλησιν τοῦ νά συμβιοῦν ὑπό κοινήν ἐξουσίαν. Ἐκ τούτου προκύπτει ὅτι οὔτε ἡ φυλή, οὔτε ἡ θρησκεία, οὔτε ἡ γλῶσσα ἀποτελοῦν ἀμάχητα τεκμήρια τῆς ἐθνικότητος. Τό ἐθνικόν αἶσθημα δεόν νά ἀναζητηθῆται εἰς τὰς ιστορικές παραδόσεις, τοὺς ἠθικοὺς θεσμοὺς καὶ ἰδιαίτερος εἰς τὴν κοινήν συνείδησιν. Τό Ἔθνος εἶναι διάφορον τῆς φυλῆς, ἡ ὁποία ἴσως κατ' ἀρχάς ἐταυτίζετο πρὸς τὸν ἐθνικὸν δεσμόν. Ἀλλ' ἡ φυλή ἀντικατεστάθη προῶρως διὰ τῶν ἠθικῶν δεσμῶν. Διὰ τοῦτο σήμερον ὑπάρχουν ἔθνη περιλαμβάνοντα πολλὰς φυλάς Ἰρωςία, Ἡνωμένοι Πολιτεῖαι) καὶ ἀντιστρόφως ὠρισμένη φυλή ἀποτελοῦσα πολλὰ ἔθνη (κιτρινὴ φυλή, Ἰαπωνία, Κίνα). Ἐπίσης τό Ἔθνος εἶναι διάφορον τῆς Πολιτείας, διότι ἡ τελευταία αὕτη προϋποθέτει ἕδαφος καὶ διαβίωσιν ὑπό κοινήν ἐξουσίαν. Οὕτω αἱ Πολιτεῖαι δύνανται ν' ἀποτελοῦνται ἀπὸ πολλὰ ἔθνη (Αὐστρουγγαρία μέχρι τοῦ 1919, Ὀθωμανικὴ Αὐτοκρατορία) καὶ ἀντιστρόφως ἓν ἔθνος ν' ἀνήκῃ εἰς διαφόρους Πολιτείας (Πολωνία πρὸ τοῦ 1919) ἢ ν' ἀποτελῆ δύο Πολιτείας (Γερμανία, Αὐστρία).

Ἡ Γαλλικὴ Ἐπανάστασις διεκήρυξε τὴν ἀρχὴν ὅτι ἕκαστον ἔθνος ἔχει δικαίωμα ν' ἀποτελῆ ἰδίαν Πολιτείαν καὶ ἕκαστος λαὸς ἔχει τὸ φυσικὸν δικαίωμα νά διαθέτῃ ἑαυτὸν κατὰ βούλησιν.

Ἡ γερμανικὴ ἀντίληψις λαμβάνει ὡς κριτήριον τοῦ ἔθνους τὸ φυλετικὸν στοιχεῖον, ἐνῶ ἡ λατινικὴ τὸν ἠθικὸν δεσμόν.

Ἡ ἀρχὴ τῶν ἐθνικότητων, διακηρυχθεῖσα τὸ πρῶτον ὑπὸ τῆς Γαλλικῆς Ἐπαναστάσεως, παρεγνωρίσθη ὑπὸ τοῦ Συνεδρίου τῆς Βιέννης (1815), εἰς τὸ ὁποῖον ἐθριάμβευσαν ἡ ἀρχὴ τῆς νομιμότητος καὶ τὸ σύστημα τῆς ἰσορροπίας. Ἡ ἀρχὴ τῶν ἐθνικότητων ἐχρησίμευσεν ὡς βᾶσις εἰς τὴν Διάσκεψιν καὶ τὴν Συνθήκην τῶν Βερσαλλίων (1919), λόγω ὅμως ἀπολύτου ἀδυναμίας συνταυτίσεως κράτους καὶ ἐθνότητος προέκυψε τὸ πρόβλημα τῶν μειονοτήτων. Αἱ μειονότητες εἶναι ὁμάδες προσώπων κεκτημένων μὲν τὴν ἰθαγένειαν τοῦ Κράτους ἐντὸς τοῦ ὁποίου βιοῦν, ἀλλ' ἐχόντων τὴν συνείδησιν, ὡς ἐκ τῆς φυλῆς, τοῦ θρησκευματος καὶ τῆς γλώσσης αὐτῶν, ὅτι ἀνήκουσιν εἰς ἄλλο Ἔθνος.

Διὰ τὰς μειονότητας ὑπὸ τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν προβλέπετο εἰδικὴ διεθνὴς προστασία ἐναντι ἄλων καὶ ἰδιαίτερος τῆς Πολιτείας εἰς τὴν ὁποίαν ἀνήκουσιν. Ὁ Ὄργανισμὸς τῶν Ἡνωμένων Ἐθνῶν λαμβάνει μέτρα προστασίας γενικῶς διὰ τὰ δικαιώματα τοῦ ἀνθρώπου, καὶ οὐχὶ εἰδικῶς διὰ τὰς μειονότητας. (Παγκόσμιος Διακήρυξις τῶν Ἀνθρωπίνων Δικαιωμάτων 1948 καὶ ἐν συνεχείᾳ Σύμβασις τῆς Ρώμης 1950 μεταξύ τῶν Εὐρωπαϊκῶν Κρατῶν).

Τό δικαίωμα τῆς αὐτοδιαθέσεως τῶν λαῶν, συνεπεία τοῦ δόγματος τῆς λαϊκῆς κυριαρχίας, τῆς ἀρχῆς τῶν ἐθνοτήτων καί τῶν ἀτομικῶν δικαιωμάτων, ἀνεγνωρίσθη ὡς κανὼν ἐξαιρετικοῦ δικαίου ἀπὸ τοῦ 1919. δηλ. ὡς ἀξίωμα ἢ ἐφαρμογὴ αὐτοῦ προεβλέπετο συμβατικῶς. Διὰ τῆς ἀποδοχῆς τοῦ Χάρτου τῶν Ἑνωμένων Ἐθνῶν τὸ δικαίωμα τοῦτο θεσπίζεται ὡς κανὼν γενικῶς ἀναγνωριζόμενος. Παρὰ ταῦτα ἡ ἐφαρμογὴ αὐτοῦ προσκρούει εἰς τὴν ἔλλειψιν εἰδικῆς διαδικασίας, ὡς πρὸς τὴν πραγμάτων αὐτοῦ, καὶ ἐν περιπτώσει μὴ τηρήσεως αὐτοῦ, ὡς πρὸς τὴν ἐπιβολὴν κυρώσεων κατὰ τοῦ παραβάτου τῆς διεθνοῦς ταύτης ὑποχρέωσως. Παρὰ τὰς ὑφισταμένους δυσχερείας τοῦ ζητήματος καὶ τὰς ἀντιδράσεις, τὸ δικαίωμα τοῦτο τείνει νὰ ἐπιβληθῇ εἴτε ἀμέσως, εἴτε ἡμέσως διὰ τῆς ἀναγνωρίσεως πλήρους ἀνεξαρτησίας εἰς τοὺς ὑπὸ ἀποικιακῶν ζυγὸν λαούς.

4. **Μορφαὶ τῶν Πολιτειῶν.**—Αἱ Πολιτεῖαι βάσει τῆς συστατικῆς αὐτῶν μορφῆς ἢ τῆς ὀργανώσεως καὶ ἀσκήσεως τῆς ἐξουσίας διακρίνονται ὡς ἑξῆς:

Α) Αἱ ἀπλᾶι Πολιτεῖαι ἀποτελοῦν ἐνιαῖον ὄργανισμὸν, μὲ κεντρικὴν ἐξουσίαν, οὐδεμίαν ἔχουσαι σχέσιν ἐξαρτήσεως πρὸς ἄλλας πολιτείας καὶ ὀντότητας, π.χ. Ἑλλάς, Ἰταλία, Τουρκία. Αἱ σύνθετοι ἀποτελοῦνται ἐκ πλειόνων πολιτειακῶν ὀργανισμῶν, οἱ ὅποιοι συνδεόμενοι διὰ διαφόρων δεσμῶν ἐπηρεάζουν αὐτὰς ὅσον ὡς πρὸς τὴν ἐσωτερικὴν διακυβέρνησιν ὅσον καὶ ὡς πρὸς τὴν διεθνή αὐτῶν παράστασιν.

Εἰς τὰς συνθέτους Πολιτείας, ἄλλοτε μὲν ὑπάρχει ἀπόλυτος ἰσοτιμία, ἄλλοτε δὲ δεσμός ὑποταγῆς.

Β) Ἑνώσεις Πολιτειῶν βάσει ἰσότητος:

α) Προσωπικὴ Ἑνωσις καλεῖται ἡ τυχαία ἔνωσις δύο στεμμάτων ἐπὶ τῆς αὐτῆς κεφαλῆς, ἐκ λόγων κληρονομικῆς διαδοχῆς, βάσει δυναστικῶν νόμων, π.χ. εἰς τὸ παρελθόν Ὁλλανδία—Λουξεμβούργον, Ἀγγλία—Ἀννόβερον.

β) Πραγματικὴ Ἑνωσις καλεῖται ἡ ἠθελημένη συγκέντρωσις δύο στεμμάτων ἐπὶ τῆς αὐτῆς κεφαλῆς, κατόπιν κοινῆς συμφωνίας ἢ ἀσκήσεως βίας, π.χ. Σουηδία καὶ Νορβηγία μέχρι τοῦ 1905. Αὐτοστρογγυρικὴ αὐτοκρατορία μέχρι τοῦ 1919. Τὰ δύο ταῦτα συστήματα δὲν συναντῶνται σήμερον.

γ) Ὁμοσπονδιακὸν κράτος καλεῖται διαρκῆς ἔνωσις πολλῶν πολιτειῶν συνδεομένων διὰ συνταγματικοῦ χάρτου καὶ ἔχουσῶν κοινὴν κυβέρνησιν καὶ κοινὰ ὄργανα. Μόνον τὸ ἐνιαῖον κράτος τυγχάνει πρόσωπον διεθνοῦς δικαίου, τὰ δικαιώματα ἐκάστου μέλους ρυ-

θμιζονται ἐκ τοῦ Συντάγματος, π.χ. Ἑνωμένοι Πολιτεῖαι τῆς Ἀμερικῆς, Σοβιετικὴ Ἑνωσις.

δ) Ὁμοσπονδία κρατῶν ἢ Συμπολιτεία καλεῖται διαρκῆς ἔνωσις Πολιτειῶν συνδεομένων διὰ διεθνοῦς συνθήκης πρὸς ἐπίτευξιν ὀρισμένων σκοπῶν, ἴδια δὲ κοινῆς ἀμύνης καὶ ἀναπτύξεως τῶν οἰκονομικῶν σχέσεων. Τὰ μέλη διατηροῦν ἀκεραίως τὴν διεθνή αὐτῶν προσωπικότητα. Κοινόν ὄργανον ἀποτελοῦμενον ἀπὸ ἀντιπροσώπων τῶν μελῶν ἐκδίδει ἀποφάσεις, αἱ ὁποῖαι ἐκτελοῦνται διὰ μέσου τῶν μετεχουσῶν Πολιτειῶν, π.χ. Γερμανικὴ Συμπολιτεία ἀπὸ 1815-1866, Ἑνωμένοι Πολιτεῖαι τῆς Ἀμερικῆς μέχρι τοῦ 1789.

ε) Αἱ Βρεττανικαὶ Κτήσεις μετὰ τῆς Ἀγγλίας ἀποτελοῦν τὴν Βρεττανικὴν οἰκογένειαν τῶν Ἐθνῶν, ἔνωσιν *sui generis*, τὰ μέλη τῆς ὁποίας ὀρίζονται ὡς αὐτόνομοι κοινότητες, ἰσοβάθμιοι, οὐδαμῶς ὑπαγόμενοι ἢ μίᾳ ὑπὸ τὴν ἄλλην ὡς πρὸς οἰανδήποτε τῶν ἐσωτερικῶν ἢ ἐξωτερικῶν αὐτῶν σχέσεων, ἂν καὶ ἠνωμένοι διὰ κοινῆς πίστεως καὶ ἀφοσιώσεως πρὸς τὸ στέμμα καὶ ἐλευθέρως συνησπισμένοι ὡς μέλη τῆς Κοινοπολιτείας τῶν Βρεττανικῶν Ἐθνῶν.

Ὁ κοινὸς δεσμὸς μέχρι τινὸς παρέμενε τὸ Στέμμα, μετὰ τὴν ἀνακήρυξιν ὁμοῦ τῆς δημοκρατίας εἰς τὰς Ἰνδίας καὶ ἄλλαχού, ἡ κοινὴ θέλησις πρὸς συμβίωσιν παραμένει ὁ μόνος συνδετικὸς κρίκος τῆς Κοινοπολιτείας. Εἰς τὴν Βασιλίσσαν τῆς Ἀγγλίας ἐδόθη ὁ τίτλος «κεφαλὴ τῆς Κοινοπολιτείας».

Γ) Πολιτεῖαι ἐξηρημέναι :

α) Ὑποτελία εἶναι σχέσις ἐξαρτήσεως κατωτέρας πολιτειακῆς κοινότητος (Πολιτεία ὑποτελής) εἰς Πολιτείαν τινά, ἡ ὁποία καλεῖται ἐπικυρίαρχος. Ἡ ὑποτελία εἶναι σχέσις ἐσωτερικοῦ δικαίου, ἡ ὁποία προέρχεται ἐκ τῆς ἐφαρμογῆς πλήρους ἀποκεντρώσεως καὶ αὐτοδιοικήσεως ἐπαρχίας τινός, π.χ. ὑποτελεῖς Πολιτεῖαι κατὰ τὸ παρελθόν εἰς τὴν Ὑψηλὴν Πύλην; Σερβία, Βουλγαρία, Κρήτη, Σάμος.

β) Τὸ προτεκτοράταν εἶναι σχέσις διεθνοῦς δικαίου, διὰ τῆς ὁποίας ἰσχυρὰ Πολιτεία ἀναλαμβάνει διὰ συνθήκης, εἴτε ἐθελουσίως εἴτε συνεπειᾶ βίας, τὴν προστασίαν ἑτέρας Πολιτείας καὶ παρεμβάλλεται μετὰ τὴν τελευταίαν καὶ τῶν λοιπῶν Πολιτειῶν.

Ἡ νομικὴ προσωπικότης τῆς ὑπὸ προστασίαν Πολιτείας διατηρεῖται, πλὴν ὁμοῦ ἡ ἔκτασις τῶν δικαιωμάτων αὐτῆς ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν συνθήκην, ἀσκεῖται δὲ διὰ μέσου τῆς προστάτιδος Πολιτείας, π.χ. Προτεκτοράτα, ἄλλοτε Μαρόκου, Τυνιδος κτλ.

γ) Αἱ χῶραι ὑπὸ διεθνή ἐντολήν καὶ κηδεμονίαν εἶναι χῶραι κατωτέρου ἐκπολιτιστικοῦ ἐπιπέδου, αἱ ὁποῖαι εἶναι ἀνίκανοι ν' αὐτοκυβερνηθοῦν καὶ τίθενται ὑπὸ τὴν κηδεμονίαν ἰσχυρᾶς καὶ προηγμέ-

νης Πολιτείας, ἡ ὁποία ἀσκεῖ τὰ δικαιώματα αὐτῆς ἐν ὀνόματι τῆς διεθνούς ὀλότητος καὶ πρὸς ὄφελος τοῦ κηδεμονευομένου. Ἡ ἀσκῆσις τῆς ἐξουσίας ἐλέγχεται ὑπὸ διεθνῶν ὀργάνων καὶ σκοπὸν ἔχει τὴν χειραφεσίαν τοῦ ἀνηλίκου. Ἡ συμμετοχὴ τοῦ ἐγχωρίου στοιχείου εἰς τὴν διακυβέρνησιν ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ βαθμοῦ τοῦ πολιτισμοῦ καὶ τῆς πολιτικῆς συνειδήσεως αὐτοῦ. Ὁ θεσμὸς οὗτος δύναται νὰ θεωρηθῆῖ ὅτι ἐπέτυχεν ἐφόσον χῶραι ὑπὸ κηδεμονίαν ἀνεκηρύχθησαν ἤδη ἀνεξάρτητοι, π.χ. Συρία, Λίβανος, Ἰράκ, Ἰορδανία κτλ.

5. Γένεσις, μεταβολαὶ καὶ τέλος τῶν Πολιτειῶν.—α) Ἡ Πολιτεία δημιουργεῖται ὅταν συνυπάρξουν τὰ τρία αὐτῆς συστατικὰ στοιχεῖα. Ἡ γένεσις τῆς Πολιτείας εἶναι εἴτε παράγωγος, εἴτε πρωτογενής. Ἡ εἴσοδος τῆς Πολιτείας εἰς τὴν διεθνή κοινωνίαν προϋποθέτει τὴν ἀναγνώρισιν αὐτῆς ἐκ μέρους τῶν ἤδη ὀφισταμένων Πολιτειῶν.

Ἡ ἀναγνώρισις γίνεται ἄλλοτε *de jure* καὶ ἄλλοτε *de facto*, συλλογικῆ ἢ ἀτομικῆ, ὑπὸ ὄρους ἢ ἄνευ ὄρων.

β) Ἡ ἐδαφικὴ ἔκτασις τῆς Πολιτείας δύναται νὰ ὑποστῆ διαφορὰς μεταβολάς, εἴτε ἐκουσίας εἴτε ἀκουσίας, διὰ τῆς προσαρτήσεως νέων ἐδαφῶν καὶ διὰ τῆς ἀπώλειας τμήματος ἐδάφους, τὸ ὁποῖον δύναται νὰ ἐνσωματωθῆ εἰς ἄλλην Πολιτείαν ἢ νὰ σχηματίσῃ ἀνεξάρτητον κράτος.

Τὰ νομικὰ ἀποτελέσματα τῶν ἀνωτέρω μεταβολῶν εἶναι: 1) Ὡς πρὸς τὰ ὀικονομικὰ δικαιώματα: ἅπαντα ἢ περιουσία τοῦ δημοσίου περιέρχεται εἰς τὴν προσαρτώσαν Πολιτείαν, ἀντιθέτως τὰ ἀγαθὰ καὶ δικαιώματα τῶν ἰδιωτῶν παραμένουν σεβαστά. Ἡ προσαρτώσα Πολιτεία ἀναλαμβάνει μέρος τοῦ Δημοσίου χρέους ἀνάλογον πρὸς τὴν δυναμικότητα αὐτῆς καὶ τοῦ προσαρτωμένου ἐδάφους.

2) Ὡς πρὸς τὴν νομοθεσίαν, κατ' ἀρχὴν, οἱ νόμοι δημοσίας τάξεως ἐπεκτείνονται αὐτομάτως, διὰ τοὺς ὑπολοίπους νόμους ἀπαιτεῖται εἰδικὴ πρᾶξις τῆς Πολιτείας.

3) Ὡς πρὸς τὴν ἐκτέλεσιν τῶν δικαστικῶν ἀποφάσεων, αἱ μὲν ἀστικαὶ δεῶν νὰ περιβληθοῦν τὸν ἐκτελεστικὸν τίτλον, αἱ δὲ ποινικαὶ ὑπόκεινται κατ' οὐσίαν εἰς ἀναθεώρησιν. Ἐὰν ἡ διαδικασίαι ἐκκρεμῆ συνεχίζεται εἰς τὰ δικαστήρια τῆς προσαρτώσης Πολιτείας.

4) Ὡς πρὸς τὴν ἰθαγένειαν τῶν κατοίκων, οὗτοι ἀποκτοῦν αὐτοδικαίως τὴν ἰθαγένειαν τῆς προσαρτώσης Πολιτείας, ἐκτὸς ἐὰν εἰς τὴν συνθήκην προβλέπεται δικαίωμα ἐπιλογῆς. Συνήθως ἡ διατήρησις τῆς παλαιᾶς ἰθαγένειας συνεπάγεται μετανάστευσιν τοῦ προκρίνοντος ταύτην.

Καί' ἐξαιρέσιν δύνανται νά ἐφαρμοσθοῦν δύο θεσμοί : τό δημοψήφισμα, διά τοῦ ὁποίου ἐρωτῶνται οἱ κάτοικοι, καί ἡ ἀνταλλαγὴ τῶν πληθυσμῶν, ἀναγκαστικὴ ἢ προαιρετικὴ.

γ) Τό τέλος τῶν Πολιτειῶν ἐπέρχεται διά τῆς ὀλοκληρωτικῆς ἐνωματώσεως τῆς Πολιτείας εἰς ἄλλον πολιτειακόν ὀργανισμόν (Μαυραβούνιον εἰς τὴν Γιουγκοσλαβίαν), διά τῆς διαλύσεως ταύτης συνεπιεῖα κατατμήσεως αὐτῆς (Αὐστρουγγαρία) καί διά τῆς συγχωνεύσεως πολλῶν Πολιτειῶν εἰς μίαν (Γερμανία).

6. Ἐξουσία τῆς Πολιτείας ἐπὶ τῶν πολιτῶν. — Ἐπεκτείνεται ἐφ' ὄλων τῶν κατοίκων τῆς χώρας, οἱ ὁποῖοι διακρίνονται εἰς τοὺς ἔχοντας τὴν ἰθαγένειαν τῆς Πολιτείας, ἡμεδαπούς, καί εἰς τοὺς ἀλλοδαπούς.

α) Ἰθαγένεια καλεῖται ὁ δημοσίου δικαίου ἐνωτικὸς δεσμὸς μεταξὺ προσώπου τινός καί Πολιτείας. Ἐκάστη Πολιτεία ρυθμίζει τὰ τῆς ἰθαγενείας, ὑπὸ τὴν ἐπιφύλαξιν τοῦ σεβασμοῦ τῶν ἐν ἰσχύϊ διεθνῶν νομίμων.

Ἡ ἐξουσία τῆς Πολιτείας παρακολουθεῖ τοὺς ὑπηκόους αὐτῆς καί εἰς τό ἐξωτερικόν, τοὺς ὁποῖους προστατεύει, ἢ νομοθεσία δὲ αὐτῆς ρυθμίζει τὰς προσωπικὰς αὐτῶν σχέσεις.

Διά τὴν κτήσιν τῆς ἰθαγενείας ὑπάρχουν δύο συστήματα : τὸ jus soli, δίκαιον τοῦ ἐδάφους, καί τὸ jus sanguinis, δίκαιον τοῦ αἵματος. Ἐν Ἑλλάδι ἐφαρμόζεται τὸ τελευταῖον, ὅμως δὲ ἐπικουρικῶς καί τὸ δίκαιον τοῦ ἐδάφους.

Ἡ ἑλληνικὴ ἰθαγένεια κατὰ τὸν Κώδικα περὶ Ἰθαγενείας τοῦ 1955 κτᾶται α) διὰ τῆς γεννήσεως, β) διὰ νομιμοποιήσεως, γ) δι' ἀναγνωρίσεως, δ) διὰ γάμου, ε) δι' ἀναγνωρίσεως ἑλληνικῆς ἰθαγενείας ὁμογενῶν εἰς τὴν ἀλλοδαπήν, ς) διὰ πολιτογραφήσεως καί ζ) διὰ κατατάξεως εἰς τὰς ἐνόπλους δυνάμεις.

Ἐἰδικώτερον διὰ τῆς γεννήσεως 1) Ἕλλην εἶναι ἀπὸ τῆς γεννήσεως ὁ ἐξ Ἑλλήνων πατρός γεννηθεὶς, 2) ὁ ἐξ ἑλληνίδος μητρός τεχθεὶς, ἂν ὁ πατὴρ αὐτοῦ εἶναι ἀπολις, 3) ὁ ἐξ ἑλληνίδος καὶ πατρός μὴ νομίμου, 4) ὁ ἐν Ἑλλάδι γεννηθεὶς ὁ μὴ κτῶμενος διὰ τῆς γεννήσεως ἀλλοδαπὴν ἰθαγένειαν.

Ἡ ἰθαγένεια κτᾶται ἐπίσης διὰ τοῦ γάμου. Ἡ γυνὴ κατὰ κανόνα ἀποκτᾶ τὴν ἰθαγένειαν τοῦ συζύγου τῆς. Ἐν Ἑλλάδι ἡ γυνὴ ἀποβάλλει τὴν ἰθαγένειαν ἐφόσον προσκτᾶται τὴν ἰθαγένειαν τοῦ συζύγου τῆς, συμφώνως πρὸς τὴν νομοθεσίαν τῆς χώρας του, δύνανται ὅμως νά διατηρήσῃ τὴν ἰθαγένειαν αὐτῆς κατόπιν ρητῆς δηλώσεως. «Ἀλλοδαπὴ μεθ' Ἕλληνας συζευχθεῖσα γίνεται Ἕλληνίς». Ὁ κανὼν οὗτος ἐπιδέχεται τὴν ἀκόλουθον ἐξοίρεσιν, ἂν ἡ ἀλλοδαπὴ

«διατηρούσα τήν ἤν κατα τήν τέλει τοῦ γάμου κέκτηται ἰθαγένειαν, δηλώση πρό ταύτης ὅτι δέν θέλει ν' ἀποκτήσῃ τήν ἑλληνικήν».

Τέλος ἡ ἰθαγένεια κτάται διά τῆς ἐπεκτάσεως τῆς κυριαρχίας ἐπί ἐνός ἐδάφους, διά τῆς ἀσκήσεως ὠρισμένων δημοσίων λειτουργημάτων καί διά τῆς πολιτογραφήσεως.

Ἡ πολιτογράφησις εἶναι πρᾶξις ἐξουσίας τῆς Πολιτείας, διά τῆς ὁποίας ἀπονέμεται ἡ ἰθαγένεια εἰς φυσικόν ἀλλοδαπὸν πρόσωπον ὑπὸ ὠρισμένης προϋποθέσεως, καθοριζόμενος ἐκάστοτε διά τοῦ νόμου. Μεταξὺ αὐτῶν ἡ συνήθης εἶναι ἡ ἐπί χρονικὸν διάστημα παραμονή τοῦ ἀλλοδαποῦ ἐντός τῆς Πολιτείας τῆς ὁποίας αἰτεῖται τήν διά πολιτογραφήσεως ἰθαγένειαν (τριετία ἀπὸ τῆς δηλώσεως).

Ἡ πολιτογράφησις δέν ἀποτελεῖ δικαίωμα, ἀπλῶς εὐχέρειαν, ἐναπόκειται δὲ ἡ ἀποδοχὴ τοιαύτης αἰτήσεως εἰς τήν διακριτικὴν ἐξουσίαν τῆς Πολιτείας.

Ἡ ἀπώλεια τῆς ἰθαγενείας ἐπέρχεται α) κατ' ἀρχὴν διά τοῦ γάμου καί τῆς πολιτογραφήσεως εἰς ξένην χώραν ὑπὸ ὠρισμένης προϋποθέσεως, ἢ λόγῳ ἀναδοχῆς δημοσίας ὑπηρεσίας παρ' ἀλλοδαπῇ Πολιτείᾳ, β) διά τῆς ἀποποιήσεως μὲ συνέπειαν τήν ἀλλαγὴν κατοικίας, γ) διά τῆς ἀπώλειας ταύτης ἢ ἔνεκα ἐκπώσεως, δ) διά τῆς ἐπιλογῆς καί ε) εἰς ὠρισμένης ξένας νομοθεσίας διά παρελεύσεως ὠρισμένων χρονικῶν διαστημάτων διαμονῆς εἰς τὸ ἐξωτερικόν. Ἡ ἀνάκτησις τῆς ἑλληνικῆς ἰθαγενείας ἐπέρχεται κατόπιν ἀδείας ἢ διά γάμου.

Παρά τὰς ἀντιρρήσεις τῆς Ἐπιστήμης ἢ διεθνῆς νομολογία καί πρακτικὴ ἀναγνωρίζουν εἰς τὰ νομικὰ πρόσωπα ἰθαγένειαν. Τὸ κριτήριον τῆς ἰθαγενείας εἰς τὰς περισσοτέρας νομοθεσίας εἶναι ἡ ἔδρα τῆς διοικήσεως τοῦ νομικοῦ προσώπου. Γίνονται ἐπίσης δεκτὰ ὡς κριτήρια ὁ τόπος τῆς δημιουργίας αὐτῶν (εἰς τὰς ἀγγλοσαξωνικὰς χώρας), ἐνίοτε δὲ ἡ χώρα τῆς ἐκμεταλλεύσεως. Ὁ ἔλεγχος δὲ τῶν νομικῶν προσώπων γίνεται βάσει οὐσιαστικῶν στοιχείων τῆς παρουσίας ἢ τῆς διοικήσεως αὐτῶν, ἀνεξαρτήτως τῆς ἰθαγενείας αὐτῶν.

β) Μικτοὶ ὑπήκοοι καί ἀπάτριδες. Ἡ θετικὴ σύγκρουσις μεταξὺ δύο ἢ πλείονων νομοθεσιῶν ἀποδεχομένων διάφορα ἢ ἀντίθετα συστήματα κτήσεως τῆς ἰθαγενείας ὁδηγεῖ εἰς διπλὴν ἢ πολλαπλὴν ἰθαγένειαν (π.χ. ὁ γεννηθεὶς ἐν Ἀγγλίᾳ ἐκ πατρὸς καί μητρὸς ἑλλήνων εἶναι βάσει τοῦ ἑλληνικοῦ νόμου "Ἕλλην—*jus sanguinis*—βάσει δὲ τῆς ἀγγλικῆς νόμου "Ἀγγλος—*jus soli*).

Ἡ ἀρνητικὴ σύγκρουσις δύο ἢ πλείονων νομοθεσιῶν στερεῖ πάσης ἰθαγενείας τὸ πρόσωπον καί δημιουργεῖ τοὺς ἀπόλιδας ἢ ἀπά

τριδας. Οί μικτοί ύπήκοοι άπολαμβάνουν τής προστασίας όλων τών Πολιτειών τών όποιών κτώνται τήν Ιθαγένειαν, οί άπόλιδες προστατεύονται μόνον βάσει τών κανόνων τοϋ Διεθνούς Δικαίου. Είς περίπτωσιν συγκρούσεως μεταξύ πλειόνων Ιθαγενειών έπικρατεί ώς πρός τήν έφαρμογήν τών κανόνων τοϋ δικαίου ο νόμος τής Ιθαγενείας τοϋ δικάζοντος δικαστοϋ. Είς περίπτωσιν άρνητικής συγκρούσεως έφαρμόζεται ο νόμος τής κατοικίας ή τής διαμονής τοϋ άπόλιδος.

γ) Οί Άλλοδαποί. Έκάστη Πολιτεία ύποχρεούται νά άναγνωρίζη είς τούς άλλοδαπούς ένα μίνιμουμ δικαιωμάτων.

Ο έλληνικός νόμος καθιερεί τήν άρχήν τής έξομοιώσεως τών άλλοδαπών πρός τούς ήμεδαπούς άνευ τοϋ όρου τής άμοιβαιότητος (Άρ. 4 Α. Κ.). Έξαιρούνται τής έξομοιώσεως: α) ώς πρός τά πολιτικά δικαιώματα, β) ώς πρός τās έξαιρέσεις τοϋ συμβατικού δικαίου, γ) ώς πρός τά δικαιώματα τά άναγνωριζόμενα μόνον είς τούς ήμεδαπούς και δ) ώς πρός ώρισμένα εύεργετήματα.

Τά άλλοδαπά νομικά πρόσωπα άναγνωρίζονται έν Έλλάδι έφόσον έχουν συσταθῆ νομίμως, πάντως δέν δύνανται νά έχουν: α) πλείονα δικαιώματα άπό τά ήμεδαπά, β) ύπόκεινται είς τούς περιορισμούς τών φυσικών άλλοδαπών προσώπων και γ) δύνανται δι' αυτά νά θεσπισθοϋν ειδικοί περιορισμοί.

Η έλευθερία κινήσεως ή παραμονής τών άλλοδαπών περιορίζεται: α) ύπό τοϋ δικαιώματος τής μῆ άποδοχής, β) τής άπελάσεως και γ) τής έκδόσεως.

Η έκδοσις είναι πράξις τής Πολιτείας διά τής όποιας παραβίδει πρόσωπον διαμένον έντός τοϋ έδάφους της είς άλλην Πολιτείαν, άρμοδιαν διά νά δικάση ή τιμώρησῃ αυτό, δι' άδίκημα διαπραχθέν είς τήν σφαίραν τής δικαιοδοσίας της.

Δέν ύπόκεινται κατ' άρχήν είς έκδοσιν: α) οί ήμεδαποί, β) οί πολιτικοί έγκληματίαι, γ) οί κατηγορούμενοι δι' άδικήματα τύπου ή θρησκευτικού χαρακτήρος. Άμφισβητείται ή περίπτωσις τής λιποταξίας.

Διά νά πραγματοποιηθῆ ή έκδοσις δεόν τό άδίκημα νά προβλέπεται είς άμφοτέρας τās νομοθεσίας τών ένδιαφερομένων Πολιτειών και νά αποφασισθῆ είτε ύπό τής Διοικήσεως είτε ύπό τών δικαστηρίων, άναλόγως τοϋ κρατοϋντος συστήματος. Είς περίπτωσιν καθ' ήν είς τās νομοθεσίας τών δύο πολιτειών προβλέπεται διάφορος ποινή, έφαρμόζεται ή έπιεικεστέρα.

7. Έξουσία τής Πολιτείας επί τοϋ έδάφους. — α) Η έξουσία άσκειται επί τοϋ έδάφους, ύπεδάφους, επί τοϋ ύπεράνω τοϋ έδά-

φους αέρος και τών περιλουόντων αυτό υδάτων, τοῦ βυθοῦ ὡς και τοῦ ὑπεράνω αὐτῶν αέρος. Πάντα ταῦτα περιλαμβάνονται εἰς τὴν ἔννοιαν τῆς χώρας.

Ἡ ἔκτασις τῆς χώρας καθορίζεται ὑπὸ τῶν συνόρων, τὰ ὁποῖα εἶναι φυσικά ἢ τεχνητά.

Οἱ τρόποι ἐπεκτάσεως ἢ ἀποχωρήσεως ἐπὶ ἐδάφους τῆς πολιτειακῆς ἐξουσίας εἶναι: ἡ προσαύξησις, ἡ κατάληψις, ἡ προσάρτησις, ἡ ἐκχώρησις, ἡ κατακύρωσις και ἡ χρησιμοθησία.

β) Ἡ ποταμία περιοχή περιλαμβάνει δύο κατηγορίας ποταμῶν, τοὺς ἐθνικοὺς και τοὺς διεθνεῖς. Μόνον οἱ ἐθνικοὶ ποταμοὶ ὑπάγονται εἰς τὴν ἐξουσίαν τῆς παροχθίου Πολιτείας. Οἱ διεθνεῖς ποταμοὶ, διασχίζοντες ἢ διαχωρίζοντες δύο ἢ πλείονας Πολιτείας ἢ οἱ θεωρούμενοι διεθνοῦς ἐνδιαφέροντος, ὑπόκεινται εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς ἐλευθέρως ναυσιπλοίας και τῆς ἰσότητος τῶν δικαιωμάτων ὡς πρὸς τοὺς ναυτιλλομένους. Εἰδικὰ πάντως δικαιώματα ἀναγνωρίζονται εἰς τὰς παροχθίους Πολιτείας.

γ) Ἡ αἰγιαλίτις ζώνη ἢ χωρικά ὕδατα εἶναι τὸ τμήμα τῆς θαλάσσης τὸ περιβρέχον τὰ παράλια τῆς Πολιτείας. Ὑπόκειται μὲν εἰς τὴν ἐξουσίαν τῆς παρακτίου Πολιτείας, πλην ὁμως ὑπάρχουν διεθνοῶς ἀνεγνωρισμένα δικαιώματα ὑπὲρ τῶν τρίτων, ὡς π.χ. δικαιώματα ἀβλαβοῦς διελεύσεως κ.τ.λ. Ἐν Ἑλλάδι ἡ ἔκτασις τῆς αἰγιαλιτιδος ζώνης καθορίζεται διὰ νόμου εἰς 6 ναυτικά μίλια. Συνήθως αὕτη κυμαίνεται μεταξύ 3—6 μιλίων και κατ' ἐξαιρέσειν εἰς 12.— Ἡ ἔννοια τῆς συνορευούσης ζώνης ὑποστηρίζεται και ἐφαρμόσθη τὸ πρῶτον ὑπὸ τῶν Ἠνωμένων Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς.

δ) Οἱ λιμένες ἀνήκουν εἰς τὴν ἀποκλειστικὴν ἐξουσίαν τῆς παρακτίου Πολιτείας, ἢ εἴσοδος ὁμως εἰς αὐτοὺς τῶν ξένων πλοίων εἶναι ἐλευθέρη.

Και τὰ μὲν πολεμικά πλοία, θεωρούμενα ὡς προέκτασις τοῦ ἐθνικοῦ ἐδάφους, δὲν ὑπόκεινται εἰς πράξεις ἐξουσίας ἐκ μέρους τῶν παρακτίων ἢ λιμενικῶν ἀρχῶν. Ἀντιθέτως τὰ ἐμπορικά πλοία καθὼς και τὰ πληρώματα και οἱ ἐπιβάται ὑπάγονται εἰς τοὺς νόμους και τὴν δικαιοδοσίαν τῆς παρακτίου Πολιτείας.

ε) Ἡ ἀνοικτὴ θάλασσα καθὼς και ὁ ὑπεράνω αὐτῆς ἀναέριος χώρος ὑπάγεται εἰς τὸ καθεστῶς τῆς ἐλευθερίας τῶν θαλασσῶν:

- 1) Ἐλευθερία τῆς ναυσιπλοίας, πλην τῶν περιπτώσεων πειρατείας, ἐρεύνης τῆς σημαίας και δικαιώματος νηψίας.
- 2) Εἰς οὐδεμίαν δικαιοδοσίαν ποινικὴν ἢ ἀστικὴν ὑπόκεινται τὰ πλοία.
- 3) Ἐλευθερία

άλειας και 4) Δικαίωμα τοποθέτησεως καλωδίων. Αμφισβητείται τὸ καθεστῶς τοῦ ὑπὸ τὸν βυθὸν τῆς θαλάσσης ἐδάφους.

α) Ὁ ἐναέριος χῶρος ὑπεράνω τοῦ ἐδάφους ἐξομοιοῦται πρὸς τὸ ἔδαφος καὶ ὑπόκειται εἰς τὴν ἐξουσίαν τῆς Πολιτείας. Ὁ ὑπεράνω τῆς αἰγιαλιτιδὸς ζώνης ἐξομοιοῦται πρὸς αὐτὴν καὶ ὁ ὑπεράνω τῆς ἀνοικτῆς θαλάσσης ὑπάγεται εἰς τὸ καθεστῶς τῆς ἐλευθερίας.

Διεθνεῖς συμβάσεις καθορίζουν τὰ δικαιώματα τῆς ἀεροπλοίας, ἢ ὅποια κατ' ἀρχὴν παραμένει ἐλευθέρα.

2.

ΤΟ ΣΥΝΤΑΓΜΑ

Σύνταγμα ὑπὸ οὐσιαστικὴν ἔννοιαν εἶναι τὸ σύνολον τῶν κανόνων, διὰ τῶν ὁποίων καθορίζονται ἡ μορφή τῆς Πολιτείας, ἡ ὕπαρξις, ἡ ἀρμοδιότης, ὁ τρόπος τῆς ἐνεργείας καὶ ἡ πρὸς ἄλληλα σχέσις τῶν ὀργάνων αὐτῆς, ὡς καὶ τὰ ὄρια καὶ αἱ σχέσεις τῆς κρατικῆς ἐξουσίας ἐναντι τῶν ἀτόμων. Σύνταγμα, ὑπὸ τυπικὴν ἔννοιαν, εἶναι ὁ θεμελιώδης γραπτὸς νόμος, ὁ ὁποῖος ἔχει ἐπισημῶς τυπικὴν δυνάμιν ἐναντι τῶν ἄλλων κανόνων, μὴ δυνάμενος νὰ καταργηθῆ ἢ νὰ τροποποιηθῆ παρὰ δι' ἑτέρας διατάξεως τῆς ἰδίας τυπικῆς ἰσχύος.

Εἶδη Συνταγμάτων :

α) Γραπτὸν, ὡσάκις ὑπάρχει θεμελιώδης νόμος διατυποῦμενος ὑπὸ ἐιδικοῦ ὄργανου, ἀγραφον, ὡσάκις στηρίζεται ἐπὶ τῶν ἐθίμων, ὡς εἰς Ἀγγλίαν, καὶ μικτὸν ὅπου ἐκ παραλλήλου πρὸς τοὺς γραπτοὺς κανόνας ἰσχύουν καὶ ἐθιμικοὶ τοιοῦτοι.

β) Τὰ γραπτὰ Συντάγματα διακρίνονται εἰς αὐστηρὰ καὶ ἡπια.

Αὐστηρὸν λέγεται ὡσάκις ἡ μεταβολὴ αὐτοῦ ὑπόκειται εἰς εἰδικὴν διαδικασίαν διάφορον τῶν κοινῶν νόμων. Ἠπιον δὲ ὡσάκις ἡ ἀναθεώρησις γίνεται διὰ τῆς συνήθους διαδικασίας τῶν νομοθετικῶν ὀργάνων (Ἀγγλία).

1. Ἡ **Συντακτικὴ ἐξουσία**.—Εἶναι ἡ ἐξουσία ἡ ὅποια θεσπίζει ἢ μεταβάλλει τὸ Σύνταγμα καὶ εἶναι ἡ ὑπερτέρα ἄλων, κυρίως καὶ πρωτογενῆς. Ἡ ἐξουσία αὕτη ἐκδηλοῦται ὡσάκις τὸ πρῶτον συντάσσεται τὸ Σύνταγμα νεοῖδρουμένης Πολιτείας ἢ ἀντικαθίσταται προγενέστερον Σύνταγμα τὸ ὅποιον κατελύθη δι' ἐπαναστάσεως. Αὕτη δὲ εἰς οὐδεμίαν δέσμευσιν ὑπάγεται πλὴν ἐκείνης τῆν ὅποιαν ἡ ἰδία ἤθελε καθορίσει.

Ἀντιθέτως ἡ ἀναθεωρητικὴ λειτουργία εἶναι ἀρμοδιότης ὄργανου τοῦ κράτους, ἡ ὁποία συνίσταται εἰς τὴν ἰκανότητα νὰ μεταβάλλῃ ὠρισμένας διατάξεις τοῦ Συντάγματος αἱ ὁποῖαι δὲν ἀνάγονται εἰς τοὺς θεμελιώδεις κανόνας οἱ ὁποῖοι προαδίδουν τὴν ἰδιαιτέραν μορφήν τοῦ πολιτεύματος τοῦ Κράτους. Συνεπῶς ἡ ἀναθεωρητικὴ ἀρμοδιότης προβλέπεται καὶ ὑπακούει εἰς τὸ Σύνταγμα.

Ἡ Συντακτικὴ Συνέλευσις εἶναι τὸ ὄργανον διὰ τοῦ ὁποίου ἀσκεῖται ἡ συντακτικὴ ἐξουσία, ἐνίοτε δὲ ἐφαρμόζεται καὶ τὸ δημοψήφισμα ἢ ἀμφότερα (Γαλλία).

Ἡ διαδικασία τῆς ἀναθεωρήσεως ὑπόκειται εἰς τρία στάδια: τῆς πρωτοβουλίας, τῆς ἀποφάσεως πρὸς ἀναθεώρησιν καὶ τῆς διενεργείας τῆς ἀναθεωρήσεως. Ἡ πρωτοβουλία σήμερον κατ' ἀρχὴν ἀνήκει μόνον εἰς τὰ ἀντιπροσωπευτικὰ σώματα, κατ' ἐξαιρέσιν καὶ εἰς τὸ ἐκλογικὸν σῶμα, ἢ ἀπόφασις εἰς τὰ ἀντιπροσωπευτικὰ σώματα καὶ ἡ πραγματοποιήσας αὐτῆς εἰς εἰδικὸν ὄργανον, εἰδικῶς πρὸς τοῦτο συγκυλούμενον καὶ ἐντὸς τῶν ὑπὸ τοῦ Συντάγματος προβλεπομένων περιορισμῶν.

Κατὰ τὰ ἰσχύοντα ἐν Ἑλλάδι σήμερον δὲν ἐπιτρέπεται ἡ ἀναθεώρησις ὁλοκλήρου τοῦ Συντάγματος (ἀρθρ. 108). Οὐδέποτε ἀναθεωροῦνται αἱ διατάξεις αὐτοῦ αἱ καθορίζουσαι τὴν μορφήν τοῦ πολιτεύματος ὡς Βασιλευσμένης Δημοκρατίας, ὡς καὶ αἱ θεμελιώδεις διατάξεις (δημοκρατικὴ ἀρχή, λαϊκὴ κυριαρχία, καθολικὴ ψηφοφορία, διάκρισις ἐξουσιῶν, ἀνεξαρτησία, δικαιοσύνη κτλ.).

Ἐπιτρέπεται ἀναθεώρησις τῶν μὴ θεμελιωδῶν διατάξεων τοῦ Συντάγματος, ὡσάκις ἡ Βουλὴ διὰ τῶν δύο τρίτων τοῦ ὅλου ἀριθμοῦ τῶν μελῶν αὐτῆς ζητήσῃ ταύτην δι' ἰδίας πράξεως, ὀριζούσης εἰδικῶς τὰς ἀναθεωρητέας διατάξεις καὶ ψηφίζομένης εἰς δύο ψηφοφορίας, ἀφισταμένης ἀλλήλων κατὰ ἓνα τουλάχιστον μῆνα. Ἀποφασισθείσης τῆς ἀναθεωρήσεως ὑπὸ τῆς Βουλῆς, ἡ ἐπομένη Βουλὴ κατὰ τὴν πρώτην σύναδον αὐτῆς ἀποφασίζει ἐπὶ τῶν ἀναθεωρητέων διατάξεων δι' ἀπολύτου πλειοψηφίας τοῦ ὅλου ἀριθμοῦ τῶν μελῶν αὐτῆς. Πᾶσα οὕτω ψηφίζομένη ἀναθεώρησις ἐκδίδεται καὶ δημοσιεύεται ἐντὸς δέκα ἡμερῶν.

2. Ἡ ὑπεροχὴ τοῦ Συντάγματος.—Τὸ Σύνταγμα εἶναι ὁ ὑπέρτατος νόμος, ὑπερέχει τῶν κοινῶν νόμων καὶ συνεπῶς παντός κανόνας, διότι τοῦτο θέτει τὰς βάσεις τῆς ὀργανώσεως τοῦ κράτους καὶ τῆς λειτουργίας αὐτοῦ, συνεπῶς ρυθμίζει καὶ τὴν διαδικασίαν τῆς θεσπίσεως τῶν νόμων.

Ὅλοι οἱ νόμοι δεόν νὰ μὴν ἀντιβαίνουν πρὸς τὰς συνταγματι-

κας διατάξεις, τόσον ἐξ ἀπόψεως οὐσίας ὅσον καί ὡς πρὸς τὴν τήρησιν τῶν τύπων.

Ἡ προστασία τοῦ Συντάγματος διασφαλίζεται : α) ἀπὸ τὸν πολιτικὸν ἔλεγχον, ὁ ὁποῖος σήμερον σπανίως συναντᾶται ὡς μόνος τρόπος προστασίας εἰς τὴν πρᾶξιν (Γαλλία) καὶ τοῦτο διότι τὸ ἀποτέλεσμα αὐτοῦ εἶναι ἀβέβαιον, πολλάκις δὲ καὶ θεωρητικῆς σημασίας β) ἀπὸ τὸν δικαστικὸν ἔλεγχον, ὁ ὁποῖος ἐφαρμόζεται εἰς πλείστα κράτη, εἴτε ὡς κατ' αἴτησιν, ὁπότε παράγει ἀποτελέσματα *erga omnes*, εἴτε κατ' ἐνστασιν, ὁπότε ἐφαρμόζεται ἐπὶ συγκεκριμένης περιπτώσεως. Ὁ ἔλεγχος συνήθως εἶναι κατασταλτικός, κατ' ἐξαίρεσιν ὁμως συναντᾶται καὶ ὑπὸ ἀνασταλτικὸν χαρακτήρα γ) ἀπὸ τὸ δικαίωμα τῶν πολιτῶν πρὸς ἀντίστασιν, ἡ ὁποία δύναται νὰ παρουσιασθῇ ὑπὸ τρεῖς μορφάς : παθητικὴν, ἀμυντικὴν καὶ ἐπιθετικὴν. Ἐν Ἑλλάδι τὸ δικαίωμα τοῦτο δὲν εἶναι ἐγγεγραμμένον εἰς τὸ Σύνταγμα καὶ συνεπῶς ἡ χρῆσις αὐτοῦ ἀμφισβητεῖται.

Γίνεται δεκτὸν κατὰ πλειοψηφίαν, ὅτι ἡ παθητικὴ ἀντίστασις εἰς ἀντισυνταγματικὴν ἐνέργειαν εἶναι ἀπόρροια τῆς νομιμότητος ἐπὶ τῆς ὁποίας πρέπει νὰ στηρίζεται πᾶσα ἐνέργεια τῶν κρατικῶν ὀργάνων, οὐδέποτε ὁμως αὕτη δικαιολογεῖται νὰ ἐξελιχθῇ ὡς ἀντίστασις κατὰ τῆς Ἀρχῆς. Τὸ ἄρθρον 114 ὀρίζει : « ἡ τήρησις τοῦ παρόντος Συντάγματος ἀφιερῶται εἰς τὸν πατριωτισμὸν τῶν Ἑλλήνων ». Διὰ τοῦ ἁρθροῦ τούτου ἀναγνωρίζεται, κατ' οὐσίαν, ὡς ὑπερτάτη κύρωσις καὶ ὡς ὑστάτη θεμελίωσις ὁ πατριωτισμὸς τῶν Ἑλλήνων.

3

ΕΙΔΗ ΠΟΛΙΤΕΥΜΑΤΩΝ

Ἐκ τοῦ περιεχομένου τοῦ Συντάγματος προκύπτει ἡ μορφή τοῦ Πολιτεύματος, δηλ. ὁ τρόπος τοῦ σχηματισμοῦ τῆς ἐνασκήσεως τῆς πολιτικῆς ἐξουσίας καὶ ὁ τρόπος κατὰ τὸν ὁποῖον εἶναι διατεταγμένα τὰ διάφορα ὄργανα τῆς Πολιτείας, ἰδίᾳ δὲ τοῦ κυριάρχου ὄργανου, ὑπὲρ τοῦ ὁποῖου ὑπάρχει τὸ τεκμήριον ἀρμοδιότητος. Τοῦτο σημαίνει ἀφ' ἑνὸς μὲν ὅτι εἰς τὸ ἀνώτατον ὄργανον ἀνήκει ἡ ἐξουσία νὰ καθορίζη τὸς ἀρμοδιότητας τῶν ἄλλων ὀργάνων, ἀφ' ἑτέρου δὲ εἰς περίπτωσιν καθ' ἣν ὀρισμένη λειτουργία δὲν ἀναφέρεται εἰς τὴν ἀρμοδιότητα ἄλλου ὄργανου, αὕτη αὐτοδικαίως ἀνήκει εἰς τὸ ἀνώτατον ὄργανον, τὸ ὁποῖον καὶ προσδίδει τὸν εἰδικὸν χαρακτήρα εἰς ἕκαστον πολίτευμα.

1. **Μοναρχικὸν** καλεῖται τὸ πολίτευμα ὡσάκις τὸ ἀνώτατον ὄργανον τῆς Πολιτείας εἶναι ἓν φυσικὸν πρόσωπον συγκεντρῶνον ἀπά-

σας τας ἀρμοδιότητας καὶ ἐκ τοῦ ὁποίου ἐκπορεύεται ἡ ἐξουσία. Ἡ Μοναρχία κατὰ κανόνα εἶναι κληρονομική, δύναται ὅμως νὰ εἶναι καὶ αἰρετή. Ἡ Μοναρχία δύναται νὰ εἶναι ἀπόλυτος ἢ περιορισμένη, ὡς ὅτις ὁ μονάρχης αὐτοπεριορίζεται ἀναθέτων ἀμετακλήτως νομοθετικῆς ἢ ἄλλας ἀρμοδιότητας εἰς τοὺς ἀντιπροσώπους τοῦ λαοῦ. Τοῦτο καλεῖται συνταγματικὴ μοναρχία.

Εἰς τὰ μονοκρατικά πολιτεύματα περιλαμβάνονται ἐπίσης ἡ τυραννία καὶ ἡ δικτατορία.

Ἡ πρώτη εἶναι αὐθαίρετος εἰς τὴν ἀφειτηρίαν τῆς, εἰς τὴν διαδοχὴν τῆς καὶ εἰς τὴν ἄσκησιν τῆς ἐξουσίας.

Ἡ δευτέρα ἀποτελεῖ μεταβατικὸν πολίτευμα διὰ τῆς ἀναθέσεως ἢ συγκεντρώσεως εἰς χεῖρας ἑνὸς προσώπου ἀπασῶν τῶν ἐξουσιῶν κατὰ παρέκκλισιν τῆς νομιμότητος καὶ εἰς βάρος τῶν ἀτομικῶν δικαιωμάτων καὶ τῶν ἐλευθεριῶν τοῦ λαοῦ.

2. Πολυαρχικὸν καλεῖται τὸ πολίτευμα ὡς ὅτις τὰ ὄργανα τῆς Πολιτείας, μετὰ τῶν ὁποίων κατανέμεται ἡ ἐξουσία, εἶναι περισσότερα τοῦ ἑνός: α) Ἀριστοκρατικὸν καλεῖται τὸ πολίτευμα ὡς ὅτις τὰ ὄργανα τῆς Πολιτείας ἀνήκουν εἰς μίαν τάξιν, τὴν ὁποίαν ἀπαρτίζουν πρόσωπα κληρονομικῶ τίτλῳ περιλαμβανόμενα εἰς αὐτὴν (Ἐνετική Δημοκρατία). β) Ὀλιγαρχικὸν καλεῖται τὸ πολίτευμα ὡς ὅτις τὰ ὄργανα τῆς Πολιτείας ἀνήκουν εἰς μίαν ἰσχυρὰν τάξιν προσώπων κυριαρχοῦσαν ἐπὶ τῶν λοιπῶν διὰ λόγους δυνάμεως καὶ ἔχι κληρονομικούς.

3. Δημοκρατικὸν καλεῖται τὸ πολίτευμα ὡς ὅτις τὰ ὄργανα τῆς Πολιτείας προέρχονται ἀπὸ τὸν λαόν, ὁ ὁποῖος παραμένει τὸ μόνον κυρίαρχον σῶμα (Δῆμος). Τὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ πολιτεύματος τούτου εἶναι: ἡ λαϊκὴ κυριαρχία, ἡ ἐλευθερία καὶ ἡ ἰσότης τῶν πολιτῶν καὶ ἡ διακυβέρνησις διὰ τῆς πλειοψηφίας.

Τὸ δημοκρατικὸν πολίτευμα ὑποδιαιρεῖται εἰς: α) Ἀ μ ε σ ο ν δ η μ ο κ ρ α τ ί α ν, ὡς ὅτις ὁ λαὸς συμμετέχει ἀμέσως εἰς τὰ κοινά, εἴτε εἰς τὴν νομοθετικὴν λειτουργίαν διὰ συνελεύσεως τοῦ δήμου. Εἰς τὴν σύγχρονον ἐποχὴν ἡ ἄμεσος δημοκρατία εἶναι ἀδύνατος ἐν τῇ πράξει, διὰ τοῦτο ὁ λαὸς μετέχει ἀμέσως εἰς τὰ κοινὰ διὰ προσφυγῆς εἰς τοὺς θεσμοὺς τοῦ δημοψηφίσματος, τῆς λαϊκῆς ἀρνησικυρίας καὶ τῆς λαϊκῆς πρωτοβουλίας. Καὶ διὰ μὲν τοῦ δημοψηφίσματος ὁ λαὸς καλεῖται ν' ἀποδεχθῆ ἢ νὰ ἀπορρίψῃ ὠρισμένον νομοθετικὸν ἢ κυβερνητικὸν μέτρον. Τὸ δημοψήφισμα δύναται νὰ εἶναι ἀποφασιστικὸν ἢ μὴ, ὑποχρεωτικὸν ἢ προαιρετικὸν, προγενέστερον ἢ μεταγενέστερον τοῦ νόμου. Διὰ τῆς ἀρνησικυρίας ὁ λαὸς ἀποφαίνεται ὑπὲρ τῆς τυπικῆς καταργήσεως ἑνὸς νόμου. Διὰ δὲ τῆς λαϊκῆς πρω-

τοβουλίας ὁ λαός καλεῖ τὴν κυβέρνησιν νὰ θεσπίσῃ ὠρισμένον νομοθετικὸν ἢ κυβερνητικὸν μέτρον. Ἡ ἡμι-αντιπροσωπευτικὴ δημοκρατία ἐφαρμόζεται ἰδίως ἐντὸς τῆς Ἑλβετικῆς Ὀμοσπονδίας.

β) Ἀντιπροσωπευτικὴν δημοκρατίαν, ὡσάκις ὁ λαός μετέχει ἐμμέσως τῆς νομοθετικῆς καὶ κυβερνητικῆς λειτουργίας διὰ τῶν ἐπὶ τούτῳ ὑπ' αὐτοῦ ἐκλεγομένων ἀντιπροσώπων του κατὰ τακτικὰς περιόδους. Στοιχεῖα τοῦ συστήματος τούτου εἶναι: ἡ ἐκλογή, ὁ πολιτικὸς αὐτῆς χαρακτήρ, ἡ δημοσιότης τῆς λειτουργίας καὶ ἡ ἀποφασιστικὴ ἀρμοδιότης τῶν ἐκλεγομένων Σωμάτων. Ἡ ἀντιπροσωπευτικὴ δημοκρατία διακρίνεται εἰς τὴν προεδρικὴν καὶ εἰς τὴν κοινοβουλευτικὴν.

γ) Προεδρικὴν δημοκρατίαν, ὡσάκις αἱ διάφοροι λειτουργίαι τυγχάνουν κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον ἀνεξάρτητοι ἢ μίᾳ ἀπὸ τὴν ἄλλην, ἂν καὶ ἀμφότεραι προέρχονται ἀπὸ τὸν λαόν, ὁ δὲ ἀρχηγὸς τῆς ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας εἶναι αἰρετὸς ἐκλεγόμενος καὶ αὐτὸς ὑπὸ τοῦ λαοῦ. Π.χ. Σύνταγμα Ἠνωμένων Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς, καθ' ἣν νομοθετικὴ λειτουργία ἀσκεῖται ὑπὸ τῆς Γερουσίας καὶ τῆς Βουλῆς τῶν ἀντιπροσώπων, ἡ δὲ ἐκτελεστικὴ ὑπὸ τοῦ Προέδρου τῆς Δημοκρατίας, ὁ ὁποῖος ἐκλέγεται ἀπὸ τὸν λαόν εἰς δύο βαθμοὺς. Ἡ μίᾳ λειτουργία δὲν δύναται νὰ ἐπεμβαίη εἰς τὰς ἀρμοδιότητας τῆς ἄλλης πέραν τῶν ὑπὸ τοῦ Συντάγματος προβλεπομένων περιπτώσεων. Ἐνταῦθα ὑπάρχει διάκρισις τῶν ἐξουσιῶν, ἡ ὁποία διασφαλίζει τὴν κυβερνητικὴν σταθερότητα. Ἡ δικαστικὴ λειτουργία παραμένει ἀνεξάρτητος, ἔχουσα δικαίωμα νὰ κηρύξῃ μὴ ἐφαρμοστέαν πᾶσαν πρᾶξιν νομοθετικὴν ἢ κυβερνητικὴν ἀντιβαίνουσαν πρὸς τὸ Σύνταγμα.

δ) Κοινοβουλευτικὴν Δημοκρατίαν, ὡσάκις ἡ ἐκτελεστικὴ λειτουργία ἀσκεῖται ὑπὸ Κυβερνήσεως, ἡ ὁποία δὲν δύναται νὰ παραμένῃ εἰς τὴν ἀρχὴν ἄνευ τῆς ἐμπιστοσύνης τῆς Βουλῆς. Ἐπὶ πλέον ἡ πλειοψηφία τῆς Βουλῆς κέκτηται τὸ δικαίωμα νὰ σχηματίσῃ κυβέρνησιν. Αἱ σχέσεις δὲ μεταξὺ νομοθετικῆς καὶ ἐκτελεστικῆς ρυθμίζονται βάσει τῶν κανόνων τοῦ κοινοβουλευτισμοῦ, ὁ ὁποῖος ἐξασφαλίζει τὴν ὑπεροχὴν εἰς τὰ νομοθετικὰ σώματα. Πάντως εἰς ἀντιστάθμισμα, ἡ ἐκτελεστικὴ ἔχει τὸ δικαίωμα διαλύσεως τῆς Βουλῆς, ἄλλοτε ἀπολύτως καὶ ἄλλοτε σχετικῶς. Πλὴν τοῦ κοινοβουλευτικοῦ ὑπάρχει καὶ τὸ σύστημα τῆς Κυβερνώσεως Βουλῆς.

ε) Βασιλευομένη δημοκρατία τέλος, ὡσάκις τὸ κυρίαρχον ὄργανον, ὁ λαός, αὐτοπεριοριζόμενον ἀναθέτει διὰ τοῦ Συντάγματος ἀρμοδιότητας εἰς τὸν μονάρχην, ὁ ὁποῖος παρουσιάζεται ὡς ἄμεσον ὄργανον τοῦ κράτους. Τὸ τεκμήριον ὑπάρχει ἐναν-

τιον αὐτοῦ καὶ ἡ μεταβολὴ τοῦ Συντάγματος ἐξαρτᾶται μόνον ἀπὸ τὸν Λαόν. Ἡ ἀναθεώρησις δὲ τοῦ Συντάγματος γίνεται τῇ συμ-
πράξει τοῦ Βασιλέως. Τὸ κοινοβουλευτικὸν σύστημα δύναται νὰ
λειτουργήσῃ καὶ ὑπὸ κληρονομικὸν καὶ ὑπὸ αἰρετὸν ἄρχοντα.

στ) Ἰδιαιτέραν μορφήν πολιτεύματος παρουσιάζουν τὰ κράτη
τοῦ ἀνατολικοῦ συνασπισμοῦ ὑπὸ τὴν ἐπωνυμίαν «*λαϊκὰ ἢ δη-
μοκρατία*». Τὸ καθεστῶς τοῦτο στηρίζεται εἰς τὴν ἄρνησιν τῶν
ἐννοιῶν τῆς δημοκρατίας ὡς αὐταὶ ἐφημέροσθησαν εἰς τὸν δυτικὸν
κόσμον ἀπὸ τῆς Γαλλικῆς Ἐπαναστάσεως. Ἡ ἐξουσία ἐκπορεύεται
ἀπὸ τὸν ἐργαζόμενον λαόν, ἡ βούλησις τοῦ ὁποῦ ἐκδηλοῦται διὰ
τῶν τοπικῶν συνελύσεων διαφόρου βαθμοῦ καὶ ἀσκεῖται οὐσιαστι-
κῶς ὑπὸ τοῦ Πολιτικοῦ Γραφείου τοῦ Κομμουνιστικοῦ κόμματος. Αἱ
βάσεις τῶν πολιτευμάτων τῶν λαϊκῶν δημοκρατιῶν εἶναι: ἡ δικτα-
τορία τοῦ προλεταριάτου, ἡ σύγχυσις τῶν ἐξουσιῶν, ἡ νομιμότης
ἐνός κόμματος καὶ ἡ ὑποταγὴ τῶν ἀτομικῶν δικαιωμάτων εἰς τὰ
δικαιώματα τοῦ συνόλου καὶ τοῦ κράτους. Ἐπίσης δεόν νὰ παρατη-
ρηθῇ ὅτι ὑπάρχει ριζικὴ ἀντίθεσις μεταξὺ τῆς μορφῆς τῆς διατυπώ-
σεως τῶν ἀνωτέρω Συντάγμάτων καὶ τῆς ἐν τῇ πράξει ἐφαρμογῆς
καὶ λειτουργίας αὐτῶν, καὶ τοῦτο διότι τὰ πάντα ὑπάγονται εἰς τὸ
μοναδικὸν κόμμα καὶ κατ' οὐσίαν εἰς τὴν ἐκάστοτε ἡγεσίαν αὐτοῦ.

4.

ἹΣΤΟΡΙΑ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΠΟΛΙΤΕΥΜΑΤΩΝ

Τὸ Ἑλληνικὸν Σύνταγμα καθιεροῖ τὸ πολίτευμα τῆς Βασιλευ-
μένης Δημοκρατίας, τὸ σήμερον δὲ ἰσχύον ἐτέθη εἰς ἐφαρμογὴν τὴν
1 Ἰανουαρίου 1952.

1. Πρώτη Περίοδος: Πολιτεύματα τῆς Ἐπαναστάσεως
(1821 - 1832). α) *Τοπικὰ πολιτεύματα*: 1) Μεσσηνιακὴ Γερουσία ἐν
Καλάμαις (25 Μαρτίου 1821), 2) Πελοποννησιακὴ Γερουσία (ἐν τῇ
Μονῇ τῶν Καλτεζῶν 26 Μαΐου 1821), 3) Ὄργανισμός τῆς προσωρι-
νῆς διοικήσεως τῆς Δυτικῆς-Χέρσου Ἑλλάδος—Γερουσία (4 Νοεμ-
βρίου 1821, ἐν Μεσολογγίῳ), 4) Νομικὴ Διάταξις τῆς Ἀνατολικῆς
Χέρσου Ἑλλάδος (ἐν Ἀμφίση, 15 Νοεμβρίου 1821), 5) Ὄργανισμός
τῆς Πελοποννησιακῆς Γερουσίας (ἐν Ἄργει καὶ Ἐπιδαύρῳ, 27 Δεκεμ-
βρίου 1821).

β) *Προσωρινὸν πολίτευμα τῆς Ἑλλάδος*, ἐν Ἐπιδαύρῳ, τὴν 1^η
Ἰανουαρίου 1822. Δύο Σώματα, Βουλευτικὸν καὶ Ἐκτελεστικόν, μὲ
ἀπόλυτον ἰσοδυναμίαν. Ἐν τῇ πράξει ὑπῆρχεν ὑπεροχὴ τοῦ Βουλευ-

τικοῦ, διότι ἠδύνατο διὰ πλειοψηφίας τῶν $\frac{1}{2}$ τῶν μελῶν αὐτοῦ νά ἐπιφέρῃ τήν ἔκπτωσιν ἀπό τοῦ ἀξιωματός των τῶν μελῶν τοῦ Ἐκτελεστικοῦ, ἐνῶ ἀντιθέτως τό τελευταῖον ἔστερείτο τοῦ δικαιώματος τῆς διαλύσεως τοῦ Βουλευτικοῦ.

γ) Ὁ *Νόμος τῆς Ἐπιδαύρου*. Ἡ ἐν Ἄστρει Β' Ἐθνική Συνέλευσις διὰ ψηφίσματος τῆς 30 Μαρτίου 1823 ἐφήφισε τόν «Νόμον τῆς Ἐπιδαύρου» ἀναθεωρήσασα τό Προσωρινόν Πολίτευμα τῆς Ἐπιδαύρου. Δι' αὐτοῦ κατηργήθησαν αἱ τοπικαί διοικήσεις, ἐνισχύθη ἡ ἐξουσία τοῦ Βουλευτικοῦ εἰς βάρος τοῦ Ἐκτελεστικοῦ καί διευπλώθησαν νέαι διατάξεις περί ἀτομικῶν δικαιωμάτων. Ἡ κατάλυσις τῆς ἰσοδυναμίας τῶν δύο σωμάτων καί ἡ ἐπέμβασις τοῦ Βουλευτικοῦ εἰς τοὺς διορισμούς τῶν ὀργάνων τῆς διοικήσεως ἐπέφερον σύγχυσιν, μέ ἀποτέλεσμα ἡ Ἰδία Β' Ἐθνική Συνέλευσις ν' ἀναθέσῃ τήν ὅλην διακυβέρνησιν εἰς τήν ἑνδεκαμελῆ «Διοικητικὴν Ἐπιτροπὴν τῆς Ἑλλάδος» μέχρι τῆς συγκλήσεως ἐν Τροιζηνί κατά Μάρτιον τοῦ 1827 νέας Συνελεύσεως.

δ) *Τὸ Πολιτικὸν Σύνταγμα τῆς Ἑλλάδος*. Ψηφισθὲν τὴν 1 Μαΐου 1827 ὑπὸ τῆς Γ' Ἐθνικῆς Συνελεύσεως τῆς Τροιζήνος, ἀνέθετε τὴν «νομοτελεστικὴν ἐξουσίαν εἰς ἓνα καὶ μόνον» καλούμενον «Κυβερνήτην τῆς Ἑλλάδος» καί ὡς τοιοῦτον ἐξέλεξε τόν Ἰωάννην Καποδίστριαν. Εἰς τό Σύνταγμα τοῦτο καθιεροῦτο ἡ διάκρισις τῶν ἐξουσιῶν, τό δικαίωμα τοῦ Κυβερνήτου νά ἐκλέγῃ τοὺς Γραμματεῖς τῆς Ἐπικρατείας, καθὼς καί νά προβάλλῃ νεῦ ἀναβλητικόν εἰς τὰς ἀποφάσεις τῆς Βουλῆς, χωρὶς ὁμως νά κέκτηται δικαίωμα διαλύσεως αὐτῆς. Τέλος τό Σύνταγμα ἐπανελάμβανε τὰ ἀτομικά δικαιώματα ὑπὸ τόν τίτλον «Δημόσιον Δίκαιον τῶν Ἑλλήνων».

Ἡ Βουλὴ, τῆ προτάσει τοῦ Κυβερνήτου, διὰ ψηφίσματος τῆς 18 Ἰανουαρίου 1828 ἀνέστειλε πραξικοπηματικῶς τὴν ἰσχὺν τοῦ Συντάγματος, καθόσον λόγῳ τῶν περιστάσεων ἐθεωρήθη ὅτι «ἡ σωτηρία τοῦ ἔθνους εἶναι ὁ ὑπέρτατος πάντων νόμος» καί αὐτοδιελύθη, προβλέψασα τὴν ἴδρυσιν ἐνός Συμβουλευτικοῦ παρὰ τῷ Κυβερνήτῃ σώματος, τοῦ «Πανελληνίου». Ἡ ἐν Ἄργει συνελθοῦσα Δ' Ἐθνική Συνέλευσις ἐπεκύρωσε τὰς ἀνωτέρω μεταβολὰς καί ἀντὶ τοῦ «Πανελληνίου» ἴδρυσε Γερουσίαν, ἀποτελουμένην ἐξ 27 μελῶν διοριζομένων ὑπὸ τοῦ Κυβερνήτου καί ἔχουσαν συμβουλευτικὸν χαρακτήρα. Οὕτω ὅλη ἡ ἐξουσία συνεκεντρώθη εἰς χεῖρας τοῦ Κυβερνήτου.

ε) *Τὸ Ἡγεμονικὸν Σύνταγμα τῆς Ἑλλάδος*. Ψηφισθὲν τὴν 15ην Μαρτίου 1832 ἐν Ναυπλίῳ ὑπὸ τῆς Ε' Ἐθνικῆς Συνελεύσεως μετὰ τὴν δολοφονίαν τοῦ Καποδίστρια (27 Σεπτεμβρίου 1831), ἡ ὁποία ἐξέλεξεν ὡς πρόεδρον τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως τόν Αὐγουστίνου

Καποδίστριαν καταργήσασα τὴν συσταθεῖσαν τριμελῆ «Διοικητικὴν Ἐπιτροπὴν» μετὰ τὴν δολοφονίαν τοῦ Κυβερνήτου.

Κατὰ τὸ Σύνταγμα τοῦτο «ἡ Ἑλληνικὴ Ἐπικράτεια εἶναι ἡγεμονία διαδοχικῆ, συνταγματικῆ καὶ κοινοβουλευτικῆ ἐνεργουμένου τοῦ Πολιτικοῦ κράτους ἀντιπροσωπευτικῶς ὑπὲρ τοῦ Ἔθνους ὑπὸ διαφόρων Ἀρχῶν». Οὐδέποτε ὅμως τοῦτο ἐφηρμόσθη.

ς) «Ἡ κατὰ συνέχειαν Δ' Ἐθνικὴ τῶν Ἑλλήνων Συνέλευσις», συνελθοῦσα τὸ πρῶτον ἐν Ἀργεῖ καὶ μετὰ ταῦτα ἐν Ναυπλίῳ καὶ ἐν Προνοίᾳ, ἐπεκύρωσε τὴν 27 Ἰουλίου 1832 τὴν ἐκλογὴν ὑπὸ τῶν Προστατίδων Δυνάμεων τοῦ Ὄθωνος.

2. Δευτέρα Περίοδος: Ἀπόλυτος Μοναρχία (1833 - 1843).— Μετὰ τὴν βίαιαν διάλυσιν τῆς Δ' Συνελεύσεως καὶ παρὰ τὰς δοθείσας ὑποσχέσεις ὅτι ἡ μέλλουσα νὰ ἐκλεγῆ Συνέλευσις ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τῆς Ἀντιβασιλείας θὰ προέβαινεν εἰς τὴν κατάρτισιν τοῦ ὀριστικοῦ Συντάγματος τῆς Ἑλλάδος, ὁ Ὄθων ἐνεκαινίωσε τὴν βασιλείαν του ὡς ἀπόλυτος μονάρχης, «ἐλέω Θεοῦ Βασιλεὺς τῆς Ἑλλάδος»: ὀλόκληρος ἡ ἐξουσία συνεκεντρώθη εἰς χεῖρας τῆς Ἀντιβασιλείας, βοηθουμένης εἰς τὸ ἔργον τῆς ὑπὸ τῶν ἑπτὰ Γραμματέων τῆς Ἐπικρατείας.

Κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς ἐνηλικιώσεώς του ὁ Ὄθων εἰς προκήρυξιν πρὸς τὸν λαὸν ἔλεγεν «ὅτι ἀναλαμβάνει ὁ ἴδιος τὰ ἡνία τῆς κυβερνήσεως καθ' ἑαυτὴν αὐτῆς τὴν ἔκτασιν». Ἡ ἐμμονὴ τοῦ μονάρχου εἰς τὸ ἀπολυταρχικὸν πολίτευμα ὠδήγησεν εἰς τὴν ἐπανάστασιν τῆς 3 Σεπτεμβρίου 1843 καὶ εἰς τὴν σύγκλησιν Ἐθνικῆς Συνελεύσεως.

3. Τρίτη Περίοδος: Συνταγματικὴ Μοναρχία (1844 - 1862).— Τὴν 8 Νοεμβρίου 1843 συνήλθεν ἐν Ἀθήναις ἡ Α' Ἐθνικὴ Συνέλευσις τῶν Ἑλλήνων, ἡ ὁποία ἐκλήθη νὰ καταρτίσῃ Σύνταγμα, ὡς συνθήκην μετὰ τοῦ Βασιλέως καὶ τῶν ἀντιπροσώπων τοῦ Ἔθνους. Τὴν 18 Μαρτίου 1844 ἐκυρώθη καὶ ἐτέθη εἰς ἐφαρμογὴν ὑπὸ τοῦ Βασιλέως τὸ νέον Σύνταγμα.

Κατὰ τὸ Σύνταγμα τοῦτο ἀνώτατον ὄργανον ἐθεωρεῖτο ὁ Βασιλεὺς, ὑπὲρ τοῦ ὁποίου ὑπῆρχε καὶ τὸ τεκμήριον τῆς ἀρμοδιότητος καὶ ἀνευ τῆς συγκαταθέσεως τοῦ ὁποίου δὲν ἦτο δυνατὴ ἡ ἀναθεώρησις τοῦ Συντάγματος. Ἡ νομοθετικὴ ἐξουσία ἐνηργεῖτο ὑπὸ τοῦ Βασιλέως, τῆς Βουλῆς καὶ τῆς Γερουσίας, ἡ ἐκτελεστικὴ ἀνήκεν εἰς τὸν Βασιλέα καὶ ἠσκειτο ὑπὸ τῶν ὑπ' αὐτοῦ διοριζομένων ὑπουργῶν, ἡ δὲ δικαστικὴ ὑπὸ τῶν δικαστηρίων.

Τὴν Βουλὴν ἐξέλεγον οἱ πολῖται οἱ ἔχοντες συμπληρώσει τὸ 25 ἔτος καὶ «ἔχοντες ἰδιοκτησίαν τινὰ ἐντὸς τῆς ἐπαρχίας, ὅπου ἔχουσι τὴν πολιτικὴν των διαμονήν, ἢ ἐξασκοῦντες ἐν αὐτῇ οἰονδή-

ποτε έπάγγελμα ή ανεξάρτητον έπιτήδευμα». Η Γερουσία άπετε-
λείτο έξ 27 μελών διοριζομένων ίσοβίως υπό τοῦ Βασιλέως καί συμ-
πληρωσάντων τό 40^{όν} έτος. Τέλος καθιερούτο τό υπεύθυνον τῶν
ύπουργῶν έναντι τοῦ Βασιλέως καί ή ίσοβιότης τῶν δικαστῶν καί
συνεπληροῦτο τό Σύνταγμα διά τῶν άτομικῶν δικαιωμάτων.

Παρά τήν ύπεροχήν τοῦ μοναρχικοῦ παράγοντος εἰς τό Σύν-
ταγμα ὁ Ὅθων συχνά παρεβίαζεν αὐτό, μέχρις ὅτου προεκλήθη ή
έπανάστασις τῆς 10 πρὸς 11 Ὀκτωβρίου 1862 καί ή έκπτώσις τοῦ
Ὅθωνος.

**4. Τετάρτη Περίοδος: Βασιλευομένη Δημοκρατία (1864-
1911).**— Η έπαναστατικὴ προσωρινή κυβέρνησις προέβη εἰς προκή-
ρυξιν έκλογῶν, τήν 12 Ἰανουαρίου 1863 «ή έν Ἀθήναις Β' τῶν Ἑλ-
λων Συνέλευσις» άπεδέχθη ψήφισμα κηρύσσον τόν θρόνον έν χηρείᾳ.
Μετά τήν άποτυχίαν τῆς έκλογῆς τοῦ Ἀλφρέδου, αναγορεύεται
συνταγματικός Βασιλεὺς τῶν Ἑλλήνων ὁ Γεώργιος Α', ὡς έκλεκτός
τοῦ λαοῦ καί ὄχι «έλέῳ Θεοῦ Βασιλεὺς».

Τήν 17 Νοεμβρίου 1864 δημοσιεύεται εἰς τήν Ἐφημερίδα τῆς Κυ-
βερνήσεως τό Σύνταγμα. Ὁ Βασιλεὺς θεωρεῖται ὡς άνώτατος άρ-
χων, άλλ' άνώτατον ὄργανον παραμένει ὁ λαός, έκ τοῦ ὁποίου πη-
γάζουν άπασαι αἱ έξουσίαι καί ὑπέρ τοῦ ὁποίου ὑπάρχει τό τεκμή-
ριον τῆς άρμοδιότητος καί εἰς τόν ὁποῖον ὑπάρχει ή πρωτοβουλία
καί ή άπόφασις τῆς άναθεωρήσεως τοῦ Συντάγματος. Καταργεῖται
ή Γερουσία. Εισάγεται ή καθολική ψηφοφορία. Ὁ Βασιλεὺς διορίζει
καί παύει τοὺς Ὑπουργούς, άλλά από τοῦ 1875 εἰσάγεται τό κοινο-
βουλευτικόν σύστημα. Τέλος, ένισχύεται ή ανεξαρτησία τῶν δικα-
στῶν καί τά άτομικά δικαιώματα.

Μετά τήν επικράτησιν τῆς Ἐπαναστάσεως τοῦ 1909 συνήλθε
τήν 1 Σεπτεμβρίου 1910 ή πρώτη Ἀναθεωρητικὴ Βουλή, ή ὁποία καί
διελύθη τήν 12 Ὀκτωβρίου.

Η Β' Διπλή Ἀναθεωρητικὴ Βουλή έπεράτωσε τήν άναθεώ-
ρησιν καί τήν 1 Ἰουνίου 1911 έτέθη εἰς έφαρμογήν τό άναθεωρη-
θέν Σύνταγμα, τό ὁποῖον μεταξύ άλλων περιελάμβανε τήν επανί-
δρυσιν τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας, τήν μονιμότητα τῶν δημο-
σίων ὑπαλλήλων, τήν ένίσχυσιν τῶν άτομικῶν δικαιωμάτων καί τήν
άγροτικὴν μεταρρύθμισιν.

Η διαφωνία μεταξύ Βασιλέως καί πλειοψηφίας τῆς Βουλῆς
ώδηγησεν εἰς δύο άλλεπαλλήλους διαλύσεις τῆς Βουλῆς (1915) καί
μετά ταῦτα εἰς τήν δημιουργίαν χωριστοῦ κράτους εἰς τήν Θεσσα-
λονίκην (Σεπτέμβριος 1916), τήν άπομάκρυνσιν τοῦ Βασιλέως Κων-

σταντίνου (Ιούνιος 1917) και εις την ανάκλησιν εις την ζωην της διαλυθείσης Βουλής την 31 Μαΐου 1915.

Ἡ ἐκλεγείσα Βουλὴ τὴν 1 Νοεμβρίου 1920 ἀνεκήρυξεν ἑαυτὴν ὡς «Γ' Συντακτικὴν Συνέλευσιν» καὶ διὰ δημοψηφίσματος ἐπανέφερε καὶ πάλιν εἰς τὸν θρόνον τὸν Βασιλέα Κωνσταντῖνον.

Τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 1922 ἡ στρατιωτικὴ Ἐπανάστασις ὑπὸ τὸν Πλαστήραν μετὰ τὴν μικρασιατικὴν καταστροφὴν διέλυσε τὴν Συνέλευσιν, ἡ ὁποία δὲν εἶχε περατώσει τὸ ἔργον της, ὑπεχρέωσεν εἰς παραίτησιν τὸν Κωνσταντῖνον καὶ περὶ τὰ τέλη τοῦ 1923 ἠνάγκασε τὸν Βασιλέα Γεώργιον ν' ἀπομακρυνθῆ τῆς Ἑλλάδος μέχρις οὗτου ρυθμισθῆ τὸ ὅλον πολιτειακὸν θέμα.

5. Πέμπτη Περίοδος: Προεδρική κοινοβουλευτικὴ Δημοκρατία (1927 - 1935).—Τὴν 2 Ἰανουαρίου 1924 συνήλθεν ἡ Δ' Συντακτικὴ Συνέλευσις τῶν Ἑλλήνων, ἐνώπιον τῆς ὁποίας ὁ Πλαστήρας κατέθεσε τὴν ἐξουσίαν. Διὰ ψηφίσματος τῆς 25 Μαρτίου ἐκηρύχθη ἐκπτώτος ἡ δυναστεία καὶ ἀνεκηρύχθη ἡ δημοκρατία. Τὸ δημοψήφισμα τῆς 13 Ἀπριλίου ἐπεκύρωσε τὴν μεταβολήν. Τὴν 25 Ἰουνίου 1925 ἐξεργάγη ὑπὸ τὸν Πάγκαλον στρατιωτικὸν κίνημα, τὸ ὁποῖον ἔφερον εἰς τὴν πρωθυπουργίαν τὸν Πάγκαλον, λαβόντα ψήφον ἐμπιστοσύνης, ὁ ὁποῖος ὁμως προξικοπηματικῶς τὴν 29 Σεπτεμβρίου διέλυσε τὴν Συνέλευσιν. Κατ' Αὐγούστον 1926 ἡ δικτατορία Παγκάλου ἀνετράπη ὑπὸ τοῦ Κονδύλη, ὁ ὁποῖος προεκήρυξεν ἐκλογὰς ἀναθεωρητικῆς Βουλῆς. Ἡ νέα Βουλὴ συνέστησε 30μελῆ Ἐπιτροπὴν πρὸς ἐπεξεργασίαν τοῦ Συντάγματος, τὸ ὁποῖον ἐδημοσιεύθη τὴν 3 Ἰουνίου 1927.

Τὸ Σύνταγμα τοῦτο καθιεροῖ τὸ δημοκρατικὸν πολίτευμα, τὸν κοινοβουλευτισμὸν, τὸν ὁποῖον περιλαμβάνει εἰς τὰς διατάξεις αὐτοῦ, δύο Βουλὰς, τὸν Πρόεδρον τῆς Δημοκρατίας ἐκλεγόμενον ὑπὸ τῶν δύο νομοθετικῶν Σωμάτων. Ἡ νομοθετικὴ λειτουργία ἐνεργεῖται μόνον ὑπὸ τῆς Βουλῆς καὶ Γερουσίας, ὁ Πρόεδρος ἔχει τὸ δικαίωμα τῆς διαλύσεως μετὰ σύμφωνον γνώμην τῆς Γερουσίας, ἡ ὁποία ὁμως εὐρίσκεται εἰς δευτέραν μοῖραν ἔναντι τῆς Βουλῆς. Εἰς τὰ δικαστήρια ἀναγνωρίζεται τὸ δικαίωμα τοῦ ἐλέγχου τῆς συνταγματικότητος τῶν νόμων. Τέλος διὰ νόμου ἐπιτρέπεται ἡ παραχώρησις πολιτικῶν δικαιωμάτων εἰς τὰς γυναῖκας, ἡ δὲ ἀναθεώρησις τοῦ Συντάγματος προβλέπεται κατόπιν προαιρετικοῦ δημοψηφίσματος.

6. Ἑκτὴ Περίοδος: Ἀναβίωσις τοῦ Συντάγματος τοῦ 1911 καὶ ἀναθεώρησις 1 Ἰανουαρίου 1952.—Μετὰ τὴν καταστροφὴν τῶν στρατιωτικῶν κινήματων τοῦ 1933 καὶ ἰδίως τοῦ 1935 διὰ διαφόρων συντακτικῶν πράξεων κατ' οὐσίαν κατελύθη τὸ δημοκρα-

τικόν Σύνταγμα. Ἡ Ε' Ἐθνική Συνέλευσις τὴν 15 Νοεμβρίου 1935 ἀπεφάσισε τὴν διενέργειαν δημοψηφίσματος περὶ τῆς μορφῆς τοῦ πολιτεύματος.

Τὴν 10 Ὀκτωβρίου ὁ διὰ τῶν στρατιωτικῶν παραγόντων ἀναλαβὼν τὴν διακυβέρνησιν Κονδύλης ἐπέτυχεν ὑπὸ τῆς Συνελεύσεως τὴν κατάργησιν τῆς ἀβασιλεύτου δημοκρατίας καὶ τὴν ἐπαναφορὰν ἐν ἰσχύϊ τοῦ Συντάγματος τοῦ 1911. Τὴν 25 Νοεμβρίου ἐπανῆλθε καὶ πάλιν ἐπὶ τοῦ θρόνου ὁ Γεώργιος Β'.

Τὴν 17 Δεκεμβρίου διελύετο ἡ Ε' Ἐθνική Συνέλευσις καὶ ἀνελάμβανε τὴν κυβέρνησιν ὁ Κ. Δεμερτζής, ὁ ὁποῖος προεκήρυξεν ἐκλογάς, ἐκ τῶν ὁποίων προῆλθεν ἡ Γ' Ἀναθεωρητικὴ Βουλὴ τῆς 2 Μαρτίου 1936.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Δεμερτζή ὁ Ἰωάννης Μεταξὰς διακόπτει τὰς ἐργασίας τοῦ Σώματος μέχρι τῆς 30 Σεπτεμβρίου, τὴν δὲ 4 Αὐγούστου κηρύσσει δικτατορίαν, διαλύων τὴν ἀναθεωρητικὴν, ἀνευ συγχρόνου προκηρύξεως ἐκλογῶν, καὶ ἐπιβάλλει τὸν στρατιωτικὸν νόμον, ἀναστέλλων συγχρόνως τὰς συνταγματικὰς ἐλευθερίας.

Μετὰ τὴν στρατιωτικὴν κατάληψιν τῆς χώρας ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν ὁ Βασιλεὺς καὶ ἡ Κυβέρνησις τοῦ ἐξωτερικοῦ θέτουν τέρμα εἰς τὸ αὐτορχικὸν καθεστῶς τῆς 4^{ης} Αὐγούστου (Ὀκτώβριος 1941).

Εἰς τὴν κατεχομένην χώραν ἐσχηματίσθησαν αἱ κατοχικαὶ κυβερνήσεις, αἱ ὁποῖαι ἐστεροῦντο πάσης τυπικῆς νομιμότητος, αὐτοτελείας καὶ ἰδίας δυνάμεως ἔστω *de facto*. Ἦσαν ἀπλῶς ὄργανα τοῦ κατακτητοῦ. Παρὰ ταῦτα αἱ πράξεις τῶν κατοχικῶν κυβερνήσεων διὰ ψηφίσματος τῆς Δ' Ἀναθεωρητικῆς Βουλῆς (15/20 Ἰουλίου 1946) διετήρησαν ὡς ἀπλοὶ νόμοι τὴν ἰσχύοντων μέχρι 31 Δεκεμβρίου 1946, ἡ δὲ ἀκύρωσις ἢ ἐπικύρωσις αὐτῶν ἐγένετο διὰ νόμου.

Ἡ Συμφωνία τοῦ Λιβάνου (20 Μαΐου 1944) μεταξύ τῆς ἐλληνικῆς κυβερνήσεως τοῦ ἐξωτερικοῦ, τῶν ἀντιπροσώπων τῶν ὁμάδων ἀντιστάσεως καὶ τῶν πολιτικῶν κομμάτων, ἀπεφάσισε τὴν παραμονὴν τοῦ Βασιλέως εἰς τὸ ἐξωτερικὸν μέχρις «ἐλικρινοῦς ἐκδηλώσεως τῆς ἐθνικῆς θελήσεως». Τὴν 31 Δεκεμβρίου 1944 ἐδημοσιεύθη ὁ νόμος περὶ ἀντιβασιλείας, ἡ δὲ συμφωνία τῆς Βάρκιζας (17/23 Μαρτίου 1945) ὥρισεν ὅτι ἐντὸς τοῦ ἔτους θὰ διεξαχθῆ δημοψήφισμα ἐπὶ τοῦ Πολιτεύματος καὶ ἐκλογαὶ συντακτικῆς συνελεύσεως.

Παρὰ τὰ ἀνωτέρω ἐγένετο πρῶτον προκήρυξις ἐκλογῶν ἀναθεωρητικῆς, ἐκ τῶν ὁποίων προέκυψεν ἡ Δ' Ἀναθεωρητικὴ Βουλὴ, ἡ δὲ κυβέρνησις μετὰ ταῦτα προσέφυγεν εἰς δημοψήφισμα μετὰ τὸ ἐρώτημα τῆς ἐπιστροφῆς ἢ μὴ τοῦ Βασιλέως. Τὴν 1 Σεπτεμβρίου 1946 τὸ δημοψήφισμα ἀπέβη ὑπὲρ τῆς ἐπανόδου τοῦ Γεωργίου Β'.

Ἡ ἐπεξεργασία τῶν ἀναθεωρητέων διατάξεων τοῦ Συντάγματος ἐβράδυνεν ὑπὲρ τὸ δέον, ἡ δὲ Ἀναθεωρητικὴ διελύθη προκηρυχθεισῶν ἐκλογῶν δι' ἀπλήν Βουλὴν διὰ τὴν 5 Μαρτίου 1950, ἡ ὁποία καὶ αὐτὴ διελύθη προῶρος. Κατὰ συμφωνίαν τῶν πολιτικῶν κομμάτων αἱ νῦν αἱ ἐκλογαὶ τῆς 9 Σεπτεμβρίου 1950 προεκηρύχθησαν μὲν δι' ἀπλήν Βουλὴν, αὕτη δὲ «πρὸς συμπλήρωσιν τοῦ ἔργου τῆς διαλυθείσης Δ' ἀναθεωρητικῆς Βουλῆς (τοῦ 1946), δι' ἀποφάσεώς της ἐντὸς τοῦ Α' διμήνου κατὰ τὴν Α' σύνοδον, θά ἴδυντο νὰ ἐπικυρώσῃ ἐν συνόλῳ ἢ νὰ ἀπορρίψῃ τὸ ὑπὸ τῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ ΞΗ' ψηφίσματος τῆς Βουλῆς τοῦ 1946 καταρτισθὲν σχέδιον Συντάγματος, ρυθμίζουσα καὶ τὴν ἰσχύοντων ἐκδιδομένων Συντακτικῶν Πράξεων καὶ ψηφισμάτων».

Ἡ Κυβέρνησις Πλαστήρα ὑπέβαλε κατὰ τὰ ἀνωτέρω πρὸς ψήφισιν τὸ σχέδιον τοῦ Συντάγματος, τὸ ὁποῖον ἔλαβε 132 ψήφους ἐναντίον 8 καὶ ἐνός βουλευτοῦ ἀποσχόντος, τοῦ δὲ Ἑλληνικοῦ Συναγερμοῦ ἀποχωρήσαντος ἐν σώματι πρὸ τῆς ψηφοφορίας καὶ δηλοῦντος ὅτι ἀρνεῖται εἰς τὴν Βουλὴν ἀναθεωρητικὰ δικαιώματα. Παρὰ ταῦτα τὸ Νέον Σύνταγμα ἐτέθη ἐν ἰσχύϊ τὴν 1 Ἰανουαρίου 1952.

Τοῦτο ἐπαναλαμβάνει κυρίως τὰς διατάξεις τοῦ Συντάγματος τοῦ 1911, προσθέτει ὠρισμένας διατάξεις τοῦ 1927 καὶ περιλαμβάνει μερικὰς νέας, ὡς π.χ. περὶ ἀντιβασιλείας, ἀπαλλοτριώσεως τῆς ἀγροτικῆς ἰδιοκτησίας πρὸς ὄφελος τῶν ἀκτημόνων, ἀπαγορεύσεως τῆς ἀπεργίας τῶν δημοσίων ὑπαλλήλων, περὶ παιδείας κ.τ.λ.

Τὸ Σύνταγμα περιλαμβάνει 114 ἄρθρα περιέχοντα τὰ ἀκόλουθα: περὶ θρησκείας (ἄρθρ. 1—2), περὶ δημοσίου δικαίου τῶν Ἑλλήνων (ἄρθρ. 3—20), περὶ συντάξεως τῆς Πολιτείας (ἄρθρ. 21—28), περὶ τοῦ Βασιλέως (ἄρθρ. 29—44), περὶ τῆς διαδοχῆς καὶ τῆς ἀντιβασιλείας (ἄρθρ. 45—53), περὶ τῆς Βουλῆς (ἄρθρ. 54—75), περὶ τῆς Κυβερνήσεως (ἄρθρ. 76—81), περὶ διοικητικῆς δικαιοσύνης (ἄρθρ. 82—86), περὶ δικαστικῆς ἐξουσίας (ἄρθρ. 87—97), περὶ Ἐλεγκτικοῦ Συμβουλίου (ἄρθρ. 98), περὶ τῆς διοικήσεως τοῦ κράτους (ἄρθρ. 99—102), περὶ Ἁγίου Ὁρους (ἄρθρ. 103), περὶ μεταβατικῶν διατάξεων (ἄρθρ. 104—105). Γενικὰς διατάξεις (ἄρθρ. 106—114).

5.

Αἱ Πηγαι τοῦ Συνταγματικοῦ Δικαίου

Αἱ πηγαὶ τοῦ συνταγματικοῦ Δικαίου διαιροῦνται εἰς δύο μεγάλας κατηγορίας, εἰς ἀμέσους καὶ εἰς ἐμμέσους. Καὶ ἄμεσοι μὲν πηγαὶ εἶναι τὸ γραπτὸν δίκαιον, ὁ νόμος δηλαδὴ ἐν εὐρυτάτῃ ἐννοίᾳ,

καί τὸ ἔθιμον, ἔμμεσος δὲ τὸ διεθνὲς δίκαιον. Ἐπικουρικῶς θεωροῦνται ὡς ἔμμεσοι πηγαί αἱ θεμελιώδεις ἀρχαί τῶν συγχρόνων δημοκρατικῶν πολιτευμάτων, αἱ ὁποῖαι προέρχονται ἀπὸ τὰς Διακηρύξεις τῶν Δικαιωμάτων τοῦ Ἀνθρώπου ἢ προκύπτουν ἐκ τῆς μακρᾶς ἐφαρμογῆς τοῦ ἀγγλικοῦ περὶ πολιτεύματος δικαίου. Τοῦτο ὁμῶς δὲν εἶναι γενικῶς παραδεδεγμένον.

* Ἀμφισβητεῖται ἐὰν ἡ νομολογία καὶ ἡ ἐπιστῆμη ἀποτελοῦν ἔμμεσους ἐπικουρικὰς πηγὰς τοῦ δικαίου τούτου.

1. Ὁ Νόμος. — Ἐν εὐρείᾳ ἐννοίᾳ περιλαμβάνει πάσας τὰς διατάξεις τοῦ γραπτοῦ δικαίου, ἤτοι κυρίως τὸ Σύνταγμα ὑπὸ τυπικὴν ἔννοιαν, τοὺς νόμους πρὸς ἐφαρμογὴν τοῦ Συντάγματος καὶ τοὺς κανονισμοὺς τῶν νομοθετικῶν σωμάτων.

α) *Αἱ διατάξεις τῶν Συνταγμάτων* 1864, 1911, καὶ (ἰδίως τοῦ ἰσχύοντος Συντάγματος τοῦ 1952.

β) *Αἱ ἐρμηνευτικαὶ διατάξεις* ἐπὶ τῶν συνταγματικῶν διατάξεων, αἱ ὁποῖαι εἴτε ἐρμηνεύουσιν αὐθεντικῶς εἴτε συμπληροῦν τὸ Σύνταγμα.

γ) *Συντακτικαὶ πράξεις*, ψηφίσματα ἠϋξημένης τυπικῆς δυνάμεως, συντακτικῶν ἢ ἀναθεωρητικῶν σωμάτων, ἢ *de facto* κυβερνήσεων. Ἡ ἰσχύς αὐτῶν παρατείνεται ἐὼν καὶ ἐφόσον δὲν ἀντίκειται πρὸς τὸ Σύνταγμα ἢ δὲν ἔληξεν ἡ προθεσμία τῆς ἰσχύος των.

δ) *Οἱ ἐκτελεστικοὶ τοῦ Συντάγματος Νόμοι*, οἱ ὁποῖοι ἐκδίδονται κατ' ἐπιταγὴν αὐτοῦ καὶ ἄνευ τῶν ὁποίων τυγχάνει ἀδύνατος ἡ ἐφαρμογὴ τῶν σχετικῶν διατάξεων τοῦ Συντάγματος, π.χ. οἱ νόμοι περὶ ἐκλογῆς βουλευτῶν, περὶ εὐθύνης τῶν ὑπουργῶν, ἰδίως οἱ νόμοι οἱ ρυθμίζοντες τὰ ὄρια καὶ τὰς ἐγγυήσεις τῆς ἀσκήσεως τῶν ἀτομικῶν ἐλευθεριῶν. Ἐπίσης ὠρισμένοι διοικητικοὶ νόμοι, περὶ ἰδρύσεως ὑπουργείων, θεσμοῦ ὕφυπουργοῦ κ.τ.λ.

ε) Ὁ *κανονισμὸς τῆς Βουλῆς*, δι' οὗ ρυθμίζεται ἡ ὀργάνωσις τῆς Βουλῆς καὶ ὁ τρόπος τῆς ἐκπληρώσεως τῶν καθηκόντων αὐτῆς, (ἰδίᾳ δὲ τῆς ἐπεξεργασίας καὶ ἐπιψηφίσεως τῶν νόμων, καὶ ἄνευ τοῦ ὁποίου εἶναι ἀδύνατος ἡ ὁμαλὴ λειτουργία τοῦ πολιτεύματος.

2. Τὸ ἔθιμον. — Τὸ ἔθιμον εἰς μὲν τὰ ἡπια Συντάγματα θεωρεῖται ὡς ἄμεσος καὶ κυρία πηγὴ τοῦ δικαίου, ἐνῶ ἀντιθέτως εἰς τὰ αὐστηρὰ Συντάγματα ἀμφισβητεῖται ὁ ρόλος τοῦ ἔθιμου ὡς πηγῆς δικαίου. Παρὰ ταῦτα γίνεται δεκτόν, κατὰ τὴν κρατοῦσαν ἀντίληψιν, ὅτι καὶ εἰς τὰ αὐστηρὰ Συντάγματα εἶναι δυνατὴ ἡ δημιουργία ἔθιμου, οὐχὶ ὁμῶς πρὸς κατάλυσιν ἢ τροποποίησιν συνταγματικῶν διατάξεων ἀλλὰ μόνον πρὸς συμπλήρωσιν αὐτῶν, ὑπὸ τὰς ἀκολουθούσας προϋποθέσεις: α) νὰ συνυπάρχουν τὰ στοιχεῖα τοῦ ἔθιμου, β) νὰ

δημιουργηθῆ τοῦτο μεταξύ τῶν ὀργάνων τῶν ἐχόντων ἀντιπροσωπευτικὸν χαρακτήρα καὶ γ) νὰ δημιουργηθῆ διὰ θετικῶν πράξεων καὶ ὄχι δι' ἀρνήσεως ἐφαρμογῆς.

Δέον πάντως νὰ γίνεταί διάκρισις μεταξύ ἔθιμου καὶ πολιτικῆς πρακτικῆς. Τὸ ἔθιμον ἐπιβάλλεται ὡς κανὼν, ἐνῶ ἡ ἐφαρμογὴ ὀρισμένης πρακτικῆς ἐντὸς τῶν πλαισίων τῆς νομιμότητος γίνεται διὰ λόγους σκοπιμότητος. Τὰ «ἀξιώματα» καὶ αἱ «συνθήκαι» δὲν ἀποτελοῦν κατὰ τὴν κρατοῦσαν γνώμην ἐν Ἑλλάδι πηγὰς τοῦ Συνταγματικοῦ Δικαίου.

3. Τὸ Διεθνὲς Δίκαιον.—Τὸ δίκαιον τοῦτο ἐθεωρεῖτο μέχρι ἐσχάτων ὡς ἕμμεσος πηγὴ τοῦ Συνταγματικοῦ δικαίου. Εἰς ὅλα τὰ Συντάγματα περιλαμβάνοντο διατάξεις δυνάμει τῶν ὁποίων ἐρρυθμίζετο ἡ ἰσχὺς τῶν συμβατικῶν κανόνων ἐντὸς τῆς ἐσωτερικῆς ἐννόμου τάξεως. Ἐν Ἑλλάδι οἱ μὲν συμβατικοὶ κανόνες μετὰ τὴν ἐπικύρωσιν αὐτῶν ἔπρεπε νὰ περιβληθοῦν τὴν μορφήν τοῦ ἐσωτερικοῦ κανόνος εἴτε διὰ νόμου, εἴτε διὰ διατάγματος διὰ νὰ τύχουν ἐφαρμογῆς, οἱ δὲ ἐθιμικοὶ κανόνες, κατόπιν παγίας νομολογίας χρονολογούμενης ἀπὸ τῆς ὑπ' ἀριθ. 14/1896 ἀποφάσεως τοῦ Ἀρείου Πάγου, θεωροῦνται ὡς ἀναπόσπαστον μέρος τῆς ἐλληνικῆς ἐννόμου τάξεως, ὡς νόμος τοῦ κράτους, ἐφόσον εἶναι γενικῶς παραβεβεγμένοι μετὰ τῶν πολιτισμένων Πολιτειῶν καὶ ἀνεγνωρισμένοι ὑπὸ τῆς Ἑλληνικῆς Πολιτείας. Κατὰ τὸ ἄρθρον 13 τοῦ ἰσχύοντος Συντάγματος τὸ Διεθνὲς Δίκαιον καθίσταται ἄμεσος μερικὴ πηγὴ τοῦ Συνταγματικοῦ Δικαίου, προκειμένου περὶ τῶν ἐξαιρέσεων τῶν προβλεπομένων ὑπὸ τοῦ Διεθνoῦς Δικαίου, ὡς πρὸς τὴν προστασίαν τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς ζωῆς παντὸς ἀνθρώπου, ἀδιακρίτως ἐθνότητος, θρησκείας καὶ γλώσσης.

Κατ' ἐξαιρέσιν τῆς ἀνωτέρω πρακτικῆς τὰ ἀγγλοσαξωνικά κράτη παρεδέχοντο τὴν ἀρχὴν ὅτι «τὸ Διεθνὲς Δίκαιον εἶναι τμῆμα τοῦ δικαίου τῆς χώρας». Ρητὴν δὲ διάταξιν περιέχει τὸ Σύνταγμα τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς. Δέον νὰ σημειωθῆ ὅτι ἐν τῇ πράξει ἐγένετο δεκτὸν καὶ εἰς τὰς χώρας ταύτας ὅτι τὸ Διεθνὲς Δίκαιον ἀποτελεῖ τμῆμα τοῦ ἐσωτερικοῦ δικαίου, ἐφόσον δὲν συνεκρούετο πρὸς τὸ τελευταῖον, οὐδέποτε ὅμως εἶχεν ἐπηξημένην ἰσχὺν.

Μετὰ τὸν πρῶτον παγκόσμιον πόλεμον εἰς τὰ τότε Συντάγματα τὸ Διεθνὲς Δίκαιον ἀναγνωρίζεται ὡς ἄμεσος πηγὴ τοῦ Διεθνoῦς Δικαίου διὰ ρητῆς διατάξεως οὐτῶν. Οὕτω τὸ Γερμανικὸν Σύνταγμα τῆς Βεῖμάρης, τὸ Αὐστριακόν, τὸ Σύνταγμα τῆς Ἰσπανικῆς Δημοκρατίας. Τὰ δύο μάλιστα τελευταῖα ἀνεγνώρισαν συνταγματικὴν ἰσχὺν εἰς ὀρισμένας διατάξεις τοῦ συμβατικοῦ δικαίου.

Μετά τόν δεύτερον πόλεμον τά σύγχρονα Συντάγματα τῆς Γαλλίας (1946) καί τῆς Ἰταλίας (1948) διά ρητῆς διατάξεως ἀναγνωρίζουν τήν ὑποχρέωσιν συμμορφώσεως «πρός τοὺς κανόνας τοῦ Διεθνοῦς Δικαίου». Ἔτι πλέον συγκατατίθενται ἐπὶ τῷ ὄρω τῆς ἀμοιβαιότητος εἰς τοὺς «περιορισμούς τῆς κυριαρχίας τῆς, οἱ ὁποῖοι εἶναι ἀναγκαῖοι διὰ τὴν ὀργάνωσιν καί τὴν προάσπισιν τῆς εἰρήνης». Ἐν συνεχείᾳ δὲ ὀρίζεται ὅτι αἱ κανονικῶς ἐπικυρωθεῖσαι συνθηκαὶ ἐπέχουν ἰσχὺν νόμου, ἔστω καὶ ἂν εἶναι ἀντίθετοι πρὸς τοὺς ἐσωτερικοὺς νόμους, καὶ ὅτι ἔχουν ἰσχὺν μεγαλυτέραν τῶν ἐσωτερικῶν νόμων, εἴτε προγενεστέρων εἴτε μεταγενεστέρων τῶν συνθηκῶν.

Αἱ ἀνωτέρω διατάξεις ἀνυψῶνουν τὸ Διεθνὲς Δίκαιον εἰς ἀμεσον πηγὴν τοῦ Συνταγματικοῦ Δικαίου, ἐναρμονίζουν τὰ δύο δίκαια καὶ ἀναγνωρίζουν κατ' οὐσίαν τὰ πρωτεῖα εἰς τὸ Διεθνὲς Δίκαιον.

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ

ΜΟΡΦΗ, ΟΡΓΑΝΩΣΙΣ ΚΑΙ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΕΙΑΣ

1.

ΒΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΕΥΜΑΤΟΣ

1. Δημοκρατία—Λαϊκή Κυριαρχία.— Ἡ δημοκρατία εἶναι ἡ μορφή τοῦ Κράτους κατὰ τὴν ὁποίαν τὸ ἀνώτατον ὄργανον, ἀπὸ τὸ ὁποῖον πηγάζει καὶ ἡ πολιτικὴ ἐξουσία (imperium), εἶναι εὐρύτατος σύλλογος, ἄνευ κατ' ἀρχὴν ποιοτικῶν γνωρισμάτων, συγκροτούμενος ἐκ τῶν μελῶν τοῦ λαοῦ. Συνεπῶς φορεὺς τῆς κρατικῆς ἐξουσίας εἶναι ὁ Λαός.

Ἡ σχέσις τοῦ λαοῦ καὶ κρατικῆς ἐξουσίας ἐκφράζεται διὰ τῆς ἀρχῆς τῆς λαϊκῆς κυριαρχίας, ἐκδηλουμένης διὰ τοῦ μέσου τῆς καθολικῆς ψηφοφορίας.

Ἡ λαϊκὴ κυριαρχία ἢ ἡ κυριαρχία τοῦ Ἔθνους ἀποτελεῖ τὸ θεμελιακὸν στοιχεῖον τῆς ἐννοίας τῆς δημοκρατίας, διέπεται δὲ ὑπὸ τῆς ἀρχῆς τῆς ἰσότητος ἔναντι τῶν νόμων, τῶν δικαιωμάτων καὶ τῶν ὑποχρεώσεων. Τρία εἶναι τὰ στοιχεῖα τῆς κυριαρχίας: βούλησις, ἐπιταγὴ καὶ ἀνεξαρτησία.

Κατὰ τὸ Σύνταγμα ἅπασαι αἱ ἐξουσίαι πηγάζουν ἀπὸ τὸ Ἔθνος. Ἐκ τούτου ἐπεται ὅτι: α) ἡ Συντακτικὴ ἐξουσία, ἡ ὁποία εἶναι ἡ πρωταρχικὴ ἐκδήλωσις τῆς λαϊκῆς κυριαρχίας, ἀνήκει εἰς τὸ Ἔθνος. Ἐπὶ τοῦ προκειμένου ἡ ἐννοία Ἔθνος ἐννοεῖ τὸν Λαόν, ὡς σύνολον τῶν πολιτῶν, τοῦ ὁποῦ δμως ἡ θέλησις ἐξωτερικεῖται διὰ τοῦ ἐκλογικοῦ σώματος, ἡτοι τῶν ἐκλογέων, τῶν ἐχόντων πολιτικὰ δικαιώματα καὶ ψῆφον. β) Μία καὶ ἐνιαία εἶναι ἡ πηγὴ ὅλων τῶν λειτουργιῶν καὶ πάσης ἐξουσίας καὶ γ) ὁ καθορισμὸς τῶν ἀσκούστων ἐξουσιῶν πρέπει νὰ γίνεταῖ ὑπὸ τοῦ Λαοῦ.

Τὸ Σύνταγμα ρητῶς καθορίζει τὴν μορφήν τοῦ πολιτεύματος, «Τὸ ~~Σύνταγμα~~^{πολιτεύμα} τῆς Ἑλλάδος εἶναι Βασιλευομένη Δημοκρατία» (ἄρθρ. 21) καὶ προσθέτει ὅτι ἅπασαι αἱ ἐξουσίαι πηγάζουσιν ἐκ τοῦ Ἔθνους καὶ ἐνεργοῦνται καθ' ὃν τρόπον ὀρίζει τὸ Σύνταγμα καὶ

ὑπὲρ τοῦ Ἔθνους ὑπάρχει τὸ τεκμήριον τῆς ἀρμοδιότητος (ἀρθ. 44). «Ὁ Βασιλεὺς δὲν ἔχει ἄλλας ἐξουσίας εἰμὴ δσας τῷ ἀπονέμουσι ρητῶς τὸ Σύνταγμα καὶ οἱ συνάδοντες πρὸς αὐτὸ ἰδιαίτεροι νόμοι».

Ἡ λαϊκὴ κυριαρχία ἀσκεῖται διὰ τοῦ ἀντιπροσωπευτικοῦ συστήματος, ἦτοι ὑπὸ ὀργάνων ἐκλεγομένων ὑπὸ τοῦ λαοῦ καὶ θεωρουμένων ὡς ἀντιπροσώπων αὐτοῦ.

2. Ἀντιπροσωπευτικὸν σύστημα — Κοινοβουλευτισμός. —

Α) Διὰ τοῦ ἀντιπροσωπευτικοῦ συστήματος ὀργανοῦται ἡ ἀσκῆσις τῆς νομοθετικῆς λειτουργίας διὰ πολυμερῶν Σωμάτων, ἀντιπροσωπευτικῶν τοῦ λαοῦ, συγκροτουμένων δὲ κυρίως ὑπὸ τοῦ ἐκλογικοῦ σώματος δι' ἐκλογῆς ἐπαναλαμβανομένης κατὰ τακτὰς περιόδους.

Στοιχεῖα τοῦ ἀντιπροσωπευτικοῦ συστήματος εἶναι: α) Ἡ ἐκλογή, ἡ ὁποία ἐνεργεῖται ὑπὸ τοῦ λαοῦ κατὰ τακτὰς περιόδους, εἶναι ἄμεσος καὶ ἐπαναλαμβάνεται τακτικὰ διὰ τὴν ὑπάρχῃ ἐναρμόνισις μεταξὺ τῆς θελήσεως τοῦ λαοῦ καὶ τῶν ἀντιπροσώπων τοῦ Ἐαῖσις δύναται νὰ ἐνεργῆται τόσον κατὰ τοπικὰς δσον καὶ καθ' ἐνιαίαν περιφέρειαν. β) Ὁ πολιτικὸς χαρακτὴρ τῆς ἐκλογῆς. Ἡ ἐκλογή διενεργεῖται βάσει πολιτικῶν κριτηρίων τὰ ὁποῖα ἐκτίθενται εἰς τὸν λαόν, ὁ ὁποῖος προβαίνει εἰς τὴν ἐπιλογὴν τῶν ἀντιπροσώπων τοῦ βάσει τῶν ἰδεῶν τὰς ὁποίας ἰσχυρίζονται ὅτι θὰ ὑποστηρίξουν καὶ θὰ μεταβάλουν εἰς πρᾶξιν. γ) Ἡ δημοσιότης τῆς δλης λειτουργίας καὶ τῶν νομοθετικῶν σωμάτων διὰ τὸ ἐλέγχωνται ὑπὸ τοῦ λαοῦ οἱ ἐντολεῖς αὐτοῦ. Εἰς τὰς χώρας ὅπου λειτουργεῖ τὸ ἡμιαντιπροσωπευτικὸν σύστημα, δηλαδὴ ὅπου ὁ λαὸς ἐκλέγει μὲν τοὺς ἀντιπροσώπους αὐτοῦ, ἀλλὰ συγχρόνως συμπράττει ἀμέσως εἰς τὴν ἀσκῆσιν τῆς νομοθετικῆς λειτουργίας, ἐφαρμόζονται οἱ ἐξῆς θεσμοί: α) Τὸ δημοψήφισμα, β) Ἡ λαϊκὴ ἀρνησικυρία, καὶ γ) Ἡ λαϊκὴ πρωτοβουλία.

Β) Τὸ κοινοβουλευτικὸν σύστημα εἶναι ἐκεῖνο κατὰ τὸ ὁποῖον ἡ κυβέρνησις καὶ οἱ ὑπουργοί, διοριζόμενοι καὶ παύομενοι ὑπὸ τοῦ Ἀνωτάτου Ἀρχοντος, ἐξαρτῶνται ἀπὸ τὴν ἐμπιστοσύνην τῆς Βουλῆς. Ὁργανικὰ αὐτοῦ στοιχεῖα εἶναι: Τὸ ἀντιπροσωπευτικὸν σῶμα, ὁ Ἀρχηγὸς τῆς Ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας καὶ τὸ Ὑπουργεῖον, δηλαδὴ ἡ κυβέρνησις. Ἐκ τούτου ἔπεται ὅτι: πᾶσα νέα κυβέρνησις πρέπει νὰ τύχῃ τῆς ἐμπιστοσύνης τῆς Βουλῆς, ἡ κυβέρνησις καὶ ἕκαστος ὑπουργὸς ἐλέγχονται καὶ ὑπέχουν εὐθύνην καὶ πᾶσα ἀποδοκιμασία ὁδηγεῖ ὑποχρεωτικῶς εἰς παραίτησιν.

Τὸ κοινοβουλευτικὸν σύστημα ἀγράφως καθιερώθη εἰς τὸ ἡμέτερον Πολίτευμα ἀπὸ τοῦ 1875. Ἐθεωρήθη ὡς ἀπαραίτητον προσόν

των καλουμένων εις την Εισκοβέρνησιν τοῦ τόπου ἡ δεδηλωμένη πρὸς αὐτοὺς ἐμπιστοσύνη τῆς Βουλῆς. Ἐκτοτε ἡ ἀρχὴ τῆς δεδηλωμένης ἀποτελεῖ τὸ θεμέλιον τοῦ ἡμετέρου πολιτεύματος, τὸ ὁποῖον στηρίζεται τελικῶς εις τὴν ἰσοστάθμισιν τῶν ἐξουσιῶν.

Εἰς τὸ ἰσχυρὸν Σύνταγμα καθιεροῦται πλέον γραπτῶς ὁ κοινοβουλευτισμός, ὅπως καὶ εἰς τὸ δημοκρατικὸν Σύνταγμα τοῦ 1927. Ἡ κυβέρνησις πρέπει ν' ἀπολαύῃ τῆς ἐμπιστοσύνης τῆς Βουλῆς (ἄρθρ. 78). Ὅφειλει μόλις καταρτισθῆ καὶ δύναται ὁποτεδήποτε ἄλλοτε νὰ ζητήσῃ ψῆφον ἐμπιστοσύνης ἀπὸ τὴν Βουλὴν. Ἐὰν κατὰ τὸν σχηματισμὸν τῆς Κυβερνήσεως ἔχουσι διακοπὴ αἱ ἐργασίαι τῆς Βουλῆς, καλεῖται αὐτὴ ἐντὸς δέκα πέντε ἡμερῶν, ὅπως ἐκφράσῃ τὴν γνώμην τῆς περὶ τῆς κυβερνήσεως. Ἡ Βουλὴ δύναται δι' ἀποφάσεώς της ν' ἀποσύρῃ τὴν ἐμπιστοσύνην τῆς ἀπὸ τὴν κυβέρνησιν ἢ ἀπὸ μέλος αὐτῆς.

Διὰ νὰ ὑπάρξῃ ὁμοῦς κυβερνητικὴ σταθερότης ὀρίζεται ὅτι προτάσεις περὶ δυσπιστίας δὲν δύναται νὰ ὑποβληθῇ εἰμὴ μετὰ πάροδον δύο μηνῶν ἀπὸ τῆς ἀπορρίψεως ὑπὸ τῆς Βουλῆς τοιαύτης προτάσεως, πρέπει δὲ νὰ εἶναι ὑπογεγραμμένη ὑπὸ εἴκοσι βουλευτῶν τοῦλάχιστον καὶ νὰ καθορίζωνται ἐν αὐτῇ σαφῶς τὰ θέματα περὶ τὰ ὁποῖα θέλει στραφῆ ἡ ἐπὶ τῆς προτάσεως συζήτησις. Ἐξαιρετικῶς δύναται νὰ ὑποβληθῇ πρότασις περὶ δυσπιστίας καὶ πρὸ τῆς παρόδου τοῦ ἀνωτέρω διμήνου, ἐὰν εἶναι ὑπογεγραμμένη ὑπὸ τοῦ ἡμίσεος τοῦ συνόλου τῶν βουλευτῶν. Εἶναι εὐνόητον ὅτι ἡ Κυβέρνησις δύναται ἢ ἴδια νὰ θέσῃ ζήτημα ἐμπιστοσύνης διὰ κρῖνῃ τοῦτο σκόπιμον. Ἐπίσης διὰ ν' ἀποφευχθῇ πᾶς αἰφνιδιασμός κατὰ τῆς Κυβερνήσεως ὀρίζεται ὅτι εἰς περίπτωσιν ὑποβολῆς προτάσεως δυσπιστίας ἢ συζήτησις δὲν δύναται νὰ διεξαχθῇ πρὸ τῆς παρόδου διημέρου ἀπὸ τῆς ὑποβολῆς της, οὐδὲ νὰ παραταθῇ πέραν τῶν πέντε ἡμερῶν. Ἡ ψηφοφορία ἐπὶ τῆς προτάσεως δύναται ν' ἀνοβληθῇ ἐπὶ 48ωρον ἔαν τὸ ζητήσουσιν εἴκοσι βουλευταί.

Πρότασις περὶ ἐμπιστοσύνης ἢ δυσπιστίας δὲν δύναται νὰ γίνῃ δεκτὴ ἐὰν δὲν ψηφίσουσιν ὑπὲρ αὐτῆς τοῦλάχιστον τὰ δύο πέμπτα τῶν βουλευτῶν συμπεριλαμβανομένων καὶ τῶν ὑπουργῶν - βουλευτῶν, ὑπὸ τὴν προϋπόθεσιν ὅτι οἱ ψηφίζοντες ὑπὲρ εἶναι περισσότεροι τῶν ψηφιζόντων κατὰ.

Ἡ ἀποδοχὴ προτάσεως δυσπιστίας συνεπάγεται ὡς ἐπιτακτικὴν ὑποχρέωσιν τὴν ἄμεσον παραίτησιν τῆς κυβερνήσεως ἢ τοῦ ὑπουργοῦ, ἐὰν στρέφεται ἐναντίον ἑνὸς μέλους αὐτῆς, τὸ ὁποῖον ἀφήνεται ἀκάλυπτον, ἄλλως ὁ Βασιλεὺς ὑποχρεοῦται νὰ παύσῃ

άμέσως τὴν ἀποδοκιμασθεῖσαν κυβέρνησιν ἢ νὰ διαλύσῃ τὴν Βουλὴν προκηρύσσων συγχρόνως ἐκλογάς. Διὰ τῶν ἀνωτέρω περιορισμῶν ἀποσκοπεῖται ἡ ἐξουδετέρωσις τῶν ἐλαττωμάτων τοῦ κοινοβουλευτικοῦ καὶ ἡ ὑπαρξίς κυβερνήσεων κατὰ τὸ δυνατόν διαρκείας.

3. Διάκρισις τῶν ἐξουσιῶν — Α) Ἡ κρατικὴ ἐξουσία ἐκδηλοῦται εἰς τρεῖς λειτουργίας: τὴν νομοθετικὴν, τὴν ἐκτελεστικὴν καὶ τὴν δικαστικὴν. Ἡ ἐκτελεστικὴ διακρίνεται εἰς κυβερνήσιν καὶ διοικήσιν. Διὰ τοῦ συστήματος αὐτοῦ αἱ λειτουργίαι τῆς κρατικῆς ἐξουσίας κατανέμονται οὕτως ὥστε ἐκάστη ν' ἀσκήται κατὰ κύριον λόγον ὑπὸ ἴδιου κατ' ἀρχὴν ὄργανου, ἀποτελεῖ δὲ τοῦτο τὴν βάσιν τοῦ ἐπικρατοῦντος πολιτεύματος. Ἡ διάκρισις δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἐφαρμόζεται ἀπολύτως, διὰ τοῦτο ἀπαντῶνται αἱ διασταυρώσεις τῶν λειτουργιῶν. Τὰς σπουδαιότερας ἐξ αὐτῶν καθορίζει τὸ Σύνταγμα καὶ οἱ νόμοι κατ' ἐξουσιοδότησιν τοῦ Συντάγματος.

Ἡ διάκρισις τῶν ἐξουσιῶν εἶναι ἀρχὴ καθιστώσα δυνατόν τὴν ἰσορροπίαν τῶν διακεκριμένων ὀργάνων τῆς Πολιτείας πρὸς περιστολὴν οἰασδῆποτε καταχρήσεως τῆς δυνάμεως ἐνὸς ἐκάστου καὶ πρὸς ἐξασφάλισιν τῶν λαϊκῶν ἐλευθεριῶν, ἀποβλέπει δὲ εἰς τὴν δημιουργίαν κράτους Δικαίου. Δέον νὰ γίνεται διάκρισις μεταξὺ οὐσιαστικῆς καὶ τυπικῆς διακρίσεως τῶν λειτουργιῶν.

Κράτος δικαίου ὀνομάζεται τὸ κράτος ὡσάκις εἰς τὰς σχέσεις του πρὸς τοὺς ὑπηκόους του καὶ πρὸς ἀσφάλειαν τῆς νομικῆς αὐτῶν θέσεως περιορίζεται διὰ κανόνων δικαίου. Τοῦτο ἐπιτυγχάνεται διὰ τοῦ αὐτοπεριορισμοῦ, ἀφ' ἐνός μὲν διὰ τῆς ἀναγνωρίσεως ὠρισμένων δικαιωμάτων ὑπὲρ τῶν πολιτῶν, ἀφ' ἑτέρου δὲ διὰ τοῦ καθορισμοῦ ἐκ τῶν προτέρων τῶν ἐπιτρεπομένων μέσων πρὸς πραγματοποίησιν τῶν κρατικῶν σκοπῶν. Οὕτω πᾶσα ἐπέμβασις εἰς τὴν ζωὴν τῶν ἀτόμων ἐπιτρέπεται μόνον ἐπὶ τῇ βάσει κανόνων δικαίου.

Κατὰ τὸ ἡμέτερον Δημόσιον Δίκαιον ἡ δικαιοκρατία εἶναι βάσις τῆς ἀσκήσεως τῆς κρατικῆς ἐξουσίας.

Β) Βασικὴ προστασία τῶν ἐλευθεριῶν ἐγκεῖται καὶ εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ ἐλέγχου τῆς συνταγματικότητος τῶν νόμων ὑπὸ τῶν δικαστηρίων, τὰ ὁποῖα κέκτηνται ἀρμοδιότητα καὶ δὲν ἐφαρμόζουν νόμον ὃ ὁποῖος κρίνεται ὡς ἀντιβαίνων εἰς τὸ Σύνταγμα. Ἐν Ἑλλάδι ἅπαντα τὰ δικαστήρια ἔχουν τὸ δικαίωμα τοῦτο καὶ οὕτω ἐξασφαλίζεται ὁ ἔλεγχος καὶ ἐπὶ τῆς νομοθετικῆς ἐξουσίας. Σημειωτέον ὅτι ὁ χαρακτηρισμὸς ὡς ἀντισυνταγματικοῦ ἐνός νόμου δὲν ἔχει ὡς ἀποτέλεσμα τὴν ἀκύρωσιν αὐτοῦ, ἀλλ' ἀπλῶς μόνον τὴν μὴ ἐφαρμογὴν του. Πᾶσα διχογνωμία μεταξὺ δικαστηρίων ἐπιλύεται δι' ἀποφάσεως τοῦ Ἀρείου Πάγου. Τὸ σύστημα τοῦτο θεωρητικῶς διασφα-

λίζει πλήρως την νομιμότητα, ἐν τῇ πράξει ὅμως δημιουργεῖ ἐνίοτε ἀνωμαλίαν, ἐκ τῆς ὑπάρξεως ἀντιθέτων δικαστικῶν ἀποφάσεων μέχρι τῆς ἐπεμβάσεως τοῦ Ἀκυρωτικοῦ. Εἰς ὠρισμένας χώρας ὑπάρχει εἰδικόν δικαστήριον τὸ ὁποῖον κέκτηται τὸ δικαίωμα τῆς κηρύξεως ἐνός νόμου ὡς ἀντισυνταγματικοῦ (Αὐστρία), καὶ εἰς ἄλλας τοιοῦτον δικαίωμα οὐδόλως ἀναγνωρίζεται, διότι θεωρεῖται ὡς ἐπέμβασις εἰς τὰς ἀρμοδιότητας τῆς νομοθετικῆς λειτουργίας καὶ ὡς μείωσις τῶν κυριαρχικῶν δικαιωμάτων τῶν ἀντιπροσώπων τοῦ κυριάρχου λαοῦ (Γαλλία). Τὸ νέον Γαλλικὸν σύστημα καθιερωτὴ εἰδικὴν διαδικασίαν ὑπὸ πολιτικοῦ ὄργανου, τὸ ὁποῖον ἐναρμονίζει τὸ Σύνταγμα πρὸς τὸν Νόμον καὶ προκαλεῖ ἀναθεώρησιν τοῦ Συντάγματος εἰς περιπτώσιν καθ' ἣν τὰ νομοθετικά σώματα ἐπιμένουν εἰς τὴν ψήφισιν νόμου ἀντισυνταγματικοῦ. Οὕτω, κατὰ τὴν ἀποψιν ταύτην, διασφαλίζεται ἡ ὑπεροχὴ τῶν ἀντιπροσώπων τοῦ λαοῦ.

4. Κληρονομικότης τοῦ Ἀνωτάτου Ἀρχοντος.— Ὁ Βασιλεὺς εἶναι ἰσόβιον καὶ κληρονομικὸν ἄμεσον ὄργανον τῆς πολιτείας. Δὲν εἶναι ἀνώτατον ἢ κυρίαρχον ὄργανον, διότι τοιοῦτον εἶναι μόνον ὁ λαός. Ὡς καὶ τὰ ἄλλα ἄμεσα ὄργανα τῆς πολιτείας, καὶ ὁ Βασιλεὺς κέκτηται τὴν ὑπὸ τοῦ Συντάγματος ἀνατιθεμένην αὐτῷ ἀρμοδιότητα, χωρὶς βεβαίως νὰ ὑπάρχη ὑπὲρ αὐτοῦ τὸ τεκμήριον τῆς ἀρμοδιότητος. Τὰ ἀνωτέρω χαρακτηρίζουν τὸ πολίτευμα ὡς βασιλευομένην δημοκρατίαν.

Κατὰ τὸ Σύνταγμα, τὸ Ἑλληνικὸν Στέμμα καὶ τὰ συνταγματικὰ αὐτοῦ δικαιώματα εἶναι διαδοχικὰ καὶ περιέρχονται εἰς τοὺς κατ' εὐθείαν γραμμὴν γνησίους καὶ νομίμους ἀπογόνους τοῦ Βασιλέως Γεωργίου τοῦ Α' κατὰ τάξιν πρωτοτοκίας, προτιμωμένων τῶν ἀρρένων (ἄρθρ. 45).

5. Ἡ καθολικὴ ψηφοφορία ἐξασφαλίζει δικαίωμα εἰς πάντα Ἑλληνα πολίτην συμπληρώσαντα τὸ 21ον ἔτος τῆς ἡλικίας του νὰ ἀσκήσῃ τὸ δικαίωμα τοῦ ἐκλέγειν, τὸ δὲ δικαίωμα τοῦ ἐκλέγεσθαι ἀπὸ τοῦ 25ου ἔτους. Ἀπὸ τοῦ 1952 τὸ δικαίωμα τοῦτο ἀσκοῦν καὶ αἱ γυναῖκες.

Κατ' ἀρχάς τὸ δικαίωμα ψήφου ἐδίδετο μόνον εἰς ὠρισμένην κατηγορίαν πολιτῶν. Ἡ καθολικὴ ψηφοφορία ἐπεβλήθη κατόπιν μακρῶν ἀγώνων, εἰς τὴν Ἑλλάδα δὲ ἀπὸ τοῦ 1864.

Τὸ ζήτημα τοῦ ὅριου ἡλικίας, τοῦ φύλου καὶ τῆς κοινωνικῆς ἀνεξαρτησίας σημειοῦται ἀκόμη καὶ σήμερον. Ἐπίσης ἡ οἰκογενειακὴ ψήφος καὶ ἡ ἐπαγγελματικὴ ἐκπροσώπησις ἀποτελοῦν προβλήματα πρὸς μελέτην. Εἰς τὸ Σύνταγμα τῆς Δημοκρατίας τοῦ 1927 προεβλέπετο μερικὴ ἀντιπροσώπευσις τῶν ἐργατικῶν καὶ ἀγροτικῶν

ένώσεων καθώς και τῶν πνευματικῶν ἰδρυμάτων εἰς τὴν ὑπάρχουσαν τότε Γερουσίαν. Ἀλλαγῶν ἰδρύθησαν δευτέρα νομοθετικά σώματα ἐπαγγελματικῆς προελεύσεως. Τὰ φασιστικὸν καθεστῶς, συντεχνιακῆς μορφῆς ἀλλὰ φύσεως δικτατορικῆς, ἐδολοφόνησε τὴν ἰδέαν τῆς ἐπαγγελματικῆς ἐκπροσωπήσεως. Ἡ ψήφος εἶναι μὲν δημοσία λειτουργία, συγχρόνως δὲ καὶ δικαίωμα τοῦ λαοῦ. Ἡ ψήφος κατὰ τὰ ἐν Ἑλλάδι κρατοῦντα εἶναι: α) ἀτομική, β) καθολική, γ) ἴση, δ) ἄμεσος, ε) μυστικὴ καὶ ς) κατ' ἀρχὴν ὑποχρεωτική.

Τρεῖς κατηγορίαι ἐκλογικῶν συστημάτων συναντῶνται: α) τὸ πλειοψηφικόν, διὰ τοῦ ὁποῦ ἐπικρατεῖ ὁ λαβὼν τὰς περισσοτέρας ψήφους, ἢτοι τὴν σχετικὴν πλειοψηφίαν β) τὸ ἀναλογικόν, διὰ τοῦ ὁποῦ γίνεται καταμερισμὸς τῶν ἀντιπροσώπων ἀναλόγως τῶν ψήφων τὰς ὁποίας ἔλαβεν ἕκαστος συνδυασμὸς εἰς τρεῖς διαδοχικὰς περιφέρειας, ἢτοι εἰς τὸν νομόν, εἰς τὴν ἐφετειακὴν περιφέρειαν καὶ εἰς τὸ σύνολον τῆς ἐπικρατείας. Ὑπάρχουν διάφοροι τρόποι ἐφαρμογῆς τῆς ἀναλογικῆς, ἀναλόγως τοῦ ὑπολογισμοῦ τῆς βάσεως ἐκάστης περιφέρειας καὶ τῆς κατανομῆς τῶν ὑπολειμμάτων. Οὕτω καὶ ἡ ἐνισχυμένη, ἔνθα καθορίζεται ὠρισμένον ποσοστὸν ψήφων, κατ' ἀρχὴν ἠύξημένον, τὸ ὁποῖον ἐπιτρέπει τὴν κατάληψιν βουλευτικῆς ἔδρας καὶ τὴν συμμετοχὴν τοῦ κόμματος εἰς τὴν Β' καὶ Γ' κατανομὴν γ) τὰ διάφορα μικτὰ συστήματα, τὰ ὁποῖα ἄλλοτε μὲν ἀπαιτοῦν ἐπαναληπτικὴν ἐκλογὴν εἰς περίπτωσιν μὴ ἐπιτεύξεως ἀπολύτου πλειοψηφίας (Γαλλία), ἄλλοτε ἀναγνωρίζουν ὡς βάσιν τὸ πλειοψηφικὸν σύστημα, ἀλλ' ἀφήνουν καὶ εἰς τὴν μειοψηφίαν ἀνάλογον ἐκπροσώπησιν. Αἱ ἐκλογαὶ γίνονται εἴτε εἰς τὴν εὐρυτάτην περιφέρειαν (Διοικήσεις), εἴτε εἰς εὐρείαν περιφέρειαν (νομὸς), εἴτε εἰς στενὴν (ἐπαρχία), εἴτε εἰς μονεδρικὴν (Ἀγγλία), εἴτε εἰς ἐνιαίαν (εἰς τὰ ὀλοκληρωτικά κράτη). Διάφορα θέματα γεννῶνται ὡς πρὸς τὸν τρόπον ψηφοφορίας (ψηφοδελτίων, σφαιριδίου κτλ.) καὶ ὡς πρὸς τὴν προτίμησιν τῶν ὑποψηφίων τοῦ αὐτοῦ συνδυασμοῦ (διαγραφαί, σταυροί, ἔγγραφαί, κομματικὴ σειρά). Ἐν Ἑλλάδι κατὰ καιροὺς ἐφηρμόσθησαν διάφορα συστήματα, πλὴν τοῦ μονεδρικοῦ καὶ τῆς ἐνιαίας περιφέρειας. Τὸ Ἑλληνικὸν Σύνταγμα ἐπαφίεται ἐκάστοτε εἰς τὸν νομοθέτην ὡς πρὸς τὴν ἐκλογὴν τοῦ καταλλήλου συστήματος.

6. Ἀτομικαὶ ἐλευθερίαι.—Τὰ δικαιώματα ταῦτα στηρίζονται ἐπὶ τῆς ἀρχῆς τῆς ἐλευθερίας καὶ ἐπὶ τῆς ἀρχῆς τῆς ἰσότητος.

Ἡ πρώτη ἀρχὴ πραγματοποιεῖται διὰ τῆς διασφαλίσεως ὑπὸ τοῦ Συντάγματος τῶν ἀτομικῶν δικαιωμάτων, διὰ τῶν ὁποίων κατοχυροῦνται ὠρισμένη σφαῖρα ἐνεργείας τοῦ ἀτόμου ἐκ τῆς αὐθαίρετου ἐπεμβάσεως τῆς Πολιτείας καὶ τῶν ὀργάνων αὐτῆς.

Τὰ δικαιώματα ταῦτα διακρίνονται ἀφ' ἑνὸς μὲν ἀπὸ τὰ ἀστικά δικαιώματα, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἀπὸ τὰ πολιτικά δικαιώματα, περιλαμβάνονται δὲ εἰς τὸ κεφάλαιον τοῦ Συντάγματος «περὶ τοῦ δημοσίου δικαίου τῶν Ἑλλήνων» ("Ἀρθρ. 3—20).

Τὸ δικαίωμα τῶν δικαστηρίων νὰ μὴ ἐφαρμόζουν νόμον ἀντιβαίνοντα πρὸς τὸ Σύνταγμα ἐξασφαλίζει τὴν προστασίαν τῶν δικαιωμάτων τούτων.

Ἡ δευτέρα ἀρχὴ τῆς ἰσότητος εἶναι ἡ ἰσότης ὅλων τῶν Ἑλλήνων ἔναντι τῶν νόμων, ὡς π.χ. ἀπέναντι τῶν φορολογικῶν βαρῶν ἀναλόγως τῶν οικονομικῶν ἐκάστου δυνάμεων, ἀπέναντι τῆς ὑποχρέωσεως τῆς ἀμύνης τῆς Πατρίδος κτλ.

Κατὰ τὸ Σύνταγμα οἱ Ἕλληνες εἶναι ἴσοι ἑνώπιον τῶν νόμων. Οἱ Ἕλληνες πολῖται συνεισφέρουσιν ἀδιακρίτως εἰς τὰ δημόσια βάρη ἀναλόγως τῶν δυνάμεων των. Μόνον Ἕλληνες πολῖται εἶναι δεκτοὶ εἰς ὅλας τὰς δημοσίας λειτουργίας, πλὴν τῶν δι' εἰδικῶν νόμων εἰσαγομένων ἐξαιρέσεων. Πολῖται εἶναι ὅσοι ἀπέκτησαν ἢ ἀποκτήσωσι τὰ προσόντα τοῦ πολίτου κατὰ τοὺς νόμους τοῦ κράτους. Εἰς πολίτας Ἕλληνας τίτλοι εὐγενείας ἢ διακρίσεως οὔτε ἀπονέμονται, οὔτε ἀναγνωρίζονται (τὰ παράσημα καὶ τὰ μετάλλια δὲν ἐμπίπτουν εἰς τὴν διάταξιν ταύτην). Πᾶς Ἕλλην δυνάμενος φέρειν ὄπλα ὑποχρεοῦται νὰ συντελῇ εἰς τὴν ὑπὲρ Πατρίδος ἀμυναν κατὰ τοὺς ὁρισμοὺς τῶν νόμων ("Ἀρθρον 3).

1. Εἰς τὰ ἄρθρα περὶ δημοσίου δικαίου τῶν Ἑλλήνων περιλαμβάνονται: α) ἡ διακήρυξις τῶν ἀτομικῶν δικαιωμάτων) β) ὠρισμένα πολιτικά δικαιώματα, γ) τὰ καθήκοντα τοῦ πολίτου, δ) κανόνες γενικοὶ ἐκ τῶν ὁποίων ἀπορρέουν δικαιώματα καὶ ε) αἱ θετικαὶ ὑποχρεώσεις τῆς Πολιτείας.

Δι' ἕκαστον δικαίωμα δεόν νὰ ἐρευνηθῇ ἡ ἔννοια, τὸ περιεχόμενον καὶ ἡ ἔκτασις αὐτοῦ. Ἐπίσης ἡ νομοθετικὴ του ρύθμισις, ἡ νομικὴ καὶ πολιτικὴ αὐτοῦ σημασία.

Τὰ ἀτομικὰ δικαιώματα περιελήφθησαν τὸ πρῶτον εἰς τὴν Διακήρυξιν τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦ πολίτου (1789) κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς Γαλλικῆς ἐπαναστάσεως, ἀπεκλήθησαν δὲ ταῦτα καὶ κλασσικὰ δικαιώματα.

Μετὰ τὸν πρῶτον παγκόσμιον πόλεμον τὰ δικαιώματα ταῦτα συνεπληρώθησαν δι' ἑτέρας κατηγορίας δικαιωμάτων, τὰ ὁποῖα φέρουν τὸ ὄνομα «κοινωνικὰ δικαιώματα».

Τὰ ἐν τῷ Συντάγματι ἀναφερόμενα δικαιώματα ρυθμίζονται διὰ νόμων, οἱ ὁποῖοι ὁμως δεόν νὰ περιέχουν γενικοὺς περιορισμοὺς ἀναγομένους εἰς λόγους δημοσίου συμφέροντος, χωρὶς ν' ἀνατρέπε-

ται βεβαίως ἡ βάση τοῦ ἀτομικοῦ δικαιώματος. Δέον ἐπίσης νά παρέχονται θετικά ἐγγυήσεις διὰ τήν διασφάλισιν τοῦ δικαιώματος καί ἐπίσης νά προβλέπονται κυρώσεις δικαστικῆς φύσεως κατὰ τοῦ παραβάτου.

2. Μετά τήν ὑπογραφήν τοῦ Χάρτου τῶν Ἠνωμένων Ἐθνῶν τά ἀτομικά δικαιώματα τίθενται ὑπό τήν προστασίαν τῆς διεθνοῦς ἐννόμου τάξεως.

Οὕτω ὁ Χάρτης τοῦ Ο.Η.Ε. εἰς τό προοίμιον αὐτοῦ ὡς καί εἰς τά ἄρθρα 1, 13, 55, 68, 76 ἀναφέρεται εἰς τήν προαγωγήν καί τόν σεβασμόν πρὸς «τά δικαιώματα τοῦ ἀνθρώπου καί τὰς θεμελιώδεις ἐλευθερίας διὰ πάντας, ἄνευ διακρίσεως φυλῆς, φύλου, γλώσσης ἢ θρησκείας».

Πολλαί ἀντιρρήσεις ἠγέρθησαν ὡς πρὸς τήν νομικὴν φύσιν τῶν ἐν λόγῳ διατάξεων, λόγῳ τῆς γενικότητος καί ἀοριστίας αὐτῶν, τῆς μὴ ἀπαριθμήσεως των ἐν τῷ Χάρτῃ, ὡς καί τῆς ἑλλείψεως ἐδικῆς διαδικασίας διὰ τήν τήρησιν αὐτῶν καί τέλος ἐκ τῆς κατοχυρομένης ἐσωτερικῆς δικαιοδοσίας ἐκάστου κράτους - μέλους τοῦ Ο.Η.Ε.

Ἡ μὴ ἀπαριθμησις καί ἡ ἀοριστία τῆς διατυπώσεως οὐδόλως μειώνει τήν φύσιν ἑνὸς συμβατικοῦ κανόνος νομίμως ἐπικυρωθέντος καί ἰσχύοντος, ἡ δὲ ἑλλειψις κυρώσεων δέν δύναται νά ἐπηρεάσῃ τήν νομικὴν ἰσχύν ἑνὸς κανόνος. Ἐτι περισσότερον διότι ἡ ἐπέμβασις τοῦ Ο.Η.Ε. νομιμοποιεῖται εἰς καθοριζομένας περιπτώσεις.

Τέλος ἡ προβολὴ τῆς ἀποκλειστικῆς ἀρμοδιότητος τοῦ κράτους εἰς περίπτωσιν παραβιάσεως τῶν ἀνθρωπίνων δικαιωμάτων δέν δύναται νά εὐσταθήσῃ, καθόσον πᾶν ζήτημα τό ὁποῖον ἀποτελεῖ ἀντικείμενον διεθνοῦς συμβάσεως παύει αὐτοδικαίως νά ἀνήκῃ εἰς τήν ἀποκλειστικὴν ἀρμοδιότητα τῆς πολιτείας, ἀνεξαρτήτως τῆς φύσεως αὐτοῦ.

Ἡ ἀναγνώρισις τῆς διεθνοῦς προστασίας τῶν ἀνθρωπίνων δικαιωμάτων ὑπό τοῦ Χάρτου ἀποτελεῖ μὲν νομικὴν ὑποχρέωσιν, πλὴν ὅμως ἐν τῇ πράξει ἡ τήρησις αὐτῆς προϋποθέτει συμπλήρωσιν τῶν ἤδη κειμένων διατάξεων καί κατὰ τήν ἐφαρμογὴν αὐτῶν ἐρμηνείαν συνάδουσαν πρὸς τό γενικόν πνεῦμα τοῦ Χάρτου καί τήν φύσιν τῶν σχέσεων διεθνοῦς δικαίου καί τῶν διαφόρων ἐσωτερικῶν ἐννόμων τάξεων.

Οὕτω, ἡ ἐφαρμογὴ τοῦ Χάρτου καταργεῖ πάντα ἐσωτερικόν νόμον ἀντίθετον πρὸς τὰς διεθνεῖς διατάξεις περὶ προστασίας τοῦ ἀνθρώπου, καί ἐάν πρὸς τοῦτο ὑπάρχῃ συνταγματικόν κώλυμα, δημιουργεῖται ἡ ὑποχρέωσις συνταγματικῆς ἀναθεωρήσεως καί εὐθυγραμμίσεως τῆς ἐσωτερικῆς τάξεως πρὸς τήν διεθνή ἐννομον τάξιν.

Ἡ παραβίασις τῶν ἀνωτέρω ὑποχρεώσεων συνεπάγεται τὴν διεθνή εὐθύνην τῆς Πολιτείας καὶ τὸ δικαίωμα προσφυγῆς οἰουδήποτε μέλους ἐνώπιον τοῦ Ο.Η.Ε., ὁ ὁποῖος «ἐνεργεῖ συμφώνως πρὸς τοὺς σκοποὺς καὶ τὰς ἀρχὰς τῶν Ἑνωμένων Ἐθνῶν».

Ἡ διεθνὴς προστασία τοῦ ἀνθρώπου ἀποτελεῖ ἐπανάστασιν εἰς τὴν κλασσικὴν ἀντίληψιν περὶ σχέσεων ἀτόμου καὶ διεθνούς κοινωνίας, διὰ τοῦτο καὶ οἱ πρῶτοι ἀναφερόμενοι εἰς τὸν ἄνθρωπον κανόνες εἶναι ἀτελεῖς, ἰδίως ἐξ ἀπόψεως ἀκριβείας, πληρότητος καὶ διαδικασίας ἐφαρμογῆς.

Ὁ Ο.Η.Ε., ἔχων ἐπίγνωσιν τῶν δυσχερειῶν τοῦ προβλήματος, ἀνέθεσεν τὴν προώθησιν τοῦ ζητήματος τούτου εἰς τὴν Γενικὴν Συνέλευσιν καὶ εἰς τὸ Κοινωνικὸν καὶ Οἰκονομικὸν συμβούλιον, καθὼς καὶ εἰς τὴν εἰδικὴν ἐπιτροπὴν τῶν Ἀνθρωπίνων δικαιωμάτων.

Ἡ πρώτη ἐκδήλωσις τῶν συντονισμένων προσπαθειῶν τῶν ἀνωτέρω ὀργάνων εἶναι ἡ Οἰκουμένη Διακήρυξις τῶν Ἀνθρωπίνων Δικαιωμάτων, ψηφισθεῖσα ἐν Παρισίοις τὴν 10^{ην} Δεκεμβρίου 1948 ὑπὸ τῆς Γενικῆς Συνελεύσεως. Ἀποτελουμένη ἐκ 30 ἀρθρῶν ἡ Διακήρυξις αὕτη διακηρύσσει τὴν πίστιν τῆς εἰς τὴν ἀξιοπρέπειαν τοῦ ἀνθρώπου, εἰς τὴν ἐξασφάλισιν τῆς ἐλευθερίας αὐτοῦ, πάσης φύσεως, καὶ εἰς τὴν νομικὴν προστασίαν τῶν δικαιωμάτων του.

Εἰς τὴν Διακήρυξιν περιλαμβάνονται τέσσαρες κατηγορίαι δικαιωμάτων: α) Ἀτομικὰ δικαιώματα (ζωή, προσωπικὴ ἀσφάλεια, ἐλευθερία), β) οἰκογενειακὰ δικαιώματα (γάμου, τιμῆς καὶ μητρότητος), γ) πολιτικὰ δικαιώματα (ἐλευθερία σκέψεως, συνειδήσεως, δικαίωμα ἐκλέγειν καὶ εἰς τὴν ἰθαγένειαν) καὶ δ) οἰκονομικὰ καὶ κοινωνικὰ δικαιώματα (προστασία ἰδιοκτησίας, κοινωνικὴ ἀσφάλισις, δικαίωμα ἐργασίας, ἀναπαύσεως καὶ παιδείας).

Ἡ λεπτομερὴς ἀπαρίθμησις τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀτόμου καὶ τῶν κοινωνικῶν λεγομένων δικαιωμάτων προσδίδει εἰς τὴν Οἰκουμένην Διακήρυξιν ἰδιάζουσαν θέσιν εἰς τὴν ὅλην προσπάθειαν περὶ νομικῆς προστασίας τοῦ ἀνθρώπου ἐπὶ τοῦ διεθνούς πεδίου, ἡ δὲ πανηγυρικὴ υἱοθέτησις τῆς Διακηρύξεως ὑπὸ τῆς Γενικῆς Συνελεύσεως τοῦ Ο.Η.Ε. ἐνισχύει τὸ κύρος καὶ τὴν ἀποτελεσματικότητά τῶν διατάξεων αὐτῆς.

Ὑπὸ πολλῶν ὑπεστηρίχθη ὅτι αἱ διατάξεις τῆς Διακηρύξεως στηριζόμεναι εἰς τὰ σχετικὰ ἄρθρα τοῦ Χάρτου τοῦ Ο.Η.Ε., τῶν ὁποίων συνεπλήρωσαν καὶ ὠλοκλήρωσαν τὸ περιεχόμενον, ἐνέχουν ἀπόλυτον νομικὴν ἀξίαν.

Ἡ ἀποψις αὕτη δὲν εἶναι ἡ κρατοῦσα, καθόσον πᾶσα μεταβολὴ ἢ συμπλήρωσις τοῦ Χάρτου τοῦ Ο.Η.Ε. δεόν νά γίνεται διὰ τῆς ὑπὸ

τοῦ ἴδιου Χάρτου εἰδικῶς προβλεπομένης διαδικασίας περὶ ἀναθεωρήσεως τῶν διατάξεων αὐτοῦ. Ἐπὶ πλέον ἡ Διακήρυξις ἐψηφίσθη ὑπὸ τῆς Γενικῆς Συνελεύσεως, ἡ ὁποία στερεῖται νομοθετικῆς ἀρμοδιότητος, οὐδόλως δ' ἐτηρήθη ἡ νόμιμος διαδικασία περὶ συνομολογήσεως καὶ ἐφαρμογῆς τῶν συμβατικῶν κανόνων. Τέλος, παρὰ τὴν λεπτομερῆ ἀπορίθμηση τῶν ἀνθρωπίνων δικαιωμάτων, οὐδεμία διαδικασία προβλέπεται ἡ εἰδικὸς τρόπος περὶ ἐφαρμογῆς καὶ προστασίας τῶν διατάξεων αὐτῆς.

Αἱ ἀνωτέρω διατυπώσεις οὐδόλως μειώνουν τὴν ἠθικὴν ἀξίαν τῆς Διακηρύξεως, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον ἐνέχει ἀποφασιστικὴν σημασίαν διὰ τὴν θεμελίωσιν τῶν κανόνων καὶ τὴν δημιουργίαν ἐνιαίας νομικῆς συνειδήσεως, ἴδιως εἰς τὰ πλαίσια τῆς διεθνοῦς κοινωνίας, καὶ δὲν ἀποστεροῦν ταύτην πάσης νομικῆς ἀξίας.

Πράγματι, ἡ θεμελίωσις τῆς Διακηρύξεως στηρίζεται εἰς τὰς διατάξεις τοῦ Χάρτου τοῦ Ο.Η.Ε. τὰς ἀναφερομένας εἰς τὴν προστασίαν τοῦ ἀνθρώπου, συνεπῶς αἱ διατάξεις τῆς Διακηρύξεως αἱ ὁποῖαι ἀποτελοῦν συμπλήρωσιν ἢ ἐρμηνείαν τῶν σχετικῶν ἄρθρων τοῦ Χάρτου ἐνέχουν ἀναμφισβήτητον νομικὴν ἀξίαν. Ἀλλὰ καὶ πέραν τούτου διὰ τῆς Διακηρύξεως τὰ κράτη—μέλη ἀναλαμβάνουν κατ' ἀρχὴν τὴν νομικὴν ὑποχρέωσιν ὅπως διατυπώσουν εἰς συγγκριμένους κανόνας δικαίου τὰς ἐν τῇ Διακηρύξει ἀρχάς, εἴτε διὰ τῆς συμβατικῆς διαδικασίας, εἴτε διὰ τῆς νομοθετικῆς εἰς τὸ ἐσωτερικὸν αὐτῶν δίκαιον. Ἐξ ἄλλου τὸ περιεχόμενον τῆς Διακηρύξεως περιλαμβάνει ἀρχάς ἐφαρμοζομένας ἤδη εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῶν περισσοτέρων κρατῶν, ἡ δὲ μετεμφύτευσις αὐτῶν εἰς τὴν διεθνή ἔννομον τάξιν προσδίδει εἰς αὐτάς τὴν νομικὴν φύσιν τῶν γενικῶν ἀρχῶν τοῦ δικαίου καὶ ἐν τῇ ἰδιότητι ταύτῃ δύνανται νὰ ἰσχύσουν ἐπικουρικῶς ἐκεῖ ὅπου δὲν ὑπάρχει ἀντίθετος συμβατικὸς ἢ ἐθιμικὸς κανὼν.

Ἡ μέχρι σήμερον ἀκολουθηθεῖσα διεθνὴς τακτικὴ δικαιώνει τὴν ἀποψιν ταύτην, διότι αἱ ἀρχαὶ τῆς Διακηρύξεως ἀναφέρονται ἤδη εἰς Συντάγματα (Συρίας, Λιβάνου, Σαλβατώρ καὶ ἄλλων Νοτιοαμερικανικῶν Δημοκρατιῶν κλπ.), εἰς ἐσωτερικοὺς νόμους, εἰς εἰδικὰ συνθήκας, γενικοῦ ἢ μερικωτέρου χαρακτήρος, ἐφαρμόζονται δὲ ὑπὸ τῆς διεθνοῦς νομολογίας ὠρισμένων ἔθνικῶν δικαστηρίων (π.χ. Αὐστρία, Ὁλλανδία, Ἡνωμένοι Πολιτεῖαι).

3. Συνέπεια καὶ συνέχεια τῆς Οἰκουμενικῆς Διακηρύξεως εἶναι ἡ Εὐρωπαϊκὴ σύμβασις τῆς Ρώμης περὶ προστασίας τῶν ἀνθρωπίνων δικαιωμάτων καὶ τῶν θεμελιωδῶν ἐλευθεριῶν τῆς 4ης Νοεμβρίου 1950, ὡς καὶ τὸ σχέδιον γενικῆς συμβάσεως, τοῦ Ο.Η.Ε.

Ἡ Σύμβασις, ὑπογραφείσα ὑπὸ δεκαπέντε κρατῶν - μελῶν τοῦ Συμβουλίου τῆς Εὐρώπης, περιλαμβάνει 66 ἄρθρα καὶ ἐτέθη ἤδη ἐν ἰσχύϊ κυρωθεῖσα παρ' ἡμῖν διὰ τοῦ Νόμου 2329 τῆς 18/3/1953.

Εἰς τὸ προοίμιον ἀφοῦ γίνεται μνεία τῆς Οἰκουμενικῆς Διακηρύξεως καὶ τῆς ἀνάγκης ὅπως αἱ ἀρχαὶ αὐτῆς τύχουν ἐφαρμογῆς, διαπιστοῦται ἡ ἀλληλεγγύη τῶν Εὐρωπαϊκῶν κρατῶν εἰς τὸ ζήτημα τῆς προστασίας τοῦ ἀνθρώπου, ἐφ' ὅσον κοινὴ κληρονομία καὶ κοινὰ ἰδεώδη συνδέουν τοὺς λαοὺς αὐτῶν, καὶ διὰ τοῦτο ἀποφασίζεται ἡ διὰ συλλογικῆς ἐγγυήσεως διασφάλισις τῶν διακηρυχθεισῶν ἀρχῶν.

Τὸ κείμενον τῆς Συμβάσεως διαιρεῖται εἰς δύο τμήματα. Εἰς τὸ πρῶτον περιλαμβάνονται τὰ προστατευόμενα δικαιώματα εἰς τὴν ζωὴν, τὴν ἀπαγόρευσις τῶν βασάνων, τὴν ἀσφάλειαν τοῦ ἀτόμου, τὸν σεβασμὸν τῆς ἰδιωτικῆς καὶ οἰκογενειακῆς ζωῆς, τὸ δικαίωμα τοῦ συνέρχεσθαι καὶ συνεταιρίζεσθαι. Εἰς τὸ δεύτερον τμῆμα προβλέπεται εἰδικὴ διαδικασία κυρωτικοῦ χαρακτῆρος, πᾶσα παράβασις συνεπάγεται προσφυγὴν ἐνώπιον τῶν ἐθνικῶν δικαστηρίων, εἰς περίπτωσιν μὴ ἱκανοποιήσεως ἐν μέρει ἢ ἐν ὅλῳ προβλέπεται προσφυγὴ ἐνώπιον τῆς Εὐρωπαϊκῆς Ἐπιτροπῆς καὶ ἐν ἀνάγκῃ τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ Δικαστηρίου τῶν ἀνθρωπίνων δικαιωμάτων. Ἡ Ἐπιτροπὴ ἐπιλαμβάνεται πάσης ἀναφορᾶς φυσικοῦ ἢ νομικοῦ προσώπου, κράτους ἢ ὁμάδος κρατῶν καὶ ἀποφαίνεται περὶ τοῦ κατ' ἀρχὴν παραδεκτοῦ (ἐξάντλησις ἐσωτερικῶν ἐνδίκων μέσων, συμβιβαστὸν πρὸς τὴν Σύμβασιν) καὶ μετὰ ταῦτα ἐρευνᾶται ἡ οὐσία πρὸς τὸν σκοπὸν ἐξευρέσεως εἰρηνικῆς λύσεως. Ἐν περιπτώσει ἀποτυχίας ἢ διαφορὰ φέρεται ἐνώπιον τῆς ἐξ Ὑπουργῶν Ἐπιτροπῆς τοῦ Συμβουλίου τῆς Εὐρώπης, τῆς ὁποίας αἱ ἀποφάσεις εἶναι ὑποχρεωτικαί. Ἐάν τέλος ἀποτύχη ὁ εἰρηνικὸς διακανονισμὸς ἢ διαφορὰ παραπέμπεται κατόπιν αἰτήσεως ἑνὸς ἐκ τῶν συμβαλλομένων κρατῶν ἐνώπιον τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ Δικαστηρίου, αἱ ἀποφάσεις τοῦ ὁποιοῦ εἶναι ὑποχρεωτικαί, τοῦ Συμβουλίου τῶν Ὑπουργῶν ἀναλαμβάνοντος τὴν φροντίδα τῆς ἐκτελέσεως. Ἡ Ἐπιτροπὴ ἤρchiσεν ἤδη λειτουργοῦσα (περίπτωσις παραβιάσεως ἐν Κύπρῳ), ἀντιθέτως τὸ Δικαστήριον δὲν συνεστήθη εἰσέτι.

Δέον νὰ παρατηρηθῆ ὅτι τὰ οἰκογενειακὰ δικαιώματα προστατεύονται λίαν περιορισμένως ἐν συγκρίσει πρὸς τὴν Οἰκουμενικὴν Διακήρυξιν καὶ τὰ κοινωνικὰ δικαιώματα οὐδόλως ἀναφέρονται, πλὴν ὁμως ἡ διατύπωσις τῶν προστατευομένων δικαιωμάτων ἔχει τὴν μορφήν κανόνων δικαίου συγκεκριμένου χαρακτῆρος καὶ ἐπιδικτικῶν ἐφαρμογῆς εἰς τὸ ἐσωτερικὸν δίκαιον.

Ἀντιθέτως ἡ Σύμβασις παρουσιάζει σοβαρὰν πρόοδον ἐν συγ-

κρίσει πρὸς τὴν Διακήρυξιν διὰ τῆς προβλεπομένης διοικητικῆς καὶ δικαστικῆς διαδικασίας κυρωτικοῦ χαρακτήρος. Καὶ εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο ἔγκειται ἡ συμβολὴ τῆς ἐν λόγῳ Συμβάσεως εἰς τὸ θέμα τῆς προστασίας τῶν ἀνθρωπίνων δικαιωμάτων.

Ἡ εὐρωπαϊκὴ Σύμβασις συνεπληρώθη διὰ τοῦ ἐν Παρισίοις ὑπογραφέντος Πρωτοκόλλου τῆς 20 Μαρτίου 1952, τὸ ὁποῖον ἐπεξέτεινε τὴν προστασίαν εἰς τὰ δικαιώματα τῆς παρουσίας, τῆς ἐκπαιδεύσεως καὶ τῆς προσφυγῆς εἰς ἐκλογὰς κατὰ τακτὰς περιόδους. Ἡ Ἑλλάς κατὰ τὴν ὑπογραφὴν διέτύπωσε ρητὴν ἐπιφύλαξιν ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἀναφερομένην εἰς τὸ δικαίωμα τῆς Παιδείας φράσιν: «φιλοσοφικαὶ δοξασταί», τὴν ἔννοιαν τῆς ὁποίας κατὰ τὴν ἑλληνικὴν ἐπιφύλαξιν καλεῖται νὰ συμπληρώσῃ καὶ νὰ ἐρμηνεύσῃ ἡ ἑλληνικὴ ἔννομος τάξις.

Ἡ εὐρωπαϊκὴ Σύμβασις ἀποτελεῖ τὸ πρῶτον βῆμα, περιφερειακοῦ χαρακτήρος, διὰ τὴν ἐν τῇ πράξει ἐφαρμογὴν τῶν διατάξεων τῆς Διακηρύξεως.

Ἡ ἰδέα τῆς διεθνούς προστασίας τοῦ ἀνθρώπου, διακηρυχθεῖσα ὑπὸ τοῦ Χάρτου τοῦ Ἀτλαντικοῦ καὶ διατυπωθεῖσα εἰς τὸν Χάρτην τοῦ Ο.Η.Ε. ὡς θεμελιώδης προϋπόθεσις τῆς διατηρήσεως τῆς εἰρήνης, περιλαμβάνεται ἤδη καὶ εἰς τὰς διαφόρους περιφερειακὰς ὁργανώσεις, ἰδίως τῆς Παναμερικανικῆς Ἐνώσεως καὶ τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ Συμβουλίου, εἰς τὸ καταστατικὸν τοῦ ὁποίου ρητῶς ἀναφέρεται ὅτι προϋπόθεσις εἰσδοχῆς ἐνὸς μέλους εἶναι ἡ ἀποδοχὴ καὶ ἡ ἐφαρμογὴ τῶν διατάξεων περὶ προστασίας τοῦ ἀνθρώπου καὶ ἡ τήρησις τῶν δημοκρατικῶν θεσμῶν. (Ἡ αὐτὴ βῆσις ἀναγνωρίζεται εἰς τὴν Δυτικὴν Ἐνωσιν, τὴν Κοινότητα Ἀνθρακὸς καὶ ἑμμέσως εἰς τὸ Ἀτλαντικὸν Σύμφωνον).

Τὰ ὑπὸ τοῦ Συντάγματος προβλεπόμενα δικαιώματα εἶναι τὰ ἀκόλουθα:

Α) Ἡ ἀρχὴ τῆς ἰσότητος.— «Οἱ Ἕλληνες εἶναι ἴσοι ἐνώπιον τοῦ Νόμου. Οἱ Ἕλληνες πολῖται συνεισφέρουσι ἀδιακρίτως εἰς τὰ δημόσια βάρη ἀναλόγως τῶν δυνάμεών των.—Μόνον πολῖται Ἕλληνες εἶναι δεκτοὶ εἰς ὅλας τὰς δημοσίας λειτουργίας, πλὴν τῶν δι' ἐξαιρέσεων εἰσαγομένων ἐξαιρέσεων.—Πολῖται εἶναι ὅσοι ἀπέκτησαν ἢ ἀποκτήσωσι τὰ προσόντα τοῦ πολίτου κατὰ τοὺς νόμους τοῦ Κράτους.—Εἰς πολῖτας Ἕλληνας τίτλοι εὐγενείας ἢ διακρίσεις οὔτε ἀπονέμονται, οὔτε ἀναγνωρίζονται.—Πᾶς Ἕλλην δυνάμενος φέρειν ὄπλα ὑποχρεοῦται νὰ συντελῇ εἰς τὴν ὑπὲρ τῆς Πατρίδος ἄμυναν κατὰ τοὺς ὁρισμοὺς τῶν νόμων». (Ἄρθρ. 3).

1. Ἡ ἰσότης ἀποτελεῖ τὸ ἰδεολογικὸν βάθρον τῆς συγχρόνου δημοκρατίας, διακηρύσσεται ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῆς Γαλλικῆς Ἐπαναστάσεως καὶ περιελήφθη ἔκτοτε εἰς ὅλα τὰ δημοκρατικὰ πολιτεύματα, νοεῖται δὲ ὡς ἴση συμπεριφορὰ τοῦ Κράτους πρὸς τοὺς πολίτας καὶ τούτων ἔναντι τοῦ Κράτους.

Ἡ ἰσότης εἶναι νομική, δηλ. ἰσότης δικαίου ἐνώπιον τοῦ νόμου καὶ ἰσότης τοῦ νόμου, δηλ. ἴσον δίκαιον δι' ὅλους, Συνεπῶς τὸ Σύνταγμα ἀπαγορεύει ὄχι μόνον τὴν ἄνισον ἐφαρμογὴν τοῦ νόμου, ἀλλὰ κατ' ἀρχὴν καὶ τὴν ἄνισον ρύθμισιν ὑπὸ τοῦ νομοθέτου, ἦτοι ὁ τελευταῖος α) δὲν δικαιούται νὰ θεσπίζη κανόνας εἰδικούς δι' ὠρισμένην κατηγορίαν ἀτόμων ἢ νὰ μεταχειρίζεται δυσμενῶς ὠρισμένα πρόσωπα β) ἐξαιρέσεις προβλέπονται ἕνεκα σοβαρῶν λόγων, ὡρισμένων εἰς τὸν ἔλεγχον τῆς Δικαιοσύνης γ) χωρὶς πάντως νὰ δύναται νὰ ὑπερβληθοῦν «ἀκράτῃα τινὰ ὄρια» συνιστῶντα ὑπέρβασιν ἢ κατάχρησιν ἐξουσίας.

Ἡ ἄρνησις τῆς ἀρχῆς τῆς ἰσότητος εἶναι ἀσυμβίβαστος πρὸς τὴν ἔννοιαν τοῦ Κράτους Δικαίου καὶ πρὸς τὰς ἀρχὰς ἀληθῶς δημοκρατικοῦ πολιτεύματος.

Ἡ ἰσότης ἐπεκτείνεται, πέραν τῶν ἀτομικῶν δικαιωμάτων, εἰς τὴν ἀπονομὴν τῆς Δικαιοσύνης μεταξὺ κράτους καὶ ἰδιωτῶν, ὡς διαδίκων, καὶ μεταξὺ τῶν φύλων, μὲ ὠρισμένας ἐξαιρέσεις.

2. Ἡ ἀρχὴ τῆς φορολογικῆς ὑποχρεώσεως περιλαμβάνει α) τὴν καθολικότητα τοῦ φόρου καὶ β) εἰδικὸν κριτήριον κατανομῆς τῶν δημοσίων βαρῶν. Συνεπῶς ἀπαγορεύεται ἡ ἄνισος ἐφαρμογὴ φορολογικῶν νόμων, ἡ ἀπαλλαγὴ ὠρισμένων προσώπων, ἡ αὐθαίρετος ἐπιβολὴ ἢ εἴσπραξις φόρων καὶ ἐπιβάλλεται ἡ «ἀναλόγως τῶν δυνάμεων» ἐνὸς ἐκάστου συμμετοχὴ εἰς τὰ φορολογικὰ βάρη πρὸς ἐπίτευξιν ἐξισώσεως τῶν θυσιῶν.

3. Ἀπαγορεύεται ἡ χορήγησις ἢ ἀναγνώρισις τίτλων, κληρονομικῶ δικαιώματι, οὐχὶ ὁμως ἡ ἀπονομὴ τιμῆς ἢ βαθμοῦ ἢ καὶ παρσήμων.

4. Τὰ τῆς ἰθαγενείας, ὡς θεσμοῦ νομικοῦ μεταξὺ κράτους καὶ ἀτόμου, ρυθμίζονται, ὡς ἀνωτέρω, ὑπὸ τῶν νόμων τῆς Πολιτείας, ἀλλ' ἐντὸς τῶν πλαισίων τῆς διεθνοῦς νομιμότητος.

5. Ἡ στρατιωτικὴ ὑποχρέωσις ἀποτελεῖ δικαίωμα διὰ πάντα ἑλληνα πολίτην, καὶ τοῦτο διότι ἡ ἀμυνα τῆς πατρίδος ἀποτελεῖ τιμὴν. Ἐφαρμόζεται βεβαίως ἐπὶ τῶν δυναμένων νὰ φέρουν ὄπλα.

Πᾶς Ἕλλην ὀφείλει νὰ ὑπηρετήσῃ εἰς τὸν στρατὸν αὐτοπροσώπως. Ἡ ὑπηρεσία εἶναι ὑποχρεωτικὴ ἀπὸ τοῦ 21 μέχρι τοῦ 50 ἔτους.

Ἡ στράτευσις λαμβάνει χώραν βάσει τοῦ στρατολογικοῦ πίνακος. Ἀποκλείονται αὐτῆς οἱ καταδικασθέντες εἰς ἐγκληματικὴν ποινὴν.

6. Τὸ δικαίωμα τῆς συμμετοχῆς εἰς τὰς δημοσίας λειτουργίας ἀνήκει κατ' ἀρχὴν εἰς τοὺς Ἕλληνας πολίτας, εἴτε ἐκ γενετῆς εἴτε ἐκ πολιτογραφήσεως ἢ ἄλλου τρόπου. Ἐπίσης καὶ εἰς τὰς γυναῖκας, πλὴν τῶν βάσει ἐδικῶν νόμων προβλεπομένων ἐξαιρέσεων.

Κατ' ἐξαιρέσειν καὶ βάσει ἐδικῆς διατάξεως δύναται καὶ ἄλλοδαπὸς νὰ καταλάβῃ δημόσιον λειτουργήμα, καὶ τοῦτο ὡσάκις ἡ Πολιτεία κρίνει ὅτι ἀνταποκρίνεται εἰς τὸ δημόσιον συμφέρον.

β) Ἡ προσωπικὴ ἐλευθερία. — Αὕτη συνίσταται εἰς τὴν ἐλευθερίαν ἀπὸ πάσης φύσεως προσωπικῆς ἐξαρτήσεως καὶ δουλείας καὶ εἰς τὴν προστασίαν τοῦ ἀνθρώπου.

Κατὰ τὸ ἄρθρ. 13 πάντες οἱ εὐρισκόμενοι ἐντὸς τῶν ὁρίων τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπικρατείας ἀπολαύουσιν ἀπολύτου προστασίας τῆς ζωῆς καὶ τῆς ἐλευθερίας των, ἀδιακρίτως ἐθνικότητος, θρησκείας καὶ γλώσσης. Ἐξαιρέσεις ἐπιτρέπονται εἰς τὰς περιπτώσεις τὰς προβλεπομένας ὑπὸ τοῦ Διεθνoῦς Δικαίου. Ἐκ τῆς διατάξεως ταύτης προστατεύονται καὶ οἱ ἄλλοδαποί, τὸ δὲ Διεθνὲς Δίκαιον καθίσταται ἄμεσος πηγὴ τοῦ συνταγματικοῦ ἐν Ἑλλάδι δικαίου.

Ἡ προσωπικὴ ἐλευθερία ἐξασφαλίζεται περαιτέρω διὰ τῶν ἐγγυήσεων ὡς πρὸς τὴν δίωξιν, σύλληψιν, φυλάκισιν, περιορισμὸν κλπ. Οὐχὶ αὐθαίρετως ἡ Διοίκησις δύναται νὰ προβῇ εἰς τὰ ἀνωτέρω ἀλλὰ μόνον εἰς ἐκτέλεσιν ἐδικῶν περὶ τούτου νόμων (κατὰ τὸ ἄρθρ. 4 τοῦ Συντάγματος): «Ἡ προσωπικὴ ἐλευθερία εἶναι ἀπαραβίαστος· οὐδεὶς καταδιώκεται, συλλαμβάνεται, φυλακίζεται ἢ ἄλλως πῶς περιορίζεται εἰμὴ ὁπότεν καὶ ὅπως ὁ νόμος ὁρίζει». Οὕτω προστατεύεται ἡ φυσικὴ ἢ ἡ σωματικὴ ἐλευθερία καὶ ἡ ἐλευθερία κινήσεως ἡμεδαπῶν καὶ ἄλλοδαπῶν.

Ὅσον ἀφορᾷ τὴν σύλληψιν καὶ τὴν φυλάκισιν, προβλέπονται ὑπὸ τοῦ Συντάγματος περαιτέρω ἐγγυήσεις ὡς πρὸς τὰς ἐνδεχομένας αὐθαίρεσας τῶν Διοικητικῶν ὀργάνων ἐν τῇ ἐκτελέσει τῶν τῆν τοιαύτην σύλληψιν καὶ φυλάκισιν προβλεπόντων νόμων. Αἱ ἐγγυήσεις αὗται συνίστανται κυρίως εἰς τὸ ὅτι πᾶσα σχετικὴ πρὸς τὴν σύλληψιν καὶ τὴν φυλάκισιν ἐνέργεια τῶν διοικητικῶν ὀργάνων τελεῖ ὑπὸ τὸν αὐστηρὸν ἔλεγχον τῆς ἀνεξαρτήτου δικαστικῆς ἐξουσίας. Οὕτω κατὰ τὸ ἄρθρ. 5 τοῦ Συντάγματος Ἐξαιρουμένου τοῦ αὐτοφώρου ἐγκλήματος, οὐδεὶς (ὄχι μόνον οἱ Ἕλληνες) συλλαμβάνεται οὐδὲ φυλακίζεται ἀνευ ἡ τ ι ο λ ο γ η μ ἔ ν ο υ δ ι κ α σ τ ι κ ο ὁ ἔ ν τ ἄ λ μ α τ ο ς, τὸ ὁποῖον πρέπει νὰ κοινοποιηθῇ κατὰ τὴν στιγμὴν τῆς συλλήψεως ἢ προφυλακίσεως. Ὁ ἐπ' αὐτοφώρῳ ἢ

δι' εντάλματος συλληψεως κρατηθείς προσάγεται εις τόν αρμόδιον ανακριτήν άνευ τινός αναβολής, τό βραδύτερον δέ εντός είκοσι τεσσάρων ώρων από της συλληψεως, άν δέ ή σύλληψις έγένητο εκτός της έβρας του άνακριτου, εντός του απόλυτως αναγκαίου πρós μεταγωγήν χρόνου. Ο άνακριτής όφείλει εντός τριών τό πολύ ήμερών από της προσαγωγής είτε ν' απολύση τόν συλληφθέντα είτε νά εκδώση κατ' αυτού ένταλμα φυλακίσεως. Η προθεσμία αυτη παρατείνεται μέχρι πέντε ήμερών αίτήσει του προσαχθέντος ή έν περιπτώσει άνωτέρας βίας, βεβαιουμένης άμέσως δι' αποφάσεως του αρμοδίου δικαστικού συμβουλίου. Παρελθούσης άπράκτου έκάτερας τών προθεσμιών τούτων, πäs δεσμοφύλαξ ή άλλος έπιτετραμμένος τήν κράτησιν του συλληφθέντος, είτε πολιτικός υπάλληλος είτε στρατιωτικός, όφείλει ν' απολύση αυτόν παραχρήμα. Οι παραβάται τών άνωτέρω διατάξεων τιμωρούνται επί παρανόμω κατακρατήσει, ύποχρεοούνται δέ εις τε τήν ανόρθωσιν πάσης ζημίας προσγενομένης εις τόν παθόντα καί προσέτι εις ίκανοποίησιν αυτού διά χρηματικού ποσοδ, ως ο νέος νόμος όρίζει. Διά νόμου όρίζονται τό ανώτατον όριον προφυλακίσεως καί ή αποζημίωσις.

Επί τών πολιτικών έγκλημάτων δύναται πάντοτε τό συμβούλιον τών πλημμελειοδικών, τή αίτήσει του προφυλακισθέντος, νά έπιτρέψη τήν απόλυσιν τούτου επί έγγυήσει όριζομένη διά δικαστικό βουλευματος, έναντίον του όποιου έπιτρέπεται άνακοπή. Ουδέποτε επί τών έγκλημάτων τούτων ή προφυλάκις δύναται νά παραταθῆ πέραν τών τριών μηνών (Άρθρ. 6). Δέον νά σημειωθῆ ότι ένταυθα δέν γίνεται διάκρισις μεταξύ άπλών καί συνθέτων πολιτικών έγκλημάτων. Ερμηνευτική δήλωσις της άνωτέρω διατάξεως αναφέρει ότι ούδόλως αποκλείεται εις τό μέλλον είσαγωγή γενικών ή ειδικών νόμων, καταργούντων ή περιοριζόντων τήν προφυλάκισιν ή καθιστώντων τήν επί έγγυήσει απόλυσιν ύποχρεωτικήν διά τόν δικαστήν. Η προβλεπομένη τρίμηνος προθεσμία περιλαμβάνει καί τό στάδιον της άνακρίσεως καί τό στάδιον της ένώπιον τών συμβουλίων διαδικασίας.

Η προσωπική έλευθερία προστατεύεται επίσης διά της διατάξεως του άρθρ. 7 του Συντάγματος, καθ' ήν: «Αδίκημα δέν ύπάρχει ούτε ποινή έπιβάλλεται άνευ νόμου ίσχύοντος πρό της τελέσεως της πράξεως». Βαρύτερα ποινή ουδέποτε έπιβάλλεται μετά τήν τέλει της πράξεως. Ουτω: α) δέν έπιβάλλεται ποινή εκ τών ύστέρων, β) δέν δύναται τό αδίκημα νά επισύρη ποινήν σοβαρωτέραν της προβλεπομένης κατά τήν τέλειν καί γ) δύναται εκ τών ύστέρων νά θεσπισθῆ έλαφροτέρα ή νά καταργηθῆ. Δέν δύναται κατά ταυτα ή Διοίκησις νά δημιουργή τας άντικειμενικάς προϋποθέσεις έγκλήμα-

τος αυθαιρέτως. Αὐται μόνον διὰ νόμου προγενεστέρου τῆς διαπραχθείσης ἐγκληματικῆς πράξεως δύνανται νά ὀρισθοῦν. Τὴν προστασίαν τῆς προσωπικῆς ἐλευθερίας συμπληροῦν αἱ ἑξῆς διατάξεις : « Δικαστικά Ἐπιτροπαὶ καὶ ἑκτακτα Δικαστήρια, ὅφ' οἰονδήποτε ὄνομα, δέν ἐπιτρέπεται νά συστηθῶσι, ἀφοῦ τὰ τακτικά Δικαστήρια παρουσιάζουν τὰς ἀναγκαίας ἐγγυήσεις » καὶ « Οὐδεὶς ἀφαιρεῖται ἄκων τοῦ παρά τοῦ νόμου ὀρισμένου εἰς αὐτόν Δικαστοῦ » (Ἄρθρ. 8). Βεβαίως τοῦτο δέν ἰσχύει εἰς περίπτωσιν καταστάσεως πολιορκίας.

Τὸ ἄρθρον 18 ὀρίζει ὅτι αἱ βάσανοι καὶ ἡ γενικὴ δήμευσις ἀπαγορεύονται. Ὁ πολιτικὸς θάνατος καταργεῖται. Ἡ θανατικὴ ποινὴ ἐπὶ πολιτικῶν ἐγκλημάτων, ἐκτός τῶν συνθέτων, καταργεῖται. Ἐπίσης τὸ ἄρθρον 19 ὀρίζει ὅτι οὐδεμίαν προηγουμένην ἄδεια ἀπαιτεῖται πρὸς εἰσαγωγὴν εἰς δίκην τῶν δημοσίων καὶ δημοτικῶν ὑπαλλήλων διὰ τὰς περὶ τὴν ὑπηρεσίαν ἀξιοποίνους πράξεις αὐτῶν. Ἐξαιροῦνται οἱ ὑπουργοί, οἱ ὁποῖοι ὑπάγονται εἰς εἰδικὴν διαδικασίαν.

Ἐν τῇ προσωπικῇ ἐλευθερίᾳ περιλαμβάνονται καὶ ἡ ἐλευθερία τοῦ ἐπαγγέλματος, ἡ ἐλευθερία τῆς οικονομικῆς δράσεως (περιορισμοὶ αὐτῆς πρὸς τὸ κοινὸν συμφέρον), ἡ ἐλευθερία τῆς ἐργασίας (προστασία ἐργαζομένων ὡς ρητῶς ἀναφέρει τὸ Σύνταγμα τοῦ 1927 ὁμοῦ μὲ ἄλλα δικαιώματα).

Οἱ περιορισμοὶ τῆς προσωπικῆς ἐλευθερίας εἶναι διαφόρων εἰδῶν, προέρχονται δὲ ἐκ λόγων ἀσφαλείας, δημοσίου συμφέροντος, ὑγειονομικῆς προστασίας, ἀστυνομίας ἠθῶν. Εἰδικῶς ἡ ἀπέλασις καὶ ἡ ἐκτόπισις ἀναφέρονται εἰς λόγους δημοσίας τάξεως.

Ἡ οικονομικὴ ἐλευθερία, ἂν καὶ μὴ ρητῶς μνημονευομένη, ἀφορᾷ τὴν ἐλευθερίαν τῶν συμβάσεων, τῆς ἀσκήσεως τῶν ἐπαγγελμάτων, τοῦ ἐμπορίου καὶ τῆς ἰδιωτικῆς ἐπιχειρήσεως. Ἐπίσης ἡ ἐλευθερία τῆς ἐργασίας, ὡς κοινωνικοῦ καθήκοντος, προστατεύεται ὑπὸ τῆς συγχρόνου ἐννόμου τάξεως.

Γ) Τὸ ἀπαραβίαστον τοῦ ἀσύλου κατοικίας ὑπὲρ παντός προσώπου (ἄρθρ. 12). — « Ἡ κατοικία ἐκάστου εἶναι ἄσυλον. Οὐδεμίαν κατ' οἶκον ἔρευνα ἐνεργεῖται, εἰμὴ ὅτε καὶ ὅπως ὁ νόμος διατάσσει. Οἱ παραβάται τῶν διατάξεων τούτων τιμωροῦνται ἐπὶ κατὰχρῆσιν τῆς ἐξουσίας τῆς Ἀρχῆς, ὑποχρεοῦνται δὲ εἰς πλήρη ἀποζημίωσιν τοῦ παθόντος καὶ προσέτι εἰς ἰκανοποίησιν αὐτοῦ διὰ χρηματικοῦ ποσοῦ ὡς ὁ νόμος ὀρίζει ». Ἡ κατοικία ἐνταῦθα λαμβάνεται ὑπὸ εὐρυτάτην ἔννοιαν καὶ ἀπαγορεύεται ἡ παραβίασις ἢ καὶ ἡ εἴσοδος ἄνευ συγκαταθέσεως, νοεῖται δὲ τοιαύτη πᾶν μέρος περιτοισμένον ἔνθα διαμένει τις εἴτε μονίμως εἴτε προσωρινῶς, δηλ. κατάλυμα, οἰκοδομημένον ἢ μὴ χῶρος, ἀτομικὸς ἢ οἰκογενειακός, πρόσκαι-

ρος ή συμπτωματικός, στέγη της ημέρας ή της νυκτός, τόπος επαγγελματικός, δωμάτιον ξενοδοχείου. Έξαιρούνται τὰ δημόσια μέρη.

Δ) Ἐλευθερία τῆς πνευματικῆς κινήσεως καὶ ἐκδηλώσεως.—Εἰς αὐτὴν περιλαμβάνονται ἡ ἐλευθερία τῆς γνώμης καὶ ἡ ἐλευθερία τοῦ τύπου. Ἐκαστος (ὄχι μόνον οἱ Ἕλληνες) δύναται νὰ δημοσιεύῃ προφορικῶς, ἐγγράφως καὶ διὰ τοῦ τύπου τοὺς στοχασμοὺς του τῶν νόμων τοῦ Κράτους. Τύπος δὲν εἶναι μόνον αἱ ἐφημερίδες καὶ τὰ περιοδικά, εἶναι καὶ πᾶν μέσον διὰ τοῦ ὁποῦ μηχανικῶς ἢ χημικῶς πολλαπλασιάζονται ἀντικείμενα, ἐφ' ὧν εὐρίσκειται ἀναγεγραμμένη, ἀπεικονισμένη ἢ καθ' οἰονδήποτε τρόπον ἀποκρυσταλλωμένη γνώμη τις ἢ στοχασμὸς (π.χ. λιθογραφία, φωτογραφία, μετάλλια κλπ.). Ὡς πρὸς τὸν κινηματογράφον μᾶλλον πρόκειται περὶ ἀντικείμενου ὑπαγομένου εἰς τὰς περὶ θεατρικῶν παραστάσεων διατάξεις ἀρθρ. 14 Συντάγματος. «... Ὁ τύπος εἶναι ἐλεύθερος...». Συστήματα περιορισμοῦ τῆς ἐλευθερίας αὐτῆς, τὸ προληπτικὸν καὶ ἴδιον ἢ λογοκρισία. Τὸ σύστημα τοῦτο τοῦ ἐλέγχου ρητῶς ὑπὸ τοῦ Συντάγματος ἀπαγορεύεται, ἀρθρ. 14: «... Ἡ λογοκρισία ὡς καὶ πᾶν ἄλλο προληπτικὸν μέτρον ἀπαγορεύεται...» «... Ἀπαγορεύεται ὡσαύτως ἡ κατάσχεσις ἐφημερίδων ἢ ἄλλων ἐντύπων διατριβῶν (ἄρα φωτογραφιῶν, εἰκόνων κλπ. ἐπιτρέπεται) ... πρὸ τῆς δημοσιεύσεως...». Ἀντίθετον εἶναι τὸ κατασταλτικὸν σύστημα περιορισμοῦ τῆς ἐλευθερίας τοῦ τύπου τὸ συνιστάμενον εἰς τὴν ἐκ τῶν ὑστέρων λήψιν περιοριστικῶν μέτρων. Ὅσον ἀφορᾷ τὰς ἐφημερίδας καὶ τὰς ἄλλας ἐντύπους διατριβὰς ἀπαγορεύεται κατ' ἀρχὴν καὶ ἡ μετὰ τὴν δημοσίευσιν αὐτῶν κατάσχεσις αὐτῶν (ἀρθρ. 14 Σ.) «... εἴτε μετ' αὐτὴν» (τὴν δημοσίευσιν) «... Ἐπιτρέπεται κατ' ἐξαιρέσειν ἢ κατάσχεσις μετὰ τὴν δημοσίευσιν ἕνεκα προσβολῆς: α) κατὰ τῆς χριστιανικῆς θρησκείας· β) κατὰ τοῦ προσώπου τοῦ Βασιλέως, τοῦ Διαδόχου, συζύγου καὶ τέκνων αὐτῶν ἢ ἀσέμων δημοσιευμάτων προσβαλλόντων καταφανῶς τὴν δημοσίαν αἰδῶ, κατὰ τὰς ὑπὸ τοῦ νόμου ὀριζομένης περιπτώσεις· γ) ἐὰν τὸ περιεχόμενον τοῦ δημοσιεύματος κατὰ τοὺς ὅρους τοῦ νόμου εἶναι φύσεως τοιαύτης ὥστε ν' ἀποκαλύπτωνται στρατιωτικὰ μυστικά, νὰ στρέφεται κατὰ τῆς ἐθνικῆς ἀκεραιότητος ἢ νὰ ἀποτελῇ πρόκλησιν διαπράξεως ἐσχάτης προδοσίας...». Πάντως ὁ εἰσαγγελεὺς ὀφείλει ἐντὸς 24 ὥρων νὰ ὑπαβάλλῃ τὴν ὑπόθεσιν εἰς τὸ συμβούλιον, τὸ ὁποῖον ὀφείλει νὰ ἀποφανθῇ καὶ αὐτὸ ἐντὸς 24 ὥρων. Ἀνακοπὴ τοῦ βουλεύματος ἐπιτρέπεται εἰς μόνον τὸν δημοσιεύσαντα τὸ κατασχεθέν. Μετὰ τρεῖς καταδικὰς τὸ δικαστήριον δύναται νὰ διατάξῃ τὴν προσωρινὴν ἢ ὀριστικὴν παῦσιν, ἐνίστε δὲ καὶ τὴν ἀπαγόρευσιν τῆς

ἀσκήσεως τοῦ δημοσιογραφικοῦ ἐπαγγέλματος. Ἀπαγορεύεται ἡ ἐπί δεκαετίαν χρῆσις τοῦ τίτλου παυθείσης ἐφημερίδος. Ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἔκδοσιν ἐφημερίδος τὸ Σύνταγμα προβλέπει τὸν ἐξῆς περιορισμόν: Εἰς μόνον πολίτας Ἑλληνας μὴ ἐστερημένους τῶν πολιτικῶν αὐτῶν δικαιωμάτων ἐπιτρέπεται ἡ ἔκδοσις ἐφημερίδων (ἄρθρ. 14). Ὁ περιορισμὸς αὐτὸς ἀφορᾷ τὴν ἔκδοσιν ἐφημερίδος, οὐχὶ δὲ ἀπλῶς τὴν ἐν ἐφημερίδι δημοσίευσιν ἄρθρου ἢ γνώμης. Τὰ ἀδικήματα τοῦ τύπου εἶναι αὐτόφωρα. Ὁ Νόμος θέλει ὀρίσει τὸν τρόπον τῆς διὰ τοῦ τύπου ἐπανορθώσεως τῶν ἀνακριβῶν δημοσιευμάτων, ὡς ἐπίσης καὶ τὰς προϋποθέσεις καὶ τὰ προσόντα διὰ τὴν ἄσκησιν τοῦ δημοσιογραφικοῦ ἐπαγγέλματος. Ἐπιτρέπονται κατασταλτικὰ μέτρα πρὸς καταπολέμησιν τῆς ἐπικινδύνου εἰς τὸ ἦθος τῆς νεότητος φιλολογίας.

Αἱ προστατευτικαὶ περὶ τύπου διατάξεις δὲν ἐφαρμόζονται ἐπὶ τῶν κινηματογράφων, δημοσίων θεαμάτων, ραδιοφωνίας καὶ ἄλλων παρεμφερῶν μέσων μεταδόσεως λόγου ἢ παραστάσεως.

Δέον νὰ σημειωθῇ ὅτι δημοσίευσίς κατὰ τὴν ἔννοιαν τοῦ Συντάγματος θεωρεῖται ὄχι ἀπλῶς ἡ ἐκτύπωσις, ἀλλὰ ἡ διανομὴ, πώλησις, καθὼς καὶ ἡ εἰς δημόσιον μέρος τοιχοκόλλησις ἢ ἐκθεσις παντὸς ἐντύπου. Τὰ ἀδικήματα τοῦ τύπου, ὡσάκις δὲν ἀφορῶσι τὸν ἰδιωτικὸν βίον, δικάζονται ὑπὸ τῶν ὀρκωτῶν δικαστηρίων. Ἡ συγκρότησις διὰ νόμου τοῦ Δικαστηρίου τούτου πρέπει νὰ εἶναι τοιαύτη ὥστε ἡ πλειονοψηφία νὰ ἀποτελεῖται ἐκ τῶν ἐνόρκων Δικαστῶν.

Συνεπῶς αἱ θεμελιώδεις ἀρχαὶ τῆς ἐλευθερίας τοῦ τύπου διασφαλιζονται: α) διὰ τῆς ἀπαγορεύσεως προληπτικῶν μέτρων, β) διὰ τῆς χρήσεως κατασταλτικῶν μέτρων συμφῶνως τῷ νόμῳ, γ) διὰ τῆς καταστολῆς τῶν παρεκτροπῶν μόνον ὑπὸ τῆς Δικαιοσύνης καὶ δ) διὰ τῆς ἐκδικάσεως ὑπὸ τῶν ἐνόρκων τῶν ἀδικημάτων ὡσάκις ταῦτα δὲν ἀφορῶσι τὸν ἰδιωτικὸν βίον.

Ε) Τὸ ἀπόρρητον τῶν ἐπιστολῶν (ἄρθρ. 20).— Τὸ ἀπόρρητον τῶν ἐπιστολῶν καὶ τῆς καθ' οἰονδήποτε ἄλλον τρόπον ἀνταποκρίσεως εἶναι ἀπολύτως ἀπαραβίαστον. Κατὰ τὸ ἄρθρον 13 τοῦ Συντάγματος τοῦ 1927 προεβλέπετο ρητῶς καὶ τὸ ἀπόρρητον τῶν τηλεγραφημάτων καὶ τηλεφωνημάτων. Οὕτω δὲν ἐπιτρέπεται ἀποσφράγισις πρὸς ὄφελος οἰονδήποτε ἢ δι' οἰονδήποτε λόγον, ἔστω καὶ πρὸς τὸ συμφέρον τῆς Δικαιοσύνης. Ἀποσφραγισμένη ἐπιστολὴ δύναται νὰ κατασχεθῇ καὶ ν' ἀναγνωσθῇ. Τὸ ἀπόρρητον δὲν ἰσχύει δι' ἐπιστολὴν μὴ ταχυδρομηθεῖσαν, διότι ἡ προστασία παρέχεται λόγῳ τοῦ κρατικοῦ μονοπωλίου τῆς μεταφορᾶς. Ἐπίσης ἡ ἴδια ἀρχὴ

(σχύει καί εἰς τὰς διεθνεῖς σχέσεις, ἀκόμη καί ἐν καιρῷ πολέμου μεταξύ ἐμπολέμων καί οὐδετέρων.

ΣΤ) Ἡ ἐλευθερία ἐκπαιδεύσεως (ἄρθρ. 16).— Ἡ παιδεία τελοῦσα ὑπὸ τὴν ἀνωτάτην ἐποπτεῖαν τοῦ Κράτους ἐνεργεῖται δαπάνῃ αὐτοῦ ἢ τῶν ὀργανισμῶν τοπικῆς αὐτοδιοικήσεως. Ἡ στοιχειώδης ἐκπαίδευσις εἶναι ὑποχρεωτικὴ δι' ὅλους, παρέχεται δὲ δωρεάν ὑπὸ τοῦ Κράτους. Ὁ νόμος ὀρίζει τὰ ἔτη τῆς ὑποχρεωτικῆς φοιτήσεως, τὰ ὅποια δὲν δύνανται νὰ εἶναι ὀλιγώτερα τῶν ἑξ. Εἰς πάντα τὰ σχολεῖα ἡ διδασκαλία ἀποσκοπεῖ εἰς τὴν ἠθικὴν καὶ πνευματικὴν ἀγωγὴν, τὴν ἀνάπτυξιν τῆς ἐθνικῆς συνειδήσεως τῶν νέων ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἰδεολογικῶν κατευθύνσεων τοῦ ἑλληνοχριστιανικοῦ πολιτισμοῦ.

Τὰ ἀνώτατα ἐκπαιδευτικὰ ἰδρύματα αὐτοδιοικοῦνται ὑπὸ τὴν ἐποπτεῖαν τοῦ κράτους. Ἡ διδασκαλία τῶν ἐπιστημονικῶν θεωριῶν εἶναι ἐλευθέρη, πάντως αὕτη δέον νὰ μὴ προλαμβάνῃ προπαγανδιστικῶν χαρακτήρα. Ὁ καθηγητὴς καθ' ὃ δημόσιος ὑπάλληλος, ὀφείλει πίστιν καὶ ἀφοσίωσιν εἰς τὴν Πολιτεῖαν.

Ἐπιτρέπεται εἰς ἰδιώτας (κατόπιν ἀδείας) μὴ ἐστερημένους τῶν πολιτικῶν δικαιωμάτων καὶ εἰς νομικὰ πρόσωπα ἢ ἴδρυσις ἐκπαιδευτηρίων λειτουργούντων κατὰ τὸ Σύνταγμα καὶ τοὺς νόμους τοῦ κράτους. Συνεπῶς τὸ κράτος δὲν ἔχει τὸ μονοπώλιον τῆς ἐκπαιδεύσεως, καὶ τοῦτο διὰ νὰ διασφραλίσσεται ἡ ἐλευθερία τῆς πνευματικῆς κινήσεως καὶ γνώμης.

Ζ) Ἡ ἐλευθερία τῆς θρησκείας καὶ συνειδήσεως.— Τὸ πρῶτον ἄρθρον τοῦ Συντάγματος πραγματεύεται τὸ ζήτημα τῆς ἐλευθερίας τῆς συνειδήσεως καὶ τῆς ἀσκήσεως τῆς λατρείας.

Ἡ ἐλευθερία τῆς θρησκευτικῆς συνειδήσεως δὲν περιορίζεται μόνον εἰς τὴν ἐλευθερίαν τῆς γνώμης, ἀλλ' ἐπεκτείνεται α) εἰς τὸ δικαίωμα τῆς ἐλευθέρου πίστεως καὶ τῆς μεταβολῆς αὐτῆς, β) τῆς θρησκευτικῆς ἐκδηλώσεως καὶ λατρείας κατ' οἶκον ἢ δημοσίᾳ, γ) τοῦ συνεταιρίζεσθαι ἢ συνέρχεσθαι διὰ θρησκευτικούς σκοπούς, δ) τῆς θρησκευτικῆς ἐκπαιδεύσεως.

Κατὰ τὸ ἄρθρον 1^{ον} ἡ ἐπικρατοῦσα θρησκεία ἐν Ἑλλάδι εἶναι ἡ τῆς Ἀνατολικῆς Ὁρθοδόξου τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας. Πᾶσα δὲ ἄλλη γνωστὴ θρησκεία εἶναι ἐλευθέρη καὶ τὰ τῆς λατρείας αὐτῆς τελοῦνται ἀκωλύτως ὑπὸ τὴν προστασίαν τῶν νόμων, ἀπαγορευμένου τοῦ προσηλυτισμοῦ καὶ πάσης ἄλλης ἐπεμβάσεως κατὰ τῆς ἐπικρατοῦσης θρησκείας.

Διὰ τοῦ θρου ἐπικρατοῦσα θρησκεία νοεῖται ἡ ἕκτασις τῆς θρησκείας ταύτης καὶ τὸ γεγονός ὅτι αὕτη εἶναι ἡ ἐκκλησία τοῦ

κράτους. Ἐπίσης ἀπαγορεύεται ὁ προσηλυτισμὸς εἰς βάρος τῆς ὀρθοδόξου ἐκκλησίας. Ὡς πρὸς τὰ νέα θρησκευόμενα ἢ ἰδιὰ πράξεις τιμωρεῖται ὑπὸ τοῦ ποινικοῦ νόμου, ἐφόσον γίνεται διὰ βίας ἢ ἀπειλῶν.

Γνωστὴ θρησκεία σημαίνει φανεράν, ἔστω καὶ νεοφανῆ. Συνεπῶς ἕκαστος δύναται νὰ πρεσβεύῃ ὅποιανδήποτε θρησκεύμα. Εἰς τὴν ἐλευθερίαν τῆς συνειδήσεως περιλαμβάνεται ὄχι μόνον ἡ ἐκδήλωσις τῶν θρησκευτικῶν πεποιθήσεων ἀλλὰ καὶ ἡ ἀποσιώπησις αὐτῶν. Ἐπίσης ἡ ἐλευθερία τῆς θρησκείας καὶ τῆς λατρείας προϋποθέτει τὴν ἐλευθερίαν τοῦ συνέρχεσθαι καὶ συνεταιριζέσθαι πρὸς θρησκευτικούς σκοπούς. Πάντα ταῦτα ἐπιτρέπονται ὑπὸ τὸν ὄρον νὰ μὴ προσβάλλωνται τὰ χρηστὰ ἤθη ἢ ἡ δημοσία τάξις. Πρὸς ἄσκησιν τῆς θρησκείας ἢ εἰσαγωγῆς νέας οὐδεμία ἔγκρισις, ἀναγνώρισις ἢ ἄδεια ἀπαιτεῖται.

«Ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος, κεφαλὴν γνωρίζουσα τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν, ὑπάρχει ἀναποσπᾶστος ἡνωμένη δογματικῶς μετὰ τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει Μεγάλης καὶ πάσης ἄλλης ὁμοδόξου τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας, τηροῦσα ἀπαρασλεύτως ὡς ἐκεῖναι τοὺς τε ἱεροὺς ἀποστολικούς καὶ συνοδικούς κανόνας καὶ τὰς ἱεράς παραδόσεις. Εἶναι δὲ αὐτοκέφαλος, ἐνεργοῦσα ἀνεξαρτήτως πάσης ἄλλης ἐκκλησίας τὰ κυριαρχικὰ αὐτῆς δικαιώματα καὶ διοικεῖται ὑπὸ τῆς ἱεράς Συνόδου Ἀρχιερέων. Οἱ λειτουργοὶ ὄλων τῶν ἀναγνωριζομένων θρησκειῶν ὑπόκεινται εἰς τὴν αὐτὴν ὑπὸ τῆς Πολιτείας ἐπιτήρησιν, εἰς ἣν καὶ οἱ λειτουργοὶ τῆς ἐπικρατοῦσης θρησκείας» (Ἄρ. 2).

Διὰ τοῦ ἄρθρου 2 τοῦ Συντάγματος α) κατοχυροῦνται συνταγματικῶς τὸ αὐτοκέφαλον τῆς Ἐκκλησίας, παρὰ τὴν δογματικὴν αὐτῆς ἐνότητα πρὸς τὰς ἄλλας Ἐκκλησίας καὶ ἰδιαιτέρως τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ β) κατοχυροῦνται οἱ ἱεροὶ ἀποστολικοὶ καὶ συνοδικοὶ κανόνες, οἱ ὅποιοι δὲν δύνανται ν' ἀλλοιωθοῦν ἢ ν' ἀποδοθοῦν εἰς ἄλλον γλωσσικὸν τύπον ἀνευ προηγουμένης ἐγκρίσεως τῆς Ἐκκλησίας. Ἀντιθέτως ἡ Πολιτεία ρυθμίζει διὰ νόμων τὰ τῆς οργανώσεως καὶ διοικήσεως τῆς Ἐκκλησίας καὶ ἔχει δικαίωμα ἐπιτηρήσεως ἐπὶ τῶν λειτουργῶν ὄλων τῶν ἀναγνωρισμένων θρησκειῶν.

Τέλος τὸ νέον Σύνταγμα ρητῶς ἀναφέρει διὰ πρώτην φοράν δι' οὐδεὶς δύναται ἕνεκα τῶν θρησκευτικῶν αὐτοῦ πεποιθήσεων ν' ἀπαλλαγῇ τῆς ἐκπληρώσεως τῶν πρὸς τὴν Πολιτείαν καθηκόντων ἢ ν' ἀρνηθῇ τὴν ἐφαρμογὴν τῶν νόμων τῆς χώρας (χιλιασταί).

Οἱ ἐν Ἑλλάδι λειτουργοὶ τῶν ξένων θρησκευμάτων ὑπόκεινται εἰς τὴν ἰδίαν ἐπιτήρησιν εἰς τὴν ὅποιαν ὑπάγονται οἱ λειτουργοὶ τῆς ἐπικρατοῦσης θρησκείας.

Αί Ἰσραηλιτικαὶ καὶ Μουσουλμανικαὶ κοινότητες διέπονται ὑπὸ ἰδιαίτερας ἐκάστη νομοθεσίας, τελοῦσαι πάντως ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ Κράτους. Εἰδικῶς τὸ τοῦ Οἰκογενειακοῦ καὶ Κληρονομικοῦ δικαίου αὐτῶν διέπονται ὑπὸ τοῦ ἰδίου των Ἐρησκευτικοῦ Δικαίου.

Εἰδικῶς τὰ προνόμια τῆς Καθολικῆς Ἐκκλησίας προστατεύονται διὰ τοῦ Πρωτοκόλλου τοῦ Λονδίνου τῆς 3 Φεβρουαρίου 1830, ἐπεκταθέντα καὶ εἰς τὰς Ἰονίους νήσους διὰ τῆς συνθήκης τοῦ Λονδίνου 1866. Δέον νὰ σημειωθῇ ὅτι πᾶσα μεταβολὴ ἢ ἐπέκτασις τῶν ἀνωτέρω προνομίων δὲν εἶναι νόμιμος, εἰμὴ μόνον κατόπιν συγκαταθέσεως τῆς Ἑλληνικῆς Πολιτείας. Διὰ τῶν συνθηκῶν τῶν Σεβρῶν καὶ Λωζάννης (1920 - 1923), ἡ Ἑλλάς ὑπέχθη, διὰ τὰς ἐν Ἑλλάδι μειονότητας, εἰς τὸ εἰδικὸν καθεστῶς προστασίας αὐτῶν ὑπὸ τὴν αἰγίδα τῆς Κ.Τ.Ε.

ζ) *Ἡ ἐλευθερία τοῦ συνέρχεσθαι καὶ τοῦ συνεταιρίζεσθαι.* Τὸ δικαίωμα τοῦ συνέρχεσθαι συνίσταται εἰς τὴν ἐπὶ τὸ αὐτὸ συγκέντρωσιν πολλῶν προσώπων, προσωρινῶς πάντοτε καὶ ἄνευ ἰδρύσεως νομικοῦ τινος μεταξὺ αὐτῶν δεσμοῦ, πρὸς κοινὴν συζήτησιν ὑποθέσεων ἢ ἐκδηλώσιν κοινῶν φρονημάτων ἢ κοινὴν ἐξάσκησιν τοῦ δικαίωματος τοῦ ἀναφέρεσθαι πρὸς τὰς ἀρχάς. Ἐνῶ τὸ δικαίωμα τοῦ συνεταιρίζεσθαι ἀφορᾷ συνάθροισιν προσώπων ἐχόντων νομικὴν σχέσιν πρὸς ἐπίτευξιν ὠρισμένου κοινοῦ σκοποῦ μὴ κερδοσκοπικοῦ.

Τὰ δικαιώματα τοῦ συνέρχεσθαι καὶ τοῦ συνεταιρίζεσθαι θεωροῦνται πολιτικὰ δικαιώματα καὶ ὡς ἐκ τούτου ἀναγνωρίζονται μόνον εἰς τοὺς Ἕλληνας. Οἱ ἄλλοδαποὶ δὲν προστατεύονται ὑπὸ τοῦ Συντάγματος ("Ἄρθρ. 10 καὶ 11).

Α) Οἱ Ἕλληνες (ἄρα ὄχι οἱ ἄλλοδαποὶ) ἔχουσι τὸ δικαίωμα τοῦ συνέρχεσθαι ἡσυχῶς καὶ ἀόπλως. Μόνον εἰς τὰς δημοσίας συναθροίσεις (ἔπου δηλαδή, ἔστω καὶ ἂν πρόκειται περὶ κλειστοῦ χώρου, εἶναι ἡ εἴσοδος εἰς πάντας ἐλευθέρως) δύναται (ὄχι ὑποχρεοῦται) νὰ παρίσταται ἡ ἀστυνομία (τοιαύτας δηλ. συναθροίσεις δὲν δύναται ἡ ἀστυνομία ν' ἀπαγορεύσῃ καὶ οὔτε ν' ἀξιῶσῃ προηγουμένην ἄδειαν). Αἱ ἐν ὑπαίθρῳ (μὴ κεκλεισμένος χώρος) συναθροίσεις δύνανται ν' ἀπογορευθῶσιν ἂν ὡς ἐκ τούτων ἐπίκειται κίνδυνος εἰς τὴν δημοσίαν ἀσφάλειαν. Ἄρα δι' αὐτάς ἀπαιτεῖται προηγουμένη ἄδεια.

Ἐκ τοῦ ἄρθρου τούτου αἱ συναθροίσεις διακρίνονται: α) Εἰς ἰδιωτικὰς, ὡσάκις γίνονται μεταξὺ προσώπων ἀτομικῶς προσκληθέντων, ἀποκλειομένου παντός ἄλλου, ὁπότε ταύτας ἡ ἀστυνομία δὲν δικαιούται ν' ἀπαγορεύσῃ, οὔτε νὰ παρευρεθῇ εἰς αὐτάς ἐνόσφ γίνονται ἡσυχῶς καὶ ἀόπλως, εἴτε αὗται γίνονται εἰς ἰδιωτικὸν χώ-

ρον κλειστόν ἢ ἀσκεπῆ ἀλλὰ περιτοιχισμένον (θέατρον, καφενεῖον, γήπεδον κλπ.).

β) Εἰς δημοσίας ἐν κλειστῷ χώρῳ ἢ ἀσκεπεῖ ἀλλὰ περιτοιχισμένῳ, ὅποτε ἐφορμάζεται τὸ κατασταλατικὸν σύστημα, δηλ. ἡ ἀστυνομία δὲν δύναται μὲν ν' ἀπαγορεύσῃ τὰς συναθροίσεις ταύτας, ἀλλὰ δικαιούται νὰ παρίσταται καὶ νὰ ἐπεμβαίῃ ὡσάκις ἐκδηλωθοῦν ταραχαὶ καὶ

γ) Εἰς δημοσίας ἐν ὑπαίθρῳ, ὅποτε ἐφαρμόζεται τὸ προληπτικὸν σύστημα, δηλ. ἡ ἀστυνομία δύναται ἐκ τῶν προτέρων ν' ἀπαγορεύσῃ ταύτας ἂν ἐπικεῖται κίνδυνος διασαλεύσεως τῆς δημοσίας τάξεως.

β) Οἱ Ἕλληνες ἔχουσι τὸ δικαίωμα (ἄρα ὄχι οἱ ἀλλοδαποί, ἐπιτρεπομένων δι' αὐτοὺς περιορισμῶν) τοῦ συνεταιρίζεσθαι τηροῦντες τοὺς νόμους τοῦ κράτους, οἵτινες ὅμως οὐδέποτε δύνανται νὰ ὑπαγάγῃσι τὸ δικαίωμα τοῦτο εἰς προηγουμένην τῆς κυβερνήσεως ἀδειαν. Συνεταιρισμὸς δὲν δύναται νὰ διαλυθῇ ἕνεκα παραβάσεως τῶν νόμων εἰμὴ διὰ δικαστικῆς ἀποφάσεως. Τὸ δικαίωμα τοῦ συνεταιρίζεσθαι εἰς τοὺς δημοσίους ὑπαλλήλους καὶ ὑπαλλήλους νομικῶν προσώπων καὶ ὀργανισμῶν δημοσίου δικαίου δύναται διὰ νόμου νὰ ὑποβληθῇ εἰς ὠρισμένους περιορισμούς.

Ἡ ἀπεργία εἰς τοὺς δημοσίους ὑπαλλήλους καὶ εἰς τοὺς ὑπαλλήλους προσώπων καὶ ὀργανισμῶν δημοσίου δικαίου ἀπαγορεύεται (ἄρθρ. 11).

Τὸ δικαίωμα συνεπῶς τοῦ συνεταιρίζεσθαι διὰ πολιτικούς σκοποὺς ἢ ἄλλους πάντως μὴ κερδοσκοπικούς ἀνήκει μόνον εἰς Ἕλληνας. Αἱ ἀστικοὶ καὶ ἐμπορικαὶ ἐταιρεῖαι διέπονται ὑπὸ τοῦ Α.Κ. καὶ δὲν περιλαμβάνονται εἰς τὸ ἄρθρ. 11. Ἐκτὸς τῶν ἠθελημένων συνεταιρισμῶν δύνανται νὰ συσταθοῦν καὶ ἀναγκαστικοί. Κατὰ τὸ ἄρθρ. 109 οἱ συνεταιρισμοί, γεωργικοὶ καὶ ἀστικοί, τελοῦσιν ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ κράτους, μεριμνῶντος συστηματικῶς ὑπὲρ τῆς ἀναπτύξεως αὐτῶν. Ἑρμηνευτικὴ δῆλωσις τοῦ ἁρθροῦ τούτου καθορίζει ὅτι «ἡ κατὰ νόμον σύστασις ἀναγκαστικοῦ συνεταιρισμοῦ δὲν ἀντιβαίνει, ὡς τοιαύτη, εἰς τὸ Σύνταγμα». Οὕτω λήγει πᾶσα ἐπ' αὐτοῦ ἀμφισβήτησις.

Κατὰ τὸ ἄρθρ. 11 γίνεται διάκρισις μεταξὺ δικαιώματος συνεταιρισμοῦ καὶ δικαιώματος ἀπεργίας. Τὸ πρῶτον ἀνήκει εἰς ὅλους τοὺς Ἕλληνας πολίτας· εἰδικῶς διὰ τοὺς δημοσίους ὑπαλλήλους, οἵτινες δύνανται νὰ συνεταιρισθῶσιν διὰ τὰς οἰκονομικὰς αὐτῶν ἐπιδιώξεις ἔναντι τοῦ κράτους, τὸ Σύνταγμα προβλέπει τὴν δυνατότητα τῆς θεσπίσεως, διὰ νόμου, ὠρισμένων περιορισμῶν. Τὸ δεύ-

τερον ρητῶς ἀπαγορεύεται εἰς τοὺς δημοσίους ὑπαλλήλους, καθόσον ἡ φύσις τῆς σχέσεως τούτων πρὸς τὸ Κράτος ἐπιβάλλει τὴν ἀπαγόρευσιν τοῦ δικαιώματος τῆς ἀπεργίας.

Συνεπῶς, πλὴν τῆς ἐξαιρέσεως ταύτης, πᾶσα ἄλλη διάταξις ἀπαγορεύουσα τὴν ἀπεργίαν εἶναι ἀντισυνταγματική.

η) *Προστασία τῆς ἰδιοκτησίας καὶ ἐλευθερία τῆς οικονομικῆς κινήσεως.* Οὐδεὶς στερεῖται τῆς ἰδιοκτησίας αὐτοῦ, εἰμὴ διὰ δημοσίαν ὠφέλειαν προσηκόντως ἀποδεδειγμένην, ὅτε καὶ ὅπως ὁ νόμος διατάσσει, πάντοτε δὲ προηγουμένης πλήρους ἀποζημιώσεως. Ἡ ἀποζημιώσις ὀρίζεται πάντοτε ὑπὸ τῶν τακτικῶν δικαστηρίων. Ἐν ἐπείγουσῃ δὲ περιπτώσει δύναται καὶ προσωρινῶς νὰ ὀρισθῇ δικαστικῶς μετ' ἀκρόασιν ἢ πρόσκλησιν τοῦ δικαιοῦχου, ὅστις δύναται νὰ ὑποχρεωθῇ κατὰ τὴν κρίσιν τοῦ δικαστοῦ εἰς παροχὴν ἀναλόγου ἔγγυθσεως, καθ' ὃ τρόπον ὀρίσει ὁ νόμος. Πρὸ τῆς κατοβολῆς τῆς ὀριστικῆς προσωρινῶς ὀρισθείσης ἀποζημιώσεως διατηροῦνται ἀκέραια πάντα τὰ δικαιώματα τοῦ ἰδιοκτῆτου, μὴ ἐπιτρεπομένης τῆς καταλήψεως (ἄρθρ. 17).

Ἐν τῷ ὄρφῃ ἰδιοκτησία νοεῖται καὶ ἡ κινήτῃ καὶ συνεπῶς πάντα τὰ ἐπὶ ἀκινήτων καὶ κινήτων ἐμπράγματα δικαιώματα. Τὰ ἐνοχικὰ δικαιώματα δὲν προστατεύονται ἀπὸ τὸ Σύνταγμα.

Ἡ ἰδιοκτησία, ἀπὸ δικαίωμα ἰερὸν, ἀπαρῆραστον καὶ ἀπράγραπτον, εἰς τὴν σύγχρονον ἐποχὴν μετεβλήθη εἰς κοινωνικὴν λειτουργίαν.

Ὁ συνταγματικὸς νομοθέτης προστατεύει τὴν μετάθεσιν εἰς ἄλλον τοῦ δικαιώματος τῆς ἰδιοκτησίας, οὐχὶ ὅμως καὶ τὸ περιεχόμενον αὐτοῦ, τὴν ἔκτασιν τοῦ ὁποῦ καθορίζει ἐκάστοτε ὁ κοινὸς νομοθέτης.

Τὸ ἴδιον ἄρθρον ἀναφέρει ὅτι εἰδικοί νόμοι κανονίζουσι τὰ τῆς ἰδιοκτησίας καὶ διαθέσεως τῶν μεταλλείων, ὄρυχείων, ἀρχαιολογικῶν θησαυρῶν, ἱαματικῶν, ρεόντων καὶ ὑπογείων ὕδατων. Ἐπίσης διὰ νόμου ρυθμίζονται τὰ τῆς ἰδιοκτησίας καὶ ἰχθυοτροφικῆς ἐκμεταλλεύσεως καὶ διαχειρίσεως τῶν λιμνοθαλασσῶν καὶ μεγάλων λιμνῶν. Τέλος εἰδικοί νόμοι ρυθμίζουσι τὰ τῶν ἐπιτάξεων διὰ τὰς ἀνάγκας τῶν ἐνόπλων δυνάμεων εἰς περίπτωσιν πολέμου ἢ ἐπιστρατεύσεως, ἢ πρὸς θεραπείαν ἀμέσου κοινωνικῆς ἀνάγκης δυναμένης νὰ θέσῃ εἰς κίνδυνον τὴν δημοσίαν τάξιν ἢ ὑγίαν. Οὕτω προσβολὴ τοῦ δικαιώματος τούτου προκύπτει ἐκ τῆς ἐπιτάξεως κινήτων, ἀκινήτων ἢ καὶ ὑπηρεσιῶν.

Κατὰ τὸ Σύνταγμα, ἵνα στερηθῇ τις τοῦ δικαιώματος τῆς ἰδιοκτησίας πρέπει: α) νὰ πρόκειται περὶ δημοσίας ὠφελείας. Ἡ ἔννοια αὕτη εἶναι ρευστὴ καὶ προσδιορίζεται ἐκάστοτε ἐκ τῆς ἀποστολῆς

του κράτους πρὸς ἐκπλήρωσιν τοῦ σκοποῦ αὐτοῦ, β) νὰ ὀρίξη ὁ νόμος τὴν ὑπαρξίν καὶ τὴν ἀπόδειξιν τῆς ἐθνικῆς ὠφελείας, γ) πρὸ τῆς καταλήψεως νὰ χορηγηθῇ ἀποζημίωσις εἰς τὸν δικαιούχον καὶ δ) ἡ ἀποζημίωσις νὰ ὀρισθῇ ὑπὸ τῶν τακτικῶν δικαστηρίων.

Ἡ συνταγματικὴ αὕτη προστασία τῆς ἰδιοκτησίας καθίστα διὰ λόγους οἰκονομικοὺς ἀνέφικτον τὴν ἀποκατάστασιν τῶν ἀκτημόνων, διὰ τοῦτο εἰς τὰς μεταβατικὰς διατάξεις αὐτοῦ περιελήφθη τὸ ἀρθρ. 104, τὸ ὁποῖον ἐπιτρέπει τὴν ἀπαλλοτριώσιν μεγάλων ἐκτάσεων γαιῶν πρὸς ἀποκατάστασιν τῶν ἀκτημόνων καλλιεργητῶν καὶ τῶν ἀκτημόνων μικρῶν κτηνοτρόφων, ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὸ Ν.Δ. ὑπ' ἀριθ. 2185/1952.

Κατὰ παρέκκλισιν τοῦ ἀρθρ. 17 τοῦ Συντάγματος χωρεῖ ἀναγκαστικὴ ἀπαλλοτριώσις : α) διὰ τὰ πέραν τῶν πεντακοσίων αὐτοκαλλιεργουμένων στρεμμάτων ἢ διακοσίων πενήκοντα μὴ αὐτοκαλλιεργουμένων καὶ τὰ ὁποῖα ἀνήκουν εἰς φυσικὰ ἢ νομικὰ πρόσωπα ἰδιωτικοῦ δικαίου ἀσκεπῶν ἐκτάσεων δι' ἕκαστον ἰδιοκτήτην ἢ συνιδιοκτήτην · β) διὰ τὰς ἐκτάσεις πάσης φύσεως ἀνηκούσας εἰς πρόσωπα δημοσίου δικαίου, πλὴν ἐκείνων αἱ ὁποῖαι ἀνήκουν εἰς εὐαγῆ ἰδρύματα προσηκόντως ἀποδεδειγμένου τοῦ χαρακτήρος αὐτῶν · γ) διὰ κτηνοτροφικὰς ἐκτάσεις πέραν τῶν χιλίων στρεμμάτων ἢ ἐφόσον ὁ ἰδιοκτήτης εἶναι κτηνοτρόφος διὰ τὰς ἐκτάσεις πέραν τῶν ἀναγκῶν αὐτοῦ κατὰ τὰ ἔτη πρὸ τοῦ 1940.

Ἡ ἀποζημίωσις ὀρίζεται εἰς μεταλλικὰς δραχμὰς διὰ τῆς δικαστικῆς ὁδοῦ, οὐδέποτε μικροτέρα τοῦ ἐνὸς τρίτου τῆς ἀξίας τοῦ ἀπαλλοτριουμένου κτήματος κατὰ τὸν χρόνον τῆς καταλήψεως. Διὰ νόμου ἐκδιδομένου ρυθμίζονται τὰ τῆς ἐκκλησιαστικῆς περιουσίας. Τέλος ἐπιτρέπεται κατὰ παρέκκλισιν τοῦ ἀρθρ. 17 τοῦ Συντάγματος ἡ νομοθετικὴ ρύθμισις ἀγροληψιῶν, ἐδαφονομικῶν βαρῶν καὶ γενικῶς ἰδιορρυθμῶν ἐμπραγμάτων σχέσεων.

Οὕτω βάσει τῶν ἀνωτέρω διὰ τὴν ἀπαλλοτριώσιν δὲν ἀπαιτοῦνται : α) ἀπόδειξις δημοσίας ὠφελείας, β) πλήρης ἀποζημίωσις καὶ γ) προκαταβολὴ τῆς ἀποζημιώσεως ταύτης.

Τὸ Ν.Δ. ὑπ' ἀριθ. 2185/1952 περιώρισεν εἰς τὸ ἔν τρίτον τῆς ἀξίας τοῦ κτήματος τὴν ἀποζημίωσιν εἰς ὁμόλογα πρὸς τόκον 6% ἐξοφλητέα εἰς εἴκοσιν ἔτη. Ὡς πρὸς τὰ κτήματα τῆς ἐκκλησιαστικῆς περιουσίας ὑπεγράφη σύμβασις μεταξὺ κράτους καὶ Ἐκκλησίας, ἡ ὁποῖα ἐρρύθμισε τὸ ὅλον ζήτημα. Ἡ Ἐκκλησία παρεχώρησε τὰ 2/3 τῶν καλλιεργησίμων γαιῶν καὶ τὰ 2/3 τῶν βοσκοτόπων αὐτῆς, συνολικῆς ἀξίας περίπου 100 δισεκατομμυρίων δραχμῶν. Ἐναντι τούτων τὸ κράτος κατέβαλε δεκαπέντε δισεκατομμύρια εἰς τρεῖς ἔτησις.

Ψόσεις, τὰ δὲ ὑπόλοιπα συνεψηφίσθησαν διὰ τῆς παραχωρήσεως εἰς τὴν Ἐκκλησίαν ἀκινήτων ἀνηκόντων εἰς τὸ Κράτος.

Μεταξὺ τῶν μεταβατικῶν διατάξεων τοῦ Συντάγματος ὑπάρχουν δύο ἄρθρα τὰ ὁποῖα ἀναφέρονται εἰς τὴν προστασίαν τῆς περιουσίας.

Οὕτω τὸ ἄρθρ. 106 ἀναφέρει ὅτι δὲν ἐπιτρέπεται ἡ μεταβολὴ τοῦ περιεχομένου ἢ τῶν ἔρων τῆς διαθήκης ἢ δωρεᾶς κατὰ τὰς ὑπὲρ τοῦ δημοσίου ἢ κοινωφελούς σκοποῦ διατάξεις αὐτῆς. Ἐξαιρετικῶς ἐπιτρέπεται διὰ νόμου ἢ διάθεσις τοῦ διατιθεμένου ἢ δωρουμένου πρὸς ἄλλον παρεμφερῆ σκοπὸν, ὅταν ἡ θέλησις τοῦ δωρητοῦ ἢ διαθέτου ἀποβαίῃ ἀπολύτως ἀπραγματοποίητος. Οὕτω κατοχυροῦται ἡ θέλησις τοῦ διαθέτου.

Ἐπίσης τὸ ἄρθρ. 112 διὰ τὴν βοήθησιν εἰς τὴν μετὰ τὸν πόλεμον ἀνασυγκρότησιν τῆς χώρας, ἀναφέρει ὅτι διὰ νόμου ἐφ' ἅπασι ἐκδιδομένου θέλει ρυθμισθῆ ἡ προστασία τῶν ἐκ τῆς ἀλλοδαπῆς εἰσαγομένων πρὸς τοποθέτησιν εἰς τὴν χώραν κεφαλαίων. Ὅντως τοιοῦτος προστατευτικὸς νόμος ἐψηφίσθη τὸν Μάϊον τοῦ 1953.

β) *Τὸ δικαίωμα τοῦ ἀναφέρεσθαι.* Τὸ ἄρθρ. 9 λέγει ὅτι ἕκαστος ἢ καὶ πολλοὶ ὁμοῦ ἔχουσι τὸ δικαίωμα, τηροῦντες τοὺς νόμους τοῦ κράτους, ν' ἀναφέρωνται ἐγγράφως πρὸς τὰς ἀρχάς, ὑποχρεωμένους εἰς ταχεῖαν ἐνέργειαν καὶ ἔγγραφον ἀπάντησιν πρὸς τὸν ἀναφερόμενον κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ νόμου. Μόνον μετὰ τὴν τελικὴν ἀπόφασιν τῆς πρὸς ἡν ἡ ἀναφορὰ ἀρχῆς καὶ τῆ ἀδεία αὐτῆς ἐπιτρέπεται ἡ ζήτησις εὐθυνῶν παρὰ τοῦ ὑποβαλόντος τὴν ἀναφορὰν διὰ παραβάσεις ἐν αὐτῇ ὑπαρχούσας.

Ἐρμηνευτικῶς δηλοῦται ὅτι ἀναφορὰ νοεῖται ἡ προσφυγὴ πρὸς ἀρμοδίαν ἀρχὴν, οὐχὶ δὲ ἡ αἴτησις πληροφοριῶν, διὰ τὴν παροχὴν τῶν ὁποίων πάντως εἶναι ἠθικῶς ὑπεύθυνος ἕκαστη ἀρχή.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω προκύπτει τὸ δικαίωμα τοῦ ἀναφέρεσθαι πρὸς τὰς ἀρχάς κοσμίως καὶ ἀξιοπρεπῶς καὶ ἡ ὑποχρέωσις τῶν ἀρχῶν πρὸς ταχεῖαν ἐνέργειαν καὶ ἀπάντησιν.

Εἰς τὰ μεταπολεμικὰ συντάγματα, πλὴν τῶν ἀνωτέρω ἀτομικῶν ἐλευθεριῶν, αἱ ὁποῖαι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἔλκουν τὴν καταγωγὴν τῶν ἀπὸ τῆν Διακήρυξιν τῶν Δικαιωμάτων τοῦ Ἀνθρώπου καὶ τοῦ Πολίτου τοῦ 1789, κατὰ τὴν ἐπαναστατικὴν ἐν Γαλλίᾳ περίοδον, ἀναγνωρίζουν καὶ νέαν κατηγορίαν δικαιωμάτων καλουμένων «κοινωνικὰ δικαιώματα». Οὕτω τὸ Γαλλικὸν Σύνταγμα τοῦ 1946 ἀναγνωρίζει ἐπὶ πλέον τὴν ἰσότητά τῶν φύλων, τὸ δικαίωμα εἰς τὴν ἐργασίαν, τὴν προστασίαν τῆς οἰκογενείας, τῆς μητρότητος, τοῦ γῆρατος, κτλ. Ἴδιαιτέρα προσοχὴ εἰς τὴν κατηγορίαν τῶν κοινωνι-

κῶν δικαιωμάτων παρατηρεῖται εἰς τὸ συντάγματα τῶν λαϊκῶν δημοκρατιῶν, π.χ. τὸ νέον Σύνταγμα τῆς Γιουγκοσλαβίας τῆς 12 Ἰανουαρίου 1953 περιλαμβάνει σειράν ἄρθρων σχετικῶς μὲ τὰ κοινωνικὰ δικαιώματα. Ἐπίσης τὸ νέον Γαλλικὸν Σύνταγμα εἰς τὸ προοίμιον ἀναφέρει πλεῖστα ἐξ αὐτῶν.

2.

ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΙ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΕΥΜΑΤΟΣ

1. Αἱ τρεῖς λειτουργίαι. — Ἡ δρᾶσις τῆς Πολιτείας ἐκδηλοῦται κατὰ τρεῖς κατευθύνσεις : νομοθεσία (θέσις κανόνων δικαίου), διοικήσις, ἀπονομή τῆς δικαιοσύνης. Τρεῖς ἄρα εἶναι αἱ λειτουργίαι τῆς Πολιτείας (οὐσιαστικὴ διάκρισις, ἀπὸ ἀπόψεως δηλαδὴ περιεχομένου τῆς δράσεως). Ἡ ἀρχὴ τῆς διακρίσεως τῶν ἐξουσιῶν ἢ ὀρθότερον, διότι ἡ πολιτικὴ ἐξουσία εἶναι ἐνιαία, ἡ ἀρχὴ τῆς διακρίσεως τῶν λειτουργιῶν τῆς πολιτείας, ἰσχύουσα κατὰ τὸ ἑλληνικὸν Σύνταγμα, ὡς ἀνωτέρω, συνίσταται εἰς τὸ δι' ἑκάστην ἐκ τῶν ἄνω λειτουργιῶν προβλέπεται (ἰδιαίτερον ὄργανον ἀνεξάρτητον ἑτέρου ἐν τῇ ἀσκήσει τῆς εἰς αὐτὸ ἀνατεθειμένης λειτουργίας (τυπικὴ διάκρισις) καὶ τὸ ὅποιον δι' ἰδίας πράξεως ἐξωτερικεύει τὴν βούλησιν τῆς πολιτείας.

Κατὰ ταῦτα τρεῖς εἶναι αἱ λειτουργίαι τῆς πολιτείας, ἡ ἰσορροπία τῶν ὁποίων διασφαλίζει τὴν ἐλευθερίαν τοῦ πολίτου, συμφῶνως πρὸς τὸ ἀξίωμα « ἡ ἐξουσία περιορίζει τὴν ἐξουσίαν ».

α) Ἡ νομοθετικὴ λειτουργία, ἡ ἔχουσα ὡς περιεχόμενον τὴν θέσιν, μεταβολὴν ἢ κατάργησιν κανόνων δικαίου συνήθως γενικῶν καὶ ἀφρημένων.

β) Ἡ διοικητικὴ λειτουργία, ἡ ἔχουσα ὡς περιεχόμενον τὴν ἐφαρμογὴν τῶν νόμων, συνήθως δι' εἰδικῶν καὶ συγκεκριμένων πράξεων, τὴν ἐν γένει ἐκτέλεσιν τῆς βουλῆσεως τοῦ Κράτους καὶ τὴν ἄσκησιν τῆς « Κυβερνήσεως » ἐντὸς τῶν ὁρίων τῶν νόμων (ἐκτελεστικὴ ἐξουσία).

γ) Ἡ δικαστικὴ ἐξουσία, ἡ ἔχουσα ὡς περιεχόμενον τὴν ἀπονομὴν τῆς δικαιοσύνης, δηλ. ἀφ' ἑνὸς τὴν λύσιν τῶν δικαστικῶν διαφορῶν οἰσδῆποτε φύσεως καὶ ἀφ' ἑτέρου τὴν ἄσκησιν τῆς ποινικῆς ἐξουσίας τῆς πολιτείας.

Πᾶσα ἡ κατὰ ταῦτα ἐκδήλωσις τῆς Πολιτείας κατατάσσεται, ἀπὸ ἀπόψεως περιεχομένου οὐσίας, εἰς μίαν ἐκ τῶν ὡς ἄνω τριῶν λειτουργιῶν. Κατατάσσεται ὁμοῦς συγχρόνως ἀπὸ ἀπόψεως ὄργανου ἐκ

τοῦ ὁποίου ἐκπορεύεται, ὡς ἰσοδυναμεῖ πρὸς τὸν τύπον δι' οὗ περιβάλλεται ἡ σχετικὴ πράξις. Τὸ φυσικὸν θὰ ἦτο πᾶσα πράξις τῆς πολιτείας ἀνήκουσα κατὰ περιεχόμενον εἰς ὠρισμένην λειτουργίαν νὰ ἐκπορεύεται ἀναγκαστικῶς καὶ ἀπὸ ὄργανον προβλεπόμενον διὰ τὴν λειτουργίαν αὐτὴν καὶ τὰνάπαλιν. Τοῦτο θὰ ἐπέφερον ἐν τούτοις πολλὰς δυσκολίας εἰς τὴν ζωὴν καὶ τὸν μηχανισμόν τῆς πολιτείας, δι' ὃ καὶ ἡ κατανομὴ δὲν εἶναι ἀπόλυτος, ἴδια ὅσον ἀφορᾷ τὰ δρια μεταξὺ νομοθετικῆς καὶ ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας.

Ἐκ τούτου προκύπτει ἡ διασταύρωσις τῶν διαφόρων λειτουργιών. Οὕτω πράξεις κατ' οὐσίαν διοικητικοῦ περιεχομένου ἀνήκουν εἰς τὴν ἀρμοδιότητα τῆς νομοθετικῆς λειτουργίας καὶ ἀντιστρόφως, π.χ. ὁ προϋπολογισμὸς κ.τ.λ.

2. Διάκρισις τῶν νόμων.— Οὐσιαστικῶς νόμος καὶ τυπικὸς νόμος: Οὐσιαστικὸς νόμος εἶναι ἡ ἐκδήλωσις τῆς βουλῆσεως τῆς πολιτείας, νομοθετικοῦ περιεχομένου (θεοὶς κανὼνας δικαίου), ὅφ' οἰανδήποτε ἐξωτερικὴν μορφήν (νόμου ἢ διατάγματος) καὶ ἀνεξαρτήτως τοῦ ἐκφράζοντος τὴν βούλησιν ταύτην ὄργανου (τόπου).

Τυπικὸς νόμος εἶναι ἡ ἐκδήλωσις τῆς βουλῆσεως τῆς Πολιτείας, γενομένη ὑπὸ τῶν κυρίως νομοθετικῶν ὀργάνων (Βουλῆς - Βασιλέως) καὶ ἀνεξαρτήτως τοῦ περιεχομένου αὐτῆς (νομοθετικοῦ ἢ διοικητικοῦ).

Ἡ κρατοῦσα γνώμη ἀποδέχεται ὅτι στοιχεῖα τοῦ οὐσιαστικοῦ νόμου εἶναι ἡ προσταγὴ τῆς Πολιτείας καὶ ὁ κανὼν δικαίου, ἅτινα δέον νὰ συνυπάρχουν.

Πρακτικαὶ συνέπειαι τῆς διακρίσεως τῶν νόμων εἰς οὐσιαστικούς καὶ τυπικούς εἶναι: α) ὡς πρὸς τὸν τρόπον τῆς καταργήσεως ἢ τροποποιήσεως αὐτῶν, συντελουμένης δι' ἑτέρας πράξεως τοῦ αὐτοῦ τύπου, β) ὡς πρὸς τὸ εἰδικὸν μέσον τῆς ἀναιρέσεως τοῦ ὁποῖον χωρεῖ ἐπὶ ἐσφαλμένης ἐφαρμογῆς ἢ ψευδοῦς ἐρμηνείας οὐσιαστικοῦ νόμου καὶ οὐχὶ τυπικοῦ καὶ γ) ὡς πρὸς τὴν ἀκυρωτικὴν διαδικασίαν ἐνώπιον τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας, ἥτις δύναται νὰ τεθῆ εἰς ἐφαρμογὴν μόνον κατὰ πράξεων τῶν διοικητικῶν ἀρχῶν ὑπὸ τὴν τυπικὴν ἔννοιαν αὐτῶν καὶ οὐχὶ ὡς πρὸς τὸ περιεχόμενον αὐτῶν.

3. Ἐλεγχος τῆς συνταγματικότητος τῶν νόμων καὶ τῶν διαταγμάτων.— Ἡ ἐπιταγὴ οἰαδήποτε λειτουργίας τῆς Πολιτείας διὰ νὰ εἶναι ὑποχρεωτικὴ πρέπει νὰ εἶναι νόμιμος κατ' οὐσίαν καὶ κατὰ τύπους.

Ὁ ἔλεγχος τῆς συνταγματικότητος τῶν νόμων καθὼς καὶ τῶν διαταγμάτων ἀνήκει εἰς τὴν δικαστικὴν ἐξουσίαν, ἡ ὁποία πρὸ πάσης ἐφαρμογῆς ἐνὸς κανόνος ἔχει ὑποχρέωσιν νὰ ἐρευνήσῃ τὴν νομιμότητα αὐτοῦ. Οὕτω εἰς περιπτώσιν κατὰ τὴν ὁποῖαν ὁ νόμος

κριθῆ ὑπὸ τῶν δικαστηρίων τύποις ἢ οὐσίᾳ ἀντίθετος πρὸς τὰς διατάξεις τοῦ Συντάγματος, ταῦτα ὑποχρεοῦνται ν' ἀρνηθοῦν τὴν ἐφαρμογὴν αὐτοῦ εἰς τὴν ἀχθεΐσαν ἐνώπιόν των ὑπόθεσιν. Οὕτω κατοχυροῦνται ἡ νομιμότης.

Ἡ ἀνωτέρω ἐνέργεια τῆς δικαστικῆς λειτουργίας οὐδόλως ἀποτελεῖ ἐπέμβασιν εἰς τὴν ἀρμοδιότητα τῆς νομοθετικῆς, διότι ἡ δικαστικὴ δὲν ἀκυροῖ τὸν νόμον, ἀπλῶς ἀρνεῖται τὴν ἐφαρμογὴν του εἰς συγκεκριμένας περιπτώσεις, ἐνῶ ἄλλο δικαστήριον δύναται νὰ κρίνῃ διαφορετικὰ. Τὴν τυχόν ἀντίθεσιν μεταξὺ δικαστικῶν ἀποφάσεων αἰρεῖ τὸ ἀνώτατον δικαστήριον, ὁ Ἄρειος Πάγος. Ὅποτε εἰς περιπτώσιν κηρύξεως ὑπὸ τοῦ Ἄρειου Πάγου ὡς ἀντισυνταγματικὸς ἐνὸς νόμου, τότε ἡ ὀρθὴ λειτουργία τοῦ πολιτεύματος ἐπιβάλλει εἰς τὸν νομοθέτην τὴν ὑποχρέωσιν νὰ μεταβάλλῃ αὐτὸν ἐν ὄλῳ ἢ ἐν μέρει, ὥστε νὰ προσαρμόσῃ τοῦτον πρὸς τὸ Σύνταγμα. Τὸ αὐτὸ ἰσχύει καὶ διὰ τὰ διατάγματα τὰ αὐτοτελεῆ ἢ τὰ μὴ αὐτοτελεῆ, τὰ ὁποῖα στηρίζονται εἰς νόμους ἀντισυνταγματικούς.

Α. Νομοθετικὴ λειτουργία.

Περιεχόμενον τῆς νομοθετικῆς λειτουργίας εἶναι ἡ θέσις κανόνων δικαίου κατ' ἀρχὴν γενικῶν καὶ ἀφηρημένων, ἐπίσης ἡ κατάργησις αὐτῶν ὡς καὶ ἡ τροποποίησις των.

Ἀρμόδια πρὸς τοῦτο ὄργανα τῆς πολιτείας εἶναι ὁ Βασιλεὺς καὶ ἡ Βουλὴ. «Ἡ νομοθετικὴ ἐξουσία ἐνεργεῖται ὑπὸ τοῦ Βασιλέως καὶ τῆς Βουλῆς» (ἄρθρ. 22).

Ἡ διαδικασία τῆς ψηφίσεως τῶν νόμων ὀρίζεται λεπτομερῶς ἐν τῷ Συντάγματι καὶ τῷ κανονισμῷ τῆς Βουλῆς. Ἡ νομοθετικὴ αὕτη διαδικασία διὰ τὴν κατάρτισιν τῶν νόμων ἀκολουθεῖ πέντε στάδια, τὴν πρότασιν, τὴν ψήφισιν, τὴν κύρωσιν, τὴν ἐκδοσιν καὶ τὴν δημοσίευσιν.

α) Ἡ πρότασις νόμου. «Τὸ δικαίωμα τῆς προτάσεως τῶν νόμων ἀνήκει εἰς τὴν Βουλὴν καὶ τὸν Βασιλέα, ὅστις ἐνασκεῖ τοῦτο διὰ τῶν ὑπουργῶν» (ἄρθρ. 23).

Πᾶσα πρότασις νόμου εἰσάγεται εἰς τὴν Βουλὴν καὶ συνοδεύεται ὑποχρεωτικῶς ὑπὸ ἠτιολογημένης ἐκθέσεως καὶ παραπέμπεται εἰς τὴν ἀρμοδιαν κοινοβουλευτικῆς Ἐπιτροπῆς πρὸς συζήτησιν. Ἡ ἐπιτροπὴ ὑποβάλλει τὴν ἐκθεσιν αὐτῆς ἢ, παρελθούσης τῆς ταχθείσης πρὸς τοῦτο προθεσμίας, ἡ πρότασις νόμου εἰσάγεται πρὸς συζήτησιν εἰς τὴν Βουλὴν μετὰ προφορικὴν εἰσήγησιν τοῦ ἀρμοδίου ὑπουργοῦ ἢ τοῦ εἰσηγητοῦ τῆς κοινοβουλευτικῆς ἐπιτροπῆς.

Προτάσεις νόμων σκοποῦσαι τὴν τροποποίησιν τῶν περὶ ἀπονομῆς συντάξεων νόμων, ἢ τὴν ἀπονομὴν συντάξεως ἢ τὴν ἀναγνώρισιν ὑπηρεσίας παρεχούσης δικαίωμα συντάξεως, ὑποβάλλονται μόνον ὑπὸ τοῦ Ὑπουργοῦ τῶν Οἰκονομικῶν μετὰ γνωμοδότησιν τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου. Προκειμένου δὲ περὶ συντάξεων αἱ ὁποῖαι βαρύνουσι τὸν προϋπολογισμὸν νομικῶν προσώπων δημοσίου δικαίου, αἱ προτάσεις τῶν σχετικῶν νόμων ὑπογράφονται ὑπὸ τοῦ Ὑπουργοῦ τῶν Οἰκονομικῶν καὶ τοῦ ἀρμοδίου ὑπουργοῦ τοῦ ἀσκοῦντος τὴν ἐποπτεῖαν ἐπὶ τῶν προσώπων δημοσίου δικαίου. Διατάξεις περὶ συντάξεων δὲν ἐπιτρέπεται νὰ περιληφθοῦν εἰς νόμους, οἱ ὁποῖοι σκοποῦν τὴν ρύθμισιν ἄλλων θεμάτων μὴ συνταξιοδοτικῶν.

Κάθε πρότασις συνεπαγομένη ἐπιβάρυνσιν τοῦ Προϋπολογισμοῦ, ἐφόσον μὲν ὑποβάλλεται ὑπὸ τῶν Ὑπουργῶν δὲν εἰσάγεται πρὸς συζήτησιν ἐὰν δὲν συνοδεύεται ὑπὸ ἐκθέσεως τῆς Γενικῆς Διευθύνσεως Δημοσίου Λογιστικοῦ, καθοριζούσης τὴν δαπάνην ἢ ἐλάττωσιν, ἐφόσον δὲ ὑποβάλλεται ὑπὸ τῆς Βουλῆς πρὸ πάσης συζητήσεως διαβιβάζεται εἰς τὸ Γενικὸν Λογιστήριον ὑποχρεούμενον νὰ ὑποβάλλῃ ἐντὸς δέκα πέντε ἡμερῶν τὴν σχετικὴν ἔκθεσιν. Παρερχομένης ἀπράκτου τῆς προθεσμίας ταύτης, ἡ πρότασις εἰσάγεται τότε καὶ ἄνευ ἐκθέσεως. Τὰ αὐτὰ ἰσχύουσι καὶ εἰς περίπτωσιν ὑποβολῆς τροπολογίας τινός, ἀλλὰ ἡ προθεσμία περιορίζεται εἰς τρεῖς ἡμέρας.

Κάθε πρότασις νόμου συνεπαγομένη δαπάνην ἢ ἐλάττωσιν τῶν ἐσόδων τοῦ προϋπολογισμοῦ πρέπει νὰ συνοδεύεται ἀπὸ ἔκθεσιν περὶ τῆς καλύψεως τῆς, ὑπογεγραμμένην ὑπὸ τοῦ ἀρμοδίου Ὑπουργοῦ καὶ τοῦ Ὑπουργοῦ τῶν Οἰκονομικῶν.

Κάθε πρότασις νόμου ἢ ὁποῖα ἐπιβαρύνει τὸν προϋπολογισμὸν νομικῶν προσώπων δημοσίου δικαίου, πρέπει νὰ προσυπογράφεται ὑπὸ τοῦ ἀρμοδίου Ὑπουργοῦ καὶ τοῦ Ὑπουργοῦ τῶν Οἰκονομικῶν.

Κάθε πρότασις ἀποβλέπουσα εἰς τὴν τροποποίησιν διατάξεως προηγουμένου νόμου διὰ νὰ εἰσαχθῇ πρὸς συζήτησιν πρέπει εἰς τὴν αἰτιολογικὴν ἔκθεσιν νὰ καταχωρίζεται ὁλόκληρον τὸ κείμενον τῆς ὑπὸ τροποποίησιν διατάξεως (Ἄρθρ. 57).

Τέλος πρότασις νόμου ἀποκρουσθεῖσα ὑπὸ ἑνὸς ἐκ τῶν δύο νομοθετικῶν παραγόντων δὲν δύναται νὰ εἰσαχθῇ ἐκ νέου εἰς τὴν αὐτὴν βουλευτικὴν σύνοδον (Ἄρθρ. 25).

β) Ἡ ψήφισις νόμου. Διὰ νὰ γίνῃ δεκτὴ πρότασις νόμου πρέπει νὰ συζητηθῇ καὶ νὰ ψηφισθῇ ὑπὸ τῆς Βουλῆς δις καὶ εἰς δύο διαφόρους συνεδριάσεις, αἱ ὁποῖαι ν' ἀπέχουν ἀλλήλων δύο τοῦλάχιστον ἡμέρας. Κατὰ τὴν πρώτην συζήτησιν συζητεῖται καὶ ψηφίζεται κατ' ἀρχὴν καὶ κατ' ἄρθρον, εἰς δὲ τὴν δευτέραν κατ' ἄρ-

θρον και σύνολον. Ἐάν κατα τήν δευτέραν συζήτησιν ἐγένοντο τροπολογίαι ἢ προσθήκαι, ἢ ψήφισις τοῦ συνόλου ἀνοβάλλεται ἐπί 24ωρον ἀπό τῆς διανομῆς εἰς τοὺς βουλευτάς τῆς τροποποιήσεως. Ἐπιτρέπεται ἐξαιρετικῶς ἢ εἰς μίαν καὶ μόνον κατ' ἀρχὴν καὶ κατ' ἄρθρον συζήτησιν ψήφισις ὑπὸ τῆς Βουλῆς, ἐάν ἐζητήθῃ τοῦτο ἀπὸ τὸν ὑποβαλόντα τὴν πρότασιν πρὸ τῆς παραπομπῆς ταύτης εἰς τὴν ἀρμοδίαν κοινοβουλευτικὴν Ἐπιτροπὴν καὶ ἐφόσον ἢ Ἐπιτροπὴ αὕτη ἐδέχθῃ τὴν αἴτησιν ταύτην. Ἐπὶ πλέον δέ, ἐφόσον ἀπὸ τῆς ὑποβολῆς τῆς προτάσεως μέχρι τοῦ τερματισμοῦ τῆς συζητήσεως δὲν ἡγέρθῃ ἀντίρρησις ἐκ μέρους 20 τοῦλάχιστον βουλευτῶν.

Δικαστικοὶ ἢ διοικητικοὶ κώδικες, συνταχθέντες ὑπὸ εἰδικῶν ἐπιτροπῶν, ὡς καὶ κωδικοποιήσις ὑφισταμένων διατάξεων δι' ἀπλῆς ταξινομήσεως αὐτῶν, ἢ ἐπαναφορὰ ἐν ὄλῳ καταργηθέντων νόμων, πλὴν φορολογικῶν, «δύναται νὰ γίνῃ δι' ἰδιαιτέρου νόμου κυροῦντος ἐν ὄλῳ τοὺς εἰρημένους κώδικας» (ἄρθρ. 57).

Τέλος διὰ νὰ γίνῃ δεκτὴ τροπολογία ἢ προσθήκη εἰς πρότασιν νόμου πρέπει νὰ σχετίζεται αὕτη ἀμέσως πρὸς τὸ κύριον περιεχόμενον τῆς προτάσεως.

γ) Ἡ κ ὤ ρ ω σ ι ς ν ὄ μ ο υ. Μετὰ τὴν ψήφισιν ὑπὸ τῆς Βουλῆς τοῦ σχεδίου, ἵνα τοῦτο γίνῃ νόμος ἀπαιτεῖται ἡ κύρωσις, ἢ ἔκδοσις ὑπὸ τοῦ Βασιλέως καὶ ἡ δημοσίευσις αὐτῶν: «Ὁ Βασιλεὺς κυροῖ καὶ δημοσιεύει τοὺς ὑπὸ τῆς βουλῆς ψηφισθέντας νόμους. Νόμος μὴ δημοσιευθεὶς ἐντὸς δύο μηνῶν ἀπὸ τῆς λήξεως τῆς συνόδου εἶναι ἄκυρος» (ἄρθρ. 36).

Ἡ κύρωσις ὑπὸ τοῦ Βασιλέως εἶναι ἡ συγκατάθεσις τοῦ ἐτέρου ὄργανου τῆς νομοθετικῆς λειτουργίας, μὴ διαφέρουσα νομικῶς τῆς ὑπὸ τῆς βουλῆς ψηφίσεως τοῦ νόμου. Εἰς τὸν Βασιλέα παραχωρεῖται ὑπὸ τοῦ Συντάγματος θετικὸν δικαίωμα κυρώσεως καὶ συμμετοχῆς αὐτοῦ εἰς τὴν νομοθετικὴν λειτουργίαν. Δὲν πρόκειται συνεπῶς περὶ δικαιώματος ἀρνησικυρίας, ἀπολύτου ἢ σχετικοῦ. Δύναται ὁ Βασιλεὺς νὰ μὴ προβῇ εἰς τὴν κύρωσιν καὶ χωρὶς νὰ ἐκδηλώσῃ ρητὴν ἀρνήσιν, ἀπλῶς μὲ τὸ ν' ἀφήσῃ νὰ παρέλθῃ ἡ προθεσμία ἀπρακτοῦ τῶν δύο μηνῶν ἀπὸ τῆς λήξεως τῆς συνόδου. Τὸ δικαίωμα τοῦτο τοῦ Βασιλέως ἐν τῇ πράξει περιορίζεται οὐσιωδῶς διὰ τῆς λειτουργίας τοῦ κοινοβουλευτικοῦ συστήματος.

δ) Ἡ ἔ κ δ ο σ ι ς ν ὄ μ ο υ. Ἡ ἔκδοσις εἶναι ἢ διὰ τῆς ὑπογραφῆς τοῦ Βασιλέως καὶ τῆς προσυπογραφῆς τοῦ ἀρμοδίου Ὑπουργοῦ πιστοποιήσις περὶ τῆς ὑπὸ τῶν ἀρμοδίων ὀργάνων ψηφίσεως τοῦ νόμου. Ἡ ἔκδοσις εἶναι ἀναγκαία καὶ ὑποχρεωτικὴ, πλὴν ὁμῶς ρητῶς δὲν ἀναφέρεται εἰς τὸ ἑλληνικὸν Σύνταγμα καὶ εἰς τὴν πρᾶ-

ξιν συγχέεται με την κύρωση, διότι αι πράξεις αὗται συμπίπτουν χρονικῶς καὶ ἐξωτερικεύονται ἀμφότεραι ὑπὸ τοῦ ἰδίου πολιτειακοῦ ὄργανου, τοῦ Βασιλέως.

ε) Ἡ δημοσίευσίς νόμου. Ἡ δημοσίευσίς εἶναι ἡ ἐντολή πρὸς καταχώρισιν τοῦ νόμου εἰς τὴν Ἑφημερίδα τῆς Κυβερνήσεως, ἵνα πάντες γνωρίσωσι τὸ περιεχόμενον αὐτοῦ. Ὁ νόμος παρ' ἡμῖν ἀνευ δημοσίευσέως δὲν ἔχει οὐσιαστικὴν ἰσχύον. Ἡ δημοσίευσίς συντελεῖται διὰ τῆς ἰδίας πάντοτε ὑπογραφῆς, τῆς κυρώσεως ὑπὸ τοῦ Βασιλέως.

Β. Ἐκτελεστικὴ ἢ διοικητικὴ λειτουργία

Περιεχόμενον τῆς ἐκτελεστικῆς ἢ διοικητικῆς λειτουργίας εἶναι ἡ ἀσκήσις τῆς ἐν τῇ στενῇ ἐννοίᾳ διοικήσεως, ἧτοι ἡ ἐκτέλεσις καὶ ἐφαρμογὴ τῶν νόμων, καὶ ἡ κυβέρνησις, ἧτοι ἡ ἐξ ἐλευθέρως πρωτοβουλίας ἐν τῇ ἐκτελέσει ἐνός ὠρισμένου πολιτικοῦ προγράμματος ἐνέργεια τῆς ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας, ἧτις δὲν ἀφορᾷ τὴν ἐκτέλεσιν ὠρισμένων νόμων ἀλλ' ἀσκεῖται πάντοτε ἐντὸς τῶν ὁρίων τῶν νόμων.

Ἀρμόδια ὄργανα εἶναι τὰ ὄργανα τῆς Διοικήσεως με ἐπί κεφαλῆς τὸν Βασιλέα ὡς ἀρχηγὸν τῆς ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας (ἄρθ. 27) : «ἡ ἐκτελεστικὴ ἐξουσία ἀνήκει εἰς τὸν Βασιλέα, ἐνεργεῖται δὲ διὰ τῶν παρ' αὐτοῦ διοριζομένων ὑπευθύνων Ὑπουργῶν». Ὁ τύπος τῆς διὰ τῆς ἐκτελεστικῆς λειτουργίας δηλώσεως τῆς βουλήσεως τῆς Πολιτείας εἶναι ἡ διοικητικὴ πράξις, συνήθως τὸ Διάταγμα, ἐπίσης ἡ ἀπόφασις Ὑπουργοῦ, ἡ διαταγή, ἡ ἐγκύκλιος, ἡ ἀστυνομικὴ διάταξις (περιέχουσα καὶ κανόνας δικαίου), κλπ.

Κατὰ κανόνα ἡ διοικητικὴ πράξις (ὑπὸ εὐρεῖον ἐννοίαν) περιέχει ἐκδήλωσιν τῆς διοικητικῆς βουλήσεως τῆς πολιτείας, ἔχει δηλ. διοικητικὸν περιεχόμενον. Κατ' ἐξαιρέσιν, ὑπὸ τὸ ἐξωτερικὸν τοῦτο περιβλήμα τίθενται καὶ κανόνες δικαίου. Ὡς ἐκ τοῦτου διακρίνομεν τὰ Διατάγματα εἰς :

α) Κανονιστικὰ διατάγματα αὐτοτελῆ. Ἐκδίδονται ὑπὸ τοῦ Βασιλέως ὡς ἀσκοῦντος βάσει τοῦ ἄρθ. 27 τοῦ Συντάγματος τὴν ἐκτελεστικὴν λειτουργίαν, εἶναι δὲ κατ' οὐσίαν διοικητικαὶ πράξεις, μὴ περιέχουσαι κανόνας δικαίου καὶ μὴ συνδεόμεναι πρὸς ὠρισμένον νόμον, ἐφόσον πηγάζουν ἐκ δικαιώματος περιλαμβανομένου εἰς τὸ Σύνταγμα, π.χ. διάταγμα ἀμνηστίας, περὶ καταστάσεως πολιορκίας.

β) Κανονιστικὰ διατάγματα μὴ αὐτοτελῆ, δηλαδὴ τὰ ἀναγκαῖα πρὸς ἐκτέλεσιν τῶν νόμων ἐκδιδόμενα. Ταῦτα

θέτουν κανόνες δικαίου μη αὐτοτελείς, οἱ ὅποιοι συνδέονται πρὸς νόμον, ὁ ὅποιος ἐξουσιοδοτεῖ τὴν διοίκησιν νὰ προβῆ εἰς συμπλήρωσιν κατ' οὐσίαν τῶν τυπικῶν αὐτοῦ διατάξεων: «ὁ Βασιλεὺς ἐκδίδει τὰ ἀναγκαῖα διατάγματα πρὸς ἐκτέλεσιν τῶν νόμων» (Ἄρθρ. 35). Διὰ τῶν τοιούτων διαταγμάτων συνιστῶνται ὑποχρεώσεις τῶν πολιτῶν ἀναφορικῶς πρὸς τὸν τρόπον καὶ τὰ μέσα τῆς ἐκτελέσεως καὶ τῆς ἐφαρμογῆς τῶν νόμων. Ἐπίσης ὁ Βασιλεὺς ἐκδίδει καὶ ἀτομικὰ διατάγματα ἀποβλέποντα εἰς τὴν ἐκτέλεσιν νόμου ἐπὶ συγκεκριμένης περιπτώσεως καὶ οὐχὶ εἰς θέσπισιν κανόνων, π.χ. διορισμὸν ὑπαλλήλου.

γ) **Νομοθετικὰ διατάγματα.** Ὁ Βασιλεὺς δύναται διαρκούσης τῆς βουλευτικῆς περιόδου, κατὰ τὸν χρόνον τῆς ἀπουσίας τῆς Βουλῆς, ἢ τῆς διακοπῆς τῶν ἐργασιῶν αὐτῆς, νὰ προβαίῃ εἰς ἔκδοσιν νομοθετικῶν διαταγμάτων πρὸς ρύθμισιν ἐξαιρετικῶς ἐπείγοντων θεμάτων μετὰ σύμφωνον γνώμην εἰδικῆς ἐπιτροπῆς ἐκ βουλευτῶν, ὀριζομένης εἰς τὴν ἀρχὴν ἐκάστης συνόδου καὶ λειτουργοῦσης μέχρι τῆς ἐνάρξεως τῆς νέας συνόδου. Ἡ Βουλὴ δύναται ἐκάστοτε δι' ἀποφάσεώς της νὰ θέτῃ περιορισμοὺς εἰς τὴν ἔκδοσιν τῶν ἀνωτέρω νομοθετικῶν διαταγμάτων. Ἐπίσης δύναται, ἐντὸς τριμήνου ἀπὸ τῆς ἐπανολήψεως τῆς Βουλῆς, νὰ ζητηθῆ, ὑπὸ 15 βουλευτῶν, ἡ ἀκύρωσις, κατάργησις ἢ τροποποίησις τῶν νομοθετικῶν τούτων διαταγμάτων. Προϋποθέσεις ἐκδόσεως ν.δ.: α) δέον νὰ μὴ ἔχη λήξει ἡ βουλευτικὴ περίοδος, β) δέον ν' ἀπουσιάσῃ ἡ Βουλὴ, γ) σύμφωνος γνώμη τῆς ἐκ Βουλευτῶν εἰδικῆς Ἐπιτροπῆς καὶ δ) ἀνάγκη ἐξαιρετικῶς ἐπείγουσα.

Συνεπῶς ἡ ἔκδοσις ὑπὸ τοῦ Βασιλέως ἀναγκαστικῶν νόμων ἢ ἀναγκαστικῶν διαταγμάτων, ἐκδιδομένων διαρκούσης τῆς βουλευτικῆς περιόδου κατὰ τὸν χρόνον τῆς ἀπουσίας τῆς Βουλῆς ἢ τῆς διακοπῆς τῶν ἐργασιῶν αὐτῆς, εἶναι ἀντισυνταγματικὴ.

Στασιάζεται τὸ ζήτημα ἐὰν ἡ ἐκτελεστικὴ ἐξουσία δύναται νὰ καταφύγῃ εἰς ἀναγκαστικούς νόμους ἢ ἀναγκαστικὰ διατάγματα πρὸς ρύθμισιν ἐξαιρετικῶς ἐπείγοντων ζητημάτων, ὅσάκις δὲν ὑφίσταται Βουλὴ, λόγῳ διαλύσεως αὐτῆς, ἢ λήξεως τῆς κοινοβουλευτικῆς περιόδου, ὅπότε δὲν ὑφίσταται δυνατότης ὑπάρξεως οὐδὲ εἰδικῆς κοινοβουλευτικῆς Ἐπιτροπῆς. Ἡ ἐν ἰσχύϊ συνταγματικὴ νομιμότης φαίνεται ἀρνούμενη τὴν ἀποψιν ταύτην. Γίνεται πάντως ἀποδεκτὸν ὅπως εἰς περιπτώσιν ἐκδόσεως ὡς ἀνωτέρω διαταγμάτων, ὑποβάλλωνται ταῦτα ἐκ τῶν ὑστέρων πρὸς «ἐπικύρωσιν» εἰς τὴν Βουλὴν.

Γ. Δικαστική εξουσία

1. Ἡ δικαστικὴ λειτουργία ἔχει ὡς περιεχόμενον τὴν δρᾶσιν τῆς πολιτείας ἐν τῇ κατευθύνσει τῆς διατηρήσεως τῆς ἐννόμου τάξεως διὰ τῆς ἐπιλύσεως τῶν δικαστικῶν διαφορῶν καὶ τῇ ἀσκήσει τῆς ποινικῆς ἐξουσίας τῆς πολιτείας.

Ἐπὶ τοῦ Συντάγματος ἐξασφαλίζεται ἡ ἀνεξαρτησία τῆς δικαστικῆς ἐξουσίας πρὸς ἀποτροπὴν τῶν ἐκ μέρους ἰδίων τῶν διοικητικῶν ὀργάνων αὐθαιρεσιῶν καὶ πραγμάτων τῶν αἰτημάτων τοῦ κράτους δικαίου. Τὰ μέσα δι' ὧν ἐξασφαλίζεται ἡ ἀνεξαρτησία αὐτῆ ἀποτελοῦν ἀφ' ἑνὸς μὲν ἐγγύησιν ὑπὲρ τῶν δικαστηρίων καὶ τῶν δικαστῶν καὶ ἀφ' ἑτέρου ἐγγύησιν ὑπὲρ τῶν ἀτόμων τῶν ὑποκειμένων εἰς τὴν ἐξουσίαν τῶν δικαστηρίων.

α) Ἐγγυήσεις ὑπὲρ τῶν δικαστῶν :

αα) Διορισμὸς μὲν (οὐχὶ ἐκλογή ὑπὸ τοῦ λαοῦ) ὑπὸ τῆς ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας ἀλλὰ συμφώνως τῷ νόμῳ καὶ ἐπὶ τῇ βάσει ὀρισμένων ἐν τῷ νόμῳ προσόντων (ἄρθρ 89 Συνταγμ.). « Τὰ προσόντα τῶν δικαστικῶν ἐν γένει ὑπαλλήλων ὀρίζονται διὰ νόμου ».

ββ) Ἴσοβιότης τῶν δικαστῶν (Ἀρεοπαγίται, Σύμβουλοι τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου, Ἐφέται, Πρωτοδίκαι. Οἱ λοιποὶ εἶναι μόνιμοι).

γγ) Ἐξασφάλις τῆς ὑπηρεσιακῆς σταδιοδρομίας τῶν δικαστῶν : προαγωγή, μετάθεσις, ἀπόσπασις κλπ. ἐνεργεῖται διὰ διατάγματος, μετὰ σύμφωνον, εἰδικὴν καὶ ἡτιολογημένην γνώμην Ἀνωτάτου Δικαστικοῦ Συμβουλίου ἐξ Ἀρεοπαγιτῶν.

β) Ἐγγυήσεις ὑπὲρ τῶν ἀτόμων :

αα) Οἱ δικασταὶ ὑπέκινται μόνον εἰς τὸν νόμον.

ββ) Τὰ δικαστήρια ὑποχρεοῦνται νὰ μὴ ἐφαρμόζουσι νόμον ἀντισυνταγματικόν.

γγ) Προβλέπεται ὑπὸ τοῦ Συντάγματος τὸ ὀρκωτὸν σύστημα διὰ τὴν ἐκδίκασιν τῶν κακούργημάτων, τῶν πολιτικῶν ἐγκλημάτων καὶ ἐν τινὶ μέτρῳ τῶν ἐγκλημάτων τοῦ τύπου (ἄρθρ. 94, 95 Συντάγμ.).

δδ) Ἀπαγόρευσις ἐκ τοῦ Συντάγματος τῆς συστάσεως δικαστικῶν ἐπιτροπῶν καὶ ἐκτάκτων δικαστηρίων (ἄρθρ. 91 ἐδ. 1 Συντάγμ.) : « Δικαστικαὶ ἐπιτροπαὶ καὶ ἔκτακτα δικαστήρια, ὅφ' οἴονδῆποτε ὄνομα δὲν ἐπιτρέπεται νὰ συστηθῶσιν ». Σημασία τῆς ἀπαγορεύσεως αὐτῆς (ἄρθρ. 8 Συντάγμ.) : « Οὐδεὶς ἀφαιρεῖται ἄκων τοῦ παρά τοῦ νόμου ὀρισμένου εἰς αὐτὸν δικαστοῦ ».

εε) Δημοσιότης τῶν συνεδριάσεων τῶν δικαστηρίων (ἄρθρ. 92 Συντάγμ.) : « Αἱ συνεδριάσεις τῶν δικαστηρίων εἶναι δημόσιαι, ἐκτός ὅταν ἡ δημοσιότης ἤθελεν εἶσθαι ἐπιβλαβὴς εἰς τὰ χρηστά

ήθη ή τήν κοινήν εύταξίαν, αλλά τότε τά δικαστήρια όφείλουνι νά εκδίδωσι περί τούτου άπόφασιν».

ςς) Αί άποφάσεις τών δικαστηρίων δέον νά ωσιν ήτιολογημένοι, νά άπαγγέλλωνται δέ έν δημοσία συνεδριάσει (άρθρ. 93 Συντάγμ.).

2. **Όργανα τής δικαστικής έξουσίας.** Κατά τό άρθρ. 87 Συντάγμ.: «Ή δικαιοσύνη άπονέμεται υπό δικαστών διοριζομένων υπό τοϋ βασιλέως κατά τόν νόμον». Όργανα κατά ταϋτα τής δικαστικής έξουσίας είναι οί δικασταί, συγκροτούμενοι εις δικαστήρια:

Διακρίνομεν τά δικαστήρια εις

α) **Τακτικά δικαστήρια** ή γενικής δικαιοδοσίας δικαστήρια. Ταϋτα είναι άρμόδια πρός έκδίκασιν πάσης διαφοράς ή ύποθέσεως, έφ' όσον αύτη δέν ήθελεν άνατεθ ή διά νόμου εις ειδικόν δικαστήριον. Τά τακτικά δικαστήρια συγκροτούνται υπό τών τακτικών δικαστών, έχόντων ώς μόνον καί άποκλειστικόν έπάγγελμα τό δικαστικόν (τοϋτο άποτελεί έγγύησιν ότι ή προσοχή των δέν θέλει άποσπασθ ή εις άλλας άσχολίας). Τά τακτικά δικαστήρια διακρίνομεν εις: τακτικής δικαιοδοσίας καί έκτάκτου δικαιοδοσίας. Έκτάκτου δικαιοδοσίας είναι τά **Είρηνοδικεία**. Τά λοιπά τακτικά δικαστήρια είναι τακτικής δικαιοδοσίας. Από άπόψεως βαθμοϋ δικαιοδοσίας έχομεν δικαστήρια πρώτου καί δευτέρου βαθμοϋ, έπίσης καί άκυρωτικόν. Πρώτου βαθμοϋ είναι τά Πρωτοδικεία καί κατ' έξαιρέσιν τά Είρηνοδικεία. Δευτέρου βαθμοϋ είναι τά Έφετεία καί κατ' έξαιρέσιν έπί τών ειρηνοδικειακών διαφορών τά Πρωτοδικεία. Άκυρωτικόν είναι ό **Άρειος Πάγος** ώς άνώτατον δικαστήριον δι' οϋ έξασφαλιζεται ή ένότης τής νομολογίας.

β) **Ειδικά δικαστήρια** ή δικαστήρια ειδικής δικαιοδοσίας (περιορισμένη άρμοδιότης) είναι:

α) Τό Έκλογοδικείον (άρθρ. 73 Συντάγμ.).

β) Τά τακτικά Στρατοδικεία, τά Ναυτοδικεία, τά Άεροδικεία καί τά Δικαστήρια Λειών ή Συλοδικεία (πρβλ. άρθρ. 97 Συντάγμ.). Τά έκτακτα στρατοδικεία, ναυτοδικεία καί αεροδικεία δύνανται νά συσταθούν μόνον έν περιπτώσει θέσεως έν Ισχύϊ τοϋ στρατιωτικοϋ νόμου κατά τας υπό τοϋ Συντάγματος προβλεπομένας περιπτώσεις.

γ) Τά δικαστήρια άνηλικών.

δ) Τά διοικητικά δικαστήρια. Ταϋτα είναι άρμόδια διά τας ύποθέσεις τοϋ λεγομένου άμφισβητουμένου διοικητικοϋ, ένθα ό έτερος τών διαδικών είναι ή Πολιτεία ώς άσκοϋσα τήν πολιτικήν έξουσίαν, ώς κυρίορχος (ούχι ώς νομικόν πρόσωπον ύποκείμενον δικαιώμάτων καί ύποχρεώσεων τοϋ άστικοϋ δικαίου). Αί

υποθέσεις αὐταὶ δεόν νά ἔχουν ἀνατεθῆ εἰς τὰ διοικητικά δικαστήρια ὑπὸ τοῦ νόμου εἰδικῶς, διότι ἄλλως καί ἐπ' αὐτῶν ἀρμόδια εἶναι τὰ τακτικά δικαστήρια κατὰ τὰ ἀνωτέρω. Τὰ διοικητικά δικαστήρια δὲν παρουσιάζουν τὰς αὐτὰς ἐγγυήσεις ὡς καί τὰ τακτικά δικαστήρια, (ἴδια διότι ὡς μέλη αὐτῶν δὲν εἶναι τακτικοὶ δικασταὶ ἀλλὰ καί πρόσωπα στενῶς ἐξαρτώμενα ἐκ τῆς Διοικήσεως (δημόσιοι διοικητικοὶ ὑπάλληλοι), εἰς τρόπον ὥστε ἡ Πολιτεία ἥτις πρόκειται νά δικασθῆ εὐρίσκεται, ἐν συγκρίσει πρὸς τὸν ἀντιδικοῦντα (ιδιώτην, εἰς πλεονεκτικὴν θέσιν, ἔχουσα μεταξὺ τῶν δικαστῶν πρόσωπα ἅτινα δύναται νά ἐπηρεάσῃ.

Ἐκ τῶν διοικητικῶν δικαστηρίων εἰδικὴν σπουδαιότητα ἔχουν τὰ ἀνώτερα δικαστήρια, τῶν ὁποίων ἡ συγκρότησις παρουσιάζει τὰς ἀνωτέρω ἐγγυήσεις τῶν τακτικῶν δικαστηρίων. Εἶναι τὸ Ἐλεγκτικὸν Συνέδριον καί τὸ Συμβούλιον τῆς Ἐπικρατείας. Ἀμφότερα, εἰς ἐφαρμογὴν τοῦ ἀνωτέρω λεχθέντος ὅτι οἱ ἐξουσίαί τῆς πολιτείας ἐμπλέκονται μεταξὺ τῶν, δὲν ἔχουν ἀπακλειστικῶς δικαστικὴν ἀρμοδιότητα ἀλλὰ μικτὴν τοιαύτην, δηλαδὴ δικαστικὴν καί διοικητικὴν.

Δ' Συνομολόγησις τῶν διεθνῶν συνθηκῶν

Ἡ συνομολόγησις τῶν συνθηκῶν εἶναι εἰδικὴ διαδικασία θεσπίσεως κανόνων δικαίου ὑπὸ τῶν Πολιτειῶν, οἱ ὅποιοι δεσμεύουν μὲν αὐτὰς εἰς τὰς μετὰ τῶν ἄλλων Πολιτειῶν σχέσεις τῶν, ἐφαρμόζονται δὲ εἰς τὸ ἐσωτερικὸν ἐκάστης Πολιτείας μετ' ἴσην κατ' ὄρχην ἰσχὺν νόμου.

Συνθήκη καλεῖται πᾶσα ρητὴ δήλωσις κοινῆς βουλήσεως δύο ἢ πλειόνων Πολιτειῶν, πρὸς δημιουργίαν κανόνος ἢ τρόπου συμπεριφορᾶς εἰς τὰς σχέσεις μεταξὺ τῶν μελῶν τῆς διεθνοῦς κοινωνίας.

Αἱ συνθηκαὶ ἢ συμβάσεις διακρίνονται εἰς : α) συνθήκας νόμους, αἱ ὁποῖαι θέτουν ἀντικειμενικοὺς κανόνας δικαίου, καί εἰς συνθήκας, συμβόλαια, αἱ ὁποῖαι ἀποβλέπουν εἰς τὴν ρύθμισιν ὀρισμένου ἀντικειμένου, β) εἰς διμερεῖς καί εἰς συλλογικάς, γ) αἱ συλλογικαὶ διαιροῦνται εἰς ἀνοικτάς, εἰς κλειστάς καί εἰς συνθήκας εἰς τὰς ὁποίας ἡ προσχώρησις γίνεται ὑπὸ ὄρους. Ἀναλόγως δὲ τοῦ περιεχομένου αὐτῶν αἱ συνθηκαὶ διακρίνονται εἰς πολιτικάς, ἐμπορικάς, τεχνικάς, εἰρήνης, συμμαχίας κτλ.

Προϋποθέσεις ἰσχύος τῶν ἐκ τῶν συμβάσεων κανόνων.

Α) Ἡ ἰκανότης πρὸς σύναψιν ἐγκύρων συνθηκῶν ἀνήκει εἰς τὰς ἀνεξαρτήτους Πολιτείας καί εἰς τὰ ἄλλα ὑποκείμενα τοῦ Διε-

θνοῦς Δικαίου. Ἡ βούλησις τῆς Πολιτείας δεόν νά ἐκδηλωθῆ διὰ τοῦ ἀρμοδίου ὄργανου αὐτῆς, τὸ ὁποῖον ὀρίζει τὸ Σύνταγμα. Στοιχεῖα δὲ ἀκυρότητας εἶναι ἡ πλάνη, ὁ δόλος καὶ ἡ ἄσκησις ὀλικῆς ἢ ἠθικῆς βίας ἐπὶ τῶν ἀντιπροσώπων τῆς Πολιτείας.

Ἡ διαπραγμάτευσις καὶ ἡ σύνταξις τοῦ κειμένου τῆς συνθήκης ἀνήκει εἰς τὸν ἀρχηγὸν τοῦ κράτους καὶ εἰς τὸν πληρεξούσιον αὐτοῦ. Ἡ ὑπογραφή τῆς ἐπελθούσης συμφωνίας διαπιστοῖ τὴν ὀριστικὴν μορφήν καὶ τὸ περιεχόμενον αὐτῆς. Οὐδεμία ἔκτοτε μεταβολὴ δύναται νά ἐπέλθῃ ἐκτὸς ἂν ὑπάρχῃ περίπτωσις : α) προσχωρήσεως εἰς ἀνοικτὴν συνθήκην καὶ β) ἐπιφυλάξεως, ὡς πρὸς τὸν χρόνον τῆς διαρκείας ἢ τῆς ἀποδοχῆς ὀρισμένων διατάξεων αὐτῆς ἢ τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ ὅρου τῆς ἀμοιβαιότητος.

Β) Ἡ συνθήκη καθίσταται ὑποχρεωτικὴ κατ' ἀρχὴν διὰ τῆς ἐπικυρώσεως, ἡ ὁποία εἶναι πράξις μονομερῆς τῆς συμβληθείσης Πολιτείας. Τὸ χρονικὸν σημεῖον τῆς ἐνάρξεως τῆς ἰσχύος τῶν συνθηκῶν εἶναι ἡ στιγμή τῆς ἀνταλλαγῆς ἢ τῆς καταθέσεως τῶν ἐπικυρώσεων διὰ τὰς συλλογικὰς συμβάσεις.

Ἀρμόδιον ὄργανον εἶναι ὁ Ἀρχηγὸς τοῦ Κράτους, οἱ δὲ ὅροι τῆς διαδικασίας καθορίζονται ὑπὸ τοῦ Συντάγματος.

1) Ἐν Ἑλλάδι ἀρμόδιον ὄργανον εἶναι ὁ Βασιλεὺς (ἄρθρ. 32 Συντ.), ἀλλὰ δι' ὀρισμένης συνθήκας ἐπιβάλλεται ἡ συγκατάθεσις τῆς Βουλῆς : α) διὰ τὰς συνθήκας αἱ ὁποῖαι ἐπιβαρύνουν ἀτομικῶς τοὺς Ἕλληνας, β) διὰ τὰς ἐμπορικὰς καὶ γ) διὰ τὰς συνθήκας τὰς περιεχοῦσας παραχωρήσεις, περὶ τῶν ὁποίων κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ Συντάγματος δέν δύναται νά ὀρισθῆ τι ἄνευ νόμου.

Αἱ ἀντισυνταγματικῶς ἐπικυρωθεῖσαι συνθηκαὶ εἶναι ἄκυροι.

2) Ἡ συνθήκη καθίσταται ὑποχρεωτικὴ καὶ ἐφαρμοστὴ ἐντὸς τῆς ἐσωτερικῆς ἐννόμου ταξεως ἀφοῦ μετατραπῆ εἰς ἐσωτερικὸν δικαίον, διὰ νόμου ἢ διὰ διατάγματος ἀναλόγως τοῦ περιεχομένου αὐτῆς.

3) Ὁ ὀργανισμὸς τῶν Ἠνωμένων Ἐθνῶν ἀξιοῖ τὴν καταχώρησιν καὶ δημοσίευσιν πάσης συνθήκης, ἄλλως αὕτη δέν δύναται νά ληφθῆ ὑπ' ὄψιν ὑπὸ τοῦ Ο.Η.Ε. καὶ τῶν ὀργάνων του.

Γ) Ἡ συνθήκη δημιουργεῖ δικαίον κατ' ἀρχὴν μόνον μεταξὺ τῶν συμβαλλομένων. Κατ' ἐξαιρέσιν τοῦ κανόνος τούτου ὑπάρχουν συνθηκαὶ εἰς βᾶρος τρίτων καὶ πρὸς ὄφελος τρίτων.

Τὸ τέλος τῶν συνθηκῶν ἐπέρχεται διὰ τῆς ἐλλείψεως τοῦ ἀντικειμένου, διὰ τῆς ὀλοκληρωτικῆς ἐκτελέσεως ἢ ὀδυναμίας ἐκτελέσεως αὐτῆς, διὰ τῆς λήξεως τῆς προθεσμίας ἢ τῆς πραγματοποιήσεως τῆς διαλυτικῆς αἰρέσεως καὶ διὰ μεταγενεστέρως ἀντιθέτου συνθήκης.

Ἐπίσης ἡ καταγγελία θέτει τέρμα εἰς τὴν ἰσχύον τῆς συνθήκης. Ἐνίοτε προβλέπεται διαδικασία ἀναθεωρήσεως.

Ἡ διεθνὴς πρακτικὴ παρεδέχεται εἰς ἐκάστην συνθήκην ὅτι ἐξυπακούεται ἡ ρῆτρα *rebus sic stantibus*, δυνάμει τῆς ὁποίας αἱ ἀνευ διαρκείας συνθηκαὶ ἀτονοῦν, ὡσάκις μετεβλήθησαν αἱ προϋποθέσεις καὶ ἡ πραγματικὴ κατάστασις κατὰ τὴν στιγμήν τῆς ὑπογραφῆς.

Δ) Σύγκρουσις συνθηκῶν πρὸς ἄλλους κανόνας :

1) Μεταξὺ διμεροῦς καὶ πολυμεροῦς συνθήκης ἐπικρατεῖ ἡ πρώτη ὡς *lex specialis*, ἐκτὸς ἂν ἡ δευτέρα ἔχη «συνταγματικὸν χαρακτήρα» (Χάρτης Ο.Η.Ε.) εἰς τὰ πλαίσια τῆς διεθνοῦς κοινωνίας.

2) Μεταξὺ συνθήκης καὶ ἐθίμου ἐφαρμόζεται ἡ ἀρχὴ *lex posterior derogat priori*.

3) Μεταξὺ συνθήκης καὶ γενικῶν ἀρχῶν τοῦ Δικαίου ἐφαρμόζεται ἡ πρώτη, διότι αἱ γενικαὶ ἀρχαὶ ἔχουν ἐπικουρικὸν χαρακτήρα.

3.

ΟΡΓΑΝΑ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΕΙΑΣ

Ὅργανα τῆς Πολιτείας λέγονται τὰ φυσικὰ ἐκεῖνα πρόσωπα ἢ ὁμάδες τῶν φυσικῶν προσώπων ὅτινα συμφώνως πρὸς τὸ Σύνταγμα ἰκφράζουν τὴν θέλησιν τῆς Πολιτείας καὶ ἀσκοῦν ἐξουσίαν. Ἡ ὄρσις αὐτῶν ἀποτελεῖ ὄρσιν αὐτῆς ταύτης τῆς Πολιτείας.

Τὰ ὄργανα διακρίνονται εἰς :

1) Ἀτομικὰ (ἐν φυσικὸν πρόσωπον) καὶ συλλογικὰ (ὁμάς προσώπων).

2) Ἄμεσα ὄργανα, τὰ ὁποῖα ἀρύνονται τὰς ἀρμοδιότητας αὐτῶν ἀπ' εὐθείας ἀπὸ τὸ Σύνταγμα καὶ ὄχι ἀπὸ τὴν θέλησιν ἢ τὴν ἀρμοδιότητα ἄλλων ὀργάνων. Τοιαῦτα εἶναι ὁ Λαὸς ὑπὸ στενὴν ἔννοιαν, δηλαδὴ τὸ ἐκλογικὸν σῶμα, ἡ Βουλὴ (τακτικὴ ἢ ἀναθεωρητικὴ), ὁ Βασιλεὺς ὡς ἀνώτατος ἀρχὸν, τὰ Δικαστήρια ἐν τῇ ἐνασκήσει τοῦ ἐλέγχου τῆς συνταγματικότητος τῶν νόμων καὶ διαταγμάτων.

Ἐμμεσα ὄργανα εἶναι τὰ ὄργανα τῆς Πολιτείας τῶν ὁποίων ἡ ἀρμοδιότης καὶ ἡ βούλησις προσδιορίζονται ἀπὸ ἄλλα, τὰ ἄμεσα ὄργανα τῆς Πολιτείας, ἐν σχέσει πρὸς τὰ ὁποῖα εἶναι ἔμμεσα. Ἐμμεσα ὄργανα εἶναι : οἱ Ὑπουργοί, οἱ Δημόσιοι ὑπάλληλοι ἐν μέρει ἐπίσης τὰ ὄργανα τῆς τοπικῆς αὐτοδιοικήσεως. Τὰ ἔμμεσα ὄργανα τῆς Πολιτείας συνήθως διορίζονται ὑπὸ τῶν ἀμέσων ὀργάνων αὐτῆς.

Ἀρχαὶ διέπουσιν τὰ ὄργανα τῆς Πολιτείας γενικῶς ἐν Κράτει δικαίου :

Πάν ὄργανον ὑπὸ τὴν ἰδιότητά του ἀσκεῖ μίαν εἰς τὴν πολιτείαν ἀνήκουσαν λειτουργίαν. Συνεπῶς :

α) Οὐδὲν ὄργανον τῆς πολιτείας δικαιούται νὰ ἐπεκτείνει αὐτοπροαιρέτως τὴν ἀρμοδιότητά του, περιοριζόμενον ἐντὸς τῶν ὁρίων τὰ ὁποῖα θέτουν τὸ Σύνταγμα καὶ οἱ νόμοι.

β) Πάν ὄργανον τῆς Πολιτείας πρέπει νὰ εἶναι αὐστηρῶς ὑποταγμένον εἰς τοὺς κανόνας τοῦ δικαίου τοὺς ρυθμίζοντας τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ ἀνατιθεμένου αὐτῷ ὑπὸ τῆς Πολιτείας λειτουργήματος.

Α. Ὁ Λαὸς

Ὁ Λαὸς (τὸ ἐκλογικὸν σῶμα). Ἐχει ὡς ἀρμοδιότητα νὰ ἐκλέγη τὰ ἄλλα ὄργανα τῆς πολιτείας (ἐκλέγει τὰ μέλη τῆς Βουλῆς· συμμετέχει κατὰ τινὰ συντάγματα ἀμέσως διὰ δημοψηφίσματος εἰς τὴν νομοθεσίαν).

Ὁ Λαὸς κατὰ τὸ ἑλληνικὸν Σύνταγμα εἶναι τὸ ἀνώτατον, τὸ κυρίαρχον ὄργανον. Κατὰ τὸ ἀρθρ. 21 : «Ἀπασαί αἱ ἐξουσίαι πηγάζουσιν ἐκ τοῦ Ἔθνους, ἐνεργοῦνται δὲ καθ' ὄν τρόπον ὁρίζει τὸ Σύνταγμα».

Ὁ Λαὸς, ὡς ὄργανον τῆς Πολιτείας, ἀποτελεῖται ἀπὸ τὸ σύνολον τῶν πολιτῶν τῆς χώρας οἱ ὁποῖοι ἔχουν κατὰ νόμον τὴν ἰδιότητα τοῦ ἐκλογέως (ἐκλογικὸν σῶμα).

Ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἐπέκτασιν τῆς ἰδιότητος τοῦ ἐκλογέως ἐπὶ εὐρυτέρων βάσεων σημειοῦται ἡ ἱστορικὴ τάσις πρὸς τὴν καθολικὴν ψηφοφορίαν. Ἡ ψηφοφορία λογίζεται ἐπὶ τοσαῦτον καθολικῇ ἐφόσον δὲν ἔχουν ἐπίδρασιν διὰ τὴν ἀναγνώρισιν τοῦ δικαιώματος ψήφου κοινωνικά, οικονομικά, πνευματικά, φυλετικά γνωρίσματα ἢ καὶ τὸ κριτήριον τοῦ φύλου.

Κατὰ τὸ παρ' ἡμῖν ἱσχυθὸν δίκαιον τὰ προσόντα τοῦ ἐκλογέως εἶναι τὰ ἑξῆς :

α) Ἑλληνικὴ Ἰθαγένεια. β) Ἡ συμπλήρωσις τοῦ 21 ἔτους τῆς ἡλικίας.

Πάντες οἱ συγκεντροῦντες τὰς προϋποθέσεις αὐτὰς δικαιούνται ψήφου. Μεταπολεμικῶς ἐψηφίσθη νόμος διὰ τοῦ ὁποῖου ἀπονέμεται καὶ εἰς τὰς γυναῖκας δικαίωμα ψήφου ἀπὸ τοῦ 25ου ἔτους. Αἱ γυναῖκες μετεῖχον κατ' ἀρχὰς μόνον εἰς τὰς δημοτικὰς ἐκλογάς.

Ἴνα ἐνασκήσουν ὁμοῦ οἱ ἐκλογεῖς τὸ δικαίωμα αὐτῶν ἢ μάλλον τὸ λειτουργήμα τοῦτο, διότι ὁ ἐκλογεὺς ὑπέχει τὴν ὑποχρέωσιν νὰ ἀσκήσῃ «τὸ δικαίωμα» αὐτὸ τῆς ψήφου, δεόν νὰ ᾧσιν ἐγγεγραμμένοι εἰς τοὺς ἐκλογικοὺς καταλόγους. Περιπτώσεις καθ' ἃς κατ' ἐξ-

αίρεσιν πρόσωπα κεκτημένα τὰ προσόντα τοῦ ἐκλογέως στεροῦνται τοῦ δικαιώματος ψήφου (κληρικοί, μοναχοί, οἱ καταδικασθέντες εἰς ὠρισμένας ποινάς, ὅπως λ.χ. οἱ ὑπὸ ἀπαγόρευσιν φρενοβλαβεῖς κλπ.). Περιπτώσεις καθ' ἃς ἀναστέλλεται τὸ λειτούργημα τοῦ ἐκλέγειν (π.χ. στρατιωτικοὶ ὑπηρετοῦντες εἰς τόπον διάφορον τῆς ἐκλογικῆς τῶν περιφέρειας, πλὴν ἀντιθέτου διατάξεως).

Χαρακτηριστικὰ τῆς ἐκλογικῆς λειτουργίας τῆς ψηφοφορίας :

1) Καθολικὴ (κατὰ τὰ ἀνωτέρω).

2) Ἀμεσοσ (δηλ. ὁ λαὸς ἐκλέγει αὐτὰ ταῦτα τὰ πρόσωπα ἅτινα θὰ συγκροτήσουν τὸ ὄργανον τῆς πολιτείας, δὲν ἐκλέγει τουτέστιν κατὰ πρῶτον λόγον ἓνα σῶμα ἐκλεκτόρων οἵτινες θὰ ἐκλέξουν περαιτέρω τὰ μέλη τοῦ νομοθετικοῦ σώματος).

3) Ἀτομικὴ.

4) Μυστικὴ.

Ταῦτα ὀρίζει ρητῶς τὸ ἀρθρ. 66 τοῦ Συντάγματος, καθ' ὃ :

«Ἡ βουλὴ σύγκειται ἐκ βουλευτῶν ἐκλεγομένων κατὰ νόμον ὑπὸ τῶν ἐχόντων δικαίωμα πρὸς τοῦτο πολιτῶν δι' ἀμέσου καθολικῆς καὶ μυστικῆς ψηφοφορίας».

5) Ἴση (ὡς συνέπεια τῆς κατὰ τὰ ἀνωτέρω ἀρχῆς τῆς ἰσότητος), δὲν ἐφαρμόζεται τουτέστι τὸ λεγόμενον σύστημα πολλαπλῆς ψήφου καθ' ὃ τὸ αὐτὸ πρόσωπον συγκεντροῦν ὠρισμένας (ιδιότητος) ψηφίζει κατὰ τὴν αὐτὴν ψηφοφορίαν περισσοτέρας τῆς μιᾶς φοράς ἢ ἡ ψήφος του ἰσχύει διὰ περισσοτέρας τῆς μιᾶς, π.χ. οἱ οἰκογενειάρχαι νὰ ἔχουν ψήφον ἀντιστοιχοῦσαν εἰς δύο ψήφους. Τέλος ἐνίοτε εἶναι ὑποχρεωτικὴ, ὑφισταμένης κυρώσεως διὰ τοὺς ἀνευ λόγου ἀπέχοντας τῆς ἐκλογῆς, ὡς συμβαίνει σήμερον παρ' ἡμῖν.

Ἐνα νέον στοιχεῖον τῆς συνταγματικῆς τάξεως εἶναι τὰ Κόμματα, τὰ ὁποῖα εἰσήγαγον εἰς τὴν πολιτικὴν ζωὴν τὸ ἀντιπροσωπευτικὸν σύστημα καὶ ἰδίως ὁ κοινοβουλευτισμός.

Τὸ Κόμμα εἶναι ὀργάνωσις πολιτικὴ, γενικὴ καὶ ἐθελοντικὴ, ἐπιδιώκουσα διὰ πολιτικῶν ἐνεργειῶν τὴν ἀσκήσιν ἐπιδράσεως ἐπὶ τῆς κρατικῆς ἐξουσίας καὶ τὴν κατάληψιν αὐτῆς πρὸς ἀναγωγὴν τῶν προγραμματικῶν σκοπῶν τῆς εἰς σκοποῦς τοῦ κράτους.

Τὸ Δίκαιον τοῦ 19ου αἰῶνος ἠγγόνησε τὰ Κόμματα. Κατὰ τὸν πρῶτον Παγκόσμιον Πόλεμον τὸ Δίκαιον ἀνεγνώρισε τὰς νομικὰς σχέσεις μεταξὺ Πολιτείας καὶ Κόμματος, ἰδίως εἰς τοὺς κανονισμοὺς τῶν Βουλῶν. Εἰς ὠρισμένα μάλιστα Συντάγματα τοῦ ἐξωτερικοῦ ὁ θεσμὸς τοῦ κόμματος εἰσῆχθη ὡς θεμελιώδης θεσμός, ὡς π.χ. εἰς

τὴν ναζιστικὴν Γερμανίαν καὶ τὴν φασιστικὴν Ἰταλίαν, καθὼς καὶ εἰς τὰς λαϊκὰς δημοκρατίας, ἐνθα ἐπεβλήθη ἡ ἀρχὴ τοῦ ἑνὸς καὶ μόνου Κόμματος.

Εἰς τὴν Ἑλλάδα ὡς καὶ εἰς τὴν Δύσιν αἱ συνταγματικαὶ διατάξεις ἀγνοοῦν τὰ κόμματα, ἀλλὰ ἡ συνταγματικὴ λειτουργία ἐπηρεάζεται ἀποφασιστικῶς ἀπὸ τὴν ὑπαρξίν καὶ τὴν δρᾶσιν τῶν κομμάτων.

Ἐπαγγελματικὴ Ἀντιπροσωπεία. Ἡ θεωρία αὕτη στηρίζεται εἰς τὴν διαπίστωσιν τῆς ὀφισταμένης πραγματικῆς καταστάσεως κατὰ τὴν ὁποίαν κάθε ἄτομον ἀνήκει εἰς μίαν ἐνότητα εἰδικῶν συμφερόντων καὶ συνεπῶς παραλλήλως πρὸς τὴν καθολικὴν ἐκπροσώπησιν πρέπει νὰ συνυπάρχη καὶ ἡ ἐπαγγελματικὴ τοιαύτη, εἴτε ἔχουσα ἀποφασιστικὸν χαρακτήρα, εἴτε ἀπλῶς συμβουλευτικόν.

Ἐν Ἑλλάδι τὸ Σύνταγμα τοῦ 1927 ἀνεγνώρισε μερικῶς τὴν ἐπαγγελματικὴν ἀντιπροσωπείαν ἐντὸς τοῦ Β' νομοθετικοῦ Σώματος τῆς Γερουσίας. (Γερουσιασταὶ τῶν γεωργικῶν συναιτερισμῶν, τῶν ἐργατικῶν ἐνώσεων καὶ τῶν πνευματικῶν ἰδρυμάτων).

Β. Ὁ Βασιλεὺς

Ὁ Βασιλεὺς εἶναι ἄμεσον ὄργανον τῆς Πολιτείας ἐφόσον ἔλκει τὰς ἀρμοδιότητας αὐτοῦ ἀπ' εὐθείας ἐκ τοῦ Συντάγματος.

1. Αἱ ἀρμοδιότητες τοῦ Βασιλέως εἶναι διοικητικαί, νομοθετικαὶ καὶ δικαστικαί.

α) **Διοικητικαὶ ἀρμοδιότητες.** Ὡς ἀνώτατος Ἄρχων καὶ Ἄρχηγός τῆς Ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας ὁ Βασιλεὺς διορίζει καὶ παύει τοὺς Ὑπουργοὺς (ἄρθρ. 31), ἄρχει τῶν κατὰ ξηρὰν, θάλασσαν καὶ ἀέρα δυνάμεων, κηρύσσει τὸν πόλεμον (ἄρθρ. 32) καὶ ἀπονέμει τοὺς στρατιωτικοὺς καὶ ναυτικοὺς βαθμοὺς, διορίζει καὶ παύει ὡσούτως κατὰ νόμον τοὺς Δημοσίους ὑπαλλήλους (ἄρθ. 34), ἀπονέμει τὰ κεκανονισμένα παράσημα (ἄρθρ. 40), ἐκδίδει τὰ ἀναγκαῖα διατάγματα πρὸς ἐκτέλεσιν τῶν νόμων, δημοσιεύει τοὺς ὑπὸ τῆς Βουλῆς ψηφισθέντας νόμους (ἄρθρ. 36).

β) **Νομοθετικαὶ ἀρμοδιότητες.** Ὁ βασιλεὺς ὡς παράγων τῆς νομοθετικῆς ἐξουσίας κυροῖ τοὺς νόμους (ἄρθρ. 36). Νομοθετικῆς ἀρμοδιότητος εἶναι καὶ τὸ δικαίωμα τοῦ βασιλέως νὰ θέτῃ εἰς ἐφαρμογὴν διὰ Βασιλικοῦ Διατάγματος, συμφώνως πρὸς τὰς σχετικὰς διατάξεις τοῦ ἄρθ. 91 ἐδ. 2 Συνταγμ., τὸν νόμον περὶ καταστάσεως πολιορκίας, δι' οὗ ἀναστέλλονται ὠρισμέναι διατάξεις τοῦ Συντάγματος.

γ) Ἀρμοδιότητες σχετικά με τὴν διεθνή παράστασιν τῆς χώρας συνομολογεῖ καὶ ἐπικυροῖ συνθήκας εἰρήνης, συμμαχίας καὶ ἐμπορίας ἄλλοτε μόνος, ἄλλοτε κατόπιν συγκαταθέσεως τῆς Βουλῆς (ἄρθρ. 32). Παρ' αὐτῷ εἶναι διαπεπιστευμένοι ἀντιπρόσωποι τῶν ξένων κρατῶν.

δ) Ἀρμοδιότητες τοῦ Βασιλέως ὡς ρυθμιστοῦ τῆς λειτουργίας τῆς Πολιτείας. Συγκαλεῖ τὴν Βουλήν, κηρύττει τὴν ἐναρξιν καὶ λήξιν ἐκάστης βουλευτικῆς συνόδου (ἄρθρ. 37), ἀναστέλλει τὰς ἐργασίας τῆς βουλευτικῆς συνόδου (ἄρθρ. 38), ἔχει δικαίωμα νὰ διαλύῃ τὴν Βουλήν (ἄρθρ. 37 Συντάγμ.).

ε) Ἀρμοδιότητες τοῦ Βασιλέως ἐν μέρει δικαστικῆς φύσεως. Δύναται νὰ ἀπονέμῃ χάριν καὶ ἀμνηστίαν (ἄρθ. 39). Διὰ τῆς πρώτης αἴρεται ἢ μεταβάλλεται ἢ ὑπὸ τοῦ Δικαστηρίου ἐπιβληθεῖσα ποινή, διὰ τῆς δευτέρας ἀναστέλλεται ἢ ἐφαρμογὴ τοῦ ποινικοῦ νόμου δι' ὠρισμένας κολασίμους πράξεις.

2) Εὐθύνη τοῦ βασιλέως. Βασικὴ ἀρχή: Ὁ βασιλεὺς εἶναι ἀνεύθυνος κατὰ νομικόν τεκμήριον. Οὕτω ὄσον ἀφορᾷ τὰς πολιτικὰς αὐτοῦ πράξεις καλύπτεται διὰ τῆς εὐθύνης τῶν ὑπουργῶν. Ποινικῶς εἶναι ἀνεύθυνος. Ἀστικῶς δὲ—διὰ τὰς ὑπ' αὐτοῦ προσγενομένας περιουσιακὰς ζημίας εἰς τρίτους—εὐθύνεται δι' αὐτὸν τὸ ἀνακτορικὸν ταμεῖον ("Ἀρθρ. 29). Τὸ πρόσωπον τοῦ βασιλέως εἶναι ἀνεύθυνον καὶ ἀπαραβίαστον, οἱ δὲ ὑπουργοὶ αὐτοῦ εἶναι ὑπεύθυνοι.

Τέλος τὸ ἄρθρ. 44 ὀρίζει: «Ὁ Βασιλεὺς δὲν ἔχει ἄλλας ἐξουσίας εἰμῆ ὄσας τῷ ἀπονέμουσι ρητῶς τὸ Σύνταγμα καὶ οἱ συνάδοντες πρὸς αὐτὸ ἰδιαιτεροὶ νόμοι». Τὸ ἄρθρον τοῦτο διασφαλίζει τὸ δημοκρατικὸν ἐν Ἑλλάδι πολίτευμα καὶ δημιουργεῖ τεκμήριον ὑπὲρ τοῦ κυριάρχου ὄργανου, ἧτοι τοῦ λαοῦ, ἐκπροσωπούμενου ὑπὸ τῶν νομίμων αὐτοῦ ἀντιπροσώπων.

3. Ἡ διαδοχὴ τοῦ Θρόνου. Τὸ ἐλληνικὸν Στέμμα καὶ τὰ συνταγματικὰ αὐτοῦ δικαιώματα εἶναι διαδοχικά καὶ περιέρχονται εἰς τοὺς κατ' εὐθείαν γραμμὴν γνησίους καὶ νομίμους ἀπογόνους τοῦ Βασιλέως Γεωργίου τοῦ Α' κατὰ τὴν τάξιν πρωτοτοκίας, προτιμωμένων τῶν ἀρρένων (ἄρθρ. 45). Διάδοχος συνεπῶς θὰ εἶναι ὁ πρωτότοκος υἱὸς τοῦ Βασιλέως καὶ οἱ ἀπόγονοι αὐτοῦ κατὰ τάξιν πρωτοτοκίας. Ἐν ἔλλειψει δὲ ἀπογόνων τοῦ πρωτοτόκου, τότε διάδοχος εἶναι ὁ δευτερότοκος υἱὸς τοῦ Βασιλέως. Ὁ Θρόνος χηρεῖ δταν κατὰ τὸν θάνατον ἢ τὴν παραίτησιν τοῦ Βασιλέως δὲν ὑπάρχει διάδοχος. Εἰς τὴν περίπτωσιν ταύτην ὁ Βασιλεὺς διορίζει τὸν διάδοχον κατόπιν συγκαταθέσεως τῆς Βουλῆς διὰ πλειοψηφίας τῶν $\frac{2}{3}$ τοῦ ὅλου ἀριθμοῦ τῶν βουλευτῶν καὶ διὰ φανερᾶς ψηφοφο-

ρίας. Πᾶς διάδοχος ἀπαιτεῖται νά πρεσβεύῃ τήν θρησκείαν τῆς Ἀνατολικῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας.

Ἐν περιπτώσει χηρείας τοῦ Θρόνου, ἡ Βουλὴ, καί ἂν ἔληξεν ἡ περίοδος αὐτῆς, ἢ διελύθη, ἐκλέγει προσωρινῶς καί διὰ φανεράς ψηφοφορίας Ἀντιβασιλέα πολίτην Ἑλληνα τοῦ Ἀνατολικοῦ δόγμα-τος, τὸ δὲ Ὑπουργικόν Συμβούλιον ἐνεργεῖ τὴν βασιλικὴν ἐξουσίαν μέχρι τῆς ὀρκωμοσίας τοῦ Ἀντιβασιλέως. Ἐντὸς δύο μηνῶν τὸ βρα-δύτερον ἐκλέγονται ὑπὸ τῶν πολιτῶν ἰσάριθμοι τῶν βουλευτῶν ἀν-τιπρόσωποι, οἵτινες εἰς ἓν μετὰ τῆς Βουλῆς συνερχόμενοι ἐκλέγουσι τὸν Βασιλέα διὰ τῆς πλειοψηφίας τῶν $\frac{2}{3}$ τοῦ ὅλου καί διὰ φανεράς ψηφοφορίας.

Ὁ ὄρκος τοῦ Βασιλέως προηγεῖται πάσης ἀσκήσεως καθήκον-τος, δίδεται δὲ πρῶτον ἐπὶ παρουσίᾳ τῶν Ὑπουργῶν, τῆς Ἱερᾶς Συνόδου καί τῶν ἀρχῶν. Ἐντὸς δὲ δύο μηνῶν ἐπαναλαμβάνεται ὁ ὄρκος ἐνώπιον τῆς Βουλῆς.

Ἡ Ἀντιβασιλεία α) Ἐν περιπτώσει ἀποδημίας τοῦ Βασιλέως ἐκτός τοῦ Κράτους ἡ Ἀντιβασιλεία ἀνατίθεται διὰ Β.Δ., προτάσει τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου, εἰς τὸν ἐνήλικον διάδοχον. Ἐάν δὲν ὑπάρχῃ διάδοχος ἢ εἶναι ἀνήλιξ, τότε ἡ Ἀντιβασιλεία ἀσκεῖται ὑπὸ τῆς Βασιλισσῆς. Ἐάν δὲν ὑπάρχῃ καὶ Βασίλισσα, τότε ὁ Βασιλεὺς διορίζει ἀνακλητὸν Τοποτηρητὴν μὲ ὀρισμένας ἀρμοδιότητας καθοριζομένας διὰ Β.Δ. πρᾶσσογραφομένου ὑπὸ τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου. Δὲν προβλέπεται ἡ περίπτωσις ἀποδημίας ἀμφοτέρων τῶν Βασιλέων, χωρὶς νά ὑπάρχῃ ἐνήλιξ διάδοχος.

β) Ἐν περιπτώσει ἀποβιώσεως ἢ παραιτήσεως τοῦ Βασιλέως, ἐάν ὁ ἐνήλικος διάδοχος εἶναι ἀπῶν, τὴν βασιλικὴν ἐξουσίαν ἀσκεῖ μέχρι τῆς ἀφίξεώς του τὸ Ὑπουργικόν Συμβούλιον. Κατὰ τὴν περί-πτωσιν ἀποβιώσεως τοῦ Βασιλέως καί ἂν ὁ διάδοχος εἶναι ἀνήλιξ, ἡ ἐξουσία ἀσκεῖται ὑπὸ τῆς Βασιλισσῆς μέχρι τῆς ἐνηλικιώσεως τοῦ Βασιλέως, ἐφόσον ὁμοῦς διατελεῖ ἐν χηρείᾳ. Ἐάν ἡ Βασίλισσα δὲν ἐπιζῇ ἢ δὲν διατελῇ ἐν χηρείᾳ τότε ἡ Βουλὴ ἐκλέγει Ἀντιβασιλέα.

γ) Ἐν περιπτώσει ἀσθενείας, ἐάν ὁ Βασιλεὺς, ἕνεκα νόσου, κρίνῃ ἀναγκαίαν τὴν σύστασιν Ἀντιβασιλείας, ὀρίζει διὰ Β.Δ. Ἀντιβασιλέα τὸν διάδοχον, ἢ μὴ ὑπάρχοντος τοιοῦτου ἐνηλίκου, τὴν Βασίλισσαν. Ἐάν ὁ Βασιλεὺς δὲν εἶναι εἰς θέσιν νά βασιλεύσῃ, τὸ Ὑπουργικόν Συμβούλιον συγκαλεῖ τὴν Βουλὴν, ἢ ὁποία διὰ πλειο-ψηφίας τῶν $\frac{2}{3}$ ἀναγνωρίζει τὴν ἀνάγκην συστάσεως κατὰ τὰ ἀνω-τέρω ἀντιβασιλείας. Ἐάν δὲν ὑπάρχῃ οὔτε διάδοχος, οὔτε βασι-λισσα, ἡ Βουλὴ ἐκλέγει ἀντιβασιλέα καί, χρείας καλούσης, Ἐπί-τροπον τοῦ Βασιλέως.

Ἐάν ὁ διάδοχος μετά τόν θάνατον τοῦ Βασιλέως εἶναι ἀνήλιξ καί μὴ ὑπαρχούσης Βασιλοσύνης ἐν χηρείᾳ, τότε ἡ Βουλὴ ἐκλέγει Ἐπίτροπον τοῦ ἀνηλικίου Βασιλέως (ἄρθρ. 51).

Γ. Ἡ Βουλὴ

Εἶναι τὸ συλλογικὸν ὄργανον τῆς πολιτείας εἰς ὃ κυρία ἀρμοδιότης ἔχει ἀνατεθῆ ἡ νομοθετικὴ λειτουργία ὡς καὶ ὁ ἔλεγχος τῆς ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας.

1) Σ υ γ κ ρ ὄ τ η σ ι ς τῆς Βουλῆς: α) Ἄριθμὸς βουλευτῶν. Κατὰ τὸ ἄρθρ. 68 Συντάγμ. δὲν δύναται νὰ εἶναι κατώτερος τῶν ἑκατὸν πενήκοντα. Κατὰ τὸν ἐκλογικὸν νόμον ἐκλέγεται εἰς βουλευτῆς ἀνά 20.000 κατοίκους.

β) Ἡ Βουλὴ σύγκεται ἀπὸ βουλευτάς, οἵτινες ἀντιπροσωπεύουσι τὸ ἔθνος (... οὐχὶ μόνον τὴν ἐκλογικὴν περιφέρειαν ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἐκλέγονται, ἄρθρ. 67 Συντάγμ.) καὶ οἵτινες ἐκλέγονται ὑπὸ τοῦ λαοῦ, δηλαδὴ τοῦ ἐκλογικοῦ σώματος (ἀντιπροσωπευτικὸν οὐστήμα) δι' ἀμέσου καθολικῆς καὶ μυστικῆς ψηφοφορίας, τῆς ἐκλογῆς αὐτῆς ἐνεργουμένης ταυτοχρόνως καθ' ὅλην τὴν Ἐπικράτειαν (ἄρθρ. 66 Συντάγμ.).

Προσόντα ἐκλογιμότητος εἶναι κατὰ τὸ ἄρθρ. 70 Συντάγματος τὰ ἑξῆς: Νὰ εἶναι τις πολίτης Ἑλλήν, νὰ ἔχη συμπληρώσει τὸ 25ον ἔτος τῆς ἡλικίας καὶ νὰ κέκτηται τὴν νόμιμον ἱκανότητα τοῦ ἐκλέγειν.

α) Μὴ ἐκλογιμότης. Περιπτώσεις καθ' ἃς πρόσωπα κεκτημένα τὰ προσόντα τῆς ἐκλογιμότητος δὲν δύναται νὰ ἐκλεγῶσι βουλευταί. Κατὰ τὸ ἄρθρ. 71 Συντάγμ. ἔμμισθοι δημόσιοι ὑπάλληλοι, στρατιωτικοὶ ἐν ἐνεργείᾳ, δήμαρχοι, συμβολαιογράφοι, φύλακες ὑποθηκῶν καὶ μεταγραφῶν καὶ δικαστικοὶ κλητῆρες δὲν δύναται νὰ ἐκλεγῶσι βουλευταί, ἐάν μὴ παραιτηθῶσι πρὸ τῆς ἡμέρας τῆς ἀνακηρύξεως τῶν ὡς ὑποψηφίων.

β) Ἀσυμβίβαστον. Περιπτώσεις καθ' ἃς πρόσωπα κατέχοντα ὠρισμένας ἰδιωτικὰς θέσεις δὲν δύναται νὰ εἶναι ταυτοχρόνως καὶ βουλευταί, χωρὶς ἐκ τούτου νὰ ἀποκλείεται ἢ εἰς τὸ βουλευτικὸν ἀξίωμα ἐκλογῆ αὐτῶν. Οἱ κατέχοντες τοιαύτας θέσεις ἐκλεγόμενοι βουλευταί δεόν νὰ δηλώσωσιν ἐπιλογὴν μεταξὺ τοῦ βουλευτικοῦ ἀξιώματος καὶ τῶν ὡς ἄνω ἔργων, ἄλλως ἐκπίπτουσιν αὐτοδικαίως τοῦ βουλευτικοῦ ἀξιώματος (ἄρθρ. 71, 72). Κατὰ τὸ ἄρθρ. 71 ἐδ. 2: «τὰ καθήκοντα τοῦ βουλευτοῦ εἶναι ἀσυμβίβαστα πρὸς τὰ ἔργα τοῦ Διευθυντοῦ ἢ ἄλλου ἀντιπροσώπου διοι-

κητικό ή έμμισθου νομικού συμβούλου και υπαλλήλου έμπορικών Έταιριών ή επιχειρήσεων, απολαουσών ειδικών προνομίων ή τακτικής έπιχορηγήσεως, δυνάμει ειδικού νόμου... Νόμος δύναται να καθιερώση τό άσυμβίβαστον τοϋ βουλευτικού αξιώματος και πρόσ έτερα έργα».

2. **Λειτουργία Βουλής.** Συγκροτείται εις σώμα και υπάρχει ως όργανον διά της έκλογής τοϋ Προεδρείου αυτής. Λειτουργεί βάσει έσωτερικού Κανονισμού ως και τών σχετικών προς τας εργασίας της Βουλής άρθρων τοϋ Συντάγματος (άρθρ. 54, 55, 56, 58, 60, 65, 74 κλπ.).

3. **Βουλευτικές προνομίαι και άσυλίαι.** Βουλευτικήν προνομίαν άποτελεί ή έλευθερία ής άπολαύει ο βουλευτής κατά την παρ' αύτοϋ έν τη ένεργεία τών καθηκόντων του έκφρασιν γνώμης ή ψήφου. Κατά τό άρθρ. 62 Συνταγμ. «Βουλευτής δέν καταδιώκεται οδδ έξετάζεται ένεκα γνώμης ή ψήφου δοθείσης παρ' αύτοϋ κατά την ένεργείαν τών βουλευτικών του καθηκόντων». Βουλευτικήν άσυλίαν άποτελεί ή (ιδιαίτερα προστάσια τοϋ προσώπου τοϋ Βουλευτοϋ κατά ποινικών διώξεων. Κατά τό άρθρ. 63 Συντάγμ.: «Βουλευτής, διαρκούσης της βουλευτικής συνόδου, δέν καταδιώκεται οδδέ συλλαμβάνεται ή φυλακίζεται άνευ άδειας τοϋ σώματος. Τού αύτη άδεια δέν άπαιτείται εις τά έπ' αύτοφώρῳ κακουρήματα...».

4. **Χρόνος έργασιών της Βουλής.** Οί βουλευταί έκλέγονται διά μίαν τετραετίαν (βουλευτική περίοδος). Ό χρόνος καθ' έν έργάζεται ή Βουλή καλείται σύνοδος. Διαρκούσης της βουλευτικής περιόδου συγκαλείται ή Βουλή εις τακτικάς έκάστην 15ην τοϋ μηνός Οκτωβρίου, άρθρ. 54 Συντ.) και έκτάκτους συνόδους (όποτε παραστή άνάγκη).

5. **Άρμοδιότητες Βουλής.** Η θέσις κανόνων δικαίου διά τυπικών νόμων (νομοθετική λειτουργία), ή σύμπραξις εις έργα διοικητικής φύσεως (ιδιαζούσης σημασίας (π.χ. ψήφισις προϋπολογισμού, θέσις εις έφαρμογήν τοϋ Στρατιωτικού Νόμου, Έγκρισις διεθνών συμφωνιών κ.τ.λ.), έμμέσως διά της πλειοψηφίας ο προσδιορισμός της συνθέσεως τοϋ Υπουργικού Συμβουλίου, ο έλεγχος της έκτελεστικής έξουσίας (κοινοβουλευτισμός).

6. **Τερματισμός τοϋ βίου της Βουλής:** α) Διά της παρόδου της τετραετίας της βουλευτικής περιόδου. β) Διά της υπό τοϋ Βασιλέως διαλύσεως της Βουλής. Η διάλυσις της Βουλής άποτελεί τρόπον προσφυγής εις την λαϊκήν έτυμηγορίαν ίνα αύτη άποφανθῆ εις περιπτώσεις καθ' ός έξ ώρισμένων έξωτερικών σημείων διαπιστοϋται ότι ως προς ώρισμένα βασικά ζητήματα ή

υπάρχουσα Βουλή έπαυσε νά αντίπροσωπεύη τήν κοινήν γνώμην, ή δασάκις εύρίσκεται ή Βουλή έν άδυναμία νά δόση βιώσιμον κυβέρνησιν. 'Ο Βασιλεύς τή εύθύνη τοθ 'Υπουργικοθ Συμβουλίου δικαιουται— ούχι ύποχρεουται— νά διαλύση τήν Βουλήν (τήν συγκεκροτημένην). Κατά τό άρθρ. 37 τοθ Συντάγμ. : «δ Βασιλεύς... έχει τό δικαίωμα νά διαλύη τήν Βουλήν, αλλά τό περί διαλύσεως διάταγμα προσυπογε γραμμένον ύπό τοθ 'Υπουργικοθ Συμβουλίου πρέπει νά διαλαμβάνη συγχρόνως και τήν σύγκλησιν τών μέν έκλογέων έντός 45 ήμερών, τής δέ Βουλής έντός 3 μηνών», άμφότερα άνώτατα χρονικά όρια.

'Η Βουλή συνέρχεται αύτοδικαίως κατ' έτος τήν 15ην τοθ μηνός 'Οκτωβρίου εις τακτικήν σύνοδον, έκτός άν συγκαλέση αύτήν πρότερον ό Βασιλεύς. 'Η διάρκεια έκάστης τακτικής συνόδου δέν δύναται νά είναι βραχυτέρα τών τριών μηνών (άρθρ. 54).

'Ο Βασιλεύς έχει άπαξ μόνον τό δικαίωμα νά άναστείλη τός έργασίας τής βουλευτικής περιόδου, είτε άναστέλλων τήν έναρξιν, είτε διακόπτων τός έργασίας αύτής, και τοϋτο μόνον διά διάστημα τριάκοντα ήμερών (άρθρ. 38).

'Η Βουλή συνεδριάζει δημοσίως και κατ' έξαιρέσιν κεκλεισμένων τών θυρών, άν τοϋτο ήθελεν άποφασισθί. 'Η άπαρτία καθορίζεται τοϋλάχιστον εις τό 1/3 τοθ όλου άριθμοθ, αι δέ άποφάσεις λαμβάνονται κατ' άπόλυτον πλειοψηφίαν τών παρόντων, ήτις όμως δέν δύναται νά είναι κατωτέρα τοθ 2/3 τοθ όλου άριθμοθ τών μελών αύτής. Εις περίπτωσιν ίσοψηφίας ή πρότασις άπορρίπτεται (άρθρ. 56).

7. Έκλογικά συστήματα. Τά κυριώτερα είναι τό πλειοψηφικόν και τό αναλογικόν. Διά τοθ πρώτου εκλέγονται βουλευται εις έκάστην περιφέρειαν οι συγκεντρώσαντες τήν σχετικήν πλειοψηφίαν τών ψήφων. Τοϋτο κατ' άρχήν διασφαλίζει ίσχυράν κυβέρνησιν, αλλά δύναται ή μειοψηφία τοθ 49% τών ψήφων ν' άπουσιάζη τελείως άπό τήν Βουλήν. Διά τοθ αναλογικοθ αι βουλευτικαι έβραι κατανέμονται μεταξύ τών κομμάτων κατ' αναλογίαν τών ψήφων. 'Η κατανομή γίνεται πρώτον κατ' έκλογικήν περιφέρειαν και μετά ταϋτα διά τών ύπολοίπων κατ' έφεταιικήν και τέλος λαμβάνεται όλόκληρος ή 'Επικράτεια διά τήν τρίτην κατανομήν τών έδρών. 'Αμφότερα τά συστήματα ίσχυσαν κατά καιρούς έν 'Ελλάδι. 'Επίσης έφηρμόσθη και ή ενισχυμένη αναλογική, κατά τήν όποιαν τά κόμματα έπρεπε νά λάβουν ώρισμένον άριθμόν ψήφων διά νά έχουν δικαίωμα νά ύπολογισθοϋν αι ψηφοι αύτών εις τήν δευτέραν και τρίτην κατανομήν, άλλως αι ψηφοι των έχάνοντο.

'Ως πρός τήν έκτασιν τής έκλογικής περιφέρειας υπάρχουν τό μονοεδρικόν σύστημα, ή στενή περιφέρεια (έπαρχία), ή εύρεία (νομός) και ή εύρυτάτη (πλείονες νομοί).

Α. Τό Ὑπουργικόν Συμβούλιον

Τό Ὑπουργικόν Συμβούλιον συγκείμενον ἐκ τῶν ὑπουργῶν ὑπὸ τὴν προεδρείαν τοῦ Πρωθυπουργοῦ ἀποτελεῖ τὴν Κυβέρνησιν. Διὰ Διατάγματος εἶναι δυνατόν νά διορισθοῦν εἰς ἡ πλείονες ἀντιπρόεδροι. Ἐπίσης διορίζονται καί ὑφυπουργοί, οἵτινες ἔχουν βαθμόν καί ἀποδοχάς ὑπουργοῦ, μετέχουν τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου καί ἀσκοῦν ὑπευθύνως τὰς ἀρμοδιότητας τὰς ὁποίας ἀναθέτει εἰς αὐτοὺς ὁ νόμος. Ἀναπληροῦν κατ' ἀρχὴν δὲ τῶν ὑπουργῶν ἀπόντα ἢ κωλυόμενον. Τέλος δύνανται νά διορισθοῦν καί ὑπουργοί ἀνευ χαρτοφυλακίου, ἤτοι ὑπουργοί οἱ ὁποῖοι δὲν προΐστανται Ὑπουργεῖου τινός ἢ συνόλου ὑπηρεσίας. Κατὰ κανόνα ὁ Πρωθυπουργός εἶναι ἀνευ χαρτοφυλακίου.

α) Τό Ὑπουργικόν Συμβούλιον εἰς ὠρισμένας περιπτώσεις θεωρεῖται ὡς ἄμεσον ὄργανον τῆς Πολιτείας. Τοῦτο καθορίζει τὴν γενικὴν πολιτικὴν, ἔχει τὴν νομοθετικὴν πρωτοβουλίαν, ὑπογράφει τὸ διάταγμα τῆς διαλύσεως τῆς Βουλῆς, τῆς χορηγήσεως ἀμνηστίας, διορίζει ὠρισμένους ἀνωτάτους κρατικούς λειτουργούς. Τό Ὑπουργικόν Συμβούλιον ἔχει διπλὴν νομικὴν ἰδιότητα, εἶναι συγχρόνως καί συλλογικόν ὄργανον καί διασκεπτόμενον σῶμα.

β) Ὁ Πρωθυπουργός εἶναι ὁ πρόεδρος τοῦ πολυμελοῦς σώματος τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου, ἀλλὰ συγχρόνως ἐμφανίζεται ἔχων καί ἰδίας ἀρμοδιότητας, κατέχει μεγίστην θέσιν τόσο κατὰ τὴν ἐφαρμογὴν τῆς γενικῆς πολιτικῆς, ὅσον καί μεταξύ τῶν ὑπουργῶν.

γ) Εἰς τὴν πράξιν ἐπεκράτησεν ἡ τακτικὴ τῶν συνεδριάσεων τοῦ «μικροῦ ὑπουργικοῦ Συμβουλίου» ἢ τοῦ «Συντονιστικοῦ Κυβερνητικοῦ Συμβουλίου», ἀποτελουμένου ὑπὸ τοῦ προέδρου καί τῶν ὑπουργῶν τῶν ἀποφασιστικῶν ὑπουργείων. Εἰς τὸ ὄργανον τοῦτο περιέρχεται σὺν τῷ χρόνῳ ἡ κυβερνητικὴ ἐξουσία, ἂν καί στερεῖται πάσης τυπικῆς ἀρμοδιότητος, ἐφόσον ὡς ὄργανον εἶναι ἄγνωστον εἰς τὴν συνταγματικὴν τάξιν.

δ) Τό Ὑπουργικόν Συμβούλιον ἐκδίδει «ἀποφάσεις» καί «πράξεις» εἴτε διοικητικῆς κατ' οὐσίαν φύσεως, εἴτε νομοθετικοῦ περιεχομένου. Ἐπίσης προτείνει εἰς τὸν Βασιλέα τὴν ἐκδοσὶν ὠρισμένων πράξεων τὰς ὁποίας συνυπογράφει, εἴτε λόγῳ ρητῆς διατάξεως τοῦ Συντάγματος, εἴτε λόγῳ σπουδαιότητος τοῦ ἀντικειμένου (ἀρ. 37, 39, 84, 91 τοῦ Συντάγματος).

Ε. ΟΙ ΎΠΟΥΡΓΟΙ

Οι Ύπουργοί είναι τὰ ἔμμεσα ὄργανα διὰ τῶν ὁποίων ὁ ἀνώτατος ἄρχων ἀσκεῖ τὴν ἐκτελεστικὴν ἐξουσίαν· εἶναι ἀνώτατοι Δημοσίοι λειτουργοί, οἵτινες κατὰ κανόνα (ἐξαιρέσεις οἱ λεγόμενοι Ύπουργοὶ ἄνευ χαρτοφυλακίου) εὐρίσκονται ἐπὶ κεφαλῆς ἐνὸς Ύπουργείου ἢ ἐνὸς κλάδου διοικήσεως. Ύπουργεῖον εἶναι ἐν ὀρισμένον σύνολον Δημοσίων ὑπηρεσιῶν, τοῦ ὁποίου τὴν διοίκησιν ἔχει ἐν ἔμμεσον ὄργανον τοῦ Κράτους, ὁ Ύπουργός.

Κ τ ῆ σ ι ς τ ῆ ς ἰ δ ι ὀ τ ῆ τ ο ς τ οῦ Ύ π ο υ ρ γ οῦ : Διὰ τοῦ διορισμοῦ ὑπὸ τοῦ Βασιλέως τῇ προτάσει τοῦ πρωθυπουργοῦ, ὃν κατ' ἐλευθέραν ἐκλογὴν διορίζει ὡσαύτως ὁ Βασιλεὺς (ἄρθρ. 31): «Ὁ Βασιλεὺς διορίζει καὶ παύει τοὺς ὑπουργούς». Περιορισμὸς τοῦ Βασιλέως περὶ τὴν ἐκλογὴν τοῦ προσώπου τοῦ πρωθυπουργοῦ καὶ τῶν ὑπουργῶν ὑπάρχει ἐκ τοῦ κοινοβουλευτικοῦ συστήματος, ἐκ τῆς ὑποχρεώσεως τουτέστι τοῦ Ύπουργείου νὰ τυγχάνῃ τῆς ἐμπιστοσύνης τῆς Βουλῆς. Οὐδὲν κώλυμα ὑπάρχει διορισμοῦ ὑπουργοῦ καὶ ἔξω τῆς Βουλῆς. Ἐπίσης οὐδὲν προσὸν ἀπαιτεῖται διὰ τὸν ὑπουργὸν πλὴν τῆς ἑλληνικῆς ἰθαγενείας. Οἱ ὑπουργοὶ προτίθενται τῶν διαφόρων Ύπουργείων—κλάδων—ἐκδίδουν κανονιστικὰς πράξεις, ἀσκοῦν τὸν ἱεραρχικὸν ἔλεγχον καὶ εἶναι διατάκται τῶν δημοσίων δαπανῶν. Οἱ ὑπουργοὶ ἐλέγχονται οὐχὶ ὑπὸ τοῦ ἀνωτάτου ἄρχοντος ἀλλὰ ἀπὸ τὴν Βουλὴν. Οἱ ὑπουργοὶ δεόν νὰ ἀπολαμβάνουν τῆς ἐμπιστοσύνης τῆς Βουλῆς. Μόλις καταρτισθῇ ἡ Κυβέρνησις ὀφείλει νὰ ἐμφανισθῇ ἐνώπιον τῆς Βουλῆς. Ἐπίσης ἡ Βουλὴ δύναται νὰ ἄρῃ τὴν ἐμπιστοσύνην τῆς ἀπὸ τὴν Κυβέρνησιν. Ὁ Βασιλεὺς δύναται νὰ διορίσῃ Κυβέρνησιν μειοψηφίας, ἀλλὰ τότε ὑποχρεοῦται νὰ προβῇ εἰς τὴν διάλυσιν τῆς Βουλῆς. Οὐδεὶς ἐκ τῆς Βασιλικῆς οἰκογενείας δύναται νὰ διορισθῇ Ύπουργός. (* Ἄρθρ. 77).

Ἄ ρ μ ο δ ι ὀ τ ῆ τ ε ς τ ῶ ν Ύ π ο υ ρ γ ῶ ν : ἀτομικαὶ καὶ συλλογικαί, κυβερνητικαὶ καὶ διοικητικαί.

Εἰδικώτερον: 1) ὁ Ύπουργός προτείνει τὴν ἐκδοσιν Β. Δ. καὶ προσυπογράφει αὐτά. (* Ἄρθρ. 30). Ἡ προσυπογραφή τυγχάνει ἀπαραίτητος, διότι προσδίδει ἰσχὺν εἰς τὸ Β. Δ. καὶ δημιουργεῖ τὴν ὑπουργικὴν εὐθύνην.

2) Διορίζει καὶ ἀπολύει τοὺς δημοσίους ὑπαλλήλους. (* Ἄρθρ. 34).

3) Λομβάνει ἀποφάσεις καὶ ἐντέλλεται τὰς δαπάνας.

4) Ἀσκεῖ ἱεραρχικὸν καὶ πειθαρχικὸν ἔλεγχον ἐπὶ πάντων τῶν ὑπ' αὐτὸν ὑπαλλήλων.

5) Άσκει τήν διοικητικήν έποπτείαν επί τών νομικών προσώπων τής άρμοδιότητος αύτου.

6) Είναι υπεύθυνος διά τήν τήρησιν τοῦ Συντάγματος, τών νόμων, τών συμφερόντων τοῦ Δημοσίου καί διά τήν δικαίαν άσκησιν τής έξουσίας.

7) Υπέχει πολιτικήν εϋθύνην έναντι τής Βουλής καί τοῦ Βασιλέως, ὡς καί ποινικήν καί άστικήν ὡς κατωτέρω.

Εϋθύνη ὑπουργῶν: α) Διά τās πράξεις τοῦ Βασιλέως (διά τής προσυπογραφῆς αὐτῶν) κατά τό άρθρ. 30 Συντ. «Οὐδεμία πράξις τοῦ Βασιλέως ίσχύει οὐδ' εκτελεΐται, άν δέν είναι προσυπογεγραμμένη παρά τοῦ άρμοδίου ὑπουργοῦ, ὅστις διά μόνης τής ὑπογραφῆς του καθίσταται υπεύθυνος», συνεπῶς ὑπάρχει εϋθύνη διά τās πράξεις καί παραλείψεις τοῦ Βασιλέως, β) διά τās ίδίαις αὐτῶν πράξεις ἢ παραλείψεις. Εἰς τās περιπτώσεις ὑπάρξεως κατά τά άνωτέρω εϋθύνης ὑπουργοῦ, αὕτη διακρίνεται εἰς :

αα) Ποινικήν εϋθύνην (εἰδικός νόμος προβλέπει εἰδικάς περιπτώσεις ποινικῆς εϋθύνης ὑπουργῶν διά τās δημοσίας αὐτῶν πράξεις· διά τās ίδιωτικές ὑπέχουν τήν κοινήν εϋθύνην, ὑπαγόμενοι μόνον λόγῳ τής Ιδιότητός των εἰς εἰδικήν ὄμοδικίαν). Ὁ ὑπουργός εϋθύνεται διά πᾶσαν παράβασιν κανόνος δικαίου ἐφ' ὅσον συντρέχη ὁλόος, άσύγνωστος άμέλεια ἢ ἐβλαψεν ἐκ προθέσεως τά συμφέροντα τοῦ δημοσίου. Ἡ ποινική εϋθύνη εἶναι άτομική, ἢ ἀλληλέγγυος ἐφόσον ὑπάρχει ἀπόφασις τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου. Ἡ Βουλή ἔχει δικαίωμα νά κατηγορή τοῦς ὑπουργοῦς ἐνώπιον εἰδικοῦ Δικαστηρίου ἐκ 12 μελῶν δικαστῶν, προεδρευομένου ὑπό τοῦ Προέδρου τοῦ Ἄρειου Πάγου.

Οἱ Ὑπουργοί διώκονται διά ποροβάσεις, ἐκ προθέσεως ἢ άσυγνωστοῦ άμελείας, διατάξεων τοῦ Συντάγματος, ἤτοι διά άντισυνταγματικά διατάγματα, ἀποφάσεις, διαταγάς, παραλείψεις εκτελέσεως νόμων ἢ διαταγμάτων ἢ άρθρων τοῦ Συντάγματος, ὑπογραφήν πρὸς κύρωσιν νόμου μῆ ψηφισθέντος κανονικῶς, ποροβασιν ποινικῶν νόμων, βλάβην ἐκ προθέσεως ἢ ἐκ βραρείας άμελείας διά παραβιάσεως τής νομιμότητος οὐσιωδῶν συμφερόντων τής Πολιτείας.

Μόνον ἡ Βουλή κατηγορεῖ τοῦς Ὑπουργοῦς καί μόνον αὕτη. Ἡ πρότασις δέον νά ὑπογραφῆ ὑπό 20 βουλευτῶν καί νά αναφέρεται ἐπακριβῶς εἰς τά γεγονότα τά ὁποῖα άποτελοῦν τήν αξιόποινον πρᾶξιν Ἡ ἀπόφασις πρὸς παραπομπήν ἐνός Ὑπουργοῦ λαμβάνεται διά μυστικῆς ψηφοφορίας. Ἄρμοδιότητα εἰσαγγελέως ἔχουν πέντε Βουλευταί ἐκλεγόμενοι ὑπό τής Βουλής. Ὡς πρὸς τήν διαδικασίαν ἐφαρμόζονται συμπληρωματικῶς αἱ διατάξεις τής Ποι-

νικής Δικονομίας. Οὐδέν ειδικόν μέτρον προβλέπεται κατά τῆς ἀποφάσεως τοῦ Εἰδικοῦ Δικοστηρίου, πλὴν τῆς ἀναψηλαφήσεως (Νομ. ΦΠΣΤ/1877).

Ὁ Βασιλεὺς δύναται νὰ ἀπονείμῃ χάριν εἰς Ὑπουργόν καταδικασθέντα μόνον τῇ συγκαταθέσει τῆς Βουλῆς (*Αρ. 81). Ἄνευ τοῦ περιορισμοῦ τούτου ὑπῆρχε κίνδυνος νὰ ἐξλείπειν ἡ Ὑπουργικὴ εὐθύνη, ἐφόσον ὁ Ὑπουργὸς ἐνήργει κατ' ἐντολὴν τοῦ Βασιλέως, διὰ τῆς μεθόδου τῆς ἐκ τῶν ὑστέρων ἀπονομῆς εἰς αὐτὸν χάριτος.

ββ) Ἀστικὴν εὐθύνην διὰ τὰς δημοσίας αὐτῶν πράξεις ὑπέχουν εὐθύνην πρὸς ἀποζημίωσιν τοῦ βλαβέντος ἰδιώτου ἐφ' ὅσον διεπιστώθῃ ἡ ποινικὴ εὐθύνη τοῦ ὑπουργοῦ διὰ τὰς ἰδιωτικὰς πράξεις ὑπέχει τὴν κοινὴν ἀστικὴν εὐθύνην ἐνώπιον τῶν τακτικῶν δικαστηρίων. Οὕτω ἡ ποινικὴ καταδίκη εἶναι προδικαστικόν ζήτημα τῆς περὶ ἀστικῆς εὐθύνης ἀγωγῆς.

γγ) Κοινοβουλευτικὴν εὐθύνην. Ἡ κοινοβουλευτικὴ εὐθύνη τῶν ὑπουργῶν συνίσταται εἰς τὴν ὑποχρέωσιν αὐτῶν ὅπως λογοδοτήσουν πρὸ τῆς Βουλῆς καὶ παραιτηθοῦν ἐάν ἡ Βουλὴ δι' ἀποφάσεώς της ρητῆς ἄρῃ ἀπ' αὐτῶν τὴν ἐμπιστοσύνην της. Ἡ κοινοβουλευτικὴ εὐθύνη ἀποτελεῖ τμῆμα τῆς συνδεούσης τὴν κυβέρνησιν καὶ ἕκαστον ὑπουργὸν πρὸς τὰς Βουλὰς σχέσεως, ἥτοι τῆς κοινοβουλευτικῆς σχέσεως, ἣτις εἶναι τὸ οὐσιώδες περιεχόμενον τοῦ κοινοβουλευτικοῦ συστήματος.

Ἡ κοινοβουλευτικὴ ἐξάρτησις τῶν ὑπουργῶν ἢ ἄλλως ἢ κοινοβουλευτικὴ ἢ πολιτικὴ εὐθύνη αὐτῶν περιλαμβάνει εἰδικώτερον :

α) Τὴν ὑποχρέωσιν αὐτῶν ὅπως λογοδοτοῦν εἰς τὰς Βουλὰς.

β) Τὸ δικαίωμα τῶν Βουλῶν ὅπως ἐλέγχουν τοὺς ὑπουργοὺς καὶ

γ) Τὴν ὑποχρέωσιν τοῦ ὑπουργοῦ (νομικὴν ἢ μόνον ἠθικὴν, κατὰ τὰς ἀνωτέρω διακρίσεις) ὅπως παραιτηθῇ εὐθὺς ὡς ἡ Βουλὴ δι' ἀποφάσεώς της ἄρῃ ἀπ' αὐτοῦ τὴν ἐμπιστοσύνην της.

Ὁ ἔλεγχος τῶν Βουλῶν ἀπευθύνεται ἢ καθ' ὀλοκλήρου τῆς Κυβερνήσεως ἢ καθ' ὀρισμένου ὑπουργοῦ. Διεξάγεται δὲ διὰ τριῶν μέσων : α) τῆς ἀναφορᾶς, β) τῆς ἐρωτήσεως καὶ γ) τῆς ἐπερωτήσεως, συμφώνως πρὸς τὰς λεπτομερεῖς διατάξεις τῶν Κανονισμῶν. Ἡ ἐπερωτήσις εἶναι τὸ δραστικώτερον μέσον, διότι καταλήγει εἰς ἔκφρασιν ἐμπιστοσύνης ἢ δυσπιστίας πρὸς τὴν κυβέρνησιν.

Ἡ Κυβέρνησις ἅμα τῇ καταρτίσει της ὀφείλει νὰ ἐμφανισθῇ ἐνώπιον τῆς Βουλῆς τὸ ταχύτερον καὶ νὰ ζητήσῃ τὴν ἐμπιστοσύνην αὐτῆς. Δύναται δὲ καὶ ὁποτεδήποτε ἄλλοτε βραδύτερον νὰ ζητήσῃ τὴν ἔκφρασιν τῆς ἐμπιστοσύνης ταύτης ἢ, ὅπως συνήθως λέγεται,

«νά θέση ζήτημα έμπιστοσύνης». Έάν εύρίσκεται εις διακοπός η Βουλή συγκαλείται έντός 15 ήμερών.

Η έκφρασις της έμπιστοσύνης η της δυσπιστίας της Βουλής πρós την Κυβέρνησιν η τούς κατ' ίδιαν ύπουργούς γίνεται μόνον διά ρητής ειδικής απόφάσεως της Βουλής. Δέν συνάγεται τουτέστι σιωπηρώς και έμμέσως έκ πράξεώς τινος τών Βουλών, λ.χ. έκ της άπορρίψεως νομοσχεδίου, αλλά πρέπει να γίνη δι' ειδικής απόφάσεως, όποτε και μόνον έχει νομικές συνεπειάς. Η τοιαύτη απόφασις της Βουλής λαμβάνεται καθ' ώρισμένην διαδικασίαν, συμφώνως τώ άρθρ. 78 τοϋ Σύντάγματος.

γ) Η περί έκφράσεως έμπιστοσύνης η δυσπιστίας πρότασις ύπογράφεται από 20 τουλάχιστον βουλευτάς, πρέπει δέ να περιέχη σαφώς τά θέματα περί τά όποια θά περιστραφή η συζήτησις.

δ) Η συζήτησις επί' αύτών δέν δύναται να διεξαχθή πρò της παρελεύσεως δύο ήμερών, και τοϋτο ίνα δοθη καιρός εις την κυβέρνησιν να παρασκευασθή και να συγκεντρώση τούς φίλους της, δέν δύναται δέ επίσης να διαρκέση πλέον τών 5 ήμερών, και τοϋτο διά να μη παρατείνεται η έξ αύτης άνωμαλία η να μη έκβιάζεται η κυβέρνησις παρά διαφόρων βουλευτών.

ε) Η έλευθερία της Βουλής όπως έκφράζη την έμπιστοσύνην της ύπόκειται εις ώρισμένους χρονικούς περιορισμούς. Οδτω πρότασις δυσπιστίας δέν δύναται να ύποβληθή ειμή μετά πάροδον διμήνου από της άπορρίψεως ύπό της Βουλής άλλης όμοίας προτάσεως. Έξαιρετικώς όμως δύναται και πρò της παρελεύσεως τοϋ διμήνου να ύποβληθή πρότασις περί δυσπιστίας, εάν είναι ύπογεγραμμένη ύπό τοϋ 1/2 τών βουλευτών.

Διά τών διατάξεων τούτων η κυβέρνησις απολαύει επί διμήνον τουλάχιστον σταθερότητος, ώστε να μη φοβηται ότι καθ' έκάστην είναι δυνατόν να ύποβάλλωνται έναντίον της προτάσεις περί δυσπιστίας. Προέβλεψεν όμως τό Σύνταγμα ώστε εάν έν τώ μεταξύ συμβή τόσον σπουδαία μεταβολή, λ.χ. ένεκα σοβαροϋ σφάλματος της Κυβερνήσεως, ώστε τό 1/2 τών βουλευτών να μεταστραφή έναντίον της, να είναι δυνατόν και πρò της παρόδου τοϋ διμήνου να άνατραπή η Κυβέρνησις διά της έκφράσεως δυσπιστίας. Αι διατάξεις αύται είναι πρωτότυποι, μη άπαντώμεναι και άλλαχοϋ.

ς) Η ψηφοφορία, μετά τό πέρας της συζητήσεως, δύναται να άναβληθή επί διήμερον εάν τό ζητήσουν 20 βουλευτάι.

ζ) Πρότασις περί έμπιστοσύνης-η δυσπιστίας δέν γίνεται δεκτή άν δέν ψηφίσουν ύπέρ αύτης τά 2/3 τών βουλευτών. Της ψηφοφορίας μετέχουν και οι βουλευτάι-ύπουργοί.

Διά τοῦ συνόλου τῶν ἀνωτέρω διατάξεων τὸ Σύνταγμα ρυθμίζει διαδικαστικῶς τὴν κοινοβουλευτικὴν ἐξάρτησιν τῶν ὑπουργῶν, οὕτως ὥστε ἡ θέσις αὐτῶν νὰ προφυλάσσεται ἀπὸ αἰφνιδιασμῶν, οἱ ὁποῖοι ἄλλοτε συχνὰ συνέβαιναν.

Ἐάν ἡ Κυβέρνησις ἢ ὁ ὑπουργὸς ἀποδοκιμοσθῇ ὑπὸ τῆς Βουλῆς, ὀφείλει νὰ παραιτηθῇ. Ἐάν οὐχ ἤτιον ἤρθῃ ἡ ἐμπιστοσύνη ἀπὸ ὀλόκληρον τὴν Κυβέρνησιν, δύναται αὕτη νὰ παραμείνῃ εἰς τὴν ἀρχὴν μόνον ἐφόσον ὁ Ἀνώτατος Ἀρχων συμφωνήσῃ νὰ ἀσκήσῃ διὰ τῆς Κυβερνήσεως τὴν διάλυσιν τῆς Βουλῆς, ἄλλως ἡ Κυβέρνησις δὲν δύναται νὰ παραμείνῃ εἰς τὴν ἀρχὴν, ὁ δὲ Ἀνώτατος Ἀρχων θὰ εἶχεν ὑποχρέωσιν νὰ τοὺς παύσῃ ὡς ἀρχηγὸς τῆς ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας κατὰ τὰς συνθήκας τοῦ πολιτεύματος.

Ἡ κοινοβουλευτικὴ εὐθύνη τῶν ὑπουργῶν εἶναι συνήθως ἀτομική. Ἐκαστος ὑπουργὸς ἐλέγχεται διὰ τὰς πράξεις τῆς ἀρμοδιότητός του, διὰ τὴν γενικὴν ὁμῶς πολιτικὴν τῆς Κυβερνήσεως ὑπάρχει ἀλληλέγγυος εὐθύνη ὅλων τῶν μελῶν τοῦ ὑπουργικοῦ Συμβουλίου (λ.χ. διὰ τὴν μεταβολὴν τῆς ἐξωτερικῆς πολιτικῆς ἢ διὰ τὴν λήψιν μέτρων γενικῆς φύσεως, ὡς ἡ πτώχευσις τοῦ κράτους κ.ἄ.). Φυσικά, ἂν θέλῃ ἡ Κυβέρνησις, δύναται νὰ κηρυχθῇ ἀλληλέγγυος πρὸς τὸν ὑπουργὸν δι' οἰονδήποτε ζήτημα ὡς συνήθως συμβαίνει.

Ποτὲ διαταγὴ τοῦ Βασιλέως, ἔγγραφος ἢ προφορική, δὲν ἀπαλλάσσει τῆς εὐθύνῃς τοὺς ὑπουργοὺς (ἄρθρ. 79).

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

ΔΙΟΙΚΗΣΙΣ

1.

ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ

Ἡ διοικητικὴ λειτουργία περιλαμβάνει ἀφ' ἑνὸς μὲν τὴν ἐκτέλεσιν καὶ τὴν ἐφαρμογὴν τῶν νόμων, ἀφ' ἑτέρου δὲ τὴν ἐντὸς τῶν ὁρίων τοῦ Συντάγματος καὶ τῶν νόμων ἀνευ εἰδικῆς ἐπιταγῆς ἀσκήσιν πάσης πρωτοβουλίας ὑπὸ τῶν ἀρμοδίων ὀργάνων, ἐν τῇ διευθύνσει τῆς κρατικῆς ἐξουσίας καὶ μηχανῆς. Αἱ πράξεις αὗται διαίρονται συνεπῶς εἰς διοικητικὰς καὶ κυβερνητικὰς. Τὸ κριτήριον ὅμως τῆς διαιρέσεως ταύτης δὲν εἶναι πάντοτε εὐχερές, ἂν καὶ ἡ διαίρεσις ἐνέχει σπουδαίαν σημασίαν ἐφόσον μόνον αἱ διοικητικαὶ πράξεις ὑπάγονται εἰς τὸν ἔλεγχον τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας.

Ἡ διοικητικὴ λειτουργία ἀσκεῖται διὰ διαταγμάτων καὶ ἄλλων πράξεων, ὡς ἀποφάσεις, διαταγαί, ἐγκύκλιαι κ.λ.π. Τὸ διάταγμα εἶναι ὁ κυριώτερος τύπος τῆς διοικητικῆς πράξεως, ἀσχέτως τοῦ περιεχομένου αὐτοῦ.

Τὰ διατάγματα, λόγῳ τοῦ περιεχομένου αὐτῶν, διακρίνονται εἰς διοικητικὰ καὶ εἰς νομοθετικά. Τὰ πρῶτα ἀναφέρονται εἰς τὰς δύο ἐκδηλώσεις, κυβέρνησις καὶ διοίκησις, τῆς διοικητικῆς λειτουργίας, προέρχονται δὲ ἐκ τῆς γενικῆς ἀρμοδιότητος, τὴν ὁποίαν κέκτηται ὁ Ἄνωτατος Ἀρχῶν, ὡς ἀρχηγός τῆς ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας, ἢ ἄνωτατον ὄργανον τοῦ κράτους. Τὰ δεύτερα, περιέχουν ἐν γένει κανόνας δικαίου καὶ προέρχονται ἐκ τῆς διασταυρώσεως τῶν ἀρμοδιοτήτων, μεταξὺ νομοθετικῆς καὶ ἐκτελεστικῆς λειτουργίας.

Τὰ διοικητικὰ διατάγματα, ὑποδιαιροῦνται : α) εἰς αὐτοτελεῖ, μὴ σχετιζόμενα μὲ νόμον ἀλλ' ἐκδιδόμενα εἰς ἐκτέλεσιν ἀπ' εὐθείας τοῦ Συντάγματος π.χ. διάλυσις τῆς Βουλῆς, β) εἰς μὴ αὐτοτελεῖ, τὰ προβλεπόμενα διὰ τὴν ἐκτέλεσιν ὀρισμένου νόμου. Ταῦτα περιλαμβάνουν ἀναγκαίως ὁδηγίαν ὡς πρὸς τὴν ἐφαρμογὴν τοῦ νόμου ἢ διὰ τὸν διορισμὸν τῶν ἐμμέσων ὀργάνων (π.χ. δημόσιος ὑπάλληλος).

Τά νομοθετικά διατάγματα, τὰ ὁποῖα περιέχουν κανόνες δικαίου προέρχονται: α) ἐκ τοῦ Συντάγματος, περιλαμβάνοντα κανόνες δευτερευούσης σημασίας μὴ αὐτοτελοῦς, κανονιστικά διατάγματα, β) ἐκ πράξεων τῆς Βουλῆς, κατόπιν εἰδικῆς πρὸς τοῦτο ἐξουσιοδοτήσεως, γ) ἐξ ἐξουσιοδοτήσεως τυπικοῦ νόμου.

Ἡ ἐπεξεργασία τῶν διαταγμάτων ἀνατίθεται ὑπὸ τοῦ Συντάγματος εἰς τὸ Συμβούλιον τῆς Ἐπικρατείας, τὸ ὁποῖον ἐρευνᾷ μόνον τὴν νομιμότητα τῶν διαταγῶν αὐτῶν καὶ οὐχὶ τὴν σκοπιμότητα. Ἡ γνώμη τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας δὲν εἶναι ὑποχρεωτικὴ διὰ τὴν Διοίκησιν.

Διοικήσις ἢ δημοσία διοικήσις καλεῖται τὸ σύνολον τῶν διοικητικῶν ὑπηρεσιῶν, αἱ ὁποῖαι περιλαμβάνονται εἰς τὴν ἐκτελεστικὴν λειτουργίαν τῆς Πολιτείας, ἧτις ἀνήκει εἰς τὸν Βασιλέα ("Ἀρθρ. 24) καὶ ἐνεργεῖται διὰ τῶν ὑπουργῶν. Εἰς τὴν κατηγορίαν ταύτην δὲν ὑπάγονται αἱ ὑπηρεσίαι αἱ ὁποῖαι ἀνήκουν εἰς τὰς δύο ἄλλας λειτουργίας, τὴν νομοθετικὴν καὶ τὴν δικαστικὴν.

Ἡ διοικήσις χαρακτηρίζεται ἀπὸ τὰ στοιχεῖα τῆς ἐνεργείας, δράσεως καὶ πράξεως, στηρίζεται δὲ εἰς τὴν ἔννοίαν τῆς δημοσίας ὑπηρεσίας, ἡ ὁποία ἀποτελεῖ τὸν μηχανισμόν διὰ τοῦ ὁποῖου πραγματοποιεῖται ὁ σκοπὸς τῆς διοικήσεως.

Δημοσία δὲ ὑπηρεσία εἶναι «συστηματικὸν σύνολον ὀργάνων τοῦ Κράτους, εἰς τὰ ὁποῖα εἶναι ἀνατεθειμένη ἡ διεξαγωγή ὑποθέσεων ὁρισμένης κατηγορίας».

Ὁ Ἱεραρχικὸς ἔλεγχος καὶ ἡ ἐποπτεία ἀποτελοῦν τὰ χαρακτηριστικὰ σημεῖα τῶν διοικητικῶν ὑπηρεσιῶν.

Ἀντικείμενον τοῦ κλάδου τούτου εἶναι: ἡ ὀργάνωσις τῶν διοικητικῶν ὑπηρεσιῶν (σύνθεσις, διάρθρωσις κτλ.), ἡ λειτουργία αὐτῶν, (ἀρμοδιότης καὶ διαδικασία), ὡς καὶ αἱ σχέσεις τῶν ὑπηρεσιῶν αὐτῶν πρὸς τοὺς διοικουμένους (συνέπειαι, μέσα προστασίας τῶν πολιτῶν κτλ.).

Κύρια καὶ κεντρικὰ τῆς Διοικήσεως εἶναι ὁ Βασιλεὺς καὶ οἱ Ὑπουργοί. Ἐπίσης προβλέπονται κεντρικὰ συλλογικὰ ὄργανα. Ἀκολουθοῦν τὰ περιφερειακὰ ὄργανα καὶ οἱ πάσης φύσεως δημόσιοι ὑπάλληλοι.

2.

ΚΕΝΤΡΙΚΑ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΑ ΟΡΓΑΝΑ

1. Τὸ Συμβούλιον τῆς Ἐπικρατείας εἶναι συγχρόνως ἀνώτατον διοικητικὸν Δικαστήριον καὶ γνωμοδοτικὸν συμβούλιον τῆς

Διοικήσεως. Ἡ ἀρμοδιότης αὐτοῦ ἐπεκτείνεται: α) εἰς τὴν ἐπεξεργασίαν τῶν κανονιστικῶν διαταγμάτων, β) εἰς τὴν ἐκδίκασιν διαφορῶν ἀμφισβητουμένου διοικητικοῦ καὶ γ) εἰς τὴν κατ' αἴτησιν ἀκύρωσιν διοικητικῶν πράξεων, ἐκδοθεισῶν κατὰ παράβασιν νόμου.

Τὸ Συμβούλιον τῆς Ἐπικρατείας διαιρεῖται εἰς δύο τμήματα: Τὸ πρῶτον ἐπιλαμβάνεται τῆς ἐπεξεργασίας τῶν κανονιστικῶν διαταγμάτων ἐλέγχον τὴν σκοπιμότητα καὶ μονιμότητα αὐτῶν. Ἡ παραπομπή πρὸς ἐπεξεργασίαν τῶν διαταγμάτων εἶναι ὑποχρεωτική, τὸ ἀποτέλεσμα ὁμῶς παραμένει γνωμοδοτικόν. Δικάζει συγχρόνως τὰς προσφυγὰς τῶν δημοσίων ὑπαλλήλων κατ' ἀποφάσεων ἀπολύσεως, ὑποβιβασμοῦ αὐτῶν. Τὸ δὲ δευτέρον τμήμα εἶναι καθαρῶς δικαστικόν, ἐπὶ τῶν ζητημάτων ἀμφισβητουμένου διοικητικοῦ. Δικάζει εἰς πρῶτον βαθμόν, κατ' ἔφεσιν ἢ κατ' ἀναίρεσιν εἰς τὰς ὑπὸ τοῦ νόμου προβλεπομένας περιπτώσεις κατὰ τῶν ἀποφάσεων τῶν διοικητικῶν δικαστηρίων.

Ἡ ὁλομέλεια τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας ἔχει ἀκυρωτικὴν ἀρμοδιότητα δι' ὑπέρβασιν ἐξουσίας, ἢ παράβασιν νόμου κατὰ τὰ εἰδικώτερον ὑπὸ τοῦ νόμου ὀριζόμενα, ἐπιλαμβάνεται ἐπίσης πάσης ὑποθέσεως ἢ ὁποία παραπέμπεται εἰς αὐτὴν ὑπὸ τοῦ Προέδρου ἢ τῶν τμημάτων.

Ὁ ἀριθμὸς τῶν Συμβούλων τῆς Ἐπικρατείας ὀρίζεται διὰ νόμου, μέχρι 25 τῶν ἀριθμῶν, διορίζονται ὑπὸ τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου μετὰ γνωμοδότησιν τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας, εἶναι δὲ ἰσόβιοι. Σήμερον ὁ ἀριθμὸς τῶν Συμβούλων εἶναι 21, τῶν παρέδρων 17 καὶ τῶν εἰσηγητῶν 15. Ἐκ τῶν συμβούλων ὀρίζεται ὁ Πρόεδρος καὶ οἱ δύο ἀντιπρόεδροι. Τὰ καθήκοντα αὐτῶν εἶναι ἀσυμβίβαστα πρὸς τὰ καθήκοντα οἴουδήποτε δημοσίου ὑπαλλήλου, πλην τοῦ καθηγητοῦ Ἀνωτάτης Σχολῆς. Εἰς τὸ ἔργον τῶν συνεπικουροῦνται ὑπὸ τῶν παρέδρων καὶ τῶν εἰσηγητῶν.

Οἱ λόγοι ἀκυρώσεως τῶν διοικητικῶν πράξεων εἶναι οἱ ἑξῆς: 1) ἀναρμοδιότης τῆς ἐκδόσεως τὴν πράξιν διοικητικῆς ἀρχῆς, 2) παράβασις οὐσιώδους τύπου διατεταγμένου περὶ τὴν ἐνέργειαν τῆς πράξεως, 3) παράβασις κατ' οὐσίαν διατάξεως νόμου καὶ 4) κατάχρησις ἐξουσίας.

Οἱ λόγοι ἀναίρεσεως εἶναι οἱ ἑξῆς: 1) ὑπέρβασις καθηκόντων ἢ ἀναρμοδιότης τοῦ ἐκδόντος τὴν ἀπόφασιν διοικητικοῦ δικαστηρίου, 2) κακὴ σύνθεσις αὐτοῦ, 3) παράβασις οὐσιώδους τύπου τῆς διαδικασίας, 4) ἐσφαλμένη ἐρμηνεῖα ἢ πλημμελὴς ἐφαρμογὴ τοῦ διέποντος τὴν ἐπίδικον σχέσιν νόμου, καὶ 5) ὕπαρξις δύο ἢ πλει-

όνων αντιφασκουσών πρὸς ἀλλήλας τελεσιδικιῶν ἀποφάσεων ἐν τῇ αὐτῇ ὑποθέσει καὶ περὶ τῶν αὐτῶν διαδικιῶν.

2. Τὸ Ἐλεγκτικὸν Συνέδριον ἀποτελεῖται ἐκ δέκα ὀκτώ συμβούλων, ἑξ παρέδρων, ἑνὸς προέδρου καὶ δύο ἀντιπροέδρων. Παρ' αὐτῷ διορίζεται Ἐπίτροπος τῆς Ἐπικρατείας.

Τὸ Ἐλεγκτικὸν Συνέδριον συνεδριάζει ἐν ὁλομείῳ καὶ κατὰ τμήματα. Αἱ δὲ ἀρμοδιότητες αὐτοῦ εἶναι διοικητικαὶ καὶ δικαστικαί.

Διοικητικαί: 1) προληπτικὸς καὶ κατασταλτικὸς ἔλεγχος τῶν δημοσίων δαπανῶν, 2) ἔλεγχος ἐπὶ τοῦ ἀπολογισμοῦ καὶ ἰσολογισμοῦ τοῦ κράτους, 3) ἔλεγχος τῶν λογαριασμῶν δημοσίων ὑπολόγων, 4) κανονισμὸς τῶν συντάξεων.

Δικαστικαί: 1) ἐπὶ ἀστικῆς εὐθύνης δημοσίου ὑπαλλήλου, ὅστις διὰ πράξεώς του ἔβλαψε τὰ συμφέροντα τῆς Πολιτείας, 2) δικάζει κατ' ἔφεσιν ἐπὶ τῶν προσφυγῶν τῶν δημοσίων ὑπολόγων, 3) δικάζει κατ' ἔφεσιν ἐπὶ τοῦ καθορισμοῦ τῶν συντάξεων, 4) δικάζει κατ' ἔφεσιν ἐπὶ ἀποφάσεων φορολογικῶν δικαστηρίων.

Οἱ Σύμβουλοι καὶ οἱ παρέδροι τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου εἶναι ἰσόβιοι καὶ δὲν παύονται, εἰμὴ ὡς οἱ δικαστικοί, τὰ δὲ προσόντα αὐτῶν ὀρίζονται διὰ νόμου. Αἱ ἀποφάσεις τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου αἱ ἀφορῶσαι καταλογισμὸν ὑπολόγων καὶ ἀπονομὴν συντάξεων δὲν ὑπόκεινται εἰς τὸν ἔλεγχον τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας (ἀριθ. 98).

3. Τὸ Νομικὸν Συμβούλιον τοῦ Κράτους εἶναι τὸ κατ' ἔξοχην γνωμοδοτικὸν ὄργανον τοῦ Δημοσίου, ὡς πρὸς τὰ συμφέροντα αὐτοῦ. Ἀποτελεῖται ἐκ συμβούλων ἕκαστος τῶν ὁποίων εὐρίσκεται τοποθετημένος παρ' ἑκάστῳ Ὑπουργείῳ, βοηθουμένων εἰς τὸ ἔργον τῶν ὑπὸ τῶν παρέδρων ὡς καὶ τῶν δικαστικῶν ἀντιπροσώπων.

Ὡς συλλογικὸν ὄργανον ἀποφαίνεται ἐπὶ παντὸς νομικοῦ ζητήματος τὸ ὁποῖον παραπέμπεται εἰς αὐτό, εἰδικώτερον: α) ὑπερασπίζει τὰ συμφέροντα τοῦ Δημοσίου ἐνώπιον τῶν δικαστηρίων, β) παρέχει πρὸς τὴν Διοίκησιν γνωμοδοτήσεις, γ) ἀποφαίνεται γνωμοδοτικῶς ἐπὶ συμβιβασμῶν καὶ ἀναγνωρίσεως χρεῶν τοῦ Δημοσίου καὶ δ) ἐπεξεργάζεται τὰ εἰς αὐτό ἀποστελλόμενα σχέδια νόμων ἢ διαταγμάτων.

Ἡ ἀρμοδιότης αὐτοῦ εἶναι συμβουλευτικὴ.

4. Ἀνώτατον Συμβούλιον Δημοσίων Ὑπηρεσιῶν (Α.Σ.Δ.Υ.). Τὸ Α.Σ.Δ.Υ. ἀποτελεῖ ἀνεξάρτητον δημοσίαν ὑπηρεσίαν ὑπαγομένην ἀπ' εὐθείας ὑπὸ τὸν Πρόεδρον τῆς Κυβερνήσεως, συγκροτεῖται δὲ ἐξ ἑνδεκα μελῶν, ἐξ ὧν τὰ ἑπτὰ εἶναι τακτικά καὶ ἰσόβια, τὰ δὲ τέσσαρα ἑκτακτά, ὡς καὶ ἑπτὰ παρέδρων μετὰ συμβουλευτικῆς ψή-

φου. Τακτικά μέλη διορίζονται σύμβουλοι, καθηγηταί, διευθυνταί καί πάρεδροι. Τά έκτακτα μέλη επί τριετεί θητεία είναι ὁ ἀρμόδιος καθηγητής τοῦ διοικητικοῦ δικοῦ καί τρεῖς γενικοί διευθυνταί. Ὅριζεται πρόεδρος καί ἀντιπρόεδρος. Ἡ ἀρμοδιότης τοῦ Α.Σ.Δ.Υ. εἶναι:

1) Ἡ γνωμοδότησις ἐπί παντός νόμου σχετικῶς μέ τήν διάρθρωσιν τῶν δημοσίων ὑπηρεσιῶν. 2) Ἐπί παντός διατάγματος τῆς αὐτῆς φύσεως. 3) Ἡ μελέτη παντός θέματος ἀφορῶντος τήν ὑπηρεσιακὴν ἐξάσκησιν καί μετεκπαίδευσιν. 4) Ἡ μελέτη ὡς καί ἡ διατύπωσις συστάσεων καί ὁδηγιῶν διὰ τοὺς ἐν γένει ὄρους ἐργασίας. 5) Ἡ τήρησις πινάκων ὀργανικῆς συνθέσεως τῶν ὑπηρεσιῶν καί 6) Πᾶν ζήτημα ἀνατιθέμενον εἰς αὐτό δι' ἐδικῶν διατάξεων.

Ἐπίσης τὰ ὑπηρεσιακά κατὰ Ὑπουργεῖα Συμβούλια συγκροτοῦνται βάσει Νόμου, ἀλλὰ πάντοτε ἐντὸς τῶν πλαισίων τοῦ Συντάγματος.

Τὸ ἀρθρον 101 τοῦ Συντάγματος ἀνοφέρεται εἰς τὸν θεσμόν τοῦ ὑπηρεσιακοῦ Συμβουλίου. Τοῦτο πρέπει νά εἶναι 1) ὀργανωμένον κατὰ νόμον, 2) κατὰ τὰ $\frac{2}{3}$ τουλάχιστον νά εἶναι συντεθειμένον ἐκ μονίμων δημοσίων ὑπαλλήλων, 3) ἐναντίον τῶν ἀποφάσεων αὐτοῦ χωρεῖ προφυγῆ ἐνώπιον τοῦ Α' Τμήματος τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας.

Πλὴν τῶν γενικῶν τούτων ὑπηρεσιακῶν συμβουλιῶν προβλέπονται καί ἐδικὰ τοιαῦτα (Γεν. Διοικήσεων κ τ. λ.).

5. Τὸ δικαστήριον Συγκρούσεως καθηκόντων ἔχει ἀρμοδιότητα ἐκ τοῦ Συντάγματος (ἀρθρον 85) νά αἰρῆ τὰς συγκρούσεις α) μεταξύ δικαστικῶν καί διοικητικῶν ἀρχῶν, β) μεταξύ Συμβουλίου Ἐπικρατείας καί διοικητικῶν ἀρχῶν καί γ) μεταξύ διοικητικῶν καί κοινῶν δικαστηρίων. Ἀποτελεῖται δὲ ἐξ ἴσου ἀριθμοῦ ἀρεοπαγιτῶν καί συμβούλων Ἐπικρατείας (τριῶν τὸν ἀριθμόν), ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ Ὑπουργοῦ τῆς Δικαιοσύνης ἢ τοῦ ὑπὸ τοῦ νόμου ὀριζομένου ἀναπληρωτοῦ αὐτοῦ.

Αἱ συγκρούσεις τὰς ὁποίας καλεῖται νά ἐπιλύσῃ εἶναι ἡ καταφατικαὶ ἢ ἀποφατικαί.

3.

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΑ ΟΡΓΑΝΑ

Ὅργανα γενικῆς διοικήσεως

1. Οἱ γενικοὶ Διοικηταί εἶναι ἀνώτατοι διοικητικοὶ ὑπάλληλοι, προΐστανται μεγάλων περιφερειῶν, ἐνίοτε δὲ φέρουν καί τὸν

βαθμόν τοῦ ὑπουργοῦ. Ἐχουν δὲ γενικὴν ἀρμοδιότητα καὶ ἐποπτεῖαν ἐφ' ὄλων τῶν ἐν τῇ περιφερείᾳ αὐτῶν δημοσίων ὑπηρεσιῶν, πλὴν τῶν δικαστικῶν. Ὁ ὑπουργὸς Β. Ἑλλάδος ἐδρεύει ἐν Θεσσαλονίκῃ καὶ εἶναι μέλος τοῦ ὑπουργικοῦ Συμβουλίου.

Παρ' ἐκάστη γενικῇ διοικήσει συνεστήθη καὶ διοικητικὸν Συμβούλιον, τὸ ὁποῖον γνωμοδοτεῖ ἐπὶ τῶν μεταθέσεων καὶ ποινῶν τῶν δημοσίων ὑπαλλήλων. Ὁ ἀριθμὸς τῶν γενικῶν ἐπιθεωρητῶν Διοικήσεως προβλέπεται εἰς 5.

2. Οἱ Νομάρχαι προΐστανται τοῦ Νομοῦ. Μέχρι τινὸς οἱ νομάρχαι ἦσαν ἐλευθέρως μετακλητοί· διὰ μίαν περίοδον ἐθεωρήθησαν μόνιμοι ὑπάλληλοι ἢ ἐπί θητεία. Ἡδὴ διορίζονται ἐπὶ τριετείῃ θητεία ὑπὸ τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου, βάσει πίνακος συντασσομένου ὑπὸ Ἐπιτροπῆς ἀποτελουμένης ἐκ τῶν προέδρων τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας, τοῦ Ἀρείου Πάγου καὶ τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου, ἐνὸς ἀκαδημαϊκοῦ, δύο καθηγητῶν, τοῦ γενικοῦ διευθυντοῦ τοῦ Ὑπουργείου τῶν Ἐσωτερικῶν καὶ δύο ἀντιπροσώπων τῶν ἐπαγγελματικῶν ὀργανώσεων, δύνανται ὅμως ν' ἀπολυθοῦν κατόπιν ἀποφάσεως τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου, τῆς γνώμης τῆς Ἐπιτροπῆς οὗσης σήμερον συμβουλευτικῆς.

Τὰ καθήκοντα τῶν νομαρχῶν εἶναι τὰ ἑξῆς: 1) εἶναι ὁ ἀντιπρόσωπος τῆς κυβερνήσεως εἰς τὸν νομόν, ἔχει τὴν ἐκτέλεσιν τῶν νόμων καὶ τῶν διαταγμάτων, 2) ἐποπτεύει καὶ συντονίζει τὰς δημοσίας ὑπηρεσίας, 3) ἀσκεῖ τὴν διοικητικὴν ἐποπτεῖαν ἐπὶ τῶν δήμων, κοινοτήτων καὶ προσώπων δημοσίου δικαίου, 4) ἔχει τὴν ἀρμοδιότητα τῆς διατηρήσεως τῆς δημοσίας τάξεως, 5) ἀσκεῖ πειθαρχικὴν ἐξουσίαν ἐπὶ τῶν δημοσίων ὑπαλλήλων πλὴν τῶν στρατιωτικῶν καὶ τῶν δικαστικῶν, 6) ἐποπτεύει τὰ ἰδιωτικὰ σωματεῖα, 7) ἀσκεῖ τὰς ἀρμοδιότητας τῶν διαφόρων Ὑπουργείων ἐφόσον διὰ νόμου εἰδικῶς παρεχωρήθησαν εἰς τὸν Νομάρχην.

Κατὰ πάσης πράξεως τοῦ Νομάρχου ἀσκεῖται ἐντὸς τριάκοντα ἡμερῶν προσφυγὴ ἐνώπιον τοῦ Ὑπουργοῦ ἢ γενικοῦ διοικητοῦ.

Παρ' ἐκάστη Νομαρχία λειτουργεῖ τὸ Νομαρχιακὸν Συμβούλιον μὲ τὴν ἐκ τοῦ νόμου καθοριζομένην ἀρμοδιότητα.

3. Οἱ Ἐπαρχοὶ ὑφίστανται σήμερον κατ' ἐξαιρέσιν εἰς τινὰς περιφέρειας, ἔχουν δὲ περίπου τὰς ἀρμοδιότητας τοῦ Νομάρχου, πάντως ἢ ἔκτασις αὐτῶν καθορίζεται διὰ νόμου, ἀσκοῦν δὲ αὐτὰς ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν καὶ τὰς διατάγας τοῦ Νομάρχου. Σήμερον οἱ Ἐπαρχοὶ εἶναι διοικητικοὶ μόνιμοι ὑπάλληλοι ἐπὶ βαθμῶ 5^α ἢ 4^α.

4. Οι Δήμαρχοι ως όργανα της κρατικής διοικήσεως έχουν εκ του νόμου καθωρισμένες αρμοδιότητες εν τη ιδιότητι αούτων ως περιφερειακά όργανα.

Οι Δήμαρχοι ως και οι πρόεδροι τών κοινοτήτων, υπό την άνωτέρω ιδιότητα και όχι ως όργανα της αυτοδιοικήσεως, έχουν αρμοδιότητας σχετικώς με την τήρησιν ληξιαρχικών βιβλίων, μητρώου άρρένων, στρατολογίας, ζητήματα άγροτικής άσφαλείας, καταρτισμόν καταλόγου τών ένόρκων, στρατιωτικές έπιτάξεις, καταδίωξιν ληστείας, βεβαίωσιν φόρων και είσπραξιν αούτων κ.τ.λ.

Έν περιπτώσει άμελείας του δημάρχου ή του προέδρου της Κοινοότητος εις τας άνωτέρω αρμοδιότητες ύποκαθίσταται υπό του Νομάρχου.

4

ΔΗΜΟΣΙΟΙ ΥΠΑΛΛΗΛΟΙ

1. Όρισμός. Δημόσιοι υπάλληλοι είναι τά έμμεσα, έμμεσα όργανα του κράτους τά διατελούντα εν προαιρετική και πειθαρχική, άμέσως ύπηρεσιακή και πειθαρχική προς αούτό σχέσει (Νόμος ύπ' αριθ. 1811 περί Κώδικος καταστάσεως τών Δημοσίων Διοικητικών υπαλλήλων).

Η ιδιότης του όργανου της Πολιτείας 1) είναι συνδεδεμένη με την πολιτείαν είτε όργανικώς, είτε δια συμβάσεως, 2) είναι έμμεσος σχέσις προς την Πολιτείαν, 3) προαιρετική, 4) σχέσις πειθαρχική και 5) άφορᾷ ύπηρεσίαν διοικουμένην άμέσως υπό της Πολιτείας. Δέν ύπάγονται εις τας διατάξεις του υπαλληλικού Κώδικος :

1) Οι δικαστικοί, 2) Οι στρατιωτικοί, εις τούς όποιους ύπάγονται οι μόνιμοι άξιωματικοί και ύπαξιωματικοί του κατά ξηράν, θάλασσαν και άέρα στρατου, οι λιμενικοί και οι της χωροφυλακής, 3) οι ύπηρετούντες εις την Άστυνομίαν πόλεων, 4) εις την Άγροφυλακήν, 5) εις την πυροσβεστικήν ύπηρεσίαν, 6) οι υπάλληλοι τών γραφείων της Βουλής, 7) τό προσωπικόν του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους, 8) άμισθοι υπάλληλοι (π.χ. άμισθοι πρόξενοι), 9) οι υπάλληλοι της διπλωματικής προξενικής ύπηρεσίας, 10) οι υπάλληλοι τών νομικών προσώπων δημοσίου δικαίου

Διάκρισις μεταξύ δημοσίων υπαλλήλων και δημοσίων άρχών. Αι άρχαι είναι όργανα του Κράτους, τά έχοντα ίδίαν δικαιοδοσίαν μετά διατακτικής έξουσίας. Χαρακτηριστικά είναι : ή έννομος Ικανότης προς έκδοσιν έκτελεστι-

κῶν πράξεων καθὼς καὶ ἡ ὀργανωτικὴ ἐνότης προσδίδουσα εἰς τὸ ὄργανον τῆς ἰδιότητος τῆς ἀρχῆς.

2. Προσόντα. Διὰ νὰ διορισθῇ δημόσιος ὑπάλληλος δεόν α) νὰ εἶναι θεοὺς νομοθετημένη καὶ β) νὰ ὑπάρχουν τὰ ἀπαιτούμενα πρὸς διορισμὸν προσόντα.

Προσόντα εἶναι: ἑλληνικὴ ἰθαγένεια, ἡλικία, φύλον, ἐκπλήρωσις στρατολογικῶν ὀποχρεώσεων, ἑλλειψίς ποινικῆς καταδίκης, ἥθος, ὑγεία, ὠρισμένοι γνώσεις.

Διορισμὸς ἀλλοδαποῦ ἐπιτρέπεται κατ' ἐξαιρέσιν καὶ βάσει εἰδικοῦ νόμου, ὃ δὲ πολιτογραφηθεὶς διορίζεται μετὰ τὴν συμπλήρωσιν μιᾶς πενταετίας ἀπὸ τῆς πολιτογραφήσεως. Αἱ θέσεις ἀπὸ τὰς ὁποίας ἀποκλείονται αἱ γυναῖκες καθορίζονται διὰ Β.Δ. Οὐδεὶς διορίζεται πρὸ τῆς συμπληρώσεως τοῦ 21 ἔτους καὶ μετὰ τὴν συμπλήρωσιν τοῦ 35. Διὰ νόμου δύνата νὰ προβλεφθοῦν ὠρισμένοι ἐξαιρέσεις.

Εἰδικοί λόγοι κωλύοντες τὸν διορισμὸν: 1) Ἄνυποταξία καὶ λιποταξία, 2) στέρησις πολιτικῶν δικαιωμάτων, 3) καταδίκη διὰ τινὰ ἀδικήματα, 4) ὑποδικία, 5) ἀπαγόρευσις καὶ δικαστικὴ ἀντίληψις, 6) προηγουμένη πειθαρχικὴ ἀπόλυσις διὰ τῆς κανονικῆς διαδικασίας.

Πᾶς διορισμὸς γίνεται κατ' ἀρχὴν κατόπιν διαγωνισμοῦ ἐνώπιον ἐπιτροπῆς συγκροτουμένης ἐκ μονίμων δημοσίων ὑπαλλήλων διὰ πράξεως τοῦ Ἀνωτάτου Συμβουλίου Δημοσίων Ὑπηρεσιῶν καὶ ἀφοῦ δημοσιευθῇ εἰς τὰς ἐφημερίδας ἢ προκήρυξις τοῦ διαγωνισμοῦ 60 ἡμέρας πρὸ τῆς διενεργείας αὐτοῦ.

Κατ' ἐξαιρέσιν ἐπιτρέπεται ὁ διορισμὸς ἀνευ διαγωνισμοῦ ἐάν εἰδικαὶ ἢ ἐξαιρετικαὶ συνθήκαι ἐπιβάλλουν τὴν τοιαύτην παρέκκλισιν καὶ κατόπιν ἀποφάσεως τοῦ Α.Σ.Δ.Υ.

Ἡ Ἐπιτροπὴ διαγωνισμοῦ συγκροτεῖται ἐκ μονίμων ὑπαλλήλων. Ἀπαιτεῖται προκήρυξις, δημοσίευσις, ἔλεγχος προσόντων καὶ πίναξ ἐπιτυχίας.

3. Διορισμὸς. Ἡ πρᾶξις τοῦ διορισμοῦ εἶναι α) διοικητικὴ, β) μονομερῆς, γ) διακριτικῆς ἐξουσίας.

Ἀρμόδιος διὰ διορισμὸν εἶναι ὁ Βασιλεὺς διὰ τοὺς ὑπαλλήλους ἀπὸ τοῦ βαθμοῦ 8 καὶ ἄνω, διὰ δὲ τοὺς λοιποὺς ἀπὸ τοῦ βαθμοῦ 9 καὶ κάτω οἱ ὑπουργοί.

Ὁ διορισμὸς δεόν νὰ εἶναι ἔγγραφος καὶ νὰ δημοσιευθῇ εἰς τὴν Ἐφημερίδα τῆς Κυβερνήσεως, ὅπερ ἀποτελεῖ συστατικὸν στοιχεῖον τοῦ διορισμοῦ. Κοινοποιεῖται ἐντὸς τριάκοντα ἡμερῶν καὶ τάσσεται εὐλογος προθεσμία πρὸς ὀρκωμοσίαν καὶ ἀνάληψιν καθηκόντων τὸ μέγιστον τριάκοντα ἡμερῶν.

Ὁ δημοσιευθεὶς διορισμὸς ἀνακαλεῖται, ἐὰν ὁ διορισθεὶς δὲν ἀποδεχθῆ αὐτὸν ρητῶς ἢ σιωπηρῶς ἢ δὲν ἐξεπλήρωσε τὰς τυχόν προβλεπομένας ὑποχρεώσεις του.

Διορισμὸς γενόμενος κατὰ παράβασιν τοῦ νόμου ἀνακαλεῖται ἐντὸς εὐλόγου χρονικοῦ διαστήματος, μὴ δυναμένου νὰ ὑπερβῆ τὴν διετίαν, ἐκτὸς ἐὰν ὁ διορισθεὶς προεκάλεσεν ἢ ὑπεβοήθησεν τὴν παρανομίαν. Ἐὰν ἀσκηθῆ κατὰ ὑπαλλήλου πειθαρχικὴ δίωξις, ἀνάκλησις τοῦ διορισμοῦ αὐτοῦ δὲν ἐπιτρέπεται. Αἱ πράξεις τοῦ ἀνακληθέντος ὑπαλλήλου εἶναι ἔγκυροι. Ἀμφισβητεῖται ἐὰν χωρεῖ ἀπειρίριστος ἀνάκλησις λόγῳ δημοσίου συμφέροντος.

4. Ὁρκωμοσία καὶ ἀνάληψις ὑπηρεσίας. Ἡ ἀποδοχὴ τοῦ διορισμοῦ δηλοῦται διὰ τῆς ὀρκωμοσίας. Ἀνάληψις ὑπηρεσίας δὲν ἐπιτρέπεται πρὸ τῆς δόσεως τοῦ ὄρκου. Ἡ ὀρκωμοσία δίδεται ἐνώπιον τῆς ἀρμοδίας δημοσίας ἀρχῆς καὶ βεβαιοῦται διὰ πρωτοκόλλου.

Ὁ ὄρκος ἔχει οὕτω : «Ὀρκίζομαι νὰ φυλάττω πίστιν εἰς τὴν Ἑλλάδα, ὑπακοὴν εἰς τὸ Σύνταγμα καὶ τοὺς νόμους αὐτῆς καὶ νὰ διαχειρίζωμαι τιμῶς καὶ εὐσυνειδήτως τὴν ἀνατεθεῖσαν μοι δημοσίαν ὑπηρεσίαν».

Ὁ διορισμὸς ἰσχύει ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως εἰς τὴν Ἐφημερίδα τῆς Κυβερνήσεως. Μετὰ τὴν δημοσίευσιν ὁ διορισμὸς δὲν δύναται νὰ ἀνακληθῆ, καθιεροῦται ἡ ὑπαλληλικὴ ἀρχαιότης καὶ ἀρχεται ἡ εὐθύνη. Ὁ μισθὸς καταβάλλεται μετὰ τὴν ἀνάληψιν ὑπηρεσίας.

Ἀναδιορισμὸς ἐπιτρέπεται ἐντὸς πενταετίας ἀπὸ τῆς ἀπολύσεως προκειμένου περὶ μονίμων ὑπαλλήλων ἐχόντων πενταετῆ τουλάχιστον ὑπηρεσίαν καὶ ἐφόσον ἀπελύθη λόγῳ σωματικῆς ἢ πνευματικῆς ἀνικανότητος καὶ κατόπιν ἀποφάσεως τοῦ ὑπηρεσιακοῦ συμβουλίου.

Εἰδικώτερον ὁ ἀναδιορισμὸς ἐπιτρέπεται ὑπὸ τὰς ἐξῆς προϋποθέσεις : 1) Προηγουμένη ἀπόλυσις συνεπιεῖα σωματικῆς ἢ πνευματικῆς ἀνικανότητος, 2) πενταετῆς προηγουμένη ὑπηρεσία, 3) παρέλευσις πενταετίας ἀπὸ τῆς ἀπολύσεως, 4) ἀποκατάστασις πλήρως τῆς σωματικῆς ἢ πνευματικῆς ἰκανότητος, 5) ὑπαρξίς τῶν ἀπαιτουμένων προσόντων, 6) ἀπόφασις Ὑπηρεσιακοῦ Συμβουλίου, 7) κενὴ θέσις.

5. Κατηγορίαι καὶ διαβαθμίσεις ὑπαλλήλων. Αἱ προβλεπόμεναι κατηγορίαι εἶναι αἱ κατηγορίαι τῶν εἰδικῶν θέσεων καὶ αἱ κατηγορίαι Α, Β καὶ Γ :

1) Εἰδικαὶ θέσεις : Γενικοῦ Διοικητοῦ (ὑπαλλήλου), πληρεξουσιοῦ ὀπουργοῦ Α' καὶ Β' τάξεως, Γενικοῦ Γραμματέως Ὑπουργείου, Εκπαιδευτικοῦ Συμβούλου καὶ Νομάρχου.

2) Θέσεις Α κατηγορίας είναι εκείνοι διά τας οποίας απαιτείται πτυχίον άνωτάτης ή άνωτήρας Σχολής ήμεδαπής ή άλλοδαπής.

3) Θέσεις Β, διά τας οποίας απαιτείται άπολυτήριον γυμνασίου ή ισοτίμου σχολείου.

4) Θέσεις Γ, διά τας οποίας δέν απαιτούνται τά άνωτέρω τυπικά προσόντα.

Οι δημόσιοι υπάλληλοι κατατάσσονται εις δέκα πέντε έν δλω βαθμούς.

Έκαστος υπάλληλος άνήκει εις την κατηγορίαν της θέσεως αυτού. Άπαγορεύεται ή διά μεταθέσεως, μετατάξεως, προαγωγής ή καθ' ολονδήποτε άλλον τρόπον υπαγωγή υπαλλήλου από μιας κατηγορίας εις την άλλην, έξαιρέσει ειδικής μετεκπαιδεύσεως.

6. Καθήκοντα. Ο δημόσιος υπάλληλος είναι έκτελεστής της θελήσεως του Κράτους και όφείλει πίστιν και άφοσίωσιν προς την πατρίδα και τά έθνικά ιδεώδη (ιδεολογία σκοπούσαι την διά βιαίων μέσων άνατροπήν του ύφισταμένου πολιτειακού ή κοινωνικού καθεστώτος, αντίκεινται άπολύτως προς την ιδιότητα του δημοσίου υπαλλήλου.

Ο δημόσιος υπάλληλος είναι υπεύθυνος διά την έκτέλεσιν των καθηκόντων του, την νομιμότητα των υπηρεσιακών του ενεργειών. Ο υπάλληλος όφείλει υπακοήν εις τας διαταγάς των προϊσταμένων του. Έκτελων διαταγήν παράνομον, πρό πάσης έκτελέσεως όφείλει ν' αναφέρη έγγράφως την γνώμην αυτού εις την προϊσταμένην αρχήν. Εις περίπτωσιν όμως καθ' ήν ή διαταγή είναι προδήλως παράνομος, ο υπάλληλος όφείλει νά μή έκτελέση αυτήν. αναφέρων όμως άνευ άναβολής, έκτός εάν διαταχθῆ έκ δευτέρου, όποτε όφείλει νά έκτελέση.

Διαφωνών υπάλληλος δύναται νά διατυπώση έγγράφως την διαφωνίαν αυτού.

Κατά τον Έπαλληλικόν Κώδικα προβλέπονται αι έξής περιπτώσεις έλέγχου της παρανομίας διά διαταγής του προϊσταμένου :

α) Αντιθέτου γνώμης, όποτε ή έκτέλεσις επιβάλλεται, β) προδήλου παρανομίας, όποτε ο υπάλληλος όφείλει νά μή συμμορφωθῆ και γ) συμμόρφωσις λόγω επικλήσεως γενικωτέρου συμφέροντος και μάάλιστα έγγράφως.

Πās υπάλληλος όφείλει νά τηρῆ έχεμύθειαν (βίως επί ενεργείας θεμάτων χαρακτηριζομένων ως άπορρήτων. Τό καθήκον της έχεμύθειας παρακολουθεῖ τον υπάλληλον και μετά την λύσιν της υπαλληλικής σχέσεως.

Ὁ υπάλληλος ὑποχρεοῦται νὰ ἐργάζεται ἀνελλιπῶς, ἐφόσον αἱ ὑπηρεσιακαὶ ἀνάγκαι ἀπαιτοῦν τοῦτο. Ἡ μὴ ἐκτέλεσις ἢ ἡ πλημμελὴς ἐκτέλεσις συνεπάγεται πειθαρχικὴν δίωξιν.

Ἡ ἀπεργία ἀντίκειται ἀπολύτως πρὸς τὴν φύσιν τῆς δημοσίας ὑπηρεσίας. Ἐπίσης ἀπαγορεύονται εἰς τοὺς υπαλλήλους δημοσίας ἐκδηλώσεις πολιτικοῦ χαρακτήρος ἢ ἡ δημοσία ἄσκησις κριτικῆς τῶν πράξεων τῆς Κυβερνήσεως ἢ τῶν προϊσταμένων ἀρχῶν.

Τὸ ἀρθρον 14 τοῦ Συντάγματος ὀρίζει «ὅτι ἕκαστος δύναται νὰ δημοσιεῖ προφορικῶς, ἐγγράφως καὶ διὰ τοῦ τύπου τοὺς στοχασμούς του, τηρῶν τοὺς νόμους τοῦ κράτους». Ὁ νόμος περιορίζει τὴν ἐλευθερίαν ταύτην ὡς πρὸς τοὺς δημοσίους υπαλλήλους, ἐφόσον ἡ κριτικὴ γίνεται δημοσίᾳ καὶ μὲ ἔλλειψιν ἀντικειμενικότητος ἢ σεβασμοῦ.

Ἐπίσης ἀπαγορεύεται ἡ συμμετοχὴ τῶν υπαλλήλων εἰς σωματεῖα μὲ πολιτικούς σκοπούς ἢ συμμετοχὴ εἰς ἕτερα ἐπαγγελματικὰ σωματεῖα.

Ὁ δημοσίος υπάλληλος δεόν νὰ ἔχη ἀξιοπρεπῆ διαβίωσιν, καλὴν συμπεριφορὰν πρὸς τοὺς πολίτας καὶ νὰ δηλώσῃ τὰ περιουσιακὰ αὐτοῦ στοιχεῖα.

7. Ἄσυμβίβαστον. Ἀπαγορεύεται εἰς τὸν δημοσίον υπάλληλον ἡ ἄσκησις ἰδιωτικοῦ ἔργου ἢ ἐργασίας, ἐπ' ἄμοιβῆν, ἐκτός ἐάν τοῦτο εἶναι συμβιβαστὸν μὲ τὰ καθήκοντά του, δὲν παρεμποδίζει τὴν ἐκτέλεσιν τῆς ὑπηρεσίας του, ἐπιτραπῆ διὰ πράξεως τοῦ Ὑπουργοῦ καὶ γίνῃ σχετικὴ ἀναφορὰ εἰς τὴν προϊσταμένην ἀρχήν, π. χ. ἄσχολισι πνευματικῆς φύσεως, λογοτεχνικαὶ μεταφράσεις κτλ.

Ἡ ἄσκησις ἐμπορίας ἀπαγορεύεται ἀπολύτως.

Ἐπίσης ἀπαγορεύεται ἡ συμμετοχὴ εἰς διοίκησιν ἀνωνύμου ἐταιρίας, οὐχὶ δὲ μὴ καὶ ἡ κατοχὴ μετοχῶν ἀνωνύμων ἐταιριῶν.

Ἀπαγορεύεται ἡ ἄσκησις τῆς δικηγορίας, πλὴν τῶν εἰδικῶν προβλεπομένων ἐξαιρέσεων.

Ἡ ἰδιότης τοῦ δημοσίου υπαλλήλου εἶναι ἀσυμβίβαστος μὲ τὸ βουλευτικὸν ἀξίωμα. «Δὲν δύναται νὰ ἐκλεγῶσι βουλευταὶ ἐάν μὴ παραιτηθῶσι πρὸ τῆς ἡμέρας τῆς ἀνακηρύξεως τῶν ὑποψηφίων. Τὸ ἴδιον ἰσχύει διὰ τὰ δημοτικὰ καὶ κοινοτικὰ ἀξιώματα.

Ἀπαγορεύεται ἡ πολυθεσία. Οὐδεὶς δημοσίος υπάλληλος δύναται νὰ κατέχῃ δευτέραν υπαλληλικὴν θέσιν' ἐξαιροῦνται δὲ μὴ οἱ καθηγηταὶ τῶν Ἀνωτάτων τοῦ Κράτους Σχολῶν.

Ἡ πολυθεσία ἀπαγορεύεται εἰς τὰς ὑπηρεσίας τοῦ Δημοσίου, τῆς τοπικῆς Αὐτοδιοικήσεως, τῶν Νομικῶν Προσώπων δημοσίου δι-

καίου, τῶν ἐπιχειρήσεων τῶν ὑπὸ τοῦ Κράτους παραχωρηθεισῶν καὶ τῶν κοινωφελῶν ὀργανισμῶν.

Ὁ καταλαβὼν δευτέραν θέσιν θεωρεῖται ὡς αὐτοδικαίως παραιτηθεὶς τῆς πρώτης. Ὁ νόμος ἐξαιρεῖ τοὺς καθηγητὰς Ἀνωτάτων Σχολῶν.

Ὁ δημόσιος ὑπάλληλος δὲν δύναται νὰ ἀποσιωπήσῃ κώλυμα συμμετοχῆς αὐτοῦ ἐφόσον ἔχει πρόδηλον συμφέρον εἰς ὑπόθεσιν ἢ εἰς συμβούλιον διὰ λόγους συγγενείας.

Δὲν δύναται νὰ ὑπηρετοῦν ἐν τῇ περιφερείᾳ ἐκ τῆς ὁποίας κατάγεται ὁ δημόσιος ὑπάλληλος ἢ ἡ σύζυγος αὐτοῦ: οἱ Γενικοὶ Διοικηταί, Νομάρχαι, Ἐπαρχοὶ, οἰκονομικοὶ Α' κατηγορίας, προϋστάμενοι γεωργικῶν ὑπηρεσιῶν, βασικοὶ, νομομηχανικοὶ καὶ ἐπιθεωρηταὶ δημοσίων ἔργων, ἐπιθεωρηταὶ μέσης καὶ στοιχειώδους ἐκπαίδευσως, ἐπιμεληταὶ εἰσπράξεως καὶ τῆς τελωνοφυλακῆς.

β. Ἀστική εὐθύνη. Ὁ δημόσιος ὑπάλληλος εὐθύνεται ἔναντι τοῦ Δημοσίου διὰ πᾶσαν θετικὴν ζημίαν, τὴν ὁποίαν ἐπροξένησεν εἰς αὐτὰ ἐκ δόλου ἢ βαρείας ἀμελείας κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν καθηκόντων του, ὡς καὶ τὰς ἀποζημιώσεις εἰς τὰς ὁποίας ὑπεβλήθη τὸ Δημοσίον ἔναντι τρίτων, ἕνεκα παρανόμων πράξεων ἢ παραλείψεων τοῦ ὑπαλλήλου γενομένων ἐκ δόλου ἢ βαρείας ἀμελείας. Συνεπῶς ὁ δημόσιος ὑπάλληλος ἀπαλλάσσεται τῆς εὐθύνης: α) Ἀπὸ τῆς ἀπ' εὐθείας ἀγωγῆς τοῦ ἰδιώτου κατ' αὐτοῦ καὶ β) ἀπὸ πάσης εὐθύνης δι' ἐλαφρὰν ἀμέλειαν. Ἡ εὐθύνη περιορίζεται ἔναντι τοῦ Δημοσίου, παραγράφεται δὲ μετὰ τριετίας.

Διὰ τοὺς δημοσίους ὑπολόγους ἰσχύουν εἰδικαὶ διατάξεις.

9. Δικαιώματα. Τὸ θεμελιώδες δικαίωμα εἶναι ἡ μονιμότης τῶν δημοσίων ὑπαλλήλων βάσει τοῦ ἀρθροῦ 101 τοῦ Συντάγματος.

Εἰς τὴν μονιμότητα δὲν περιλαμβάνονται: οἱ δικαστικοὶ (ισόβιοι), οἱ στρατιωτικοὶ, οἱ ἔκτακτοι, οἱ ὑπάλληλοι νομικῶν προσώπων (διὰ νόμου δύναται νὰ ὑπαχθοῦν), αἱ προβλεπόμεναι ἐξαιρέσεις.

Ἡ μονιμότης περιλαμβάνει τὰ ἑξῆς: α) Δὲν ἐπιτρέπεται ἀπόλυσις ἢ ὑποβιβασμὸς ἄνευ ἀποφάσεως τοῦ ὑπηρεσιακοῦ συμβουλίου, οὔτε μετὰθεσις ἄνευ γνωμοδοτήσεως αὐτοῦ, β) τὸ ὑπηρεσιακὸν συμβούλιον δέον κωτὰ τὰ $\frac{2}{3}$ ν' ἀποτελεῖται ἐκ μονίμων δημοσίων ὑπαλλήλων, γ) κατὰ τῶν ἀποφάσεων τοῦ ὑπηρεσιακοῦ συμβουλίου ἐπιτρέπεται προσφυγὴ ἐνώπιον τοῦ Α' τμήματος τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας.

Εἰς ἕκαστον ὑπάλληλον ἀντιστοιχεῖ ἀνάλογος μισθός: Ὁ μισθὸς ἀρχεται ἀπὸ τῆς ἀναλήψεως τῆς ὑπηρεσίας. Τὸ δημοσίον δικαιοῦται νὰ μεταβάλλῃ ἐκάστοτε τὸ ὕψος τοῦ μισθοῦ, διὰ μειώσεως

ἢ αὐξήσεως αὐτοῦ. Μισθὸς δὲν ὀφείλεται διὰ μὴ παρασχεθεῖσαν ἐξ ὑπαιτιότητος τοῦ ὑπαλλήλου ὑπηρεσίαν ἐν ὄλῳ ἢ ἐν μέρει. Ἡ ἀξίωσις ἐπὶ τοῦ μισθοῦ ταῦτι ἀπὸ τῆς λύσεως τῆς ὑπαλληλικῆς σχέσεως.

Εἰδικαὶ διατάξεις ἀναφέρονται εἰς τὰ ἐπιδόματα καὶ λοιπὰς ἀποδοχάς.

Ὁ τακτικὸς ὑπάλληλος δικαιούται εἰς μηνιαίαν κανονικὴν ἀπουσίας ἄδειαν μετὰ πλήρων ἀποδοχῶν ἀφοῦ συμπληρώσῃ τριετὴ πραγματικὴν ὑπηρεσίαν, χορηγουμένην ὑπὸ τοῦ ἀρμοδίου ὑπουργοῦ. Προβλέπονται ἐπίσης ἀναρρωτικαὶ ἄδειαι, ὡς ἐπίσης ἐκπαιδευτικαὶ ἄδειαι.

10. Αἱ μεταβολαὶ τῆς καταστάσεως τοῦ δημοσίου ὑπαλλήλου προϋποθέτουν τὴν ὑποχρέωσιν πρὸς σὺνταξιν ὑπηρεσιακῶν ἐκθέσεων καὶ μητρώου.

Αἱ μεταβολαὶ εἶναι αἱ ἑξῆς: 1) ἡ τοποθέτησις τοῦ δημοσίου ὑπαλλήλου εἰς τὰς ὀργανικὰς προβλεπομένας θέσεις, 2) ἡ μετάθεσις ἐπιτρέπεται μετὰ τριετίαν καὶ εἶναι κατ' ἀρχὴν ὑποχρεωτικὴ μετὰ πενταετίαν, 3) ἡ μετακίνησις ἐνεργεῖται ὑπὸ τοῦ προϊσταμένου, 4) ἡ ἀπόσπασις ἐπιτρέπεται διὰ σοβαρὰν ὑπηρεσιακὴν ἀνάγκην, διὰ πράξεως τοῦ ὑπουργοῦ μετ' ἀπόφασιν τοῦ ὑπηρεσιακοῦ συμβουλίου καὶ διὰ χρονικὸν διάστημα ἕξ μηνῶν, 5) μετάταξις εἰς κενὴν ὁμοίῳ βαθμῶν θέσιν κατ' ἐξαιρέσειν ἢ ἐφόσον ὁ ἐνδιαφερόμενος κέκτηται τὰ νόμιμα προσόντα, 6) προαγωγή ἀπὸ βαθμοῦ εἰς βαθμὸν ἐὰν α) ὑπάρχῃ κενὴ θέσις, β) ἐὰν ἔχη συμπληρώσει τὸ απαιτούμενον χρονικὸν διάστημα ἐν τῷ κατωτέρῳ βαθμῷ, γ) ὑπάρχῃ ἡ γνῶμη τοῦ ὑπηρεσιακοῦ Συμβουλίου. Αἱ προαγωγαὶ ἐνεργοῦνται κατ' ἀπόλυτον ἐκλογὴν, κατ' ἐκλογὴν καὶ κατ' ἀρχαιότητα. Τὰ στοιχεῖα κρίσεως ἐλέγχονται ὑπὸ τοῦ ὑπηρεσιακοῦ συμβουλίου. Ὑπάλληλος κρινόμενος δις ὡς μὴ προακτέος ἐν τῷ αὐτῷ βαθμῷ εἰσάγεται ὑποχρεωτικῶς πρὸς κρίσιν ἐνώπιον τοῦ Ὑπηρεσιακοῦ Συμβουλίου. Ἡ διαθεσιμότης ἰσχύει, α) ἕνεκα νόσου, ἕνεκα καταργήσεως θέσεως, ὑπηρεσίας ἢ κ' ἄλλου. Ὁ εἰς διαθεσιμότητα τεθεὶς δημοσίος ὑπάλληλος παύεται ἀπὸ τῆς ἀσκήσεως τῶν καθηκόντων του καὶ παρεπομένων καθηκόντων καὶ μειοῦνται κατὰ τὸ ἥμισυ αἱ ἀποδοχαὶ αὐτοῦ, β) τίθεται αὐτοδικαίως εἰς ἀργίαν ὁ στερηθεὶς τῆς προσωπικῆς ἐλευθερίας συνεπεῖα ἐντάλματος φυλακίσεως ἢ δικαστικῆς ἀποφάσεως ὑπάλληλος, ἔστω καὶ ἂν ἀπελύθη ἐπὶ ἐγγυήσει, ἐπίσης ἐφόσον ἐξεδόθῃ πειθορική περὶ ἀπολύσεως ἀπόφασις, μέχρι λήξεως τῆς προθεσμίας προσφυγῆς ἐνώπιον τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας. Ἡ δυνητικὴ ἀργία προβλέπεται εἰς τὰς περιπτώσεις καθ' ἃς ὀφίσταται:

α) έκκρεμής ποινική δίωξις δι' αδίκημα δυνάμενον νά ἐπιφέρῃ ἔκπτωσιν, β) έκκρεμής πειθαρχική δίωξις, δυνάμενη νά ἐπιφέρῃ ἀπόλυσιν, γ) βάσιμος ὑπόνοια ἀτάκτου διαχειρίσεως.

11. Πειθαρχική δίωξις Πειθαρχικόν αδίκημα εἶναι πᾶσα δι' ὑποτίτου πράξεως ἢ παραλείψεως παράβασις ὑπαλληλικοῦ καθήκοντος, δυνάμενη νά καταλογισθῇ εἰς τόν δημόσιον ὑπάλληλον.

Τά πειθαρχικά αδικήματα εἶναι: 1) ἡ ἔλλειψις πίστεως καί ἀφοσιώσεως πρὸς τήν πατρίδα, τά ἔθνικά (ιδεώδη ὡς καί ἡ ἐπιβίωξις διά βιαίων μέσων ἀνατροπῆς τοῦ καθεστώτος, 2) ἡ ἐκτός ὑπηρεσίας ἀναξία διαγωγή, 3) ἡ ἐπί χρήμασι χαρτοπαιξία, 4) ἡ σύναψις στενῶν σχέσεων μετά προσώπων τά ὁποῖα ἔχουν συμφέροντα εἰς τήν ὑπηρεσίαν τοῦ ὑπαλλήλου, 5) δημοσία ἐκδήλωσις καί προπαγάνδα πολιτικοῦ χαρακτήρος, 6) ἄσκησις δημοσίας κριτικῆς κατά τῶν προϊσταμένων καί ἔλλειψις σεβασμοῦ πρὸς αὐτούς, 7) ἀποσιώπησις συμμετοχῆς ἐπ' ἀμοιβῇ εἰς ἔργα ξένα πρὸς τήν ὑπηρεσίαν, 8) χρησιμοποίησις τρίτων προσώπων πρὸς ἀπόκτησιν ὑπηρεσιακῆς εὐνοίας, 9) ἄμεσος ἢ ἔμμεσος συμμετοχή εἰς δημοπρασίαν ὑπηρεσίας εἰς τήν ὁποίαν ἀνήκει ὁ ὑπάλληλος, 10) ἀναξιοπρεπῆς ἢ ἀναξία διαγωγή, 11) βραδεῖα προσέλευσις ἢ πρόωρος ἀποχώρησις ἐκ τῆς ὑπηρεσίας, 12) ραθυμία, ἢ ἀμέλεια, ἢ ἀτελής ἐκπλήρωσις τοῦ καθήκοντος, 13) μὴ προσήκουσα συμπεριφορά, 14) μὴ ἔγκαιρος ἀπάντησις εἰς ἀναφοράν, 15) μὴ εὐσυνειδήτος ἔκθεσις περί τῶν ὑπ' αὐτόν ὑπαλλήλων, 16) ἀναρμοδία παρέμβασις ὑπὲρ ἢ κατὰ τρίτου, 17) ἀδικαιολόγητος προτίμησις ὑποθέσεων εἰς βάρος ἄλλων παλαιότερων, 18) ἀδικαιολόγητος ἀποχή ἀπὸ τῆς ἐκτελέσεως τῶν καθηκόντων, 19) ἄρνησις ἢ παρέλκυσις ἐκτελέσεως ὑπηρεσίας, 20) συμμετοχή εἰς ἀπεργίαν, ἔστω καί λευκήν, 21) παραβίασις τῆς ἐπιβαλλομένης ἐχεμυθείας, 22) χρησιμοποίησις τῆς ἰδιότητος αὐτοῦ πρὸς ἐξυπηρέτησιν ἰδιωτικῶν συμφερόντων, 23) χρησιμοποίησις πληροφοριῶν πρὸς ἴδιον ὄφελος, 24) ἡ εἰσπραξις μὴ δικαιουμένων ἀποδοχῶν, 25) ἡ ἀποδοχή οἰασθή- ποτε ὕλικῆς εὐνοίας, μὴ συνιστώσης δωροληψίαν, 26) ἡ λόγῳ ἀσυνή- θους χρήσεως φθορά δημοσίου πράγματος, 27) ἡ ἐγκατάλειψις δημοσίου πράγματος, 28) ἡ παράνομος χρῆσις δημοσίου πράγματος, 29) πᾶσα ἐκ δόλου ἢ βαρείας ἀμελείας ζημία τοῦ Δημοσίου, 30) παράβασις καθήκοντος κατὰ τόν ποινικόν ἢ εἰδικούς νόμους.

Πειθαρχικάί ποιναί εἶναι: 1) ἔγγραφος ἐπίπληξις, 2) πρόστιμον μέχρις ἀποδοχῶν τριῶν μηνῶν, 3) δυσμενῆς μετάθεσις, 4) διακοπή προαγωγῆς ἐπὶ πενταετίαν, 5) ὑποβιβασμός, 6) ὀριστική παύσις.

Ἐν περιπτώσει ἀμνηστίας, ἀποκαταστάσεως, χάριτος, ἢ καὶ καθ' ὁσονδήποτε ἄλλον τρόπον ἄρσεως τοῦ κολασίμου ἢ ἄρσεως ἢ μεταβολῆς τῶν συνεπειῶν τῆς καταδίκης, δὲν οἶρεται τὸ πειθαρχικῶς κολάσιμον τῆς πράξεως.

Τὰ ὀδίκηματα παραγράφονται τὰ μὲν βαρέα μετὰ πενταετίαν, τὰ δὲ λοιπὰ μετὰ διετίαν.

Ἡ πειθαρχικὴ δίκη εἶναι αὐτοτελὴς καὶ ἀνεξάρτητος τῆς ποινικῆς.

Ἡ πειθαρχικὴ εὐθὺνη μόνον διὰ τοῦ θανάτου παύει ὀφισταμένη.

Αἱ πειθαρχικαὶ δικαιοδοσίαι εἶναι εἴτε μονομερεῖς (ὕπουργός, Γεν. Γραμματεὺς, διευθυντὴς κ.τ.λ.), εἴτε πολυμέλεις (πειθαρχικὰ συμβούλια, Συμβούλιον Ἐπικρατείας).

Ἡ πειθαρχικὴ ἀγωγή ἐγείρεται ὑπὸ τοῦ οἰκείου Ὑπουργοῦ μετὰ τὴν προανάκρισιν, ἐπακολουθεῖ ἡ ἀνάκρισις, ἡ ἀπολογία, ἐκτίμησις τῶν προταχθεισῶν ἀποδείξεων καὶ ἐκδίδεται ἡτιολογημένη ἀπόφασις. Τὰ ἔνδικο μέσα εἶναι: ἐφεσις καὶ προσφυγὴ ἐνώπιον τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας. Ἡ προσφυγὴ δικάζεται καὶ κατ' οὐσίαν, ἔχει δὲ ἀνασταλτικὸν ἀποτέλεσμα. Ἐπίσης ἐπιτρέπεται ἡ ἐπανάλη τῆς δίκης.

Ἡ μὴ ὑποκειμένη εἰς ἐφεσιν ἢ προσφυγὴν ὀριστικὴ πειθαρχικὴ ἀπόφασις εἶναι ὑποχρεωτικῶς ἐκτελεστή.

Οἱ λόγοι ἀπολύσεως τοῦ δημοσίου ὑπαλλήλου εἶναι: 1) πειθαρχικὴ ποινὴ ὀριστικῆς παύσεως, 2) κακὴ διαγωγὴ πρὸ τοῦ διορισμοῦ, 3) σωματικὴ ἢ πνευματικὴ ἀνικανότης, 4) ἀναίτιος ὑπηρεσιακὴ ἀνεπάρκεια, 5) κατάργησις θέσεως ἢ ὑπηρεσίας, 6) συμπλήρωσις ὀρίου ἡλικίας.

12. Λύσις τῆς δημοσίας ὑπαλληλικῆς σχέσεως. Αυτόδικαίως: α) Λόγῳ θανάτου, β) λόγῳ ἐκπτώσεως συνεπείᾳ καταδικαστικῆς ἀποφάσεως, γ) λόγῳ λήξεως τῆς θητείας.

Διὰ πράξεως τῆς Διοικήσεως: α) συνεπείᾳ ἀπώλειας τῆς ἐλληνικῆς (θαγενείας), β) λόγῳ παραιτήσεως, γ) λόγῳ ὀριστικῆς παύσεως, σωματικῆς ἢ πνευματικῆς ἀνικανότητος, ὑπηρεσιακῆς ἀνεπάρκειας, καταργήσεως θέσεως, συμπληρώσεως τοῦ ὀρίου ἡλικίας.

Ἡ λύσις τῆς ὑπαλληλικῆς σχέσεως δὲν ἐπέρχεται ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως, ἀλλ' ἀπὸ τῆς κοινοποιήσεως εἰς τὸν ἀπαλυόμενον, ἢ ὅποια δέον νὰ γίνῃ ἐντὸς 20 ἡμερῶν ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως.

5.

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΔΙΟΙΚΗΣΙΣ

1. Διοικητική ἀποκέντρωσις εἶναι «ἡ διεξαγωγή τῶν περιφερειακῶν διοικητικῶν ὑποθέσεων ὑπὸ περιφερειακῶν ὀργάνων τῆς κεντρικῆς ἐξουσίας κεκτημένων ἀποφασιστικῆν ἀρμοδιότητα».

Ἡ καλὴ λειτουργία τῆς Διοικήσεως καὶ ἡ ἐπεμβατικὴ πολιτικὴ τῆς Πολιτείας ἐπιβάλλουσι τὴν ἀποκέντρωσιν, ὡς σύστημα προσφέρον μεγάλας ὑπηρεσίας.

Τὸ ἄρθρον 99 τοῦ Συντάγματος ὀρίζει: Ἡ διοικητικὴ ὀργάνωσις τοῦ Κράτους βασιζέται εἰς τὴν ἀποκέντρωσιν καὶ τὴν τοπικὴν αὐτοδιοίκησιν ὡς ὁ νόμος ὀρίζει. Ἡ ἐκλογή τῶν δημοτικῶν καὶ κοινοτικῶν ἀρχῶν γίνεται διὰ καθολικῆς ψηφοφορίας. Συνεπῶς ὑπάρχει συνταγματικὴ διάταξις ὀρίζουσα τὴν ἀποκέντρωσιν, ἐπαφίουςα δὲ εἰς τὸν νόμον τὸν καθορισμὸν τῆς ἐκτάσεως αὐτῆς.

Τὸ Β.Δ. τοῦ 1845 «περὶ τῶν καθηκόντων τῶν νομαρχῶν» ἀποτελεῖ τὴν ἀφετηρίαν ἐν Ἑλλάδι τῆς διοικητικῆς ἀποκεντρώσεως. Διὰ τῶν νόμων 1149/1918 καὶ 3265/1925 καθωρίσθη νέο διοικητικὴ περιφέρεια, ἡ γενικὴ διοίκησις, καὶ τέλος ὁ νόμος 4393/1929.

Διὰ τοῦ νόμου 3200/55 αἱ Γενικαὶ Διοικήσεις ὡς μονάδες διοικητικῆς ἀποκεντρώσεως κατηργήθησαν. Ὅλαι αἱ ἀρμοδιότητες αὐτῶν μετεβιβάσθησαν εἰς τὸν Νομάρχην. Ἡ δὲ Γενικὴ Διοίκησις Βορείου Ἑλλάδος μετετράπη εἰς Ὑπουργεῖον.

Συνεπῶς ὁ θεσμὸς τοῦ Νομάρχου ἀποτελεῖ σήμερον τὴν βάσιν τοῦ ἀποκεντρωτικοῦ συστήματος.

Εἰς τὸν νομάρχην ἀνήκει ἡ διοίκησις τοῦ νομοῦ. Ὡς ἀντιπρόσωπος τῆς Κυβερνήσεως προηγείται τῶν πολιτικῶν, στρατιωτικῶν καὶ ναυτικῶν ἀρχῶν, ὡς ἀνωτέρα δὲ ἀρχὴ προΐσταται ὅλων τῶν ἀρχῶν, πλὴν τῶν δικαστῶν. Ὑπάγεται εἰς τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Ἐσωτερικῶν καὶ εἰς τὰ ὑπόλοιπα Ὑπουργεῖα λόγῳ εἰδικῆς ἀρμοδιότητος.

Εἰδικώτερον, πλὴν τῶν ἀρμοδιοτήτων τοῦ Γενικοῦ Διοικητοῦ ὁ Νομάρχης ἀσκεῖ καθήκοντα α) ὡς πρὸς τὴν ἐπιμέλειαν τῆς ἐκτελέσεως τῶν νόμων, διαταγμάτων καὶ ὑπουργικῶν ἀποφάσεων, β) ὡς πρὸς τὸν συντονισμὸν τῶν διαφόρων ὑπηρεσιῶν, γ) ὡς πρὸς τὴν ἐποπτεῖαν καὶ τὸν ἔλεγχον τῶν κρατικῶν ὀργάνων, δ) ὡς πρὸς τὴν ἐποπτεῖαν καὶ τὸν ἔλεγχον τῶν αὐτοδιοικουμένων ὀργανισμῶν, ε) ὡς πρὸς τὴν ἐποπτεῖαν ἐπὶ τῆς δημοσίας τάξεως καὶ ἀσφαλείας, ς) ὡς πρὸς τὴν ἀσκήσιν τῆς πειθαρχικῆς ἐξουσίας ἐπὶ τῶν ὑπαλλή-

λων, ζ) ως προς την χορήγησιν άδειών εις τούς ύπαλλήλους, η) ως προς την έποπτεϊαν τών σωματείων και ένώσεων.

Αί άρμοδιότητες του Νομάρχου έπεκτείνονται και επί συλλογικών περιφερειακών όργάνων, Έπιτροπών κλπ.

Αί πράξεις και αποφάσεις του Νομάρχου είναι άμέσως έκτελεσται. Έντός δέ τριάκοντα ήμερών δύναται νά προσφύγη πäs έχων έννομον συμφέρον ένώπιον του άρμοδίου Έπουργού. Τοϋτο ούδόλως προδικάζει την ένώπιον του Συμβουλίου Έπικρατεϊας προσφυγήν.

Ο νομός στερείται Ιδίας προσωπικότητας κατά τά παρ' ήμιν κρατούντα. Ο επί κεφαλής αύτου είναι άμέσως εκπρόσωπος της Κυβερνήσεως και άσκει άπάσας τās υπό του νόμου καθοριζόμενας έξουσίας.

Τό Νομαρχιακόν Συμβούλιον άποτελοϋμενον από ύπηρεσιακά και αίρετά μέλη έχει καθαρώς συμβουλευτικήν άρμοδιότητα. Κυρία άποστολή του είναι νά ύποδεικνύη τās ανάγκας του νομού μετά τών αντίστοιχων δαπανών.

2. **Αϋτοδιοικήσεις** είναι «ή διεξαγωγή ώρισμένου κύκλου διοικητικών ύποθέσεων έκ μέρος όργάνων ούχι του Κράτους αλλά προσώπου δημοσίου δικαίου».

Η αϋτοδιοικήσις δύναται νά είναι είτε κατά τόπον—τοπική αϋτοδιοικήσις—όποτε συνδέεται μέ ώρισμένον έδαφος (δήμος, κοινότης), είτε καθ' έλλην, όποτε αναλαμβάνει τό νομικόν πρόσωπον δημοσίου δικαίου την διοίκησιν ώρισμένου τομέως (Πανεπιστήμιον). Εις τό πρώτον σύστημα τά όργανα έκλέγονται υπό τών πολιτών, εις τό δεύτερον κατά διαφόρους τρόπους.

Από την περίοδον της Έπανάστασεως ή τοπική αϋτοδιοικήσις άποτελεί παρ' ήμιν θεμελιώδη θεσμόν του πολιτικού βίου.

Χαρακτηριστικά γνωρίσματα τών δύο μορφών της αϋτοδιοικήσεως—τοπικής και καθ' έλλην—είναι: α) ή αϋτοτέλεια της δραστηριότητος τών νομικών προσώπων και β) ή επί της δράσεως αυτών άσκήσις έποπτεϊας υπό της κρατικής διοικήσεως.

Οί όργανισμοί τοπικής αϋτοδιοικήσεως είναι ο Δήμος και αι κοινότητες, και οί δύο πρωτοβάθμιοι.

Δήμον άποτελοϋν οί πόλεις άνω τών δέκα χιλιάδων κατοίκων, κοινότητα δέ δύναται ν' άποτελέση αϋτοτέλης συνοικισμός έχων τουλάχιστον 500 κατοίκους.

Η διοικήσις του Δήμου ανατίθεται εις τόν Δήμαρχον και τό Δημοτικόν Συμβούλιον, έκλεγομένους διά καθολικής ψηφοφορίας, της δέ Κοινότητος εις Συμβούλιον έκλεγόμενον κατά τόν αυτόν

τρόπον καὶ τὸ ὁποῖον ἐκλέγει τὸν Πρόεδρον αὐτοῦ. Διὰ νόμου ὀρίζονται τὰ τῆς ἀρμοδιότητος τῶν διαφόρων ὀργάνων τῆς τοπικῆς αὐτοδιοικήσεως.

Ὁ Δ ἡ μ α ρ χ ο ς εἶναι ἡ ἐκτελεστικὴ ἀρχή, διοικεῖ τὰς δημοτικὰς ὑποθέσεις, ἐκτελεῖ τὰς ἀποφάσεις τοῦ δημοτικοῦ Συμβουλίου καὶ τῆς δημαρχιακῆς Ἐπιτροπῆς. Ἀποφασίζει ἐπὶ τῶν διορισμῶν καὶ τῶν προσλήψεων. Διατάσσει τὴν εἰσπραξιν τῶν ἐσόδων, ἐκδίδει τὰ χρηματικὰ ἐντάλματα. Ἐκπροσωπεῖ τὸ νομικὸν πρόσωπον τοῦ Δήμου ἐνώπιον τῶν δικαστηρίων καὶ πάσης ἀρχῆς.

Τὸ ἀξίωμα τοῦ δημάρχου εἶναι ἀμισθον. Χορηγοῦνται εἰς αὐτὸν ἔξοδα παραστάσεως.

Ὁ Δήμαρχος ἐκλέγεται διὰ καθολικῆς καὶ ἀμέσου ψηφοφορίας διὰ μίαν τετραετίαν. Κενουμένης τῆς θέσεως αὐτοῦ γίνεται νέα προσφυγὴ εἰς τὸν λαόν.

Κατὰ τὸ τελευταῖον ἔτος τῆς θητείας αὐτοῦ ὁ ἀντιπρόεδρος τῆς Δημαρχιακῆς Ἐπιτροπῆς ἐκτελεῖ καθήκοντα Δημάρχου.

Τὸ Δ η μ ο τ ι κ ὸ ν Σ υ μ β ο ῦ λ ι ο ν, ἐκλεγόμενον διὰ καθολικῆς ψηφοφορίας εἶναι τὸ κύριον ὄργανον τοῦ Δήμου, ἀποφασίζει καὶ ἐποπτεύει ἐπὶ τῆς ὅλης διοικήσεως, ἀποτελεῖται δὲ ἀπὸ 9—31 μέλη. Εἰδικώτερον ἀποφασίζει ἐπὶ τοῦ ὀργανισμοῦ τῶν ὑπηρεσιῶν τοῦ Δήμου, ἐπὶ τοῦ προϋπολογισμοῦ καὶ ἀπολογισμοῦ, ἐπὶ τῆς ἐπιβολῆς φόρων καὶ εἰσφορῶν, ἐπὶ ἐκμισθώσεως καὶ ἀγορᾶς ἀκινήτων, ἐπὶ συνάψεως δανείου, ἐπὶ ἀποδοχῆς κληρονομιῶν καὶ δωρεῶν, ἐπὶ ἐκτελέσεως δημοσίων ἔργων κ.τ.λ.

Ἡ Δ η μ α ρ χ ι α κ ῆ Ἐ π ι τ ρ ο π ῆ ἀποτελουμένη ἀπὸ 3—5 μέλη ἐκλέγεται ὑπὸ τοῦ Δημοτικοῦ Συμβουλίου καὶ ἐπιβλέπει τὴν ὅλην διοίκησιν.

Τὰ καθήκοντα αὐτῆς εἰδικώτερον ἀναφέρονται εἰς τὴν σύνταξιν τοῦ προϋπολογισμοῦ, εἰς τὴν διάθεσιν τῶν πιστώσεων, εἰς τὸν καθορισμὸν τῶν ὄρων τῶν δημοπρασιῶν καὶ εἰς τὴν διεξαγωγὴν αὐτῶν, εἰς τὴν ἔναρξιν δικαστικῶν ἀγώνων, συμβιβασμῶν κ.τ.λ.

Ὅσαι αἱ ἀποφάσεις τῶν αὐτοδιοικουμένων ὀργανισμῶν ὑποβάλλονται ὑποχρεωτικῶς εἰς τὸν Νομάρχην, καθίστανται δὲ ἐκτελεσταὶ μετὰ παρέλευσιν δεκαημέρου. Αἱ μὴ ἐπιβαρύνουσαι οἰκονομικῶς τὸν Δήμον ἀποφάσεις εἶναι ἀμέσως ἐκτελεσταί. Ἡ ἐποπτεύουσα ἀρχὴ ἔχει δικαίωμα κατ' ἀρχὴν ἐλέγχου ἐπὶ τῆς νομιμότητος τῶν πράξεων. Ὅσακις ὁμως ρητῶς ὑπὸ τοῦ νόμου προβλέπεται ὁ ἔλεγχος, ἐπεκτείνεται καὶ ἐπὶ τῆς σκοπιμότητος διὰ τὰς πράξεις ἐκείνας αἱ ὁποῖαι διὰ τὰ καταστοδὸν ἐκτελεσταὶ πρέπει προηγουμένως νὰ τύχουν τῆς ἐγκρίσεως τοῦ Νομάρχου. Κατ' ἐξαιρέσιν τέλος ὁ Νο-

μάρχης κέκτηται τό δικαίωμα νά ύποκαταστήση τό δημοτικόν ή κοινοτικόν Συμβούλιον εις τάς ύπό τοϋ νόμου ρητώς προβλεπομένες περιπτώσεις, π. χ. εάν δέν συνταχθῆ έγκαιρώς ό προϋπολογισμός, εάν δέν άναγραφούν εις αυτόν αί άναγκαίαι δαπάναι. Κατά τών πράξεων τούτων τοϋ Νομάρχου έπιτρέπεται προσφυγή ένώπιον τοϋ Συμβουλίου τής Έπικρατείας.

Οί Δήμαρχοι, πρόεδροι Κοινοτήτων, δημοτικοί καί κοινοτικοί σύμβουλοι δύνανται ν' άπολυθοϋν διά λόγους δημοσίου συμφέροντος. Δύναται νά διαλυθῆ τό δημοτικόν ή κοινοτικόν συμβούλιον, διά τούς ίδίους λόγους. Έκπίπτουν αύτοδικαίως τοϋ αξιώματος αύτών συνεπεία καταδικαστικής άποφάσεως ώς αύτουργοί ή συνεργοί κακουργήματος καί τινων πλημμελημάτων, ώς έπίσης εάν στερηθοϋν τών πολιτικών των δικαιωμάτων. Δύνανται τέλος νά τεθοϋν εις άργίαν.

Σύμβουλοι Δήμων καί Κοινοτήτων συνιστώνται πρός θεραπείαν κοινών σκοπών καί άναγκών, άποτελοϋν δέ ίδιον νομικόν πρόσωπον μέ ειδικήν άρμοδιότητα. Διά τήν σύστασιν αύτών άπαιτοϋνται σχετικαί άποφάσεις τών άρμοδίων Συμβουλίων καί άπόφασις περί έγκρίσεως τοϋ Νομάρχου.

3. Διοικητική έποπτεία. Τό Κράτος διά τών κεντρικών καί περιφερειακών αύτοϋ όργάνων άσκει έλεγχον επί τών νομικών πράξεων τών όργάνων τής αύτοδιοικήσεως, συμφώνως τῷ νόμῳ. Ό έλεγχος τοϋ Κράτους έχει ώς άντικείμενον, ένίοτε, τήν έγκρισιν τών πράξεων, ή τήν άκύρωσιν αύτών, άσκεΐται δέ επί τών όργάνων καί επί τών πράξεων τών αύτοδιοικουμένων όργανισμών, εΐναι έλεγχος νομιμότητος καί σκοπιμότητος.

Η διοικητική έποπτεία διαφέρει από τόν Ιεραρχικόν έλεγχον κατά τό ότι ό τελευταίος άσκεΐται ύπό όργάνου τοϋ Κράτους επί άλλου όργάνου τοϋ Κράτους, ένῶ ή έποπτεία άσκεΐται ύπό όργάνου τοϋ Κράτους επί όργάνου άλλου προσώπου δημοσίου δικαίου. Είς τήν πρώτην περίπτωσην τό άσκοϋν τόν έλεγχον όργανον εΐναι Ιεραρχικῶς προϊστάμενον, ένῶ εις τήν δευτέραν εΐναι έποπτεϋον.

4. Δημόσιαι παραχωρήσεις ή έπιχειρήσεις. Τό Κράτος δύναται κατά παραχώρησιν ν' άναθέσῃ τήν λειτουργίαν καί τήν διοικήσιν ώρισμένης ύπηρεσίας εις πρόσωπον φυσικόν ή νομικόν ιδιωτικού δικαίου, καί τοϋτο διά λόγους τεχνικούς καί οικονομικούς. Τό Κράτος έναντι τοϋ άναδόχου διατηρεΐ δικαιώματα έποπτείας.

Τό σύστημα ώσαύτως τών δημοσίων έπιχειρήσεων συμβιβάζει τήν ύπό τοϋ Δημοσίου διατήρησιν τής κυριότητος επί τής έπιχειρήσεως, ένῶ κατά τήν λειτουργίαν αύτής εφαρμόζονται αί όρχαι τής

ιδιωτικής επιχειρήσεως (Ο.Τ.Ε.). Ὁ συγκεκρισμός οὗτος ἀποδεικνύεται χρήσιμος διὰ μεγάλα τεχνικά ἔργα.

5. Νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου εἶναι ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα ἀσκοῦν δοτὴν δημοσίαν ἐξουσίαν καὶ διέπονται ἀπὸ τοὺς κανόνας τοῦ δημοσίου δικαίου: α) ἡ ἐπίδιωξις σκοποῦ δημοσίου καὶ β) ἡ ἀσκησις δημοσίας ἐξουσίας.

1) Ἡ ἴδρυσις τῶν νομικῶν προσώπων ἀνήκει εἰς τὴν νομοθετικὴν ἐξουσίαν.

2) Τὰ πρόσωπα ταῦτα εἶναι συνυφασμένα μὲ τὴν ἀρχὴν τῆς εἰδικότητος.

3) Ἐπίσης στοιχεῖον διακριτικόν εἶναι ἡ αὐτοτέλεια εἰς τὴν δράσιν τῶν.

4) Ὑπάγονται εἰς τὴν διοικητικὴν ἐποπτεῖαν (π.χ. Ἡ Ἐκκλησία, τὰ Πανεπιστήμια, οἱ Σιδηρόδρομοι κ.τ.λ.).

Τὰ κοινωφελῆ ἱδρύματα τῶν ὁποίων ἡ ἱδρυτικὴ πράξις εἶναι ἰδιωτικοῦ δικαίου δὲν εἶναι νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου. (π.χ. Ἐθνικὴ Τράπεζα, Φιλεκαπαιδευτικὴ Ἑταιρία, Ἐρυθρὸς Σταυρὸς κ.τ.λ.).

6.

Ἡ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗ ΠΡΑΞΙΣ

Ἡ Διοικητικὴ πράξις εἶναι δήλωσις βουλήσεως ἑνὸς διοικητικοῦ ὄργανου ἡ ὁποία καθορίζει μονομερῶς τί δέον νά ἰσχύῃ ὡς δίκαιον εἰς ὠρισμένην ἀτομικὴν περίπτωσιν.

Συνεπῶς στοιχεῖα αὐτῆς εἶναι: α) δήλωσις βουλήσεως, β) προερχομένη ἐξ ὄργανου διοικητικοῦ, γ) μονομεροῦς φύσεως καὶ δ) καθορίζουσα τί δέον νά ἰσχύῃ ὡς δίκαιον εἰς συγκεκριμένην ἀτομικὴν περίπτωσιν.

Εἰς τὰς διοικητικὰς πράξεις δὲν ὑπάγονται α) αἱ πράξεις κυβερνήσεως καὶ β) αἱ πράξεις διαχειρίσεως ἰδιωτικοῦ δικαίου. (Διαφοραὶ ὡς πρὸς τὴν φύσιν καὶ τὰς νομικὰς συνεπείας).

1. Ἡ διοικητικὴ πράξις διὰ νά εἶναι ἔγκυρος δέον νά ἔχη ἐκδοθῆ κατὰ τὴν νόμιμον διαδικασίαν καὶ τὸ περιεχόμενον αὐτῆς νά εἶναι σύμφωνον μὲ τὰς διατάξεις τοῦ νόμου. Οἱ κανόνες διαδικασίας ἀνάγονται εἰς τὴν ἀρμοδιότητα τοῦ ὄργανου, εἰς τὴν νομικὴν αὐτοῦ ὑπόστασιν καὶ εἰς τὴν τήρησιν τῶν τύπων.

Ἡ ἀρμοδιότης εἶναι καθ' ὅλην, κατὰ τόπον καὶ κατὰ χρόνον. Ἡ νομοθεσία ἀναγνωρίζει ὠρισμένον κύκλον ἀρμοδιότητος εἰς ἕν

δργανον, ή δρᾶσις τοῦ ὁποίου δέν νά περιορίζεται ἐντός τοῦ κύκλου τούτου, ἵνα παράγῃ ἔννομα ἀποτελέσματα.

Ἐπίσης εἰς τὸ δργανον τοῦτο καθορίζονται καί γεωγραφικά πλαίσια ἀρμοδιότητος. Οὕτω ἡ ἀρμοδιότης τοῦ Νομάρχου δέν δύναται νά ἀσκηθῆ ὑπό τοῦ Δημάρχου, ἕκαστος δὲ Νομάρχης κέκτηται ἀρμοδιότητα εἰς τὰ πλαίσια τοῦ νομοῦ τοῦ ὁποίου προΐσταται.

Ἐπίσης ἡ ἀρμοδιότης εἶναι περιορισμένη κατὰ χρόνον: ἦτοι ἡ ἀρμοδιότης ἀσκεῖται ἐντός τῶν χρονικῶν ὁρίων τοῦ ἰσχύοντος νόμου (*ratio temporis*). Αἱ προθεσμῖαι διακρίνονται εἰς ἐνδεικτικὰς καί ἀνατρεπτικὰς, μόνον ἡ λήξις τῶν τελευταίων τούτων συνεπάγεται ἀκυρότητα τῶν πράξεων.

2. Ὁ ἱεραρχικός ἔλεγχος ἐπιτρέπει τὴν συμμετοχὴν τοῦ ἱεραρχικῶς προϊσταμένου εἰς τὴν ἀρμοδιότητα τοῦ ὑφισταμένου κατὰ τοὺς ἑξῆς τρόπους: α) εἰς τὸ δικαίωμα ἀποστολῆς ὁδηγιῶν καί ἐγκυκλίων, β) εἰς τὸ δικαίωμα ἀνοιρέσεως αὐτεπαγγέλτως ἢ αἰτήσει τοῦ ἐνδιαφερομένου διὰ λόγους νομιμότητος ἢ σκοπιμότητος, γ) εἰς τὸ δικαίωμα μερικῆς μεταρρυθμίσεως τῆς πράξεως, δ) καί κατ' ἐξαιρέσειν εἰς τὸ δικαίωμα τῆς ἱεραρχικῆς ὑποκαταστάσεως ἢ ἐμμέσου ἀσκήσεως τῆς ἀρμοδιότητος.

Ἡ μεταβίβασις ἀρμοδιότητος ἐνός ὄργανου εἰς ἄλλο δέν ἐπιτρέπεται παρά ὁσάκις ρητῶς τοῦτο προβλέπεται ὑπό τοῦ νόμου.

3. Τὰ *de facto* ὄργανα ὡς καί οἱ *de facto* ὑπάλληλοι νομίμως προβαίνουν εἰς διοικητικὰς πράξεις μέχρι τῆς νομίμου ἀνακλήσεως ἢ ἀκυρώσεως αὐτῶν.

4. Ἡ νόμιμος λειτουργία τῶν συλλογικῶν ὄργάνων προϋποθέτει: α) ἀπαρτίαν, β) νόμιμον συγκρότησιν, γ) ἔγκυρον πρόσκλησιν τῶν μελῶν, δ) ἰδίαν σύνθεσιν κατὰ τὸ διάστημα τῆς συζητήσεως ὁρισμένης ὑποθέσεως, ε) πλειοψηφίαν καθοριζομένην ὑπό τοῦ νόμου.

5. Ὁ τύπος καθορίζει τὴν μορφήν καί τὴν διαδικασίαν τὴν ὁποίαν δέν νά λάβῃ καί νά ἀκολουθήσῃ ἡ διοικητικὴ πράξις.

Οἱ τύποι διακρίνονται εἰς ἐσωτερικοὺς καί ἐξωτερικοὺς ὡς καί εἰς οὐσιώδεις καί μὴ οὐσιώδεις.

Οἱ ἐσωτερικοὶ τύποι ἀναφέρονται εἰς τὸ σῶμα τῆς πράξεως. Κατ' ἀρχὴν ἡ διοικητικὴ πράξις εἶναι ἔγγραφος ἠτιολογημένη δὲ κατ' ἐξαιρέσειν, ἐφόσον τοῦτο προβλέπεται ὑπό τοῦ νόμου.

Οἱ ἐξωτερικοὶ τύποι ἀφορῶντες τὰς ἔξω τῆς πράξεως ἐνεργείας ἀναφέρονται εἰς τὴν κοινοποίησιν, δημοσίευσιν, ἐπίσημα δὲ καί εἰς ἄλλας διοικητικὰς ἐνεργείας, ὡς ἡ γνωμοδότησις, ἡ πρότασις, ἡ ἔγκρισις κ.τ.λ.

6. Ἡ ἰσχὺς τῶν διοικητικῶν πράξεων ἄρχει διὰ τῆς πληρώσεως τῶν ὡς ἄνω προϋποθέσεων καὶ τύπων συμφώνως τῷ νόμῳ.

Αἱ διοικητικαὶ πράξεις κατὰ κανόνα δὲν ἔχουν ἀναδρομικὴν ἰσχύν, ἐξαιρέσιν ἀποτελοῦν αἱ ἐκδιδόμεναι πράξεις πρὸς συμμόρφωσιν εἰς ἀποφάσεις τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας ὡς καὶ αἱ ἀνακλήσεις παρανόμων πράξεων.

Ἡ λήξις τῶν πράξεων ἐπέρχεται: α) διὰ τῆς ἐξαντλήσεως τοῦ περιεχομένου αὐτῶν, β) διὰ τῆς ἐκλείψεως τοῦ ἀντικειμένου, γ) διὰ τῆς ἀχρηστίας, δ) διὰ τῆς ἀνακλήσεως.

Αἱ νόμιμοι πράξεις ἐκ τῶν ὁποίων ἐδημιουργήθησαν δικαιώματα ὑπὲρ τρίτων δὲν ἀνακαλοῦνται. Ἀντιθέτως αἱ παράνομοι ἀνακαλοῦνται, ἀλλ' ἐντὸς εὐλόγου χρονικοῦ διαστήματος, ἐκτὸς ἐάν ὑπάρχη δόλος ἐκ μέρους τοῦ ἐνδιαφερομένου.

Ἡ ἀνάκλησις δὲν καθίσταται δυνατὴ ἐφόσον ἡ πράξις εἶναι: α) ἀτομικὴ, β) ἐδημιούργησε δικαιώματα, γ) παρήλθεν εὐλογος χρόνος καὶ δ) ἀποδεικνύεται ἡ καλὴ πίστις τοῦ ἐνδιαφερομένου.

Παρά ταῦτα, ἡ ἀνάκλησις καθίσταται νόμιμος: α) διὰ τῆς συναινέσεως τοῦ ἐνδιαφερομένου, β) διὰ τῆς ἀθετήσεως ρητῆς ὑποχρέωσως, γ) διὰ λόγους δημοσίου συμφέροντος καὶ δ) διὰ μεταβολῆς τῶν ἀντικειμενικῶν συνθηκῶν.

7. Ἐναντίον ὅλων τῶν παρανόμων διοικητικῶν πράξεων ὁ νόμος ἀναγνωρίζει ὑπὲρ τοῦ διοικουμένου προστασίαν, ἐκδηλουμένην διὰ τῶν ἑξῆς μέσων: 1) δικαίωμα ἀνυπακοῆς εἰς ἀντισυνταγματικὰς ἢ παρανόμους πράξεις, 2) δικαίωμα τῆς ἐνδίκου ἐνστάσεως κατὰ τῆς ἐφαρμογῆς τῆς πράξεως, 3) δικαίωμα προσφυγῆς πρὸς ἀκύρωσιν καὶ 4) εὐθύνη τῆς Διοικήσεως πρὸς ἀποζημίωσιν.

7.

Ἡ ΕΥΘΥΝΗ ΤΗΣ ΔΙΟΙΚΗΣΕΩΣ

Ἡ ἀστικὴ εὐθύνη τῆς Διοικήσεως σκοπὸν ἔχει τὴν χρηματικὴν ἱκανοποίησιν τῶν προσώπων τὰ ὅποια ὑπέστησαν ζημίας ἐκ τῶν παρανόμων πράξεων τῶν ὀργάνων αὐτῆς.

Ἀρμόδια πρὸς ἐκδίκασιν τῶν ἀνωτέρω ὑποθέσεων εἶναι τὰ τακτικά δικαστήρια καὶ τοῦτο διότι ἡ διοικητικὴ δικαιοσύνη ἔχει τὴν ὅπὸ τῶν νόμων προβλεπομένην περιορισμένην καὶ ἔκτακτον δικαιοδοσίαν.

Ἡ ἀναγνώρισις τῆς ἀστικῆς εὐθύνης τῆς Διοικήσεως εἶναι ἀπό-

κτημα τών τελευταίων ἐτῶν ἀπό τῆς ὀλοκληρώσεως τῆς δημοκρατίας καί τῆς ἐπικρατήσεως τῆς ἐννοίας τοῦ κράτους δικαίου.

Κατά τῆς παρανομίας τῆς Διοικήσεως ὑπάρχουν δύο ἐνδίκαια μέσα: 1) ἡ αἴτησις ἀκυρώσεως τῆς διοικητικῆς πράξεως ἐνώπιον τῆς ὀλομελείας τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας καί 2) ἡ ἀγωγή ἐνώπιον τῶν τακτικῶν δικαστηρίων, ὡσάκις ἡ βλάβη ἐπῆλθε διὰ πράξεως, ἡ ὁποία λόγῳ τῆς φύσεώς της δέν εἶναι ἐπιδεκτικὴ ἀκυρώσεως ὑπὸ τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας, π. χ., ὡσάκις ἡ ζημία ὑπῆρξε δι' ἐνεργείας διοικητικοῦ ὀργάνου διὰ καταστροφῆς ὀλικῶν περιουσιακῶν στοιχείων. Εἶναι ὁμως δυνατὴ ἡ χρησιμοποίησις ἀμφοτέρων τῶν ἐνδίκων μέσων, ὡσάκις ἡ ζημία προῆλθε συνετελεστικῆς πράξεως.

Τὸ ἄρθρον 71 τοῦ Ἀστικοῦ Κώδικος λέγει «τὸ νομικὸν πρόσωπον εὐθύνεται ἐκ τῶν πράξεων ἢ παραλείψεων τῶν ἀντιπροσωπευόντων αὐτὸ ὀργάνων, ἐφόσον ἡ πράξις ἢ ἡ παράλειψις ἐλαβε χώραν κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν ἀνατεθειμένων εἰς αὐτὰ καθηκόντων καί παράγει ὀποχρέωσιν ἀποζημιώσεως. Εὐθύνεται ἐπὶ πλέον εἰς ὀλόκληρον καί τὸ ὀπαίτιον πρόσωπον».

Αἱ προϋποθέσεις τῆς εὐθύνης εἶναι: 1) ἡ ὕπαρξις ὀργάνου ὀπὸ τὴν εὐρυτάτην σημασίαν, 2) πράξις ἢ παράλειψις τοῦ ὀργάνου, 3) ἐνέργεια παράνομος, 4) κατὰ τὴν ἐνάσκησιν τῆς ἀνατεθειμένης εἰς τὸ ὀργανον δημοσίας ἐξουσίας, 5) ἡ ὕπηρεσία νὰ συνιστᾷ ἀσκήσιν δημοσίας ἐξουσίας.

Ὅσάκις ἡ ζημία προέρχεται ἐκ τῆς νομίμου ἀσκήσεως τῆς δημοσίας ἐξουσίας, ἀναγνωρίζεται τὸ ἀνεύθυνον τοῦ κράτους ὡσάκις ἡ πράξις εἶναι νομοθετικῆς προελεύσεως. Ὅσάκις ὁμως ἡ νομοθετικὴ πράξις συνιστᾷ ἀτομικὴν προσβολὴν ἢ ἐπιβάλλει εἰδικὴν θυσίαν, τότε αὕτη προσκρούει εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς ἰσότητος τοῦ ἄρθρου 3 τοῦ Συντάγματος καί κατὰ συνέπειαν δημιουργεῖ ὀποχρέωσιν πρὸς ἰκανοποίησιν.

Ἡ εὐθύνη δέν γεννᾶται ἐκ πράξεων τῶν δικαστικῶν ἀρχῶν.

8.

ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΕΙΣΟΔΑ

Κατὰ τὸ ἄρθρον 60 τοῦ Συντάγματος, ἐν τῇ ἐτήσιᾳ τακτικῇ συνόδῳ ἡ Βουλὴ ψηφίζει διὰ τὸ ἐπόμενον ἔτος τὸν προϋπολογισμὸν καί ἀποφασίζει ἐπὶ τοῦ ἀπολογισμοῦ. Ὅλα τὰ ἔσοδα καί ἔξοδα τοῦ κράτους πρέπει νὰ σημειοῦνται εἰς τὸν προϋπολογισμὸν καί τὸν

άπολογισμόν. Ὁ προϋπολογισμὸς εἰσάγεται εἰς τὴν Βουλὴν δύο μῆνας πρὸ τῆς ἐνάρξεως τοῦ οἰκονομικοῦ ἔτους, ἀφοῦ δὲ ἐξετασθῆ ὑπὸ ἐιδικῆς ἐπιτροπῆς Βουλευτῶν, ψηφίζεται ἅπαξ κατὰ κεφάλαια καὶ ἄρθρα, εἰς τμήματα ἐν τῷ κανονισμῷ τῆς Βουλῆς ὀριζόμενα καὶ εἰς τέσσαρας διαφόρους ἡμέρας, καθ' ὕπουργεῖον καὶ δι' ὀνομαστικῆς κλήσεως. Ἐντὸς ἔτους τὸ βραδύτερον ἀπὸ τῆς λήξεως τῆς οἰκονομικῆς χρήσεως εἰσάγεται ὁ ἀπολογισμὸς, ὡς καὶ ὁ γενικὸς ἰσολογισμὸς τοῦ κράτους εἰς τὴν Βουλὴν, ἐξετάζεται δὲ ὑπὸ ἐιδικῆς ἐπιτροπῆς Βουλευτῶν καὶ ψηφίζεται ὑπὸ τῆς Βουλῆς κατὰ τὰ ἐν τῷ κανονισμῷ ὀριζόμενα.

Ὁ προϋπολογισμὸς εἶναι κατ' οὐσίαν πράξις διοικητικῆς φύσεως, ἐν τῇ ὁποίᾳ ἀναγράφονται ὅλα τὰ ἔσοδα καὶ ἔξοδα τοῦ κράτους, λόγῳ δὲ ὡς σπουδαιότητος ἢ πράξις αὕτη τίθεται ὑπὸ τὴν ἔγκρισιν τῆς Βουλῆς.

Ὁ προϋπολογισμὸς δεόν νὰ περιλαμβάνῃ τὴν καθολικότητα τῶν ἐσόδων καὶ τῶν ἐξόδων. Τὰ προσδιοριζόμενα ἐκ τοῦ νόμου εἰς ἕκαστον τῶν ἄρθρων ποσὰ δὲν ἐπιτρέπεται νὰ χρησιμεύουν εἰς ἄλλα ἄρθρα, μόνον τῶν ἐντὸς τοῦ αὐτοῦ ἄρθρου ποσῶν ἐπιτρέπεται ἡ μεταφορὰ πιστώσεων.

Ἡ ὑπὸ τῆς Βουλῆς ἔγκρισις τοῦ προϋπολογισμοῦ ἀποτελεῖ ἀναγκαίαν προϋπόθεσιν ἵνα ἡ Κυβέρνησις εἰσπράττῃ τοὺς κατὰ τὴν νομοθεσίαν ἐπιβεβλημένους φόρους καὶ χορηγῆ τὰς δαπάνας. Τοῦτο ἀποτελεῖ τὴν προϋπόθεσιν διὰ τὸν ἔλεγχον τῆς Βουλῆς ἐπὶ τῶν πράξεων τῆς Κυβερνήσεως. Εἰς περίπτωσιν καθυστερήσεως ὑποβολῆς τοῦ προϋπολογισμοῦ εἰς τὴν Βουλὴν ἢ ψηφίσεως αὐτοῦ ἀκολουθεῖται ἡ πολιτικὴ τῶν δωδεκατημορίων.

Ἡ Βουλὴ ἀσκοῦσα τὸν ἔλεγχον ἐξετάζει :

1) Κατὰ πόσον τὰ ἐν τῷ προϋπολογισμῷ ἀναγραφόμενα στηρίζονται ἐπὶ τῆς κειμένης νομοθεσίας,

2) τὴν σκοπιμότητα τῶν μὴ νομικῶς ἀναγκαίων δαπανῶν.

Ἡ Βουλὴ ὑποχρεοῦται νὰ ψηφίσῃ τὸν προϋπολογισμὸν, ἄλλως παραβιάζει καθῆκον ἐπιβαλλόμενον ὑπὸ τοῦ Συντάγματος.

Οὐδεὶς φόρος ἐπιβάλλεται οὐδ' εἰσπράττεται ἀνευ νόμου. Ἐξαιρετικῶς ἐπὶ ἐπιβολῆς ἢ ἀυξήσεως εἰσυγωγικοῦ δασμοῦ ἢ εἰσπραξίς αὐτοῦ ἐπιτρέπεται ἀπὸ τῆς ἡμέρας τῆς εἰς τὴν Βουλὴν καταθέσεως τῆς περὶ αὐτοῦ προτάσεως νόμου, ὑπὸ τὸν ρητὸν ὄρον τῆς δημοσιεύσεως τοῦ νόμου τὸ βραδύτερον ἐντὸς δέκα ἡμερῶν ἀπὸ τῆς λήξεως τῆς βουλευτικῆς συνόδου.

Τὸ ἀντικείμενον τῆς φορολογίας, ὁ φορολογικὸς συντελεστὴς καὶ αἱ ἀπὸ τῆς φορολογίας ἀπαλλαγῆ ἢ ἐξαιρέσεις καὶ ἡ ἀπονομή

συντάξεως δέν δύνανται ν' αποτελέσωσιν αντικείμενα νομοθετικής έξουσιοδοτήσεως. Διά της διατάξεως ταύτης τό Σύνταγμα διασφαλίζει τόν έλεγχον της Βουλής επί της Κυβερνήσεως.

Τά δημόσια έσοδα είναι : οί φόροι, τά τέλη καί αί εισφοραί. Οί φόροι είναι ή χρηματική παροχή τήν όποιαν κυριαρχικώς επιβάλλει τό κράτος εις βάρος τών ατόμων άνευ ειδικής αντιπαροχής. Διά τήν καταβολήν τοῦ φόρου έκαστος είναι υπόχρεως προσωπικώς έναντι τοῦ κράτους δ' όλης αύτοῦ της περιουσίας.

Τά τέλη είναι χρηματική επιβαλλομένη παροχή εις βάρος τοῦ ατόμου άλλ' έναντι αντιπαροχής ή ανταλλάγματος, π.χ. δικαστικά τέλη.

Αί εισφοραί είναι οικονομικά παροχαί, εις τάς όποιās υποχρεούνται τά μέλη τών προσώπων δημοσίου δικαίου, π. χ. κρατήσεις μισθοῦ.

Ἡ είσπραξις τών φόρων άνεργεΐται κατά κανόνα άπ' εύθείας παρά τών όργάνων της Διοικήσεως, ένίοτε όμως γίνεται εις ιδίωτην εκμίσθωσις τών δημοσίων προσόδων, έναντι ώρισμένου ποσοῦ τοῦ όποιον όφείλει να καταβάλη εις τήν Διοίκησιν, εφαρμόζεται τέλος καί τό σύστημα τών μονοπωλίων καί τοῦ χαρτοσήμου.

Οί φόροι είναι άμεσοί ή έμμεσοί. Οί πρώτοι επιβάλλονται επί τών εισοδημάτων ή τοῦ κεφαλαίου, οί δεύτεροι επί ώρισμένων ειδών, πληττοντες έξ ίσου όλους τοῦς πολίτας καί συνεπώς γενόμενοι πλέον επαχθεΐς διά τοῦς οικονομικώς άσθενεστερούς, π.χ. χαρτόσημον, φόροι ποτῶν, τελωνεία κ.τ.λ.

Πλήν τών φόρων, τό Κράτος έξασφαλίζει τήν λειτουργίαν τών υπηρεσιών αύτοῦ καί άνταποκρίνεται εις τάς άνάγκας τοῦ συνόλου, διά διαφόρων δανείων.

Τά δάνεια κατ' άρχήν είναι προαιρετικά, κατ' έξαιρέσιν όμως είναι καί υποχρεωτικά, όποτε αποτελοῦν επιβάρυνσιν τών πολιτῶν.

Τό Κράτος δύναται νά προβή εις άπαλλοτριώσεις διά δημοσίαν ώφέλειαν, εις έθνικοποιήσεις καί εις επιτάξεις, αλλά πάντοτε βάσει τών νόμων καί έντός τοῦ πλαισίου τών συνταγματικῶν διατάξεων.

9.

ΕΙΔΙΚΟΝ ΚΑΘΕΣΤΩΣ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΟΡΟΥΣ

Ἡ χερσόνησος τοῦ Ἄθω, άπό της Μεγάλης Βίγλας καί έξης, αποτελοῦσα τήν περιοχήν τοῦ Ἁγίου Ὁρους, είναι κατά τό άρχαϊον τούτου προνομιακόν καθεστώς, αυτόδιοίκητον τμήμα τοῦ

Ἑλληνικοῦ Κράτους, τοῦ ὁποῦ ἡ κυριαρχία παραμένει ἀθικτος ἐπ' αὐτοῦ. Ἐξ ἀπόψεως πνευματικῆς διατελεῖ τὸ Ἅγιον Ὄρος ὑπὸ τὴν ἄμεσον δικαιοδοσίαν τοῦ Οἰκονομικοῦ Πατριαρχείου. Ὅλοι οἱ μονάζοντες εἰς αὐτὸ ἀποκτῶσι τὴν ἑλληνικὴν ἰθαγένειαν, ἅμα τῇ προσλήψει αὐτῶν ὡς δοκίμων ἢ μοναχῶν, χωρὶς ἄλλην διατύπωσιν.

Τὸ Ἅγιον Ὄρος διοικεῖται κατὰ τὸ καθεστῶς αὐτοῦ ὑπὸ τῶν εἴκοσι Ἱερῶν Μονῶν του, μεταξύ τῶν ὁποίων εἶναι κατανεμημένη ὀλόκληρος ἡ Χερσονήσος τοῦ Ἄθω, καὶ διατηρεῖ ἀναπολλοτρίωτον τὸ ἔδαφος αὐτῆς. Ἡ Διοίκησις ἀσκεῖται δι' ἀντιπροσώπων τῶν Ἱερῶν Μονῶν του, ἀποτελούντων τὴν Ἱερὰν κοινότητα. Οὐδεμίαν ἀπολύτως μεταβολὴν ἐπιτρέπεται τοῦ διοικητικοῦ συστήματος ἢ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν Μονῶν τοῦ Ἁγίου Ὄρους, οὐδὲ τῆς Ἱεραρχικῆς τάξεως καὶ τῆς θέσεως αὐτῶν πρὸς τὰ ὑποτελῆ τῶν ἐξαρτήματα. Ἀπαγορεύεται δὲ ἡ ἐγκατάστασις ἐν αὐτῷ ἑτεροδόξων ἢ σχισματικῶν.

Ὁ λεπτομερὴς καθορισμὸς τῶν ἀγιορειτικῶν καθεστώτων καὶ τοῦ τρόπου λειτουργίας αὐτῶν γίνεται διὰ Καταστατικοῦ Χάρτου τοῦ Ἁγίου Ὄρους, τὸν ὁποῖον, συμπράττοντος τοῦ ἀντιπροσώπου τοῦ Κράτους, συντάσσουν μὲν καὶ ψηφίζουν οἱ εἴκοσι Ἱεραὶ Μοναί, ἐπικυρώνουσι δὲ τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον καὶ ἡ Βουλὴ τῶν Ἑλλήνων.

Τὰ ὄργανα τοῦ Ἁγίου Ὄρους εἶναι :

α) Ἡ Ἀγιορειτικὴ Σύναξις ἐκ 40 μελῶν, β) ἡ Ἱερὰ Κοινότης καὶ γ) ἡ Ἱερὰ Ἐπιστοσία, ὡς ἐκτελεστικὸν ὄργανον.

Αἱ ἀνωτέρω ἐξουσίαι τοῦ Κράτους ἀσκοῦνται διὰ τοῦ Διοικητοῦ, τοῦ ὁποῦ τὰ δικαιώματα καὶ καθήκοντα καθῶς καὶ ἡ ὑπὸ τῶν Μοναστηριακῶν Ἀρχῶν καὶ τῆς Ἱερᾶς Κοινότητος ἀσκουμένη δικαστικὴ ἐξουσία καὶ τέλος τὰ τελωνειακὰ καὶ φορολογικὰ πλεονεκτήματα τοῦ Ἁγίου Ὄρους κανονίζονται διὰ νόμου (Ἄρθρ. 103 τοῦ Συντάγματος).

Ἡ ἐπὶ τοῦ Ἁγίου Ὄρους κυριαρχία τῆς Ἑλλάδος ἀνεγνωρίσθη ὀριστικῶς διὰ τῆς συνθήκης τῆς Λωζάννης (ἄρθρ. 13).

Ἡ περιοχή τοῦ Ἁγίου Ὄρους δὲν εἶναι αὐτόνομος, ἀλλ' ἀπλῶς αὐτοδιοίκητος, ἢ δὲ ἐποπτεία τοῦ Κράτους ἀσκεῖται διὰ τοῦ Διοικητοῦ.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ΣΧΕΣΕΙΣ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΚΑΙ ΔΗΜΟΣΙΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ

I

Τὸ ζήτημα τῶν σχέσεων τοῦ Διεθνoῦς Δικαίου καὶ τοῦ Δημοσίου Δικαίου ἐκάστης Πολιτείας, πλὴν τῆς ἐπιστημονικῆς αὐτοῦ ἀξίας, ἐνέχει καὶ ἰδιαίτερον πρακτικὸν ἐνδιαφέρον διότι ἐκ τοῦ διακανονισμοῦ τῶν σχέσεων τῶν δύο τούτων δικαίων ἐξαρτᾶται ἡ πραγμάτωσις τῶν κανόνων τῶν διεθνῶν σχέσεων καὶ ἡ ἀποτελεσματικότης αὐτῶν ὡς καὶ ἡ διεθνῆς ἐγκυρότητις τῶν πράξεων ἐκάστης Πολιτείας.

1. Θεωρητικὴ ἀντίληψις.—Ἐπὶ τοῦ προκειμένου ἡ Ἐπιστήμη εὐρίσκειται διηρημένη εἰς δύο βασικὰς θεωρίας, τὴν δυαδικὴν καὶ τὴν μονιστικὴν.

Ἡ δυαδικὴ θεωρία ὑποστηρίζει ὅτι τὸ Διεθνὲς Δίκαιον καὶ τὸ Ἐσωτερικὸν Δίκαιον ἀποτελοῦν δύο διαφόρους ἐννόμους τάξεις, ἀνεξαρτήτους ἀλλήλων, ἀλλ' αἱ ὁποῖαι ἔχουν κοινὰ σημεῖα ἐσπέρας. Ὁ διαχωρισμὸς τῶν δύο δικαίων προέρχεται ἐκ τῆς διαφορᾶς ἑκατέρου, ὡς πρὸς τὴν πηγὴν, τὰ ὑποκείμενα καὶ τὸν τρόπον τῆς ἐφαρμογῆς.

Τοῦ Διεθνoῦς Δικαίου πηγὴ εἶναι ἡ κοινὴ βούλησις τῶν Πολιτειῶν, τοῦ δὲ Ἐσωτερικοῦ ἡ βούλησις μιᾶς Πολιτείας. Τὸ Δ.Δ. ἀποβλέπει εἰς τὰς Πολιτείας, τὸ δὲ Ἐσωτερικὸν εἰς τὰ ἄτομα. Τὸ Ἐσωτερικὸν Δίκαιον ἐφαρμόζεται καὶ δεσμεύει ἀμέσως τὰ ἄτομα, διὰ δὲ τὸ Δ.Δ. ἀπαιτεῖται κατ' ἀρχὴν μετατροπὴ αὐτοῦ εἰς Ἐσωτερικὸν Δίκαιον.

Συνεπῶς τὰ δύο δίκαια, εὐρισκόμενα παράλληλα, δύνανται νὰ συνυπάρχουν ἔστω καὶ ἀντίθετα, ἐφόσον διάφοροι εἶναι αἱ σφαῖραι τῆς ἐπιρροῆς αὐτῶν καὶ διάφοροι αἱ συνέπειαι τῆς παραβιάσεως ἑνὸς ἐκάστου.

Ἡ μονιστικὴ θεωρία ἀποκρούει τὰ ἐπιχειρήματα τῆς δυαδικῆς Σχολῆς. Κατ' αὐτὴν αἱ δύο ἔννοιαι τάξεις δὲν εἶναι νοητὸν νὰ εἶναι παράλληλοι, ἐφόσον ἀμφότεραι ἐφαρμόζονται οὐσιαστικῶς

έντός τοῦ αὐτοῦ κοινωνικοῦ περιβάλλοντος καί ἀποβλέπουν ἐν τέλει, ὡς καί πᾶς κανὼν δικαίου, εἰς τὸ ἄτομον. Συνεπῶς κατὰ κοινωνικὴν ἀνάγκην καί νομικὴν λογικὴν αἱ δύο ἔννομοι τάξεις εἶναι ὑπάλληλοι.

Εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο οἱ ὑποστηρίζοντες τὴν μονιστικὴν ἀντίληψιν χωρίζονται εἰς τοὺς ἀναγνωρίζοντας τὰ πρωτεῖα εἰς τὸ Ἐσωτερικὸν Δίκαιον καί εἰς τοὺς ἀναγνωρίζοντας τὰ πρωτεῖα εἰς τὸ Διεθνὲς Δίκαιον.

Οἱ πρῶτοι, ὁπαδοὶ τῆς ἐννοίας τῆς κυριαρχίας καί τῆς θεωρίας τοῦ αὐτοπεριορισμοῦ, ἄγονται οὐσιαστικῶς εἰς τὴν ἄρνησιν τοῦ ὑποχρεωτικοῦ χαρακτήρος τοῦ Διεθνoῦς Δικαίου, τὸ ὁποῖον οὕτω μεταβάλλεται εἰς τμήμα τοῦ Ἐσωτερικοῦ Δικαίου, ἀσχολούμενον μὲ τὰς διεθνεῖς σχέσεις.

Οἱ δεῦτεροι ἀποκρούοντες τὰ ἐπιχειρήματα τῆς δυαδικῆς Σχολῆς, στηριζομένης ἐπὶ νομικῶν θεωρημάτων μὴ ἀνταποκρινομένων πρὸς τὴν πραγματικότητα, διαπιστώνουν ἀντικειμενικοὺς κανόνας δικαίου, οἱ ὅποιοι δεσμεύουν τὰς Πολιτείας παρὰ τὴν θέλησιν αὐτῶν καί ὅταν ἀκόμη ἢ βούλησις αὐτῶν τυγχάνῃ πλημμελῆς ἢ ἀνόπορτος. Οὕτω ἢ δέσμευσις τῶν ἐκάστοτε συγκροτούμενων Πολιτειῶν ἐκ τῶν προγενεστέρων κανόνων τοῦ Διεθνoῦς Δικαίου, καθὼς καί ἡ ἐγκυρότης τῶν διεθνῶν ὑποχρεώσεων τῶν συναφθεισῶν ὑπὸ μὴ νομίμου κυβερνήσεως. Ἐκ τῆς ὑπάρξεως τοιούτων κανόνων διαπιστοῦται ὁ ὑποχρεωτικὸς χαρακτήρ τοῦ Διεθνoῦς Δικαίου καί ἡ ὑπεροχὴ αὐτοῦ ἐναντι τοῦ Ἐσωτερικοῦ Δικαίου. Συνεπῶς ἡ ὑποταγὴ τοῦ Ἐσωτερικοῦ Δικαίου εἰς τὸ Διεθνὲς βασίζεται ἐπὶ τῆς νομικῆς λογικῆς καί ἐπὶ τῆς κοινῆς θεμελιώσεως ὀλοκλήρου τοῦ Δικαίου, διὰ τῆς ὁποίας ἐξασφαλίζεται ἡ ἐνότης καί ὁ κυρωτικὸς αὐτοῦ χαρακτήρ.

Πλὴν τῶν ἀνωτέρω ἀπόψεων ὁ καθηγητῆς κ. Ἰ. Σπυρόπουλος προσεπάθησε καί εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο νὰ ἐφαρμόσῃ τὴν περὶ σχετικότητος θεωρίαν του, ὑποστηρίζων ὅτι «ἐκ τῆς ἐλευθέρου βουλήσεως τοῦ ταξινομοῦντος τὸ νομικὸν ὕλικόν, αἱ δύο ἀνωτέρω θεωρίαι εἶναι θεωρητικῶς ἐξ ἴσου ἀποδεκταί. Εἴμεθα κατ' ἀκολουθίαν ἐλεύθεροι ὅπως κατασκευάσωμεν τὸ διεθνὲς δίκαιον καί τὸ ἐσωτερικόν τοιοῦτον εἴτε ὡς δύο κεχωρισμένας ἐννόμους τάξεις, εἴτε ἀντιθέτως ὡς ἓν ἐνιαῖον σύστημα δικαίου».

Ἡ γνώμη αὕτη, παρὰ τὴν πρωτοτυπίαν καί τὸ βάσιμον ἐνίων ἰσχυρισμῶν, ὑπῆρξεν ἀντικείμενον κριτικῆς βασιζομένης ἐπὶ θεωρητικῶν καί πρακτικῶν συλλογισμῶν, παρέμεινε δὲ μεμονωμένη. Ἐθεωρήθη δὲ ὑπὸ τινῶν ὅτι ὀδηγεῖ εἰς «ἐπιστημονικὸν μηδενισμόν».

Κατά τὰ πρό τοῦ δευτέρου παγκοσμίου πολέμου ἔτη κατεβλήθη σοβαρά προσπάθεια, ὅπως τὸ ζήτημα τῶν σχέσεων τοῦ Διεθνoῦς καὶ Ἐσωτερικοῦ Δικαίου ἀντιμετωπισθῇ ἐμπειρικῶς καὶ ὑπὸ τὸ πρῖσμα τῆς ἱστορικῆς ἐξελίξεως ἀμφοτέρων. Τοῦτο εἶχεν ὡς ἀποτέλεσμα νὰ διαπιστωθῇ ἡ κοινὴ κατεύθυνσις ἀμφοτέρων τῶν κλάδων, τοῦ Διεθνoῦς καὶ Δημοσίου Δικαίου, πρὸς τὴν ἐνότητα, παραμεριζομένων αὐτῶ κατὰ μέγα μέρος τῶν ἀντιθέσεων, ὡς πρὸς τὰ πρωτεῖα. Κατὰ συνέπειαν τὸ θέμα θεωρητικῶς μὲν ἀπέβαλε τὴν ἀρχικὴν ὀξύτητα, πρακτικῶς δὲ παρουσίασε μειωμένον ἐνδιαφέρον. Διὰ τῆς μεθόδου ταύτης « δὲν ἀναζητεῖται ἡ ἀλήθεια τῆς λογικῆς, ἀλλὰ ἡ ἀληθὴς τεχνικὴ τῆς ἱστορικῆς πραγματικότητος ».

Ἡ ρεαλιστικὴ αὕτη ἀντιμετώπισις τοῦ θέματος εἶχεν ὡς ἀποτέλεσμα τὴν προβολὴν εἰδικῶς τοῦ ζητήματος τῶν σχέσεων τοῦ Διεθνoῦς Δικαίου πρὸς τοὺς συνταγματικοὺς κανόνας ἐκάστης Πολιτείας.

2. Διεθνῆς πρακτικὴ — Αὕτη διέπεται ὑπὸ τῆς ἀρχῆς ὅτι οἱ διεθνεῖς κανόνες ἰσχύουν μόνον εἰς τὰς σχέσεις μεταξὺ τῶν Πολιτειῶν καὶ δεσμεύουν τὰ ἄτομα μόνον τῇ μεσολαβήσει τούτων. Ὁ κανὼν αὗτος εἶναι συνέπεια τῆς δυαδικῆς ἀντιλήψεως, ἡ ὁποία κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς ἐμφανίσεώς της ἐσημείωσε σοβαρὰν πρόοδον, καθόσον περιώριζε τὴν κυριαρχίαν τῆς Πολιτείας καὶ ἠρνεῖτο τὴν ὑπεροχὴν τοῦ Ἐσωτερικοῦ Δικαίου ἔναντι τῶν διεθνῶν κανόνων.

Ἄν καὶ ἡ ἀντιλήψις αὕτη δὲν ἀνταποκρίνεται πλέον πρὸς τὴν τεχνικὴν τῶν διεθνῶν σχέσεων, τὴν σύγχρονον μορφήν τῶν διεθνῶν κανόνων καὶ πρὸς τὴν νομικὴν συνείδησιν τοῦ κοινωνικοῦ συνόλου, παραμένει παρὰ ταῦτα ἐν ἰσχύϊ εἰς τὴν διεθνῇ πρακτικῇ, ἐπιφέρονσα τὰς ἀκολούθους συνεπείας

α) Ὁ ἐθνικὸς δικαστὴς ὀφείλει νὰ ἐφαρμόσῃ τὸν ἐσωτερικὸν νόμον, ἔστω καὶ ἀντίθετον πρὸς διεθνῆ κανόνα, ἀσχετῶς τοῦ ζητήματος τῆς διεθνoῦς τῆς Πολιτείας εὐθύνης, ἡ ὁποία ἀνακύπτει ἐκ τῆς τοιαύτης παραβιάσεως. Οἱ διεθνεῖς κανόνες εἶναι ἐπικρατέστεροι τῶν ἐσωτερικῶν ἐνώπιον διεθνoῦς δικαστοῦ ἢ δικαστοῦ τρίτης πολιτείας.

Τὴν ἀποφιν ταύτην δέχονται οἱ ὀπαδοὶ τῆς δυαδικῆς Σχολῆς. Ἄντιθέτως οἱ μονισταὶ ὑποστηρίζουν ἱεραρχικὴν ὑπεροχὴν τῶν συνθηκῶν καὶ ἔναντι τῶν ἐσωτερικῶν κανόνων.

β) Εἰς περίπτωσιν διφορούμενης ἐρμηνείας ἐσωτερικοῦ κανόνος γίνεται δεκτὸν κατὰ τεκμήριον ὅτι ὁ νομοθέτης ἠθέλησε νὰ σεβασθῇ τὰς διεθνεῖς ὑποχρεώσεις τῆς Πολιτείας.

γ) Ἡ Πολιτεία δὲν δύναται νὰ ἐπικολεσθῆ τὴν ἀνεπάρκειαν τῆς ἐσωτερικῆς αὐτῆς νομοθεσίας διὰ ν' ἀρνηθῆ τὴν ἐκτέλεσιν διεθνoῦς ὑποχρεώσεως καὶ ν' ἀπαλλαγῆ τῆς εὐθύνης, ἀντιθέτως μάλιστα ὑποχρεοῦται ὅπως ἐκάστοτε προσαρμόζῃ τὴν νομοθεσίαν πρὸς τὰς διεθνεῖς αὐτῆς ὑποχρεώσεις. Οὕτω Ὁμόσπονδον κράτος δὲν ἀπαλλάσσεται τῆς διεθνoῦς εὐθύνης, ἔστω καὶ ἂν στερῆται νομίμου μέσου ἐπιβολῆς τῶν διεθνῶν ὑποχρεώσεων ἐπὶ τῶν κρατῶν - μελῶν.

δ) Πολλάκις τὰ δύο δίκαια παραπέμπουν τὸ ἓν εἰς τὸ ἄλλο διὰ τὸν καθορισμὸν ὠρισμένων ἐννοιῶν. Ὁ ἐσωτερικὸς νόμος περὶ διπλωματικῶν προνομίων παραπέμπει εἰς τὸ Διεθνὲς Δίκαιον ὡς πρὸς τὸν καθορισμὸν τῆς ἰδιότητος τοῦ διπλωματικοῦ πράκτορος, καὶ ἀντιστρόφως τὸ Διεθνὲς Δίκαιον παραπέμπει εἰς τὸ ἐσωτερικὸν δίκαιον ὡς πρὸς τὸν καθορισμὸν τῆς ἐκτάσεως τῆς ἀγυαλιτίδος ζώνης.

ε) Οἱ διεθνεῖς κανόνες ἰσχύουν ἐντὸς τῆς ἐσωτερικῆς ἐννόμου τάξεως κατόπιν μετατροπῆς αὐτῶν εἰς ἐσωτερικὸν κανόνα. Εἰδικῶς διὰ τοὺς ἐθιμικοὺς κανόνας τοῦ Διεθνoῦς Δικαίου τείνει νὰ ἐπιβληθῆ ἐθιμικῶς ὁ κανὼν ὅτι οὗτοι θεωροῦνται ἀναπόσπαστον μέρος τῆς ἐσωτερικῆς ἐννόμου τάξεως.

Συνεπῶς ἡ ἐκάστοτε μετατροπὴ τῶν διεθνῶν κανόνων εἰς Ἐσωτερικὸν Δίκαιον ἐξασφαλίζει τὴν ἰσχὴν αὐτῶν, ἐκτὸς ἐὰν ἄλλως ὀρίζεται ὑπὸ τῶν συνταγματικῶν κανόνων ἐκάστης Πολιτείας.

Κατὰ κανόνα τὸ ζήτημα τῆς ἰσχύος τῶν διεθνῶν κανόνων εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Πολιτείας οὐδόλως ρυθμίζεται εἰς τὸ σύνολον αὐτοῦ ὑπὸ τῶν ἐκάστοτε συνταγματικῶν διατάξεων, πολὺ δὲ ὀλιγώτερον ὑπὸ τῶν νομοθετικῶν κανόνων. Συνήθως τὸ γραπτὸν δίκαιον ἀντιμετωπίζει μερικῶς τὸ πρόβλημα, ἰδιαιτέρως ὡς πρὸς τοὺς συμβατικoὺς κανόνας. Εἰς τὴν σιωπηρὰν βούλησιν ἐκάστης ἐννόμου τάξεως ἐπαφίεται κατ' ἀρχὴν ἡ ρύθμισις τοῦ ὅλου ζητήματος.

Οὕτω, διὰ μὲν τοὺς συμβατικoὺς κανόνας προβλέπεται, ὑπὸ τοῦ συνταγματικοῦ νομοθέτου, εἰδικὴ διαδικασία ἐφαρμογῆς ἐντὸς τοῦ ἐσωτερικοῦ τῆς Πολιτείας, θεωρουμένων τῶν κανόνων τούτων ὡς ἐμμέσου πηγῆς τοῦ Ἐσωτερικοῦ Δικαίου, δεσμευούσης τὰ ὄργανα καὶ τοὺς πολίτας κατόπιν εἰδικῆς ἐκάστοτε πολιτειακῆς πράξεως. Διὰ δὲ τοὺς ἐθιμικοὺς κανόνας Διεθνoῦς Δικαίου καλεῖται ἡ νομολογία νὰ συμπληρώσῃ τὸ κενόν, τὸ ὁποῖον δημιουργεῖται ἐκ τῆς σιωπῆς τοῦ νομοθέτου. Ἀντιθέτως τὰ διεθνή ἔθιμα ἀναγνωρίζονται ὡς ἄμεσος πηγὴ τοῦ Ἐσωτερικοῦ Δικαίου καὶ ἐφαρμόζονται ἀνευ προηγουμένης πολιτειακῆς πράξεως.

Ἐν Ὀλλανδίᾳ γίνεται δεκτὴ ἡ ἰσχύς ὄλων τῶν διεθνῶν καινῶν, συμβατικῶν καὶ ἔθιμικῶν, ἀνευ οὐδεμιᾶς ρητῆς διατάξεως ἢ εἰδικῆς πολιτειακῆς πράξεως.

Εἰς ἀμφοτέρας τὰς περιπτώσεις, οἱ διεθνεῖς κανόνες κέκτηνται ἴσην ἰσχύν πρὸς τοὺς ἐσωτερικοὺς, οὐδόλως δὲ εἶναι ἐπικρατέστεροι αὐτῶν.

3. Τὰ ἐν Ἑλλάδι ἰσχύοντα.—Παρ' ἡμῖν δὲν ὑπάρχει συνταγματικὴ διάταξις ἢ εἰδικὸς νόμος ρυθμίζων τὸ ὄλον ζήτημα. Προκειμένου περὶ κανόνων Διεθνοῦς Δικαίου, συμβατικοῦ χαρακτήρος, οὗτοι ἰσχύουν κατὰ τὸ Σύνταγμα ἐάν καὶ ἐφόσον οἱ συνθήκαι αἰτινες περιέχουν αὐτοὺς περιεβλήθησαν τὴν μορφήν κανόνων ἐσωτερικοῦ Δικαίου. Μόνον ἢ μετατροπῇ αὐτῆ καθιστᾷ αὐτοὺς ὑποχρεωτικοὺς διὰ τοὺς δικαστὰς καὶ τὰ ἄτομα. Διὰ τοὺς ἔθιμικοὺς ὅμως κανόνας, τὸ ζήτημα ἐλύθη ὑπὸ τῆς νομολογίας διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. 14/1896 ἀποφάσεως τοῦ Ἀρείου Πάγου, ἀποδεχθέντες τὴν ἀρχήν, τὴν ὁποίαν ἔκτοτε ἠκολούθησεν ἡ δικαστικὴ πρακτικὴ, ὅτι οἱ γενικῶς παραδεδεγμένοι κανόνες τοῦ Διεθνοῦς Δικαίου θεωροῦνται ὡς ἀναπόσπαστον μέρος τῆς ἑλληνικῆς ἐνδόμου τάξεως, ὡς «νόμος τοῦ Κράτους». Ἡ ὑπ' ἀριθ. 14/1896 ἀπόφασις τοῦ Ἀρείου Πάγου ἀπεφάνθη ὅτι ὁ διεθνὴς ἔθιμικὸς κανὼν, δι' οὗ ὁ πρέσβυς ἀντιπροσωπεύει τὴν Πολιτείαν αὐτοῦ εἰς ὄλας τὰς ἐκδηλώσεις τῆς, ὑπερισχύει τοῦ ἐσωτερικοῦ νόμου, δι' οὗ ἡ Πολιτεία ἀντιπροσωπεύεται ἐνώπιον τῶν Δικαστηρίων διὰ τοῦ Ὑπουργοῦ τῶν Οἰκονομικῶν, καὶ ὅτι ὁ διεθνὴς κανὼν δὲν δύναται νὰ ἀποτελέσῃ ἀντικείμενον ἀποδείξεως.

Ἡ ἀρχὴ αὕτη στηρίζεται ἐπὶ τῶν ἑξῆς βάσεων: 1) ἐφαρμόζεται προκειμένου περὶ ἔθιμου, διότι διὰ τὰς συνθήκας προβλέπεται εἰδικὴ διαδικασία, ἐκτὸς ἐάν συμβατικοὶ κανόνες, μὴ ἐπικυρωθέντες, ἐπιβληθοῦν ἔθιμικῶς· 2) πρέπει τὸ ἔθιμον νὰ εἶναι γενικῶς παραδεδεγμένον ἢ μερικῶς, πάντως ὅμως νὰ ἀναγνωρίζεται ὡς τοιοῦτον ὑπὸ τῆς Ἑλληνικῆς Πολιτείας· 3) δύναται τὸ ἔθιμον νὰ συμπληροῖ κενὸν νόμου ἢ νὰ χρησιμεύῃ δι' ἐρμηνείαν ἐσωτερικοῦ νόμου. Ἀμφισβητεῖται τὸ ζήτημα ἐάν δύναται νὰ τροποποιῇ ἢ νὰ καταργῇ νόμον· 4) εἰς περίπτωσιν διφορομένης ἐρμηνείας ἐσωτερικοῦ κανόνος, τεκμαίρεται ὅτι ὁ νομοθέτης ἠθέλησε νὰ σεβασθῇ τὰς διεθνεῖς ὑποχρεώσεις τῆς Πολιτείας καὶ 5) πολλακίς τὰ δύο δίκαια παραπέμπουν τὸ ἓν εἰς τὸ ἄλλο διὰ τὸν καθορισμὸν ὠρισμένων ἐνοιῶν. Οὕτω, λόγου χάριν, ὁ ἐσωτερικὸς νόμος περὶ διπλωματικῶν προνομίων παραπέμπει εἰς τὸ Διεθνὲς Δίκαιον καὶ ἀντιστρόφως τὸ Διεθνὲς Δίκαιον εἰς τὸ ἐσωτερικόν, προκειμένου περὶ τῆς αἰγιαλίτιδος ζώνης.

4. Εἰς τὰς ἀγγλοσαξωνικὰς χώρας ἐπεκράτησεν ἡ ἀρχή: «the international law is a part of the law of the land», ἡ ὁποία ἠρμηνεύθη περιοριστικῶς ἐκ τῶν ὑστέρων ὡς ἀναγνωρίζουσα τὸ Διεθνὲς Δίκαιον ὡς τμῆμα τοῦ Ἑσωτερικοῦ Δικαίου ἐφαρμοζόμενον ὡσάκις δὲν ἀντιτίθεται πρὸς ἐσωτερικοὺς κανόνας. Ἡ ἐπικράτησις τοῦ ἀξιώματος τούτου κατέληξεν εἰς τὴν ἀποδοχὴν ἐκ μέρους τῶν Ἑνωμένων Πολιτειῶν εἰδικοῦ ἄρθρου τοῦ Συντάγματος ἀναγνωρίζοντος τοὺς συμβατικοὺς κανόνας ὡς ἄμεσον πηγὴν τοῦ ἀμερικανικοῦ Δικαίου.

Κατ' ἐξαιρέσειν τῶν παραδεδεδυμένων, τὸ Γερμανικὸν Σύνταγμα τῆς Βαϊμάρης ἀντιμετώπισε τὸ πρῶτον εἰς εἰδικὸν ἄρθρον τὸ δλον ζήτημα τῶν σχέσεων τοῦ Ἑσωτερικοῦ καὶ τοῦ Διεθνoῦς Δικαίου. Τὸ ἄρθρ. 4 ὤριζεν: «Οἱ γενικῶς ἀνεγνωρισμένοι κανόνες τοῦ Διεθνoῦς Δικαίου θεωροῦνται ὡς ὑποχρεωτικὸν καὶ συστατικὸν τμῆμα τοῦ Δικαίου τῆς Γερμανικῆς ἐπικρατείας».

Ἐπίσης τὸ ἄρθρον VI § 2: «Τὸ παρὸν Σύνταγμα καὶ οἱ νόμοι τῶν Ἑνωμένων Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς αἵτινες θέλουσι καταρτισθῆ εἰς τὸ μέλλον βάσει αὐτοῦ, ὡς καὶ πᾶσαι αἱ ἰσχύουσαι συνθήκαι ὡς καὶ ἐκεῖναι αἵτινες ἠβελον συναφθῆ μελλοντικῶς ὑπὸ τὴν αἰγίδα τῶν Η. Π., δέον ν' ἀποτελῶσι τὸν ὑπέρτατον νόμον τῆς χώρας». Τὴν ἀρχὴν ταύτην διεκήρυξαν εἰς τὰ Συντάγματα αὐτῶν καὶ πλείστα Δημοκρατίαι τῆς Ν. Ἀμερικῆς (Ἀργεντινῆ, ἄρθρ. 31).

Ἐκ τούτου συνάγεται: α) ὅτι διὰ πρώτην φοράν τὸ δλον ζήτημα ρυθμίζεται νομοθετικῶς καὶ μάλιστα ὑπὸ τοῦ Συντάγματος, β) ὅτι ἅπαντες οἱ κανόνες τοῦ Διεθνoῦς Δικαίου, συμβατικοὶ καὶ ἔθιμικοί, θεωροῦνται ὡς ἄμεσος πηγὴ τοῦ Γερμανικοῦ Δικαίου καὶ γ) ὅτι οἱ διεθνεῖς κανόνες ἐπέχουν θέσιν νόμων καὶ κυροῦνται ὡς οἱ τελευταῖοι.

Ἀνάλογος διάταξις περιελήφθη εἰς πλείστα δημοκρατικὰ Συντάγματα μετὰ τὸ τέλος τοῦ πρώτου παγκοσμίου πολέμου, Αὐστριακὸν (ἄρθρ. 9), Ἑσθονικὸν (ἄρθρ. 4). Τὸ Σύνταγμα τῆς Ἰσπανικῆς Δημοκρατίας (ἄρθρ. 7) διεκήρυσσεν ὅτι τὸ Ἰσπανικὸν κράτος θά σέβεται τοὺς γενικοὺς κανόνας τοῦ Διεθνoῦς Δικαίου, τοὺς ὁποίους θεωρεῖ ὡς ἐνσωματωμένους εἰς τὸ θετικὸν αὐτοῦ Δίκαιον.

Σημειωτέον ὅτι, παρὰ τὰς ἀνωτέρω διατάξεις, δὲν ἀνεγνωρίζετο ἡ ὑπεροχὴ τοῦ Διεθνoῦς ἔναντι τοῦ Ἑσωτερικοῦ Δικαίου.

Τὸ Αὐστριακὸν Σύνταγμα (ἄρθρ. 145) καθώριζεν ὅτι τὸ Ἄνωτατον Συνταγματικὸν Δικαστήριον ἐπιλαμβάνεται τῶν παραβιάσεων τοῦ Διεθνoῦς Δικαίου, βάσει εἰδικοῦ νόμου, ὅστις ὁμως οὐδέποτε ἐξεδόθη.

Εἰς τοὺς διεθνεῖς κανόνας ἀνεγνωρίζετο ἴση ἰσχύς πρὸς τοὺς ἐσωτερικοὺς καὶ αὐτόματος αὐτῶν ἐφαρμογὴ εἰς τὸ ἐσωτερικὸν ἐκάστης ἐννόμου τάξεως. Ἡ ἀποφῆς αὕτη ἐκράτησεν εἰς Ἀμερικὴν, Γερμανίαν καὶ ἀλλαχοῦ, ὅπου ἐθεσπίσθησαν ἀνάλογοι διατάξεις.

5. Ἡ σύγχρονος διεθνὴς πρακτικὴ δὲν λύει τὸ ζήτημα τῆς ὑπεροχῆς τῶν διεθνῶν κανόνων ἔναντι τῶν ἐσωτερικῶν, τείνει ὁμῶς νὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν ἐνότητα ἐν τῇ ἐφαρμογῇ τῶν δύο δικαίων.

Τὸ νέον γαλλικὸν Σύνταγμα διὰ ρητῆς διατάξεως τοῦ προοιμίου ἀποδέχεται τὴν ἀρχὴν ὅτι « ἡ Γαλλικὴ Δημοκρατία, πιστὴ εἰς τὰς παραδόσεις τῆς, συμμορφοῦται πρὸς τοὺς κανόνας τοῦ διεθνοῦς δημοσίου δικαίου ».

Ἡ διακέρυξις αὕτη τῆς πίστεως καὶ τοῦ σεβασμοῦ πρὸς τὴν διεθνή νομιμότητα ἐπεκτείνεται εἰς τὸ σύνολον τῶν κανόνων τοῦ Διεθνοῦς Δικαίου πάσης φύσεως καὶ οὐχὶ μόνον εἰς τοὺς συμβατικούς, διὰ τοὺς ὁποίους προβλέπεται ἐδικὴ διαδικασία ἀναγνωρίσεως καὶ ἐφαρμογῆς.

Παρά τὸ ὅτι ἡ διατύπωσις τῆς ἀνωτέρω διατάξεως τοῦ προοιμίου παρουσιάζεται ὑπὸ τὴν μορφήν γενικῆς διακηρύξεως ἀρχῶν, δέον κατὰ λογικὴν συνέπειαν νὰ ἐρμηνευθῇ ὡς ἐνέχουσα τὴν θέλησιν τοῦ συνταγματικοῦ νομοθέτου, ἀρνητικῶς μὲν ν' ἀπαγορεύσῃ εἰς τὸν νομοθέτην τὴν ἐκδοσὴν νόμων ἀντιθέτων πρὸς τὸ Διεθνὲς Δίκαιον, θετικῶς δὲ νὰ ἐπιβάλλῃ ἐκάστοτε τὴν ἐναρμόνισιν τοῦ ἐσωτερικοῦ δικαίου πρὸς τοὺς διεθνεῖς κανόνας καὶ τὴν λήψιν τῶν ἀναγκαίων μέτρων διὰ τὴν ἐφαρμογὴν καὶ τὴν κύρωσιν αὐτῶν. Τέλος, κατὰ νομικὴν λογικὴν, δέον νὰ γίνῃ δεκτὸν ὅτι διὰ τοῦ νέου Συντάγματος ἡ γαλλικὴ ἐννομος τάξις ἀποδέχεται τὴν ὑπεροχὴν τῶν διεθνῶν ἔναντι τῶν ἐσωτερικῶν κανόνων.

Ἡ ἀνωτέρω βούλησις τοῦ συνταγματικοῦ νομοθέτου ἐνισχύεται ἐκ τῆς ἀμέσως ἐπομένης διατάξεως τοῦ προοιμίου, διὰ τῆς ὁποίας δηλοῦνται ὅτι « ἐπὶ τῷ ὄρω τῆς ἀμοιβαιότητος ἡ Γαλλία συγκατατίθεται εἰς τοὺς περιορισμοὺς τῆς κυριαρχίας αὐτῆς, οἵτιες εἶναι ἀναγκαῖοι διὰ τὴν ὀργάνωσιν καὶ τὴν προάσπισιν τῆς εἰρήνης ».

Διὰ τῆς διατάξεως ταύτης ἀναλαμβάνεται συγκεκριμένη δέσμευσις περιοριστικὴ αὐτῆς ταύτης τῆς κυριαρχίας. Ἡ ὑποχρέωσις ἀφορᾷ ὄχι μόνον τὰ ζητήματα τῆς ὀργανώσεως τῆς εἰρήνης, ἀλλὰ καὶ τὰ ἔχοντα σχέσιν πρὸς τὴν προάσπισιν αὐτῆς. Τοῦτο ἐν τελευ-

ταία αναλύσει σημαίνει ότι, προκειμένου περί προασπίσεως τῆς εἰρήνης οὐδεὶς φραγμὸς τίθεται, ὡς πρὸς τὸν περιορισμὸν τῶν κυριαρχικῶν δικαιωμάτων τοῦ γαλλικοῦ λαοῦ. Μάλιστα ἡ ὑποχρέωσις δὲν περιορίζεται εἰς τὰ ζητήματα τῆς ὀργανώσεως τοῦ εἰρηνικοῦ καθεστώτος μεταξύ τῶν ἐθνῶν, ἀλλ' ἐπεκτείνεται καὶ εἰς τὰ μέτρα ὑπερασπίσεως, ἄρα εἰς τὰ κυρωτικά μέσα πάσης κατηγορίας, ἢ φύσις καὶ ἢ ἔκτασις τῶν ὁποίων ἀποτελοῦν οὐσιώδη καὶ συγκεκριμένην μείωσιν τῆς κυριαρχίας ἐκάστης πολιτείας πρὸς ὄφελος τῆς διεθνoῦς ἐννόμου τάξεως.

Ὁ μόνος προβαλλόμενος ὁρος εἶναι ὁ τῆς ὁμοιαιότητος. Εἶναι προφανὲς ὅτι ἡ ὁμοιαιότης δύναται νὰ προέλθῃ εἴτε δυνάμει συμβατικῆς ὑποχρεώσεως, ὡς συνήθως, εἴτε ἀκόμη διὰ μονομεροῦς περιορισμοῦ νομοθετικῆς φύσεως, ἐπὶ τῷ ὄρω ὅτι ἀνάλογοι διατάξεις ἰσχύουν παραλλήλως καὶ εἰς τὰς νομοθεσίας τῶν ἄλλων πολιτειῶν.

Αἱ διατάξεις τοῦ προνομίου περί συμμορφώσεως πρὸς τοὺς κανόνες τοῦ Διεθνoῦς Δικαίου, περιορισμοῦ τῆς κυριαρχίας διὰ τὴν ὀργάνωσιν καὶ προάσπισιν τῆς εἰρήνης, συμπληροῦμεναι διὰ τῆς ρητῆς δηλώσεως περί ἀποκηρύξεως τοῦ ἐπιθετικοῦ πολέμου, ἀποτελοῦν τὸς βασικὰς ἀρχὰς τοῦ νέου Γαλλικοῦ Συντάγματος καὶ τὰς κατευθυντήριους γραμμὰς τῆς ἐξωτερικῆς πολιτικῆς τῆς Δ' Γαλλικῆς Δημοκρατίας. Ἐξ ἄλλου οἱ κανόνες περί σεβασμοῦ τοῦ Διεθνoῦς Δικαίου, περί παραιτήσεως ἀπὸ τοῦ πολέμου καὶ προασπίσεως τῆς εἰρήνης συμπίπτουν πρὸς τοὺς κανόνες τῆς διεθνoῦς νομιμότητος, ὅπως αὕτη θεμελιούται διὰ τοῦ Χάρτου τῶν Ἑνωμένων Ἐθνῶν καὶ οὕτω ἐξασφαλίζεται ἐν τῇ πράξει ἡ ἐνότης τοῦ Διεθνoῦς καὶ Γαλλικοῦ Δικαίου, ὡς πρὸς τὸ οὐσιαστικὸν περιεχόμενον τῶν κανόνων αὐτῶν.

Ἐπίσης εἰς τὸ νέον Σύνταγμα τῆς Ἱταλικῆς Δημοκρατίας ἡ συμμόρφωσις πρὸς τοὺς κανόνες τοῦ Διεθνoῦς Δικαίου καὶ ὁ περιορισμὸς τῆς κυριαρχίας περιλαμβάνονται εἰς τὸ κύριον σῶμα αὐτοῦ. Οὕτω τὸ ἄρθρ. 10 ὁρίζει «ὅτι ἡ Ἱταλικὴ ἔννομος τάξις συμμορφούται πρὸς τοὺς γενικῶς παραδεγεγμένους κανόνες τοῦ Διεθνoῦς Δικαίου», τὸ δὲ ἄρθρ. 11 ὅτι ἡ Ἱταλία «ἀποδέχεται ἐπὶ τῷ ὄρω τῆς ὁμοιαιότητος ἐναντι τῶν ἄλλων κρατῶν τοὺς ἀναγκαίους περιορισμοὺς τῆς κυριαρχίας τῆς, διὰ τῶν ὁποίων διασφαλίζεται ἡ εἰρήνη καὶ ἡ δικαιοσύνη μεταξύ τῶν Ἐθνῶν», ἐπίσης «ὅτι προῶθει καὶ εὐνοεῖ τὰς διεθνεῖς ὀργανώσεις, αἵτινες ἀποβλέπουν εἰς τὸν αὐτὸν σκοπόν». Συνεπῶς οὐδεμίαν ἀμφισβήτησιν ἐν προκειμένῳ δύναται

νά έγερθῆ, ὡς πρὸς τὸν ὑποχρεωτικὸν χαρακτήρα, τὴν ἐπηυξημένην δύναμιν καὶ τὴν συνταγματικὴν ἰσχύον τῶν ἀνωτέρω διατάξεων.

Αἱ ἀνωτέρω διατάξεις σημειοῦν καταφανῆ πρόοδον, ἐν συγκρίσει πρὸς τὸ συνταγματικὸν καθεστῶς τῶν ἄλλων Πολιτειῶν. Τοῦτο δὲ διότι ρυθμίζουν διὰ ρητῆς βουλήσεως τοῦ νομοθέτου τὸ ὄλον ζήτημα τῆς ἰσχύος τοῦ Διεθνoῦς Δικαίου, ἐντὸς τῆς ἐσωτερικῆς ἐννόμου τάξεως, συμπληροῦν τὰς διεθνεῖς διατάξεις περὶ περιορισμοῦ τοῦ πολέμου καὶ ὀργανώσεως τῆς εἰρήνης διὰ παραλλήλων συνταγματικῶν διατάξεων. Οὕτω προσφέρουν διπλὴν ὑπηρεσίαν εἰς τὸν σεβασμὸν τῆς διεθνoῦς νομιμότητος καὶ τοῦ εἰρηνικοῦ καθεστώτος καὶ ἀπὸ ἐσωτερικῆς καὶ ἀπὸ διεθνoῦς ἀπόψεως.

ΕΠΙΚΥΡΩΣΙΣ ΤΩΝ ΣΥΝΘΗΚΩΝ

Τὸ ζήτημα τῆς ἰσχύος τῶν συνθηκῶν παρουσιάζεται ὑπὸ δύο μορφάς: α) ὅσον ἀφορᾷ τὸν καθορισμὸν τοῦ ἀρμοδίου ὄργανου καὶ τῆς διαδικασίας διὰ τὴν ἐπικύρωσιν αὐτῶν καὶ β) ὡς πρὸς τὸν τρόπον τῆς ἰσχύος καὶ τῆς ἐφαρμογῆς τῶν συνθηκῶν εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῶν συμβαλλομένων πολιτειῶν.

Εἰς τὸ Διεθνὲς Δίκαιον ἀνήκει ὁ καθορισμὸς τῶν διατυπώσεων καὶ τῶν προϋποθέσεων διὰ τὴν συνομολόγησιν, σύνταξιν, ὑπογραφήν καὶ διὰ τὰ ἔννομα ἀποτελέσματα τῶν συνθηκῶν. Εἰς τὸ Συνταγματικὸν Δίκαιον ἀνήκει ὁ καθορισμὸς τοῦ τρόπου τῆς ἐπικυρώσεως καὶ τῆς ἰσχύος τῶν συνθηκῶν εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῶν πολιτειῶν.

Εἰς τὴν ἀποκλειστικὴν ἀρμοδιότητα τοῦ Ἄρχηγοῦ τοῦ κράτους ἀνήκει ἡ διαπραγματεύσεις, ἡ συνομολόγησις, ἡ σύνταξις καὶ ἡ μονογράφησις τῶν συνθηκῶν. Πλὴν ὁμως, διὰ νὰ καταστή ἡ συνθήκη ὀριστικὴ καὶ ὑποχρεωτικὴ μεταξὺ τῶν συμβαλλομένων, ἀπαιτεῖται ἡ ἐπικύρωσις αὐτῆς.

Διὰ τῆς ἐπικυρώσεως ἐκφράζεται ἡ θέλησις τῆς πολιτείας, ὅπως δεσμευθῇ ὀριστικῶς καὶ ἐφαρμόσῃ καλῆ τῇ πίστει τὰς διατάξεις τῆς ὑπογραφείσης συνθήκης. Ἡ ἐπικύρωσις εἶναι ὑποχρεωτικὴ, πλὴν ὁρισμένων ἐξαιρέσεων προβλεπομένων ὑπὸ τοῦ θετικοῦ δικαίου. Τὸ χρονικὸν σημεῖον τῆς ἐνάρξεως τῆς ἰσχύος εἶναι ἡ ἀνταλλαγὴ ἢ ἡ γνωστοποίησις τῶν ἐπικυρώσεων. « Ἡ ἐπικύρωσις καὶ ὄχι ἡ ὑπογραφή παρέχει εἰς τὴν συνθήκην τὴν ὀριστικὴν αὐτῆς ἰσχύον » (Πρωτ. Βερολίνου ὑπ' ἀριθ. 19, Ἡ ὑπ' ἀριθ. 16 Ἀπόφ. Δ.Δ.Δ.Δ).—Ἐξαιρέσεις α) ἀντίθετος ρῆτρα καὶ β) συνθήκαι συνομολογηθεῖσαι ὑπὸ τεχνικῶν ὑπηρεσιῶν.

Ἡ ἐπικύρωσις ἀνήκει κατ' ἄρχὴν εἰς τὴν ἀρμοδιότητα τοῦ Ἄρχηγοῦ τοῦ κράτους. Ἐνίοτε ἡ σύμπραξις τῶν νομοθετικῶν σωμάτων εἶναι ἀπαραίτητος διὰ τὰς συνθήκας, αἱ ὁποῖαι παρουσιάζουν ἰδιαιτέραν σπουδαιότητα, κατ' ἐξαιρέσιν δὲ εἰς εἰδικὰς περιπτώσεις ἀπαιτεῖται νόμος, ἥτοι τυπικὴ πράξις τῶν νομοθετικῶν σωμάτων ἢ συγκατάθεσις αὐτῶν.

1. Διεθνής πρακτική.—Έν τῇ πράξει ἀκολουθοῦνται τέσσαρα συστήματα ὡς πρὸς τὴν ἀρμοδιότητα καὶ τὴν διαδικασίαν τῆς ἐπικυρώσεως.

1) Ἀποκλειστικὴ ἀρμοδιότης τοῦ Ἀρχηγοῦ τοῦ κράτους. Μοναρχικὴ ἀντίληψις, ἐνθα διαπιστοῦται ἡ συνήθης δυσπιστία εἰς βάρους τῶν ἀντιπροσώπων τοῦ λαοῦ εἰς τὴν διαχείρισιν ἢ διὰ τὴν γνώσιν ἀπλῶς τῶν θεμάτων τῆς ἐξωτερικῆς πολιτικῆς. Εἰς τὴν Ἐκτελεστικὴν Ἐξουσίαν ἀνήκει ἡ ἀρμοδιότης τῶν διεθνῶν σχέσεων. (Χάρται 1814 καὶ 1830).

2) Ἀρμοδιότης τῶν νομοθετικῶν σωμάτων ἐφόσον αἱ συνθήκαι ὑπέχουν θέσιν νόμου εἰς τὰς μεταξὺ τῶν κρατῶν σχέσεις καὶ ἐξωτερικεύουν τὴν βούλησιν τοῦ ἔθνους. Τὴν ἀποφιν ταύτην ἀπέδεχθησαν τὰ γαλλικὰ Συντάγματα τοῦ 1791, 1793, τοῦ III ἔτους, μὲ ὠρισμένα δικαιώματα τοῦ Διευθυντηρίου διὰ τὴν προσωρινὴν ἐκτέλεσιν τῶν μυστικῶν ὄρων, τοῦ VIII ἔτους καὶ τοῦ 1848. Ἐπίσης Συνταγμ. Ἑσθονίας (ἄρθρ. 60), Ἰσπανικῆς Δημοκρατίας (ἄρθρ. 76), Πορτογαλίας τοῦ 1911 (ἄρθρ. 26), Ἀργεντινῆς (ἄρθρ. 67), Βολιβίας (ἄρθρ. 89).

Προέκτασις τοῦ συστήματος τούτου εἶναι ἡ ὑποβολὴ τῆς συνθήκαι μετὰ τὴν ἐπικύρωσιν ὑπὸ τῶν νομοθετικῶν σωμάτων εἰς τὴν ἔγκρισιν τοῦ ἐκλογικοῦ σώματος. Ἑλβετικὸν Σύνταγμα (ἄρθρ. 89) καὶ συνθήκαι ἄνευ χρονικῆς διαρκείας ἢ διαρκείας ἄνω τῶν 15 ἐτῶν ὑποβάλλονται πρὸς ἔγκρισιν εἰς τὸν λαὸν ἐφόσον τοῦτο ζητηθῆ ἀπὸ 30 χιλ. πολίτας (a c t i f s) ἢ 8 καντόνιας. Συνεπῶς ἡ νομοθετικὴ ἐπικύρωσις ὑπακούει εἰς διαλυτικὴν αἵρεσιν.

3) Ἀρμοδιότης μικτὴ περιλαμβάνουσα ταυτοχρόνως πράξεις τοῦ Ἀρχηγοῦ τοῦ κράτους καὶ τῶν νομοθετικῶν σωμάτων. Κατ' ἀρχὴν ἡ ἐπικύρωσις ἀνήκει εἰς τὴν ἀρμοδιότητα τοῦ Ἀρχηγοῦ τοῦ κράτους, θεωρεῖται ὁμως ἀπαραίτητος ἢ ἐν ὅλῳ ἢ ἐν μέρει ἐπέμβασις τῶν νομοθετικῶν σωμάτων ἀμέσως ἢ ἐμμέσως.

Τὸ μικτόν τοῦτο σύστημα παρουσιάζεται ὑπὸ τρεῖς μορφάς: α) Ἀρμοδιότης τοῦ Ἀρχηγοῦ τοῦ κράτους, ἀλλ' ἐπέμβασις τῶν νομοθετικῶν σωμάτων, εἴτε διὰ τῆς ἀσκήσεως κοινοβουλευτικοῦ ἐλέγχου, εἴτε διὰ τὴν μεταβολὴν τῆς κειμένης νομοθεσίας, εἴτε διὰ τὴν ἔγκρισιν τῶν ἀναγκαίων δαπανῶν, εἴτε διὰ τὴν μεταβολὴν τῆς ἑδαφικῆς κυριαρχίας. Ἀγγλικὸν σύστημα. Ὁ Βασιλεὺς ἐπικυρώνει τὰς συνθήκας ὑπὸ τοὺς ἀνωτέρω ὄρους. Ἡ Ἐργατικὴ κυβέρνησις τοῦ 1924 προέβη εἰς δήλωσιν διὰ τῆς ὁποίας ἀνελάμβανε τὴν ὑποχρέωσιν νὰ καταθέτῃ εἰς τὸ Προεδρεῖον τῆς Βουλῆς πᾶσαν συνθήκην ἢ συμφωνίαν. Αἱ διαδεχθεῖσαι ταύτην κυβερνήσεις ἠρνήθησαν

ν' ἀκολουθήσουν τὴν παρέκκλισιν ταύτην ἐκ τῆς συνταγματικῆς νομιμότητος καὶ παραδόσεως.

β) Ἀρμοδιότης ἐνός τῶν νομοθετικῶν σωμάτων, ὡς εἰς τὸ Σύνταγμα τῶν Ἠνωμένων Πολιτειῶν. Ἀπαιτεῖται ἡ ἔγκρισις τῆς Γερουσίας καὶ μάλιστα διὰ πλειοψηφίας τῶν $\frac{2}{3}$. Εἰς τὴν πρακτικὴν ταύτην ἐπανελημμένως ἀντέδρασεν ἡ Βουλὴ τῶν Ἀντιπροσώπων, ἡ ὁποία προσεπάθησε νὰ ἐπηρεάσῃ τὴν ἀρμοδιότητα τῆς Γερουσίας ἐμμέσως, δασάκις διὰ τῆς συνθήκης πρᾶεκυπτε ζήτημα πιστώσεων, ἡ χορήγησις τῶν ὁποίων ἀπαιτεῖ τὴν ἔκδοσιν νόμου καὶ συνεπῶς τὴν σύμπραξιν ἀμφοτέρων τῶν νομοθετικῶν σωμάτων. Ἐπίσης Σύντάγματα Κούβας (ἄρθρ. 47), Μεξικοῦ (ἄρθρ. 76).

γ) Ἀρμοδιότης μικτῆ, ὡς προεβλέπετο ὑπὸ τοῦ Σ. Ν. τοῦ 1875 εἰς Γαλλίαν. Ὁ Ἀρχηγὸς τοῦ κράτους ἐπικυρώνει τὰς συνθήκας καὶ γνωστοποιεῖ ταύτας εἰς τὰ νομοθετικὰ σώματα, ἐφ' ὅσον τὸ συμφέρον καὶ ἡ ἀσφάλεια τοῦ κράτους τὸ ἐπιτρέπουν. Συνεπῶς δύναται νὰ ἐπικυρῶνῃ καὶ μυστικὰς συνθήκας, ἐφόσον εἰς αὐτὸν ἐναπόκειται νὰ κρίνῃ τὸν χρόνον τῆς γνωστοποιήσεως αὐτῶν εἰς τὸ Κοινοβούλιον. Παρὰ ταῦτα ἐπιβάλλεται ἡ ἐπιψήφισις ὑπὸ τῶν νομοθετικῶν σωμάτων τῶν συνθηκῶν αἱ ὁποῖαι ἀφοροῦν τὴν εἰρήνην, τὸ ἐμπόριον, τὴν προσωπικὴν κατάστασιν καὶ τὰ δικαιώματα κυριότητος τῶν Γάλλων εἰς τὸ ἐξωτερικόν, καθὼς καὶ ἐκείνων αἱ ὁποῖαι βαρύνουν τὰ οἰκονομικὰ τοῦ κράτους. Συνεπῶς παραμένουν ἐκτὸς τῆς νομοθετικῆς ἀρμοδιότητος αἱ πολιτικαὶ συνθηκαὶ πάσης φύσεως, αἱ συμμαχίαι καὶ ἐπιμαχίαι, αἱ συνθηκαὶ φιλίας καὶ διαιτησίας, ὡς καὶ αἱ συνθηκαὶ περὶ ὀργανώσεως τῆς διεθνοῦς κοινωνίας.

Κατὰ τὸ ἄρθρ. 32 τοῦ Ἑλληνικοῦ Συντάγματος ὁ Βασιλεὺς συνομολογεῖ συνθήκας εἰρήνης, συμμαχίας καὶ ἐμπορίας, ἀνακοινῶναι δ' αὐτάς εἰς τὴν Βουλὴν μετὰ τῶν ἀναγκαίων διασαφήσεων, ἅμα τὸ συμφέρον καὶ ἡ ἀσφάλεια τοῦ κράτους τὸ ἐπιτρέπουν». Αἱ περὶ ἐμπορίας ὁμῶς συνθηκαὶ καὶ ὅσαι ἄλλαι περιέχουσι παραχωρήσεις, περὶ τῶν ὁποίων κατ' ἄλλας διατάξεις τοῦ Συντάγματος δέν δύναται νὰ ὀρισθῇ τι ἄνευ νόμου, ἢ ἐπιβαρύνουν ἀτομικῶς τοὺς Ἕλληνας, δέν ἔχουν ἰσχὺν ἄνευ τῆς συγκαταθέσεως τῆς Βουλῆς.

Συνεπῶς τὸ Ἑλληνικὸν Σύνταγμα ἀποδέχεται τὸ μικτὸν σύστημα ἀναγνωρίζον ἀρμοδιότητα ἄλλοτε μὲν μόνον εἰς τὸν Ἀρχηγὸν τοῦ Κράτους, ἄλλοτε δὲ εἰς τὸ ἴδιον ὄργανον ἀλλὰ μετὰ προηγουμένην συγκατάθεσιν τῆς Βουλῆς.

2. Τὸ νέον Γαλλικὸν Σύνταγμα ἀποδέχεται τὸ μικτὸν σύστημα, μὲ οὐσιώδεις ὁμῶς μεταβολὰς ὑπὲρ τῆς ἐνισχύσεως τῆς ἀρμοδιότητος τοῦ Κοινοβουλίου. Ὅμοίως τὰ Σύντάγματα Βελ-

γίου (άρθρ. 68), τὸ ὁποῖον ἐχρησίμευσεν ὡς πρότυπον, Βουλγαρικὸν (άρθρ. 17), Δανικὸν (άρθρ. 18), Νορβηγικὸν (§ 26), Ὀλλανδικὸν (άρθρ. 58), Σουηδικὸν (άρθρ. 12), Αὐστρίας (άρθρ. 50), τὸ ὁποῖον ἐπεκτείνει τὴν νομοθετικὴν ἀρμοδιότητα διὰ τὰς πολιτικὰς συνθήκας καὶ ἐκείνας αἱ ὁποῖαι μεταβάλλουν τὴν ἐσωτερικὴν νομοθεσίαν, Πολωνίας (άρθρ. 49), τὸ ὁποῖον περιλαμβάνει τὰς πολιτικὰς συνθήκας, ὁμοίως τῆς Τσεχοσλοβακίας (§ 64). Τῆς Βαϊμάρης (άρθρ. 45, § 2). Τὴν γαλλικὴν ἀποφιν ἀκολουθοῦν καὶ τὰ Ἑλληνικὰ Συντάγματα 1911 (άρθρ. 32) καὶ 1927 (άρθρ. 82), μὲ προσθήκην τὰς συνθήκας εἰρήνης καὶ ἐκείνας αἱ ὁποῖαι περιείχον παραχωρήσεις, περὶ τῶν ὁποίων κατ' ἄλλας διατάξεις τοῦ Συντάγματος δὲν δύναται νὰ ὀρισθῇ τι ἄνευ νόμου.

Τὸ ἄρθρον 31 τοῦ Γαλλικοῦ Συντάγματος μεταξὺ τῶν ἀρμοδιοτήτων τοῦ Προέδρου ἀναφέρει ὅτι «ὁπογράφει καὶ ἐπικυρώνει τὰς συνθήκας». Συνεπῶς ὁ Ἄρχηγός τοῦ κράτους παραμένει διεθνῶς τὸ ἀρμόδιον ὄργανον ἐπικυρώσεως τῶν συνθηκῶν. Παρὰ ταῦτα τὸ ἄρθρον 27 ἀπαριθμεῖ τὰς συνθήκας ἐκείνας, αἱ ὁποῖαι καθίστανται ὀριστικαὶ μόνον διὰ νόμου. «Αἱ συνθηκαὶ αἱ σχετικαὶ μὲ τὴν διεθνήν ὀργάνωσιν, αἱ συνθηκαὶ εἰρήνης καὶ ἐμπορίου, αἱ βαρύνουσαι τὰ οἰκονομικὰ τοῦ κράτους, αἱ ἀφορῶσαι τὴν προσωπικὴν κατάστασιν καὶ τὰ δικαιώματα κυριότητος τῶν Γάλλων εἰς τὸ ἐξωτερικόν, αἱ μεταβάλλουσαι τοὺς ἐσωτερικοὺς γαλλικοὺς νόμους, ὡς ἐπίσης αἱ συνθηκαὶ αἱ ὁποῖαι συνεπάγονται παραχώρησιν, ἀνταλλαγὴν ἢ προσάρτησιν ἐδάφους, δὲν εἶναι ὀριστικαὶ εἰμὴ μετὰ τὴν ἐπικύρωσιν αὐτῶν διὰ νόμου».

Διὰ τοῦ νέου Συντάγματος ἐπέρχονται αἱ ἑξῆς μεταβολαί: α) καταργεῖται τὸ δικαίωμα τοῦ Προέδρου νὰ γνωστοποιῇ τὰς συνθήκας εἰς τὰ νομοθετικὰ σώματα μόνον ἐφόσον τὸ συμφέρον καὶ ἡ ἀσφάλεια τοῦ κράτους τὸ ἐπιτρέπουν, β) ἐπεκτείνει τὴν νομοθετικὴν ἀρμοδιότητα εἰς τὰς συνθήκας περὶ ὀργανώσεως τῆς διεθνοῦς κοινωνίας καὶ εἰς ἐκείνας αἱ ὁποῖαι τροποποιοῦν ἢ καταργοῦν κανόνας ἐσωτερικοῦ δικαίου ὑπὸ μορφήν νόμου. Παραμένουν πάντοτε ἐκτὸς τῆς νομοθετικῆς ἀρμοδιότητος αἱ πολιτικαὶ συνθηκαὶ πάσης φύσεως, καθὼς καὶ αἱ πράξεις ἐξωτερικῆς πολιτικῆς, αἱ ὁποῖαι περιλαμβάνονται εἰς τὸν κύκλον τῆς κυβερνητικῆς ἀρμοδιότητος.

Ἡ κυβερνητικὴ ἀρμοδιότης περιορίζεται *de facto* ὑπὸ τοῦ καινοβουλευτικοῦ ἐλέγχου.

Ἡ συνθήκη, ἐν συμπεράσματι, καθίσταται ὑποχρεωτικὴ διὰ τῆς ἐπικυρώσεως, ὅπως αὕτη καθορίζεται ὑπὸ τῆς συντάγματικῆς τάξεως ἐκάστης Πολιτείας.

Ἐπίσης τὸ Σύνταγμα τῆς Ἰταλικῆς Δημοκρατίας ὀρίζει εἰς τὸ ἄρθρον 80 ὅτι «αἱ Βουλαὶ ἐξουσιοδοτοῦν διὰ νόμου τὴν ἐπικύρωσιν τῶν διεθνῶν συνθηκῶν πολιτικῆς φύσεως, ἢ αἱ ὅποια προβλέπουσιν διαιτησίαν ἢ δικαστικὸν διακανονισμόν, ἢ ἐπιφέρουσιν μεταβολὰς τοῦ ἐδάφους, ἢ ἐπιβαρύνουσιν τὰ οἰκονομικά ἢ τροποποιοῦσιν νόμους».

Αἱ ἀντισυνταγματικῶς ἐπικυρωθεῖσαι συνθηκαὶ εἶναι διεθνῶς ἄκυροι, ἐφόσον τὸ νομικὸν πρόσωπον τῆς πολιτείας δὲν ἠκολούθησεν τοὺς ἰδίους αὐτοῦ κανόνας, οἱ ὅποιοι καθορίζουσιν τὴν φύσιν καὶ τὴν ἔκτασιν τῆς ἱκανότητος αὐτοῦ.

Ἐπὶ τινῶν συγγραφέων ὑποστηρίζεται ἡ ἀντίθετος ἄποψις, ὅτι δηλαδὴ ἐφόσον βάσει ἐθιμικοῦ διεθνοῦς κανόνος ὁ Ἄρχηγός τοῦ κράτους ἀναγνωρίζεται ὡς τὸ ἀρμόδιον ὄργανον ὅπως δεσμεύῃ διεθνῶς τὴν χώραν τοῦ ἐναντιῶν ἄλλων πολιτειῶν, οὐδεμίαν ἐπιδρασίαν ἔχουσιν αἱ ἐπιταγαὶ τοῦ ἐσωτερικοῦ δικαίου ὡς πρὸς τὸ ἔγκυρον τῶν συνθηκῶν ἐξ ἀπόψεως διεθνοῦς δικαίου. Ἡ παραβίασις τοιαύτων συνταγματικῶν διατάξεων ἔχει συνεπείας μόνον ἐντὸς τῆς ἐσωτερικῆς ἐννόμου τάξεως ἐκάστης πολιτείας.

Ἡ γνώμη αὕτη, συνεπεία τῆς μοναρχικῆς παραδόσεως καὶ τῆς δυαδικῆς σχολῆς, δὲν δύναται νὰ εὐσταθήσῃ νομικῶς καὶ πρακτικῶς. Νομικῶς μὲν, διότι εὐρίσκεται εἰς ἀντίθεσιν πρὸς τὴν γενικῶς παραδεγεμένην θεωρίαν περὶ τῆς ἐννοίας τῶν νομικῶν προσώπων καὶ τῆς δικαιοδοσίας τῶν ὀργάνων αὐτῶν.

Πράγματι, ἐφόσον δὲν ὑπάρχει κανὼν διεθνοῦς δικαίου, γενικῶς παραδεγεμένος, διὰ τοῦ ὁποίου ἀναγνωρίζεται εἰς τὸν Ἄρχηγόν τοῦ κράτους τὸ δικαίωμα νὰ συνομολογῇ ὑποχρεωτικὰς συνθήκας πέραν τῶν συνταγματικῶν περιορισμῶν, ἐφαρμόζονται ἐν προκειμένῳ αἱ γενικαὶ ἀρχαὶ τοῦ δικαίου (Ἄρθρ. 38 τοῦ Διαρκοῦς Δικαστηρίου). Συνεπῶς ἀρμόδιον ὄργανον εἶναι τὸ προβλεπόμενον ὑπὸ τοῦ Συντάγματος ἐκάστης Πολιτείας καὶ ἐντὸς τῶν καθοριζομένων ὀρίων. Ἐπὶ τὴν ἐπιφύλαξιν, ὅτι εἶναι ἀσχετοὶ πρὸς τὴν διεθνή ἔγκυρότητα τῶν συνθηκῶν αἱ συνταγματικαὶ διατάξεις αἱ ἀφορῶσαι τὴν ἐφαρμογὴν τῆς συνθήκης ἐντὸς τῆς ἐσωτερικῆς ἐννόμου τάξεως.

Πρακτικῶς δὲ, διότι ἡ σύγχρονος—μετὰ τὴν γαλλικὴν ἐπανάστασιν—ἐποχὴ ἀρνεῖται ν' ἀναγνωρίσῃ διεθνῶς ἀντισυνταγματικῶς

ἐπικυρωθεῖσαν συνθήκην, καὶ τοῦτο διότι αἱ διεθνεῖς σχέσεις ἔπαυσαν ἀπὸ καιροῦ ν' ἀποτελοῦν τὸ ἀπόρρητον τῶν ἀνακτοβουλιῶν καὶ τὸ προνόμιον τῶν ὀλίγων, ὃ δὲ κυρωτικὸς αὐτῶν χαρακτήρ στηρίζεται οὐσιαστικῶς ἐπὶ τῆς νομικῆς συνειδήσεως τῶν λαῶν.

3. Μυστικαὶ συνθήκαι.—Ἡ διεθνὴς πρακτικὴ παραδέχεται παραλλήλως τρία διάφορα καθεστῶτα ὡς πρὸς τὴν ἔγκυρότητα τῶν μυστικῶν συνθηκῶν: α) Τὰ μοναρχικὰ συντάγματα ἢ τὰ ἐπηρεαζόμενα ἀπὸ τὴν μοναρχικὴν παράδοσιν ἀναγνωρίζουν τὴν ἔγκυρότητα τῶν μυστικῶν συμβάσεων, ἐφόσον ἢ συνομολόγησις καὶ ἢ ἐπικύρωσις αὐτῶν παραμένει προνόμιον τοῦ Ἀρχηγοῦ τοῦ κράτους. Οὕτω εἰς Ἀγγλίαν ἐφόσον δὲν ἀπαιτεῖται ἡ ἐκ τῶν ὑστέρων ἐπέμβασις τοῦ κοινοβουλίου. β) Ἀντιθέτως τὰ δημοκρατικὰ Συντάγματα ἀπαγορεύουν ἀμέσως ἢ ἐμμέσως τὴν ὑπαρξιν μυστικῶν συνθηκῶν. Εἰς Ἀμερικὴν καὶ Ἑλβετίαν, ἐφόσον ἀπαιτεῖται νομοθετικὴ ἐπικύρωσις, ἐμμέσως ἀποκλείονται αἱ μυστικαὶ συνθήκαι. Τὸ Δημοκρατικὸν Σύνταγμα τῆς Ἰσπανίας ρητῶς ἀναφέρει (Ἄρθρ. 76) «αἱ μυστικαὶ συνθήκαι καὶ διατάξεις δὲν δεσμεύουν τὸ ἔθνος». γ) Τὰ περισσότερα Συντάγματα ἀποδέχονται μικτὸν σύστημα. Εἴτε διὰ ρητῆς διατάξεως δηλοῦται, ὅτι αἱ μυστικαὶ διατάξεις δὲν δύνανται ν' ἀνατρέψουν τὰς φανέρους (Ἑλλάς, Ἄρθρ. 33 τοῦ 1911 καὶ Ἄρθρ. 82 τοῦ 1927. Βέλγιον, Ἄρθρ. 68), εἴτε ἐπαφίεται εἰς τὸν Ἀρχηγὸν τοῦ κράτους ν' ἀνακοινώσῃ ἐν καιρῷ τὸ περιεχόμενον αὐτῶν (Γαλλικὸς Συνταγματικὸς Νόμος τοῦ 1875).

Σημειωτέον ὅτι ἡ ἀρχὴ τοῦ νά τηροῦνται αἱ συνθήκαι μυστικαὶ περιορίζεται: α) ἐκ τῆς φύσεως τῶν συνθηκῶν διὰ τὰς ὁποίας προβλέπεται ἡ νομοθετικὴ ἐπέμβασις, καὶ β) ἐκ τοῦ πολιτικοῦ ἐλέγχου εἰς τὰ κοινοβουλευτικὰ Συντάγματα.

Εἰς τὸ νέον Σύνταγμα τῆς Γαλλίας οὐδεμία σχετικὴ πρὸς τὰς μυστικὰς συνθήκας διάταξις περιέχεται. Ἐκ τῆς ὅλης ὁμῶς οἰκονομίας τοῦ Συντάγματος τεκμαίρεται ἡ σιωπηρὰ βούλησις τοῦ Γάλλου νομοθέτου ὅτι αἱ μυστικαὶ διατάξεις παραμένουν ἀνευ ἰσχύος. Τοῦτο ἐνισχύεται: α) ἐκ τοῦ δημοκρατικοῦ πνεύματος, τοῦ διέποντος ὅλας τὰς διατάξεις τοῦ Συντάγματος, β) ἐκ τῆς συμμορφώσεως τῆς γαλλικῆς ἐννόμου τάξεως πρὸς τοὺς κανόνας τοῦ Διεθνoῦς Δικαίου, οἱ ὅποιοι μετὰ δυσπιστίας ἀποβλέπουν πρὸς τὰς μυστικὰς συμφωνίας καὶ γ) ἐκ τοῦ προηγουμένου τοῦ συνταγματικοῦ Νόμου τοῦ 1875, ὃ ὁποῖος παρεῖχεν εἰς τὸν Ἀρχηγὸν τοῦ κράτους τὸ δικαίωμα νά διατηρῇ μυστικὰς τὰς συνθήκας ἐφόσον τὰ γενικὰ συμφέροντα ἐπέβαλλον τοῦτο. Συνεπῶς ἀπηγο-

ρεύονται κατ' ἀρχήν αἱ μυστικαὶ συνθήκαι, ἐφόσον τὸ δικαίωμα τοῦτο ἦτο προσωρινῆς διαρκείας καὶ κατηργήθη.

Παραμένει πρὸς ἐξέτασιν τὸ θέμα τῆς ἐγκυρότητος τῶν μυστικῶν συνθηκῶν ἐξ ἀπόψεως Διεθνoῦς Δικαίου.

Τὸ θέμα τοῦτο ἀπασχόλησε σοβαρῶς τὴν Ἐπιστήμην καὶ τὴν διεθνή πρακτικὴν συνετεία τοῦ ἀρθρ. 18 τοῦ Συμφώνου τῆς Κ.τ.Ε. Τὸ ἄρθρον τοῦτο προέβλεπε τὴν ὑποχρέωσιν πρωτοκολλήσεως καὶ δημοσιεύσεως ὑπὸ τῆς Γραμματείας πάσης συνομολογηθείσης συνθήκης. «Οὐδέμια τῶν συνθηκῶν τούτων ἢ διεθνῶν ὑποχρεώσεων θέλει εἶναι ὑποχρεωτικὴ πρὸ τῆς πρωτοκολλήσεως αὐτῆς». Ὡς πρὸς τὴν ἐρμηνείαν τούτου ὑπεστηρίχθησαν τρεῖς ἀπόψεις: α) ἢ μὴ πρωτοκόλλησις ἐξομοιοῦται πρὸς τὴν μὴ ἐπικύρωσιν, β) ἢ μὴ πρωτοκόλλησις δὲν ἐπηρεάζει μὲν τὸν ὑποχρεωτικὸν χαρακτήρα τῆς συνθήκης, ἀλλ' ἀνὰ στέλλει τὴν ἐκτέλεσιν αὐτῆς καὶ γ) ἢ μὴ πρωτοκόλλησις ἐμποδίζει τὴν ἐπίκλησιν τῶν διατάξεων αὐτῆς ἐνώπιον τῶν ὀργάνων τῆς Κ.τ.Ε. Ἡ δευτέρα ἀποψις εἶχεν ἐπικρατήσει.

Ἡδη διὰ τοῦ χάρτου τῶν Ἠνωμένων Ἐθνῶν (Ἄρθρ. 102) τὸ ζήτημα θεωρεῖται λελυμένον. Πράγματι τὰ μέλη τῶν Ἠνωμένων Ἐθνῶν ἀναλαμβάνουσι τὴν ὑποχρέωσιν τῆς κατὰ χωρίσεως πάσης συναπτομένης συνθήκης ἢ συμφωνίας εἰς τὴν Γεν. Γραμματείαν, ἢ ὅποια προβαίνει εἰς τὴν δημοσίευσιν αὐτῆς. «Οὐδὲν συμβαλλόμενον μέρος εἰς τοιαύτην συνθήκην ἢ συμφωνίαν, ἢ ὅποια δὲν κατεχωρίσθη συμφώνως πρὸς τὰς διατάξεις τοῦ ἀρθροῦ τούτου, δύναται νὰ ἐπικαλεσθῇ τὴν συνθήκην ἢ συμφωνίαν ταύτην ἐνώπιον ὀργάνου τινὸς τῶν Ἠνωμένων Ἐθνῶν».

Συνεπῶς ἡ διεθνὴς ἰσχύς τῶν συνταγματικῶς ἐγκύρων μυστικῶν συνθηκῶν παραμένει κατ' ἀρχὴν σεβαστὴ καὶ μετὰ τὴν ἴδρυσιν τοῦ Ο.Η.Ε. καὶ ἐφόσον ἡ μόνη προβλεπομένη κύρωσις τῆς μὴ κατὰ χωρίσεως καὶ μὴ δημοσιεύσεως μιᾶς συνθήκης, παραμενοῦσης οὕτω μυστικῆς, εἶναι ὅτι δὲν δύναται νὰ γίνῃ ἐπίκλησις ταύτης ἐνώπιον τῶν ὀργάνων τοῦ Ο.Η.Ε. Τοῦτο ἀσφαλῶς μειώνει τὴν ἀποτελεσματικότητα τῶν μυστικῶν συνθηκῶν, οὐδόλως ὅμως θίγει τὴν νομικὴν αὐτῶν ἰσχύον.

Ἐν συμπεράσματι, καὶ τὸ Διεθνὲς Δίκαιον καὶ τὸ Συνταγματικὸν Δίκαιον ἀποβλέπουσι μετὰ δυσπιστίας εἰς τὰς μυστικὰς συνθήκας, διότι διὰ μὲν τῆς δημοσιεύσεως αὐτῶν ἐπιδιώκεται ἐμμέσως ἢ κατ' ἀργίαν τῆς μυστικῆς διπλωματίας, διὰ δὲ τῆς ἐπικυρώσεως αὐτῶν ὁ ἔλεγχος τῆς δημοσίας γνώμης ἐπὶ τῶν κυβερνητικῶν πράξεων ἐξωτερικῆς πολιτικῆς.

4. Έκχώρησις ἐδάφους.—Πᾶσα ἐκχώρησις ἐδάφους, ἀποτελοῦσα μεταβολὴν κατ' ἕκτασιν τοῦ δικαιώματος τῆς κυριαρχίας τῆς πολιτείας, προϋποθέτει, κατὰ τὴν κρατοῦσαν γνώμην καὶ πρακτικὴν, πράξιν τῶν νομοθετικῶν σωμάτων. Τὴν ἀποψιν ταύτην παραδέχονται τὰ διάφορα συντάγματα, ἐπίσης δὲ καὶ αἱ χώραι, ὅπως ἡ Ἄγγλια, εἰς τὰς ὁποίας δὲν ὑπάρχουν συνταγματικοὶ κανόνες κατὰ τὴν ἡπειρωτικὴν ἀντίληψιν.

Συνεπῶς πᾶσα συνθήκη ἀποβλέπουσα εἰς τὴν μεταβολὴν τοῦ ἐδάφους δεῖν νὰ ἐπικυροῦται διὰ νόμου. Ἐν Ἑλλάδι ἄρθρ. 33 τοῦ Συντάγματος «Οὐδεμία παραχώρησις ἢ ἀνταλλαγὴ χώρας δύναται νὰ γίνῃ ἄνευ νόμου. Οὐδέποτε τὰ μυστικά ἄρθρα συνθήκης τινός δύνανται ν' ἀνατρέψωσι τὰ φανερά».

Εἰδικῶς ὁ γαλλικὸς Σ.Ν. τοῦ 1875 ρητῶς καθώριζεν εἰς τὸ ἄρθρ. 8 ὅτι «οὐδεμία ἐκχώρησις ἢ ἀνταλλαγὴ ἢ προσάρτησις ἐδάφους δύναται νὰ λάβῃ χώραν ἄνευ νόμου». Ὁ νόμος δὲν ἦτο ἀναγκαιὸς μόνον διὰ τὰς ἐπερχομένας ἐδαφικὰς μεταβολὰς συνεπιεῖς συμβατικῆς ὑποχρέωσως, ἀλλὰ διὰ πᾶσαν μεταβολὴν τοῦ ἐδαφικοῦ χώρου, ἐξ οἰασδήποτε αἰτίας. Οὕτω π.χ. ἡ προσάρτησις ἀποικιακῶν ἐδαφῶν εἰς τὸ ἔθνικόν ἔδαφος διὰ μονομεροῦς πράξεως τῆς προσαρτώσης Πολιτείας ἐγένετο διὰ νόμου. Προσαρτήσις διὰ μονομεροῦς πράξεως καὶ διὰ νόμου ἦτο ἀδύνατος εἰς μὴ ἔθνικόν ἔδαφος, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ὑπὸ τῆς Πολιτείας ἤσκειτο προστασία ἢ κηδεμονία, ὅπως εἰς χώρας τελούσας ὑπὸ ἐντολὴν ἢ κηδεμονίαν.

Κατ' ἐξαιρέσειν τῶν ἀνωτέρω, ἐπιβάλλεται ἐνίοτε συνταγματικὴ διαδικασία διὰ τὴν ἐπικύρωσιν συνθήκης συνεπαγομένης μεταβολὴν τῆς ἐδαφικῆς κυριαρχίας.

Τὸ νέον Γαλλικὸν Σύνταγμα ἀποδέχεται τὴν ἀρχὴν ὅτι αἱ συνθηκαὶ αἱ ἀφορώσαι «ἐκχώρησιν, ἀνταλλαγὴν ἢ προσάρτησιν ἐδάφους δὲν εἶναι ὀριστικαὶ παρὰ ἀφοῦ ἐπικυρωθῶσιν διὰ νόμου» (Ἄρθρ. 27).

Ἡ νέα διατύπωσις τοῦ Γαλλικοῦ Συντάγματος ἀναφέρει ρητῶς τὴν δυνάμει νόμου ἐπικύρωσιν συνθήκης συνεπαγομένης μεταβολὴν τῆς ἐδαφικῆς κυριαρχίας. Συνεπῶς παραμένει ὑπὸ συζήτησιν ἐάν καὶ ἐφόσον ἀπαιτεῖται νόμος διὰ τὴν περίπτωσιν μεταβολῆς τῆς ἐδαφικῆς κυριαρχίας ἐξ ἐξωσυμβατικῆς αἰτίας. Τὸ ὅλον πνεῦμα τοῦ Γαλλικοῦ Συντάγματος, ὡς πρὸς τὴν ἐνίσχυσιν τῶν δικαιωμάτων τοῦ Κοινοβουλίου καὶ τῆς ἐπικρατοῦσης ἀρχῆς ὅτι «ἡ ἔθνικὴ κυριαρχία ἀνήκει εἰς τὸν γαλλικὸν λαόν»

(Άρθρ. 3) και συνεπώς εις τούς νομίμους αὐτοῦ ἀντιπροσώπους, συνηγορεῖ ὑπὲρ τῆς ἀπόψεως ὅτι ἀπαιτεῖται νόμος δι' ἄλλας τὰς περιπτώσεις, κατὰ τὰς ὁποίας ἐπέρχεται μεταβολὴ τῆς ἐδαφικῆς κυριαρχικῆς ἐξ οἰασθῆποτε αἰτίας, καὶ τοῦτο παρά τὴν ὑφισταμένην διαφορὰν διατυπώσεως μεταξὺ τῆς νέας διατάξεως καὶ τῆς παλαιᾶς τοῦ Σ. Ν. τοῦ 1875.

Τὸ νέον Σύνταγμα ἐπὶ τοῦ θέματος τῆς ἐδαφικῆς μεταβολῆς προβαίνει εἰς ἀξιόλογον καινοτομίαν. Ἐν συνεχείᾳ τῆς ἀνωτέρω διατάξεως τὸ ἀρθρ. 27 προσθέτει: «Ὁ ὅδε μὲν ἐκχώρησις, ἀνταλλαγὴ ἢ προσάρτησις ἐδάφους εἶναι ἔγκυρος ἀνευ τῆς συγκαταθέσεως τῶν ἐνδιαφερομένων πληθυσμῶν».

Διὰ τῆς διατάξεως τούτης τὸ Γαλλικόν Σύνταγμα ἀποδέχεται ὡς κανόνα δικαίου, καὶ μάλιστα συνταγματικοῦ χαρακτήρος, τὸν θεσμόν τοῦ δημοψηφίσματος, ὁ ὁποῖος εἰς τὴν διεθνή πρακτικὴν παρουσιάζεται ὡς τὸ τεχνητὸν μέσον τῆς ἐφαρμογῆς τῆς ἀρχῆς τῆς αὐτοδιαθέσεως τῶν λαῶν.

Ὁ θεσμός τοῦ δημοψηφίσματος εἰς τὸ Διεθνὲς Δίκαιον παραμένει εἰσέτι ὡς θεσμός ἐξαιρετικοῦ δικαίου διὰ τὰς περιπτώσεις μεταβολῆς τῆς κυριαρχίας ἐπὶ ἐνὸς ἐδάφους, τείνει δὲ νὰ προσλάβῃ χαρακτηριστὴρα ἐθνικοῦ δικαίου.

Ὁ Γάλλος συνταγματικὸς νομοθέτης θεσπίζει θετικὸν κανόνα, κατὰ τὸν ὁποῖον ἀπαιτεῖται ἡ συγκατάθεσις τῶν πληθυσμῶν διὰ πᾶσαν ἐδαφικὴν μεταβολήν. Τοῦτο δεσμεύει τὴν Πολιτείαν θετικῶς καὶ ἀρνητικῶς καὶ κατευθύνει τὴν γαλλικὴν πολιτικὴν, ὡς πρὸς τὰ ἐν γένει ζητήματα τῶν ἐδαφικῶν μεταβολῶν. Ἡ διάταξις αὕτη ἐπανασυνδέει τὴν Γαλίαν πρὸς τὴν ἐπαναστατικὴν περίοδον, κατὰ τὴν ὁποῖαν διεκηρύχθη τὸ πρῶτον ἡ ἀρχὴ ὅτι ἕκαστον ἔθνος ἔχει δικαίωμα ν' ἀποτελῇ ἰδίαν Πολιτείαν καὶ ἕκαστος λαὸς ἔχει τὸ φυσικὸν δικαίωμα νὰ διαθέτῃ ἑαυτὸν κατὰ βούλησιν.

Ἐπὶ τοῦ προκειμένου παρατηρεῖται ἀξιόλογος προσπάθεια τῆς γαλλικῆς ἐννόμου τάξεως, ὅπως διασφαλίσῃ τὴν ἐνότητα τοῦ διεθνoῦς δικαίου καὶ τοῦ ἐσωτερικοῦ δικαίου ἐπὶ τοῦ συγκεκριμένου τούτου κανόνος, ὁ ὁποῖος ἀπὸ πολιτικῆς ἀρχῆς τείνει νὰ μεταβληθῇ εἰς κανόνα δικαίου.

Παραμένει πρὸς ἐξέτασιν τὸ θέμα ἐάν ἢ ἐν λόγῳ διατάξις ἀναγνωρίζῃ δικαίωμα διὰ τοὺς κατοίκους ὀρισμένου τμήματος τῆς χώρας ν' ἀποσχισθοῦν τῆς Γαλλικῆς Πολιτείας καὶ ν' ἀποτελέσουν ἴδιον κράτος αὐτοτελές ἢ νὰ προσσηθηθοῦν εἰς ἄλλην Πολιτείαν.

Καί ἐξ ἀπόψεως μὲν διεθνοῦς εἶναι γενικῶς παραδεδεγμένον, ὅτι τὸ δικαίωμα τοῦ διαθέτειν ἐθνικὰ ἐδάφη εἶναι ἀποκλειστικόν δικαίωμα καὶ προνόμιον τοῦ κυριάρχου κράτους, εἰς ὁμαλὰς περιστάσεις.

Ἐνταῦθα ὑποστηρίζεται ὅτι ὁσάκις δὲν πρόκειται περὶ κρατῶν ὀριστικῶς συγκεκριημένων, ἀλλὰ προκύπτουν καταστάσεις ἀβέβαιαι, συνεπεῖα πολέμων ἢ ἐπαναστάσεων, τότε τὸ θέμα παύει θεωρούμενον ὡς ἀνήκον εἰς τὴν ἀποκλειστικὴν ἀρμοδιότητα τῆς Πολιτείας καὶ ἐφ' ὅσον συντρέχουν ὠρισμένα ἀντικειμενικὰ στοιχεῖα καὶ ἡ ἐνεργὸς θέλησις τῶν κατοίκων, δύναται νὰ ἀνακόψῃ εἰς τὸ διεθνὲς περιβάλλον ἢ ν' ἀναγνωρισθῇ τοιαύτη εὐχέρεια εἰς τοὺς κατοίκους.

Ἐξ ἀπόψεως δὲ ἐσωτερικοῦ δικαίου ἡ ἀρχὴ τῆς ἐνότητος, τῆς διαρκείας καὶ τῆς συνεχείας τῆς νομικῆς προσωπικότητος τῆς Πολιτείας ἀποκλείει τὴν εὐχέρειαν εἰς τοὺς κατοίκους ἐνὸς τμήματος τῆς χώρας τοῦ ἀποχωρισμοῦ αὐτῶν ἐκ τοῦ συνόλου διὰ τῆς ἐπικλήσεως ὠρισμένου πρὸς τοῦτο δικαίωματος ἐκ τοῦ Συντάγματος.

Τὸ ἄρθρον 27 τοῦ Γαλλικοῦ Συντάγματος προβλέπει τὰς περιπτώσεις τῶν ἐδαφικῶν μεταβολῶν, συνεπεῖα τῆς βουλήσεως τῆς Πολιτείας καὶ οὐχὶ τῆς θελήσεως τῶν κατοίκων ἐνὸς τμήματος τῆς χώρας.

Ὡς πρὸς τοῦτο προϋποθέτει τὴν συγκατάθεσιν τοῦ πληθυσμοῦ καὶ ἐμμέσως καθιεροῖ τὸν θεσμόν τοῦ Δημοψηφίσματος.

Εἰς τὸ Σύνταγμα Ἑνώσεως Σοσιαλιστικῶν Σοβιετικῶν Δημοκρατιῶν «τὸ δικαίωμα τοῦ ἀποχωρίζεσθαι ἐλευθέρως τῆς Ἑνώσεως εἶναι ἐξησφαλισμένον δι' ἐκάστην Δημοκρατίαν» (Τίτ. Α'). Ἐπίσης εἰς τὰς ἐθνότητας ἀναγνωρίζεται «δικαίωμα δυνάμενον νὰ φθάσῃ μέχρι πλήρους ἀποσχίσεως». (Ἄρθρ. 13 τοῦ 1927). Σύνταγμα Ἰσπανικόν 1931 εἰς τὸ ἄρθρ. 11 ἀνεγνώριζε δικαίωμα ὀργανώσεως εἰς «αὐτόνομον περιοχὴν» ὠρισμένων ἐπαρχιῶν ἐφ' ὅσον συνέτρεχον λόγοι ἱστορικοί, μορφωτικοί, οἰκονομικοί.

Κατ' ἐξαιρέσιν τοῦ γενικῶς παραδεδεγμένου τούτου κανόνος ὠρισμένα Σύνταγματα ἀναγνωρίζουν τὸ δικαίωμα κατ' ἀρχὴν τοῦ ἀποχωρισμοῦ καὶ τῆς αὐτονομίας, ἂν καὶ πρόκειται περὶ εὐχερείας ὅπως θεωρητικοῦ χαρακτήρος.

Δέον νὰ παρατηρηθῇ ὅτι ἅπασαι σχεδὸν αἱ συνταγματικαὶ διατάξεις περὶ ἐπικυρώσεως τῶν συνθηκῶν εἶναι πλημμελῶς διατεταγμέναι καὶ ὀδηγοῦν πλειστάκις ἐν τῇ πράξει εἰς σύγχυσιν μεταξὺ τῶν πράξεων τοῦ Ἀνωτάτου Ἀρχοντος καὶ τῆς ἐπεμβάσεως τῶν νομοθετικῶν σωμάτων. Ἡ ἐπικύρωσις παραμένει πάντοτε πράξις

της ἀρμοδιότητος τοῦ Ἀρχηγοῦ τοῦ κράτους. Ὅσακις ὁμοῦς ἀπαιτεῖται πρὸς ἔγκρισιν συνθήκης τινός ἢ ἐπέμβασιν τῶν νομοθετικῶν σωμάτων, ἡ συνθήκη αὕτη εἰσάγεται ἐνώπιον τοῦ Κοινοβουλίου, ἐν εἴδει σχεδίου, τὸ ὁποῖον δὲν φέρει τὴν ὑπογραφήν τοῦ Ἀνωτάτου Ἀρχοντος, ἡ δὲ ψήφισις αὐτῆς δὲν εἶναι τὸ τελευταῖον στάδιον διὰ τὴν ἐναρξιν τῆς ἰσχύος αὐτῆς. Τὰ νομοθετικά σώματα διὰ τῆς ψήφου αὐτῶν παρέχουν ἐξουσιοδότησιν ἐπικυρώσεως εἰς τὸν Ἀνώτατον Ἀρχοντα, προβαίνοντα ἐν συνεχείᾳ εἰς τὴν ἐπικύρωσιν, τὴν ὁποῖαν γνωστοποιεῖ εἰς τὰς ὑπολοίπους συμβληθείσας Πολιτείας.

Η ΙΣΧΥΣ ΤΩΝ ΣΥΝΘΗΚΩΝ ΕΙΣ ΤΟ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΝ

1. Διεθνής πρακτική. Κατά κανόνα η Ισχύς των συνθηκών εις τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Πολιτείας εἶναι ἄσχετος πρὸς τὴν διεθνή ἔγκυρότητα αὐτῶν.

Ἡ ἰσχύς τῆς συνθήκης εἰς τὸ Διεθνὲς ἐπίπεδον ἄρχεται ἀπὸ τῆς ἀνταλλαγῆς τῶν ἐπικυρώσεων, εἰς δὲ τὸ ἐσωτερικὸν ἀπὸ τῆς μεταβολῆς τῶν συμβατικῶν κανόνων εἰς τὸ ἐσωτερικὸν Δίκαιον. Μόνον διὰ τῆς μετατροπῆς ταύτης αἱ συνθήκαι καθίστανται ὑποχρεωτικαὶ εἰς τὸ ἐσωτερικὸν καὶ δεσμεύουν τοὺς δικαστάς, τὰ ὄργανα καὶ τοὺς πολίτας τῶν συμβληθεισῶν Πολιτειῶν.

Ἐκ τούτων ἔπεται :

1) ὅτι ἡ συνθήκη δεσμεύει μόνον τὴν Πολιτείαν εἰς τὰς διεθνεῖς αὐτῆς σχέσεις καὶ συνεπῶς δὲν δύναται νὰ ὑπάρξῃ ἀληθῆς σύγκρουσις μεταξὺ συνθήκης καὶ νόμου.

2) ὅτι ἡ συνθήκη παραμένει διεθνῶς ἔγκυρος καὶ ἐν ἰσχύϊ. Ἐστὼ καὶ ἂν συνεχῶς παραβιάζεται ἐντὸς τῆς ἐσωτερικῆς ἐννόμου τάξεως.

3) ὅτι ἡ μετατροπὴ τῆς συνθήκης εἰς τὸ ἐσωτερικὸν δίκαιον ἀλλοιώνει τὴν φύσιν αὐτῆς καὶ περιβάλλει ταύτην μὲ ἰσχὺν ἴσην πρὸς τὴν ἰσχὺν τοῦ νόμου ἢ τοῦ διατάγματος.

4) ὅτι ἡ συνθήκη, μεθιστομένη εἰς ἐσωτερικὸν Δίκαιον, περιβάλλεται μὲ ἴσην ἰσχὺν πρὸς τὸν νόμον ἢ τὸ διάταγμα. Συνεπῶς δύναται αὕτη ἐντὸς τῆς ἐσωτερικῆς ἐννόμου τάξεως νὰ καταργηθῇ ἢ νὰ τροποποιηθῇ ἐλευθέρως ὑπὸ μεταγενεστέρας πολιτειακῆς πράξεως.

5) ὅτι ἡ ἀκύρωσις τῆς συνθήκης εἰς τὸ διεθνὲς ἐπίπεδον οὐδόλως συνεπάγεται τὴν ἀκύρωσιν αὐτῆς εἰς τὸ ἐσωτερικὸν, ἐφόσον δὲν κατηργήθῃ ὁ νόμος ὁ ὁποῖος μετέτρεψεν αὐτὴν εἰς ἐσωτερικὸν κανόνα.

Οἱ ἀνωτέρω κανόνες, συνέπεια τῆς μοναρχικῆς παραδόσεως καὶ τῆς Δυαδικῆς Σχολῆς, ὀδηγοῦν εἰς ἀδιέξοδον καὶ εἰς ἀπαράδεκτα ἀποτελέσματα, εὐρίσκονται δὲ εἰς ἀντίθεσιν πρὸς τὸ κοινὸν αἶσθημα καὶ τὴν νομικὴν συνείδησιν τῶν λαῶν.

Ἡδὴ ἀπὸ καιροῦ ἡ ἐπιστήμη, ἐνισχυομένη ὑπὸ τῆς νομολογίας, καὶ ἡ συνταγματικὴ πρακτικὴ καταβάλλουν προσπάθειαν πρὸς ἀντιμετώπισιν τοῦ ἀδιεξόδου καὶ ἐξασφάλισιν τῆς ἐνότητος ἐν τῇ πράξει τῶν συμβατικῶν κανόνων πρὸς τοὺς κανόνας τοῦ ἐσωτερικοῦ Δικαίου.

α) Ὑπὸ διαπρεπῶν διεθναλόγων ὑποστηρίζεται ὅτι ἡ συνθήκη, παρὰ τὴν ἐπέμβασιν τοῦ κοινοβουλίου, οὐδόλως μεταβάλλει τὴν φύσιν αὐτῆς, τοῦτο δὲ καταφαίνεται καὶ ἐκ τῆς δικαιοδοσίας καὶ τῆς διαδικασίας τοῦ κοινοβουλίου προκειμένου περὶ συνθηκῶν. Ἐκ τούτου ἔπεται ὅτι ἡ ἀκύρωσις τῆς συνθήκης διεθνῶς συνεπάγεται καὶ ἀκύρωσιν εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ νόμου τοῦ κυρώσαντος ταύτην, καὶ ἀντιστρόφως ἀδυναμίαν καταργήσεως τῆς συνθήκης εἰς τὸ ἐσωτερικὸν ἐφόσον αὕτη ἰσχύη διεθνῶς.

Κατὰ νομικὴν λογικὴν ἐκ τῶν ἀνωτέρω ἀναγνωρίζεται καὶ ἡ ὑπεροχὴ τῶν συμβατικῶν κανόνων ἐναντι τῶν ἐσωτερικῶν ὄχι μόνον ἐνώπιον διεθνοῦς δικαστοῦ ἢ δικαστοῦ τρίτης Πολιτείας, ἀλλὰ καὶ ἐνώπιον ἐθνικῶν δικαστῶν.

β) Ἡ δικαστικὴ πρακτικὴ εἰς ὠρισμέναις χώραις ἐξασφαλίζει ἐν ὄλῳ ἢ ἐν μέρει τὴν ἰσχύον τῶν διεθνῶν κανόνων.

γ) Κατ' ἐξαιρέσειν τῆς κρατούσης συνταγματικῆς πρακτικῆς, τὸ Σύνταγμα τῶν Ἠνωμένων Πολιτειῶν τὸ πρῶτον περιέλαβε διατάξιν μετατροπῆς *in globo* ὄλων τῶν συμβατικῶν ὑποχρεώσεων. Διὰ ταύτης ἐξασφαλιζέτο ἡ ἐκτέλεσις τῶν διεθνῶν κανόνων καὶ ἡ ἐνότης ἐν τῇ πράξει τῶν δύο δικαίων, διεθνοῦς καὶ ἐσωτερικοῦ. Ἡ νομολογία ἐπεξέτεινε τὸν κανόνα τοῦτον καὶ ἐπὶ τοῦ Διεθνοῦς ἔθιμοῦ Δικαίου.

Οὕτω τὸ Ἀμερικανικὸν Σύνταγμα : α) μετατρέπει *in globo* τοὺς συμβατικοὺς κανόνας ἀνευ εἰδικῆς ἐκάστοτε πράξεως καὶ διὰ μόνης τῆς ἐπικυρώσεως, β) παραδέχεται ὅτι οἱ συμβατικοὶ κανόνες ὑπερισχύουσιν τῶν συνταγματικῶν καὶ νομοθετικῶν διατάξεων τῶν πολιτειῶν - μελῶν τῆς Ὁμοσπονδίας. Ἡ ἰσχύς αὐτῶν εἶναι πάντως ἴση καὶ οὐχὶ ἀνωτέρα τοῦ ὁμοσπονδιακοῦ νόμου. Συνεπῶς αἱ σχέσεις μεταξὺ συμβατικοῦ καὶ ὁμοσπονδιακοῦ κανόνος ρυθμίζονται βάσει τῆς ἀρχῆς *lex posterior derogat priori*. Ἄρθρ. VI § 2 «Τὸ παρὸν Σύνταγμα ὡς καὶ οἱ νόμοι τῶν Η. Π. οἱ ὅποιοι θὰ ἐπακολουθήσουν καὶ ὄλαι αἱ συνθήκαι αἱ ὅποιοι θὰ γίνοντο ὑπὸ τὴν αἰγίδα τῶν Η. Π. θ' ἀποτελέσουν τὸν ὑπέρτατον νόμον τῆς χώρας καὶ θὰ εἶναι ὑποχρεωτικαὶ διὰ πάντα δικαστὴν ἐκάστης πολιτείας, καὶ τοῦτο παρὰ τὰς τυχούσας ἀντιθέτους διατάξεις, αἱ ὅποιοι περιέχονται εἰς τὸ Σύνταγμα καὶ τοὺς νόμους ἐκάστης

Πολιτείας». Σύνταγμα Ἀργεντινῆς (Ἄρθρ. 31), Γερμανικόν Βαϊμάρης (Ἄρθρ. 4), Αὐστρίας 1920 (Ἄρθρ. 9), Ἑσθονίας (Ἄρθρ. 4).

Τὸ παράδειγμα τῶν Ἠνωμένων Πολιτειῶν ἠκολούθησαν τὰ Κράτη τῆς Ν. Ἀμερικῆς καὶ μετὰ τὸν πρῶτον παγκόσμιον πόλεμον ὠρισμένα συντάγματα τὰ ὁποῖα ἔπαισαν πρὸ καιροῦ ἰσχύοντα. Εἰδικῶς ἡ Ἑλβετικὴ ἔννομος τάξις προβαίνει εἰς ἀποφασιστικὸν βῆμα πρὸς τὴν ἐνότητα τοῦ διεθνoῦς καὶ τοῦ ἐσωτερικοῦ δικαίου ὡς πρὸς τὴν ἐκτέλεσιν τῶν συμβάσεων εἰς τὸ ἐσωτερικόν. Ἀποδέχονται τὴν ἀρχὴν ὅτι ἡ διεθνὴς συνθήκη εἶναι *lex specialis*, καὶ ὡς τοιαύτη ὑπερισχύει τοῦ νόμου, ὃ ὁποῖος θεωρεῖται *lex generalis*. Ἐπὶ πλέον ἀναγνωρίζεται δικαίωμα προσφυγῆς κατὰ τῶν νόμων ἢ διαταγμάτων τῶν καντονίων τῶν ἀντικειμένων πρὸς τοὺς συμβατικούς κανόνας. Ὁμοσπονδιακὸς νόμος τοῦ 1893. Ἐπίσης Αὐστριακόν Σύνταγμα 1920 (Ἄρθρ. 145), «Τὸ Σύνταγματικόν Δικαστήριον ἐπιλαμβάνεται τῶν παραβιάσεων τοῦ Διεθνoῦς Δικαίου συμφώνως τῷ νόμῳ».

2. Γαλλικόν Σύνταγμα.—Τὸ νέον Σύνταγμα ἐπιλύει ἀποφασιστικῶς τὸ πρόβλημα τῆς ἐνότητος τῶν διεθνῶν καὶ τῶν ἐσωτερικῶν κανόνων ἐν τῇ ἐκτέλεσει αὐτῶν, συμφώνως πρὸς τὴν νομικὴν λογικὴν καὶ τὰς ἀπαιτήσεις τῆς συγχρόνου πρακτικῆς.

Τὸ ἄρθρ. 26 ὀρίζει: «Αἱ διπλωματικαὶ συνθήκαι, αἱ κανονικῶς ἐπικυρωθεῖσαι καὶ δημοσιευθεῖσαι, ὑπέχουν ἰσχὺν νόμου καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν ἀκόμη, κατὰ τὴν ὁποῖαν εἶναι ἀντίθετοι πρὸς ἐσωτερικούς νόμους, χωρὶς ν' ἀπαιτοῦνται διὰ τὴν ἐφαρμογὴν αὐτῶν ἄλλαι νομοθετικαὶ διατάξεις (*dispositions*), πλὴν ἐκείνων μόνον ὅσαι εἶναι ἀναγκαῖαι διὰ τὴν ἐπικύρωσιν αὐτῶν».

Ἐκ τούτου ἔπεται ὅτι :

α) Ἡ ἐπικύρωσις καὶ μόνον καθιστᾷ συγχρόνως τὴν συνθήκην ἔγκυρον διεθνῶς καὶ ἐσωτερικῶς. Οὐδεμίᾳ ἄλλῃ πολιτειακῇ πράξει εἶναι ἀναγκαῖα διὰ τὴν ἐφαρμογὴν τῶν συμβατικῶν κανόνων, ἔστω καὶ ἂν τὸ περιεχόμενον αὐτῶν μετατρέπη ἢ καταργῇ ἐσωτερικόν νόμον.

β) Ὅτι διὰ τοῦ ἄρθρου τούτου γίνεται κατ' ἀρχὴν ἀποδεκτὸν τὸ Ἀμερικανικόν σύστημα καὶ οὕτω ἀναγνωρίζεται ἡ ἕξομοίωσις τῶν συμβατικῶν κανόνων πρὸς τοὺς ἐσωτερικούς νόμους καὶ ἡ ταυτόχρονος αὐτῶν ἰσχύς καὶ

γ) Ὁ Γάλλος νομοθέτης διὰ τοῦ ἄρθρ. 28 ἀποδέχεται τὰς νομικὰς συνεπείας τῆς αὐτομάτου ἰσχύος τῶν συνθηκῶν εἰς τὸ ἐσωτερικὸν ἀναγνωρίζων τὰ πρωτεῖα εἰς τοὺς συμβατικοὺς κανόνας.

Οὕτω τὸ ἄρθρ. 28 ὀρίζει: «Αἱ διπλωματικαὶ συνθήκαι αἱ κανονικῶς ἐπικυρωθεῖσαι καὶ δημοσιευθεῖσαι ἔχουν μεγαλυτέραν ἰσχὺν τῶν ἐσωτερικῶν νόμων. Αἱ διατάξεις τῶν συνθηκῶν δὲν δύνανται νὰ καταργηθοῦν, τροποποιηθοῦν ἢ ἀνασταλοῦν εἰ μὴ μόνον μετὰ τὴν νόμιμον καταγγελίαν αὐτῶν, κοινοποιομένης διὰ τῆς διπλωματικῆς ὁδοῦ. Διὰ τὰς ὑπὸ τοῦ ἄρθρου 27 προβλεπομένας συνθήκας, ἡ καταγγελία δέον νὰ τύχη τῆς ἐξουσιοδοτήσεως τῆς Ἐθνικῆς Συνελεύσεως, ἐξαιρέσει τῶν συνθηκῶν ἐμπορίου». Τὸ ἄρθρ. 27 ἀπαριθμεῖ τὰς συνθήκας αἱ ὁποῖαι δέον νὰ ἐπικυρωθοῦν διὰ νόμου. Τοιαῦται εἶναι αἱ συνθήκαι εἰρήνης, ἐμπορίου, διεθνῶς ὀργανώσεως, αἱ ἐπιβαρύνουσαι τὰ οἰκονομικά τοῦ κράτους, αἱ ἀφορῶσαι τὴν προσωπικὴν κατάστασιν καὶ τὴν περιουσίαν τῶν Γάλλων εἰς τὸ ἐξωτερικόν, αἱ τροποποιεῖσαι ἐσωτερικοὺς νόμους, καθὼς καὶ αἱ ἐπιφέρουσαι μεταβολὴν τῆς ἐδαφικῆς κυριαρχίας.

Ἐκ τοῦ ἄρθρου τούτου προκύπτει:

α) Ἀναγνωρίζεται μεγαλυτέρα ἰσχύς τῶν συμβατικῶν κανόνων ἔναντι τῶν κανόνων τοῦ ἐσωτερικοῦ δικαίου.

Πᾶσα προγενεστέρα διάταξις ἐσωτερικοῦ δικαίου, ἀντίθετος πρὸς τὸ περιεχόμενον τῆς συνθήκης, καταργεῖται, ἀφ' ἧς αὕτη τεθῆ ἔν ἰσχύϊ. Ἡ δὲ ἰσχύς ταύτης ἄρχεται διὰ τῆς ἐπικυρώσεως καὶ ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως.

β) Ἡ ἰσχύς τοῦ συμβατικοῦ κανόνος εἰς τὸ ἐσωτερικὸν διατηρεῖται ἐφ' ὅσον οὗτος ἰσχύῃ διεθνῶς.

Συνεπῶς οὐδόλως ἀλλοιοῦται ἡ φύσις τῆς συνθήκης διὰ τῆς συνταγματικῆς διαδικασίας τῆς ἐπικυρώσεως καὶ τῆς ἐφαρμογῆς αὐτῆς εἰς τὸ ἐσωτερικόν.

Ἡ συνθήκη παύει ἰσχύουσα διεθνῶς καὶ ἐσωτερικῶς διὰ τῆς καταγγελίας αὐτῆς κατὰ τὸν νόμιμον τρόπον. Κατὰ τὸ διάστημα τῆς ἰσχύος τῆς τὸ περιεχόμενον τῶν κανόνων αὐτῆς δὲν δύναται νὰ καταργηθῆ, τροποποιηθῆ ἢ ἀνασταλῆ δι' ἐσωτερικοῦ νόμου.

Ὁ συμβατικὸς κανὼν διατηρεῖ τὴν ὑπεροχὴν καὶ ἔναντι μεταγενεστέρου νόμου, ἀντιθέτου περιεχομένου.

γ) Ἡ καταγγελία δέον νά γίνη κατὰ τόν νόμιμον τρόπον, ἤτοι κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ Διεθνoῦς Δικαίου, νά κοινοποιηθῆ εἰς τοὺς συμβαλλομένους διὰ τῆς διπλωματικῆς ὁδοῦ καί νά προέλθῃ ἀπό τό ἀρμόδιον ὄργανον, τόν Ἄρχηγόν τοῦ κράτους. Καταγγελία ἀντίθετος πρὸς τό Διεθνές Δίκαιον οὐδὲν καταλύει τήν ἰσχὺν τοῦ συμβατικοῦ κανόνος.

δ) Εἰς τὴν περίπτωσιν ἡ καταγγελία ἀφορᾷ τὰς συνθήκας τοῦ ἀρθροῦ 27, δηλ. συνθήκας αἱ ὁποῖαι δέν καθίστανται ὀριστικαί παρὰ ἐφ' ὅσον ἐπικυρωθοῦν διὰ νόμου, τότε ὁ Ἄρχηγός τοῦ κράτους δέον νά τύχῃ τῆς ἐξουσιοδοτήσεως τῆς Ἐθνικῆς Συνελεύσεως διὰ νά προβῆ νομίμως εἰς τὴν καταγγελίαν αὐτῶν.

Κατ' ἐξαιρέσιν αἱ συνθήκαι περὶ ἐμπορίας δύνανται νά καταγγελθοῦν ὑπὸ τοῦ Ἄρχηγοῦ τοῦ κράτους, ἂν καί διὰ τὴν ἐπικύρωσιν αὐτῶν ἀπαιτεῖται νόμος.

Ὁ συνταγματικὸς νομοθέτης διὰ τὴν καταγγελίαν τῶν σπουδαιοτέρων συμβάσεων ἔθεσεν ὡς προϋπόθεσιν τὴν σύμφωνον γνώμην τοῦ ἀποφασιστικοῦ σώματος τοῦ κοινοβουλίου, τῆς Ἐθνικῆς Συνελεύσεως.

Διὰ τοῦ νέου Γαλλικοῦ Συντάγματος λύεται ἐν τῇ πράξει τό πρόβλημα τῶν σχέσεων Διεθνoῦς Δικαίου καί Ἐσωτερικοῦ Δικαίου καί ἐξασφαλίζεται οὕτως ἡ ἐνότης τῶν κανόνων τῶν δύο δικαίων κατὰ τὴν ἐφαρμογὴν αὐτῶν. Ἐπίσης ρυθμίζεται τό ζήτημα τῆς ἰσχύος τῶν συμβατικῶν κανόνων εἰς τό ἐσωτερικόν ἐκάστης Πολιτείας καί ἀποφεύγονται κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον τὰ ἀτοπα τῆς μέχρι σήμερον πρακτικῆς, κατὰ τὴν ὁποίαν δύνανται συμβατικὸς κανὼν νά ἰσχύῃ διεθνῶς καί νά ἔχῃ καταργηθῆ ἐντὸς τῆς ἐσωτερικῆς ἐννόμου τάξεως ἢ νά ἰσχύῃ ἐντὸς τῆς τελευταίας καί διεθνῶς νά ἔχῃ καταγγελθῆ.

Τέλος ἀντιμετωπίζεται τό θέμα τῆς ἰσχύος τῶν πράξεων τοῦ ἐσωτερικοῦ δικαίου τῶν ἀντικειμένων πρὸς τοὺς συμβατικοὺς κανόνας, ἀναγνωριζομένων τῶν πρωτείων εἰς τό Διεθνές Δίκαιον.

Κατὰ τό γαλλικὸν σύστημα, ἀφ' ἑνὸς μὲν ἱκανοποιοῦνται αἱ γενικαὶ ἀρχαὶ καί ἔννοιαι τοῦ δικαίου, ὡς πρὸς τὴν φύσιν καί τὰ ἀποτελέσματα παντός κανόνος νομικοῦ χαρακτήρος, ἀφ' ἑτέρου δὲ οἱ συμβατικοὶ κανόνες προστατεύονται ὑπὸ τῶν ἀρμοδίων δικαστικῶν ὀργάνων εἰς τό πλαίσιον τῆς διεθνoῦς νομιμότητος καί ἐντὸς τῆς ἐσωτερικῆς ἐννόμου τάξεως. Τοῦτο δὲ διότι οὐδεμία συνθήκη δύνανται νά ἔχῃ νομικὰ ἀποτελέσματα, ἐὰν τὰ ὄργανα τῆς ἐσωτερικῆς ἐννόμου τάξεως ἀρνοῦνται τὴν ἐφαρμογὴν ἢ ἀμφισβητοῦν τὴν

Ισχόν αὐτῶν, ἐφ' ὅσον μάλιστα τὸ νομικὸν πρόσωπον τῆς Πολιτείας παρυσιάζεται ἐνιαῖον καὶ ἀδιαίρετον ἐπὶ τοῦ διεθνoῦς ἐπιπέδου, τὸ δὲ Διεθνὲς Δίκαιον στερεῖται κατ' ἀρχὴν ἰδίων ὀργάνων καὶ ἡ δρᾶσις αὐτοῦ συντελεῖται διὰ μέσου τῶν πολιτειῶν καὶ τῶν ὀργάνων αὐτῶν. Τὸ Γαλλικὸν Σύνταγμα ἐπὶ τοῦ σημείου τούτου ἀποτελεῖ πρότυπον ἔργον ἀξίον μιμήσεως, βασιζόμενον καὶ ἐπὶ τῆς ἐνότητος τοῦ κυρωτικοῦ χαρακτήρος ὅλων τῶν κανόνων τῆς Ἐπιστήμης τοῦ Δικαίου.

Ἐναλόγουσ διατάξεις περιεῖχε τὸ Σύνταγμα τῆς Ἰσπανικῆς δημοκρατίας ἄρθρ. 65 «Πᾶσα σύμβασις ἐπικυρωθεῖσα καὶ πρωτοκολληθεῖσα εἰς τὴν Κ.τ.Ε. χαρακτηρὸς διεθνoῦς κανόνος ἀποτελεῖ συνταγματικὸν τμῆμα τῆς Ἰσπανικῆς νομοθεσίας, ἡ ὁποία δεόν νά προσαρμοσθῆ πρὸς αὐτήν. Μετὰ τὴν ἐπικύρωσιν ἡ Κυβέρνησις ὀφείλει τὸ ταχύτερον νά ὑποβάλλῃ τὰ σχέδια νόμων τὰ ἀναγκαῖα πρὸς ἐκτέλεσιν αὐτῆς· οὐδεὶς νόμος δύναται νά εἶναι ἀντίθετος τῶν συμβάσεων ἐφ' ὅσον δὲν ἔχουν καταγγελθῆ συμφώνως τῇ προβλεπομένῃ διαδικασίᾳ. Ἡ πρωτοβουλία τῆς καταγγελίας δεόν νά ἐγκριθῆ ὑπὸ τῶν Cortes». Τὰ ἄρθρα 100 καὶ 121 ἀσχολοῦνται μὲ τὴν συνταγματικότητα τῶν νόμων, εἰς τὴν διαδικασίαν δὲ ταύτην περιλαμβάνονται καὶ αἱ συνθηκαί. Τέλος τὸ ἄρθρ. 76 προκειμένου περὶ τῆς ἐπικυρώσεως τῶν συνθηκῶν μεταξὺ ἄλλων, ὡς ἀνωτέρω, ἀναφέρει καὶ τὴν ὑποχρέωσιν τῆς ὑποβολῆς πρὸς ἔγκρισιν ἐντὸς ἔτους ἢ τοῦ πολὺ 18 μηνῶν τῶν συμβάσεων τῆς Διεθνoῦς Ὀργανώσεως Ἐργασίας. Οὕτω ἐξασφαλίζεται ἡ αὐτόματος ἰσχὺς τῶν συμβάσεων, ἡ ὀπεροχὴ αὐτῶν ἐναντι τῶν ἐσωτερικῶν κανόνων καὶ ἡ ἐναρμόνισις τῆς συνταγματικῆς τάξεως πρὸς τὸ τότε ἐν ἰσχύϊ Σύμφωνον τῆς Κ.τ.Ε.

Ο ΔΙΕΘΝΗΣ ΠΑΡΑΣΤΑΤΗΣ

Κατά γενικῶς παραδεδογμένον κανόνα διεθνoῦς ἐθιμικοῦ Δικαίου, ὁ Ἄρχηγός τῆς Πολιτείας ἔχει τὴν ἀρμοδιότητα τῆς ἐκπροσωπήσεως αὐτῆς εἰς τὰς διεθνεῖς σχέσεις. εἶναι τὸ ἀρμόδιον ὄργανον διὰ τοῦ ὁποῖου τὸ νομικόν πρόσωπον τῆς πολιτείας ἐξωτερικῶς τὴν βούλησιν αὐτοῦ ἐναντι τῶν ἄλλων Πολιτειῶν καὶ οὕτω ρυθμίζονται αἱ σχέσεις μεταξύ τῶν μελῶν τῆς διεθνoῦς κοινωνίας.

Εἰς τὸ Συνταγματικόν Δίκαιον ἐκάστης Πολιτείας, εἰς τὸ ὁποῖον παραπέμπει τὸ Διεθνὲς Δίκαιον, ἐναπόκειται, ἐν τέλει, ὁ ἀκριβὴς καθορισμὸς τῆς ἀρμοδιότητος αὐτοῦ καὶ ἐνδεχομένως οἱ ἐπιβαλλόμενοι περιορισμοί.

Ἐπὶ τοῦ σημείου τούτου διαπιστιοῦται ἡ ἐνότης τῶν κανόνων τοῦ Διεθνoῦς Δικαίου καὶ τῶν συνταγματικῶν διατάξεων τῶν διαφόρων Πολιτειῶν, ἀσχέτως ἐὰν ὁ Ἄρχηγός τοῦ κράτους εἶναι ἰσόβιος, αἰρετός ἢ συλλογικόν ὄργανον καὶ ἀνεξαρτήτως τῆς προελεύσεως αὐτοῦ, ἐὰν δηλονότι προήλθεν ἐξ ἐκλογῆς, διαδοχῆς ἢ ἐπαναστατικοῦ πραξικοπήματος.

Ἄπαντα τὰ συντάγματα ἀναγνωρίζουν ὡς διεθνή παροστάτην τὸν ἀρχηγόν τοῦ Κράτους. Τοῦτο ἀποτελεῖ συνέχειαν τῆς μοναρχικῆς παραδόσεως καὶ συνέπειαν τῆς θεωρίας περὶ τῆς νομικῆς προσωπικότητος τῆς Πολιτείας.

Εἰς τὴν ἀρμοδιότητα τοῦ διεθνoῦς παραστάτου, εἴτε διὰ ρητῆς συνταγματικῆς διατάξεως, εἴτε ἐν συνδυασμῶ ἢ κατὰ συνέπειαν ὀρισμένων διατάξεων, εἴτε ἐξ ἐθίμου, περιλαμβάνονται τὰ ἀκόλουθα δικαιώματα: α) τὸ *jus legationum*, τὸ δικαίωμα τοῦ πρεσβεύεσθαι, β) τὸ δικαίωμα τῆς συνομολογήσεως καὶ κατ' ἀρχὴν τῆς ἐπικυρώσεως τῶν συνθηκῶν καὶ γ) τὸ δικαίωμα τῆς κηρύξεως τοῦ πολέμου.

Τέλος, τὸ Διεθνὲς Δίκαιον ἀναγνωρίζει τὸν Ἄρχηγόν τοῦ κράτους ὡς τὸ κατ' ἐξοχὴν ὄργανον τῶν διεθνῶν σχέσεων, ὡς αὗται παρουσιάζονται εἰς τὸ σύγχρονον καθεστῶς τῆς διεθνoῦς κοινωνίας.

Τὸ νέον Γαλλικὸν Σύνταγμα ἀκολουθεῖ τὴν συνταγματικὴν παράδοσιν καὶ τὸ παραδεδεγμένον διεθνὲς νομικὸν καθεστῶς. Εἰς τὸν τίτλον V ἄρθρ. 31 ἀναγνωρίζει ὡς διεθνή παραστάτην τὸν Πρόεδρον τῆς Δημοκρατίας, ὁ ὁποῖος «λαμβάνει γνῶσιν τῶν διεθνῶν διαπραγματεύσεων, ὑπογράφει καὶ ἐπικυρῶνει τὰς συνθήκας», δέχεται τοὺς ξένους πρεσβευτὰς καὶ ἐπ' ὀνόματί του εἶναι διαπεπιστευμένοι οἱ πρεσβευταὶ τῶν ξένων ἐπικρατειῶν.

Ἐν συγκρίσει πρὸς τὰς διατάξεις τοῦ Σ.Ν. τοῦ 1875, τὸ νέον Σύνταγμα παρουσιάζει τὰς κατωτέρω μεταβολάς· α') Εἰς τὸ *jus legatiōnū* προστίθεται ρητῶς καὶ τὸ δικαίωμα τοῦ προέδρου νὰ λαμβάνη γνῶσιν τῶν διεθνῶν διαπραγματεύσεων. β') Τὸ δικαίωμα τῆς ἐπικυρώσεως τῶν συνθηκῶν περιορίζεται σημαντικῶς, ὡς ἀνωτέρω· καὶ γ') Τὸ δικαίωμα τῆς κηρύξεως πολέμου ἀφαιρεῖται ἀπὸ τὸν πρόεδρον καὶ περιέρχεται εἰς τὰ νομοθετικὰ σώματα.

Συνεπῶς τὰ δύο βασικὰ δικαιώματα τοῦ διεθνοῦς παραστάτου, ὡς πρὸς τὴν ἐπικύρωσιν τῶν συνθηκῶν καὶ τὴν κήρυξιν τοῦ πολέμου, ὑφίστανται σοβαροὺς περιορισμοὺς ἐκ τοῦ νέου Συντάγματος.

Τὸ νέον Σύνταγμα τῆς Ἰταλικῆς Δημοκρατίας περιλαμβάνει τὰς ἰδίας ἀρμοδιότητας. Τὸ ἄρθρ. 87 ὀρίζει (§ 7) ὅτι ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας δέχεται καὶ ἀποστέλλει τοὺς διπλωματικοὺς ἀντιπροσώπους, ἐπικυρῶνει τὰς διεθνεῖς συνθήκας ἐκτὸς ἐὰν ἀπαιτῆται πρὸς τοῦτο ἐξουσιοδότησις ἐκ μέρους τῶν Βουλῶν.

Τὸ Ἑλληνικὸν Σύνταγμα (1952) ἄρθρ. 32 «Ὁ Βασιλεὺς εἶναι ὁ ἀνώτατος ἄρχων τοῦ κράτους, ἄρχει τῶν ἐνόπλιων δυνάμεων, κηρύττει πόλεμον, συνομολογεῖ συνθήκας εἰρήνης, συμμαχίας καὶ ἐμπορίας, ἀνακοινῶνει δ' αὐτὰς εἰς τὴν Βουλὴν μετὰ τῶν ἀναγκαίων διασαφήσεων, ἅμα τὸ συμφέρον καὶ ἡ ἀσφάλεια τοῦ κράτους τὸ ἐπιτρέπουσιν...». Ἀνάλογος διάταξις ὑπῆρξεν εἰς τὸ Σύνταγμα τοῦ 1911, ὡς ἐπίσης τὸ ἄρθρον 82 τοῦ Συντάγματος 1927.

ΑΡΜΟΔΙΟΤΗΣ ΚΑΙ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΚΗΡΥΞΕΩΣ ΤΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ

1. Τό δικαίωμα τής κηρύξεως τοῦ πολέμου θεωρεῖτο ὡς τό κατ' ἔξοχὴν δικαίωμα τής κυριαρχίας τῶν κρατῶν, τοῦ ὁποῖου ἡ ἄσκησις ἦτο νόμιμος καί ἀπεριόριστος, ἀνεγνωρίζετο δέ ὡς τό κατ' ἔξοχὴν προνόμιον τοῦ Ἀρχηγοῦ τοῦ κράτους. Ἐπὶ τοῦ σημείου τούτου ὑπῆρχε σύμπτωσις ἐνότητος τῶν διεθνῶν κανόνων καί τῶν συνταγματικῶν διατάξεων.

Τό δικαίωμα τοῦτο ὑπέστη οὐσιώδη ἐξέλιξιν τόσον εἰς τό Διεθνές δίκαιον ὅσον καί εἰς τό Συνταγματικόν δίκαιον. Διεθνῶς μὲν ἡ χρῆσις αὐτοῦ περιορίσθη ἀμέσως ἢ ἐμμέσως ὑπό διμερῶν ἢ πολυμερῶν συνθηκῶν, ἰδίως δέ διὰ τοῦ Συμφώνου τής Κ.Τ.Ε. καί τοῦ Χάρτου τῶν Ἠνωμένων Ἐθνῶν, ἀμφισβητουμένης ἤδη σήμερον τής νομιμότητος αὐτοῦ. Συνταγματικῶς δέ τό δικαίωμα τοῦ πολέμου ὑπέστη διπλοῦν περιορισμόν. Ἀφ' ἑνός μὲν περιορίσθη ἀμέσως διὰ τής ἀποκηρύξεως τοῦ ἐπιθετικοῦ πολέμου καί ἐμμέσως διὰ τής ὑπαγωγῆς ὀλοκλήρου τής συνταγματικῆς τάξεως ἐντός τῶν ὁρίων τής διεθνοῦς νομιμότητος ἢ τής προσφυγῆς εἰς τήν διαιτησίαν, ὡς ἀπαραιτήτου προϋποθέσεως νομίμου κηρύξεως τοῦ πολέμου. Ἀφ' ἑτέρου δέ ἡ ἄσκησις τοῦ δικαιώματος τούτου περιήλθεν εἰς τήν ἀρμοδιότητα τῶν νομοθετικῶν σωμάτων, ἐφ' ὅσον ὁ πόλεμος ἔπαυσε νά εἶναι ὑπόθεσις ἀφορώσα τοὺς ἡγεμόνας καί ἐξελιχθῆ εἰς ὑπόθεσιν ὀλοκλήρου τοῦ ἔθνους καί συνεπῶς ἀρμόδιον ὄργανον διὰ τήν ἄσκησιν αὐτοῦ δεόν νά εἶναι τό πολιτειακόν ἐκεῖνο ὄργανον, τό ὁποῖον ἐρμηνεύει τήν βούλησιν τοῦ ἔθνους, ἦτοι ἡ Ἐθνική ἀντιπροσωπεία.

Αἱ ἀνωτέρω κατευθύνσεις ἐξεδηλώθησαν τό πρῶτον καί διευκρίνωθησαν εἰς κανόνες δικαίου εἰς Γαλλίαν κατὰ τήν ἐπαναστατικὴν περίοδον, ὡς ἔξῃς: α) ἀνάγκη εἰδικῆς πράξεως περὶ κηρύξεως τοῦ πολέμου, β) ὑπεροχὴ τῶν νομοθετικῶν σωμάτων ὡς πρὸς τήν ἄσκησιν τοῦ δικαιώματος τούτου καί γ) συνταγματικὴ διάταξις περὶ ἀποκηρύξεως τοῦ πολέμου.

Ὁ κανὼν τῆς δι' εἰδικῆς πράξεως κηρύξεως τοῦ πολέμου, διατυπωθεὶς τὸ πρῶτον ἐν Γαλλίᾳ, μετεπήδησεν ἐκ τῶν ὑστέρων εἰς τὸ Διεθνὲς δίκαιον.

Κατὰ τὴν πρό τῆς γαλλικῆς ἐπαναστάσεως ἐποχὴν, ἡ συνταύτισις τῆς νομικῆς προσωπικότητος τῆς Πολιτείας μὲ τὸ φυσικὸν πρόσωπον τοῦ ἡγεμόνος, λογικὴ συνέπεια τῆς ἐννοίας τῆς μοναρχίας, ὡς καὶ ἡ αὐστηρὰ προσήλωσις τῶν κρατῶν εἰς τὸ δόγμα τῆς ἀπολύτου κυριαρχίας, ἐπὶ τῆς ὁποίας ἐθεμελιούντο ἀπασαὶ αἱ ἐκδηλώσεις τῆς Πολιτείας τόσον πρὸς τὸ ἐξωτερικὸν ὅσον καὶ τὸ ἐσωτερικόν, οὐδόλως ἐδικαιολόγουν τὴν ὑπαρξίν εἰδικῆς πράξεως περὶ κηρύξεως τοῦ πολέμου. Τοιοῦτος θεσμὸς, ὑπὸ τὸ καθεστῶς τῆς μοναρχίας, θὰ ἐστερεῖτο πάσης νομικῆς ἀξίας καὶ λογικῆς.

Κατὰ τὴν ἀρχαιότητα ἡ προσφυγὴ εἰς τὸν πόλεμον προσελάμβανε θρησκευτικὸν χαρακτήρα, ἡ δὲ πράξις τῆς κηρύξεως περιεβλήτο μὲ τελετουργικοὺς τύπους. Εἰδικῶς κατὰ τὴν ρωμαϊκὴν ἐποχὴν τὸ *Jus Fetiales* ἐρρυθμίζε τὸν τρόπον καὶ τὴν διαδικασίαν τῆς κηρύξεως τοῦ πολέμου, ὥστε ὅλοι οἱ πόλεμοι νὰ ἐμφανίζωνται ἀπὸ ἐξωτερικῆς ἐκδηλώσεως θεμιτοὶ καὶ δίκαιοι. Τὸ ζήτημα τῆς οὐσίας ἐπὶ τοῦ δικαίου ἢ μὴ τοῦ πολέμου οὐδόλως ἀψηχόλει τοῦ Ρωμαίου.

Διὰ τῶν κανόνων τούτων ἡ Ρώμη ἀπέβλεπεν εἰς τὴν ἐξυπηρέτησιν τῶν ἰδίων αὐτῆς συμφερόντων καὶ εἰς τὴν δικαιολόγησιν ὅλων τῶν πράξεων τῆς ἐξουσίας διὰ τῆς ἐπικλήσεως τῶν θεῶν. Περὶ τὰ τέλη τοῦ Γ' μ.Χ. αἰῶνος, ἐπὶ αὐτοκρατορίας, ἡ διαδικασία τῶν *Fetiales* εἶχεν ἤδη λησμονηθῆ.

Κατὰ τὸν μεσαίωνα, ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῆς Ἐκκλησίας, ἡ θεωρία τῶν θεολόγων περὶ *justum bellum* ἀνεγνώρισεν ὡς κανόνα τὴν δι' εἰδικῆς πολιτειακῆς πράξεως κήρυξιν τοῦ πολέμου, διὰ νὰ περιπέσῃ οὗτος εἰς ἀχρηστίαν μετὰ τὴν δημιουργίαν τῶν «κυριόρχων» πολιτειῶν τῆς συγχρόνου ἐποχῆς.

Ἐκτοτε οἱ πόλεμοι ἐγίνοντο κατὰ κανόνα ἀνευ εἰδικῆς πράξεως κηρύξεως, πλην ἐλαχίστων ἐξαιρέσεων ὀφειλομένων εἰς λόγους γοήτρου ἢ πολιτικῆς σκοπιμότητος. Ἡ γαλλικὴ ἐπανάστασις προσεπάθησε τὸ πρῶτον νὰ θεμελιώσῃ διεθνῶς ἐθνικὸν κανόνα περὶ εἰδικῆς πολιτειακῆς πράξεως εἰς περίπτωσιν προσφυγῆς εἰς τὸν πόλεμον, χωρὶς ταῦτα νὰ ἐπιτευχθῆ ἱκανοποιητικῶς καθ' ὅλον τὸ διάστημα τοῦ 10^{ου} αἰῶνος. Μόνον ἡ 3^η Σύμβασις τῆς Χάγης τῆς 18 Ὀκτωβρίου 1907 υἱοθέτησε τὴν ἀρχὴν ὅτι δὲν δύναται νὰ γίνῃ ἔναρξις τῶν ἐχθροπραξιῶν εἰμὴ μετὰ τὴν κήρυξιν τοῦ πολέμου ἢ τὴν ἀποστολὴν τελεσιγράφου, τὸ ὁποῖον νὰ περιέχῃ δῆλωσιν περὶ προσφυγῆς εἰς τὸν πόλεμον μετὰ τὴν τυχόν ἀπόρριψιν αὐτοῦ.

Παρά τὴν ὕπαρξιν συμβατικοῦ κανόνος, ἡ ἀνωτέρω ἀρχὴ πλειστάκις ἐν τῇ πράξει πορευθῆσθαι, ἤδη δὲ συζητεῖται ἡ νομιμότης αὐτῆς ἐφόσον ἡ ἐν ἰσχύϊ σήμερον διεθνῆς ἔννομος τάξις ἀπαγορεύει τὴν θεμιτὴν προσφυγὴν εἰς τὸν πόλεμον. Ἡ χρῆσις τῆς βίας ὑπὸ τὸ καθεστῶς τοῦ Ο.Η.Ε. νομιμοποιεῖται ὑπὸ τὴν μορφήν, εἴτε τῆς συλλογικῆς λήψεως μέτρων καταναγκασμοῦ πρὸς προσπάσιον τῆς νομιμότητος, εἴτε τῆς προσαίρου προσφυγῆς εἰς τὸ δικαίωμα τῆς νομίμου ἀμόνης, εἴτε ὑπὸ ὠρισμένας προϋποθέσεις ὑπὸ τὴν ἔννοιαν τῆς συλλογικῆς ἀμόνης. Συνεπῶς ἡ ἀρχὴ τῆς κηρύξεως δι' εἰδικῆς πράξεως τοῦ πολέμου ὑπὸ πολιτείας τινὸς ὡς μέσου ἐπιλύσεως τῶν διεθνῶν διαφορῶν ἢ ἐπιβολῆς ἐθνικῆς πολιτικῆς εὐρίσκεται σήμερον εἰς ἀντίθεσιν πρὸς τὸ νομικὸν καθεστῶς τῆς διεθνούς κοινωνίας.

Ἄνεξαρτήτως τῆς ὑπάρξεως ἢ μὴ σήμερον συμβατικοῦ κανόνος ὑπαχρεοῦντος τὰς πολιτείας εἰς τὴν δι' εἰδικῆς πράξεως κήρυξιν τοῦ πολέμου καὶ εἰς τὴν κοινοποίησιν αὐτῆς εἰς τοὺς τρίτους καὶ ἀσχέτως τῆς νομιμότητος τοῦ θεσμοῦ τοῦ πολέμου εἰς τὰς διακρατικές σχέσεις, ἐκάστη πολιτεία εἰς τὰς συνταγματικὰς αὐτῆς διατάξεις περιλαμβάνει κανόνας, οἱ ὅποιοι καθορίζουν τὸ ἀρμόδιον ὄργανον διὰ τὴν κήρυξιν τοῦ πολέμου, τὴν ἀκολουθητέαν διαδικασίαν, καθὼς καὶ τοὺς συνταγματικούς περιορισμούς, ὡς πρὸς τὴν ἄσκησιν τοῦ δικαιώματος τούτου.

Α'

ΑΡΜΟΔΙΟΝ ΟΡΓΑΝΟΝ ΚΑΙ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΚΗΡΥΞΕΩΣ ΤΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ

Ἡ σύγχρονος συνταγματικὴ πρακτικὴ παρουσιάζει τέσσαρα συστήματα, ὡς πρὸς τὴν ἀρμοδιότητα καὶ τὴν διαδικασίαν τῆς κηρύξεως τοῦ πολέμου: α) ἀποκλειστικὴ ἀρμοδιότης τοῦ Ἀρχηγοῦ τοῦ κράτους, β) μικτὴ ἀρμοδιότης τοῦ Ἀρχηγοῦ τοῦ κράτους μετὰ συγκαταθέσεως ἢ ἐξουσιοδοτήσεως τῶν νομοθετικῶν σωμάτων, γ) ἀρμοδιότης τῶν νομοθετικῶν σωμάτων καὶ δ) συνταγματικὴ διαδικασία ἢ εἰδικὴ πλειοψηφία τῶν νομοθετικῶν σωμάτων.

1. Ἀρμοδιότης τοῦ Ἀρχηγοῦ τοῦ κράτους.—Τὸ σύστημα τοῦτο ἀποτελεῖ συνέχειαν τῆς μοναρχικῆς παραδόσεως καὶ θεμελιόθαι ἐπὶ τῆς ἀρχῆς διὰ τὰ προβλήματα τῆς εἰρήνης καὶ τοῦ πολέμου ἀνήκουν κατ' ἐξοχὴν εἰς τὴν κατηγορίαν τῶν κυβερνητικῶν πράξεων, ὃ δὲ διεθνῆς παραστάτης εἶναι τὸ μόνον ὄργανον, διὰ τοῦ ὁποίου ἐκπροσωπεῖται ἡ Πολιτεία εἰς τὰς μετὰ τοῦ ἐξωτερικοῦ

σχέσεις αυτής. Ἡ ἀρμοδιότης τοῦ Ἀρχηγοῦ τοῦ κράτους, ἀπόλυτος ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τῆς μοναρχίας, ἐμφανίζεται ἤδη ἐν τῇ πράξει ἡλλοιωμένη ἐκ τῆς ἐπικρατήσεως τοῦ δημοκρατικοῦ πολιτεύματος, ἰδίᾳ δὲ τοῦ κοινοβουλευτισμοῦ. Τὸ δικαίωμα τῆς πλειοψηφίας νὰ κατέχη τὴν κυβέρνησιν καὶ ἡ εὐθύνη τῶν μελῶν αὐτῆς ἐνώπιον τῶν Βουλῶν, καθὼς καὶ ἡ ἀδυναμία παραμονῆς κυβερνήσεως ἐν τῇ ἐξουσίᾳ ἀνευ τῆς ἐμπιστοσύνης τῶν Βουλῶν, ἔσχον ὡς συνέπειαν τὸν κατ' οὐσίαν περιορισμὸν τοῦ δικαιώματος τοῦ Ἀρχηγοῦ τοῦ κράτους καὶ εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο τῆς κηρύξεως τοῦ πολέμου.

α) Ἐκ τῶν κρατῶν τῶν ὁποίων οἱ λαοὶ ἐγνώρισαν τὴν λειτουργίαν τῶν δημοκρατικῶν θεσμῶν μόνον ἡ Ἰσπανία παραδέχεται τὸ σύστημα τῆς ἀποκλειστικῆς ἀρμοδιότητος τοῦ Ἀρχηγοῦ τοῦ κράτους. Ὁ θεμελιώδης Νόμος τῆς 26 Ἰουλίου 1947 «περὶ διαδοχῆς τοῦ Ἀρχηγοῦ τοῦ κράτους» εἰς τὸ ἀρθρ. 5 ἐδ. 2 ὀρίζει ὅτι ὁ Ἀρχηγὸς τοῦ κράτους «κηρύσσει τὸν πόλεμον καὶ συνάπτει εἰρήνην κατ' ὅπιν γνώμης τοῦ Συμβουλίου τοῦ Βασιλείου». Δέον νὰ σημειωθῇ ὅτι τὸ Συμβούλιον τοῦτο τοῦ Στέμματος ἔχει καθαρῶς γνωμοδοτικὴν ἀρμοδιότητα, εἶναι διάφορον τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας καὶ ξένον πρὸς τὰ Cortés.

β) Ἡ Μεγάλη Βρετανία στερεῖται γραπτοῦ συντάγματος, ἀλλὰ τὸ ἐθιμικὸν αὐτῆς δικαίον ἀναγνωρίζει εἰς τὸν Βασιλέα τὸ δικαίωμα τῆς κηρύξεως τοῦ πολέμου. Τὸ δικαίωμα ὅμως τοῦτο τύποις ἀναγνωρίζεται σήμερον εἰς τὸν Βασιλέα, διότι κατ' οὐσίαν ἀσκεῖται ὑπὸ τοῦ Πρωθυπουργοῦ, ὁ ὁποῖος δέον ἀπαραιτήτως ν' ἀπολαύῃ τῆς ἐμπιστοσύνης τῆς πλειοψηφίας τῆς Βουλῆς. Ἐξ ἄλλου μετὰ τὴν κήρυξιν ἡ Βουλὴ καλεῖται διὰ τὴν ἐπιτήθειαν τῶν ἀναγκαίων πολεμικῶν πιστώσεων διὰ τὴν πραγματοποιήσασθαι τῆς ἐπιτοτρατεύσεως καὶ τὴν διεξαγωγὴν τοῦ πολέμου.

Τόσον κατὰ τὸν πρῶτον ὅσον καὶ κατὰ τὸν δεῦτερον παγκόσμιον πόλεμον ἡ Κυβέρνησις τοῦ Λονδίνου ἐνεφανίσθη ἐνώπιον τῆς Βουλῆς τῶν Κοινοτήτων ἀφοῦ εἶχεν ἤδη κηρύξει τὸν πόλεμον.

Συνεπῶς ἡ κανονικὴ λειτουργία τοῦ κοινοβουλευτικοῦ πολιτεύματος καὶ ἡ δεσπόζουσα θέσις ἐν Ἀγγλίᾳ τοῦ Πρωθυπουργοῦ, ὅστις συγχρόνως εἶναι καὶ ὁ ἀρχηγὸς τῆς πλειοψηφίας, ἐφ' ὅσον ἐπὶ πλέον ἐπικρατεῖ καὶ τὸ σύστημα τῶν δύο κομμάτων, μετετόπισαν τὴν ἀσκήσιν τοῦ προνομίου τούτου τοῦ Στέμματος ἀπὸ τὸν Βασιλέα εἰς τὸν Πρωθυπουργόν, ὁ ὁποῖος ἐκπροσωπεῖ ἐκάστοτε τὴν θέλησιν τοῦ λαοῦ.

Ὅμοιος ἐν Γαλλίᾳ, αἱ Chartes 1814 καὶ 1830 (ἄρθρ. 14 καὶ 13), τὸ Σύνταγμα τοῦ 1862 (ἄρθρ. 14) τῆς Αὐτοκρατορίας.

Σύνταγμα Γερμανικής Αυτοκρατορίας 16 Αύγουστου 1871, διά νά κηρύξη ὁ αὐτοκράτωρ τὸν πόλεμον, «εἶναι ἀναγκαῖα ἢ συγκατάθεσις τοῦ ὁμοσπονδιακοῦ συμβουλίου, πλὴν τῆς περιπτώσεως ἐπιθέσεως κατὰ τοῦ ἐδάφους ἢ τῶν ἀκτῶν τῆς ὁμοσπονδίας».

γ) Παρόμοιον σύστημα ἰσχύει καὶ ἐν Ἑλλάδι. Τὸ ἀρθρ. 32 τοῦ Συντάγματος τοῦ 1911, ὡς ἐτροποποιήθη διὰ τοῦ Συντάγματος τῆς 1 Ἰανουαρίου 1952, ὀρίζει ὅτι «ὁ Βασιλεὺς εἶναι ὁ ἀνώτατος ἀρχὼν τοῦ Κράτους, ἀρχει τῶν ἐνόπλων δυνάμεων, κηρύσσει πόλεμον...». Τὸ δικαίωμα τοῦτο ἀσκεῖται ἐντὸς τῶν ὁρίων τοῦ κοινοβουλευτικοῦ πολιτεύματος.

Τὴν ἴδιαν ἀρχὴν ἀκολουθοῦν τὸ Βελγικὸν Σύνταγμα τῆς 7 Φεβρουαρίου 1831 (ἀρθρ. 68), τὸ Σύνταγμα τῆς Νορβηγίας τῆς 17 Μαΐου 1814/18 Νοεμβρίου 1905 (ἀρθρ. 26), τὸ Σύνταγμα τῆς Σουηδίας τῆς 6 Ἰουνίου 1809/1840/1866 (ἀρθρ. 13), τὸ ὁποῖον ρητῶς ἀναφέρει ὅτι ὁ Βασιλεὺς κηρύσσει τὸν πόλεμον «μετὰ γνώμην τοῦ Συμβουλίου τοῦ κράτους», δηλ. τῆς Κυβερνήσεως.

Τὸ σύστημα τοῦτο ἠκολούθησαν τὰ περισσότερα κράτη τὰ ὁποῖα ἀπέκτησαν τὴν ἀνεξαρτησίαν των βάσει τῆς ἀρχῆς τῶν ἐθνότητων κατὰ τὸ διάστημα τοῦ 19^{ου} αἰῶνος, καὶ ἰδιαίτερος τὰ βαλκανικά, ὡς ἡ Σερβία, Βουλγαρία, Ρουμανία.

2. Ἀρμοδιότης μικτή.— Ἀρμοδιότης τοῦ Ἀρχηγοῦ τοῦ κράτους κατόπιν συγκαταθέσεως ἢ ἐξουσιοδοτήσεως τῶν νομοθετικῶν σωμάτων.

Ἡ πάλη μεταξὺ τῆς ἐκτελεστικῆς λειτουργίας καὶ τῆς νομοθετικῆς ὡς πρὸς τὸ δικαίωμα τῆς κηρύξεως τοῦ πολέμου ὠδήγησεν εἰς συμβιβασμόν, δηλ. εἰς τὴν ἀποδοχὴν τῆς ἀρμοδιότητος ἀμοτέρων τῶν θεμελιωδῶν πολιτειακῶν ὀργάνων διὰ τὴν σπουδαιότητα πρᾶξιν τοῦ πολέμου.

Οὕτω τὸ σύστημα τοῦτο, τὸ ὁποῖον ἐξ ἄλλου συνεβιβάζετο περισσότερο πρὸς τὸ δημοκρατικὸν πνεῦμα τῶν ἀρχῶν τοῦ παρόντος αἰῶνος, ἐπεκράτησεν εἰς πλεῖστα συντάγματα τῆς μεταξὺ τῶν δύο πολέμων περιόδου, τόσον ἐν Εὐρώπῃ ὡς καὶ ἐν Ἀμερικῇ.

Ἡ ἰδέα τῆς συνεργασίας τῶν δύο «ἐξουσιῶν» ἀνευρίσκεται τὸ πρῶτον εἰς τὰ γαλλικὰ συντάγματα τῆς ἐπαναστατικῆς περιόδου. [Γαλλικὸν Σύνταγμα 1791 (πρωτοβουλία τοῦ βασιλέως καὶ σύμφωνος γνώμη τῆς Βουλῆς), Σύνταγμα III ἔτους (Ἄρθρ. 326, συνεργασία νομοθετικοῦ σώματος καὶ διευθυντηρίου)] καὶ ἐφηρμόσθη τὴν σύγχρονον ἐποχὴν ὑπὸ τοῦ συνταγματικοῦ καθεστώτος τῆς Γ' Γαλλικῆς Δημοκρατίας. Οὕτω, ὁ Συνταγματικὸς Νόμος τῆς 16 Ἰουλίου 1875

(Άρθρ. 9) ὄριζεν ὅτι «ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας δὲν δύναται νὰ κηρύξῃ πόλεμον ἀνευ τῆς προηγουμένης συγκατάθεσεως τῶν δύο Βουλῶν». Ἡ πρωτοβουλία ἀνήκει εἰς τὴν Κυβέρνησιν, ἀλλ' ἡ συγκατάθεσις τόσον τῆς Βουλῆς, ὅσον καὶ τῆς Γερουσίας ἦτο ἀναγκαία. Ἦτο τὸ πρῶτον Σύνταγμα τὸ ὁποῖον ἐκί τοῦ σημείου τούτου ἔθετε κατ' αὐσίαν εἰς τὴν ἴδιαν μοῖραν τὸ ἐκτελεστικὸν μὲ τὸ νομοθετικόν.

Ὁμοίως τὸ Ἑλληνικὸν Σύνταγμα τῆς Δημοκρατίας τοῦ 1927 (Άρθρ. 80) ὄρισεν ὅτι ὁ «Πρόεδρος κηρύσσει τὸν πόλεμον μετὰ προηγουμένην ἔγκρισιν τῶν Βουλῶν συνερχομένων εἰς κοινὴν συνεδρίαν. Ἐὰν ἡ Βουλὴ ἔλῃ διαλυθῆ ἢ ἔλῃ λήξει ἡ περίοδος αὐτῆς συγκαλεῖται εἰδικῶς πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον». Ἐπίσης τὸ Πολωνικὸν Σύνταγμα πρὸ τοῦ Β' πολέμου (Άρθρ. 50).

Τὸ μικτὸν σύστημα ἀποδέχονται σήμερον ἡ Ὁλλανδία (Άρθρ. 57 Σύνταγμα 30 Νοεμβρίου 1887/10 Νοεμβρίου 1922/1948, προηγουμένη συγκατάθεσις τῶν Βουλῶν), ἡ Πορτογαλία (Άρθρ. 91 παρ. 16 Σύνταγμα 11 Ἀπριλίου 1933, ἐξουσιοδότησις πρὸς πόλεμον), ἡ Δανία (Άρθρ. 18 Σύνταγμα 5 Ἰουνίου 1915/1920), ἡ Φινλανδία (Άρθρ. 33 Σύνταγμα 17 Ἰουλίου 1919), τὸ Ἰράκ (Άρθρ. 26 παρ. 9 Σύνταγμα 1924/1943), Ἐπίσης διάφοροι δημοκραταὶ τῆς Ν. Ἀμερικῆς, ἡ Ἀργεντινὴ (Άρθρ. 67 καὶ 86), ἡ Κολομβία (Άρθρ. 98) συγκατάθεσις τῆς Γερουσίας, ἡ Οὐρουγουάη (Άρθρ. 79), ἡ Δημοκρατία Ἁγίου Δομνίκου (Άρθρ. 102).

3. Ἀρμοδιότης τῶν νομοθετικῶν σωμάτων. — Κατὰ τὸ σύστημα τοῦτο ἡ κήρυξις τοῦ πολέμου περιλαμβάνεται εἰς τὴν ἀρμοδιότητα τῶν νομοθετικῶν σωμάτων, διότι δι' αὐτῶν ἐκφράζεται ἡ βούλησις τοῦ συνόλου, ἡ ὁποία ἀνήκει ἀποκλειστικῶς καὶ μόνον εἰς τοὺς ἐκπροσώπους τοῦ λαοῦ. Ἐξ ἄλλου κατὰ τὰ δημοκρατικά σύμβολα ἡ κυριαρχία ἀνήκει εἰς τὸ ἔθνος καὶ μόνον οἱ νόμιμοι αὐτοῦ ἀντιπρόσωποι ἔχουν τὸ δικαίωμα ν' ἀσκήσουν τὸ κατ' ἐξοχὴν προνόμιον τῆς κυριαρχίας, τὸ δικαίωμα τῆς κηρύξεως τοῦ πολέμου, τοῦ ὁποίου τὰ ἀποτελέσματα βερδύουν καὶ ἐνδιαφέρουν τὸν λαόν, ὡς σύνολον, καθὼς καὶ τοὺς πολίτας.

Τὸ σύστημα τοῦτο ἐμφανίζεται τὸ πρῶτον ἐν Γαλλίᾳ κατὰ τὴν ἐπαναστατικὴν περίοδον εἰς τὸ Σύνταγμα τοῦ 1893 (άρ. 54 τοῦ 1793) ὁρίζει τὴν κήρυξιν τοῦ πολέμου διὰ νόμου ὁμοίως τὸ ἄρθρ. 50 τοῦ VIII ἔτους. Τὸ Σύνταγμα τοῦ 1848 (Άρθρ. 54) ἀπαιτεῖ ρητὴν συγκατάθεσιν τῆς Ἐθνικῆς Συνελεύσεως) καὶ ἐπικρατεῖ εἰς τὰ συντάγματα τῶν Ἠνωμένων Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς καὶ τῆς Ἑλβετικῆς Ὁμοσπονδίας.

α) Είς τὸ ἄρθρ. 1 παρ. 8 τὸ ἀμερικανικὸν σύνταγμα ὀρίζει: «Τὸ Κογκρέσσον ἔχει τὸ δικαίωμα τῆς κηρύξεως τοῦ πολέμου». Οὕτω τὰ κηρύγματα τῆς γαλλικῆς ἐπαναστάσεως γίνονται κτήμα τῆς πέραν τοῦ Ὠκεανοῦ δημοκρατίας, ἐνῶ ὑποχωροῦν εἰς τὴν γενέτειράν των, διὰ νὰ ἐπανεμφανισθοῦν μετὰ παρέλευσιν ἑνὸς αἰῶνος καὶ πλέον.

Ἐπίσης τὸ Ἑλβετικὸν Σύνταγμα τοῦ 1848/1874 κηρύσσει (ἄρθρ. 85 παρ. 6) τὴν ὁμοσπονδιακὴν συνέλευσιν ὡς ἀρμόδιον ὄργανον καὶ συγχρόνως προσθέτει ὅτι μόνον ἡ Ὁμοσπονδία ἔχει τὸ δικαίωμα τῆς κηρύξεως τοῦ πολέμου (ἄρθρ. 8).

Τὴν ἰδίαν ἀρχὴν παραδέχονται τὰ Σύντάγματα τῆς Βραζιλίας (ἄρθρ. 34 παρ. 11), τῆς Τουρκικῆς Δημοκρατίας (20 Ἀπριλίου 1924 ἄρθρ. 24), τῆς Ἰρλανδίας (1 Ἰουλίου 1937 ἄρθρ. 28). Τὸ Γερμανικὸν Σύνταγμα τῆς Δημοκρατίας τῆς Βεῖμαρης ὀρίζει: «ἡ κήρυξις τοῦ πολέμου γίνεται διὰ νόμου τοῦ Reich» (ἄρθρ. 45 παρ. 2). Ἐπίσης καὶ τὸ Σύνταγμα τῆς Ἰσπανικῆς Δημοκρατίας τοῦ 1931 (ἄρθρ. 77). Εἰς τὴν αὐτὴν κατηγορίαν δεόν νὰ περιληφθοῦν καὶ τὰ συντάγματα τὰ ὁποῖα προβλέπουσιν εἰδικὴν δισοδικασίαν συνταγματικοῦ χαρακτήρος διὰ τὴν κήρυξιν τοῦ πολέμου, ὡς ἡ Αὐστρία καὶ ἡ Τσεχοσλοβακία.

β) Μετὰ τὸν δεῦτερον παγκόσμιον πόλεμον ἡ Γαλλία καὶ ἡ Ἰταλία υἱοθέτησαν τὸ σύστημα τῆς ἀρμοδιότητος τῶν νομοθετικῶν σωμάτων διὰ τὴν ἀσκήσιν τοῦ δικαιώματος τῆς κηρύξεως τοῦ πολέμου.

Τὸ Σύνταγμα τῆς Δ' Γαλλικῆς Δημοκρατίας εἰς τὸ ἄρθρ. 7 ὀρίζει: «ὁ πόλεμος δέν δύναται νὰ κηρυχθῆ ἄνευ ψήφου τῆς Ἐθνικῆς Συνελεύσεως καὶ προηγουμένης γνώμης τοῦ Συμβουλίου τῆς Δημοκρατίας».

Συνεπῶς ὁ πόλεμος, ἂν καὶ πράξις κυβερνητικῆ, λόγῳ τῆς σημασίας καὶ τῶν συνεπειῶν αὐτῆς περιέρχεται εἰς τὴν ἀρμοδιότητα τῶν νομοθετικῶν σωμάτων καὶ ἰδιαιτέρως τοῦ ἀποφασιστικοῦ ὄργανου τῆς Ἐθνικῆς Συνελεύσεως, ἀπὸ τὴν ὁποίαν δέν ἀπαιτεῖται ἀπλῆ ἐξουσιοδότησις, ἔγκρισις ἢ γνώμη, ἀλλὰ ψήφος, ἐνῶ ἡ ἀπλῆ γνώμη τοῦ Συμβουλίου τῆς Δημοκρατίας εἶναι ἐπαρκής.

Ἐπίσης κατὰ τὸ Σύνταγμα τῆς Ἰταλικῆς Δημοκρατίας τῆς 1 Ἰανουαρίου 1948 «Αἱ βουλαι ἀποφασίζουσιν τὴν κατάστασιν τοῦ πολέμου καὶ χορηγοῦν εἰς τὴν κυβέρνησιν τὰς ἀναγκαίας ἐξουσίας» (ἄρ. 78). Ἐκ τῆς διατυπώσεως τοῦ ἀρθροῦ τούτου προκύπτει ὅτι ἡ κήρυξις τοῦ πολέμου ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς ἀφάσεως καὶ τῶν δύο Βουλῶν.

έφθασαν όμψότεραι έχουν λαϊκήν προέλευσιν και εκλέγονται υπό τοϋ λαοϋ. Όμοίως Σύνταγμα Ίσπανικής Δημοκρατίας, Άρθρ. 78: «Αί Βουλαί άποφασίζουν την κατάσταση τοϋ πολέμου και χορηγοϋν εις την Κυβέρνησιν τας άναγκαίαις έξουσίαις». Συνεπώς εις την Ίταλικήν δημοκρατίαν ή κήρυξις τοϋ πολέμου παρουσιάζεται έτι δυσχερεστέρα από την συνταγματικήν τάξιν την κρατοϋσαν εις την Γαλλίαν.

4. Συνταγματική άρμοδιότης ή έπηυξημένη πλειοψηφία. — Τό σύστημα τοϋτο άποτελεί και' ούσίαν προέκτασιν τοϋ προηγούμενου. Όρισμένα συντάγματα δια την κήρυξιν τοϋ πολέμου άπαιτοϋν όχι μόνον την άποφασιστικήν επέμβασιν τών νομοθετικών σωμάτων, άλλ' έπί πλέον την έφαρμογήν της συνταγματικής διαδικασίας περί άναθεωρήσεως τοϋ συντάγματος ή την λήψιν της σχετικής άποφάσεως υπό τών νομοθετικών σωμάτων δι' έπηυξημένης της συνήθους πλειοψηφίας.

α) Τό Σύνταγμα της Έλβετικής Όμοσπονδίας της 29 Μαΐου 1874 εις τό άρθρ. 85 καθορίζει τας άρμοδιότητας της Όμοσπονδιακής Συνελεύσεως, μεταξύ δέ αύτών αναφέρονται ή κήρυξις τοϋ πολέμου (παρ. 6) και ή άναθεώρησις τοϋ Συντάγματος (παρ. 14).

Τήν ίδίαν άρχήν ήκολούθησεν ή Αύστριακή Δημοκρατία τόσον εις τό Σύνταγμα της 1 Όκτωβρίου 1920 (Άρ. 33), όσον και εις τό Σύνταγμα της 7 Δεκεμβρίου 1929, τοϋ όποιου τό άρθρ. 38 όρίζει ότι τό Έθνικόν Συμβούλιον και τό Όμοσπονδιακόν Συμβούλιον συνέρχονται εις κοινήν συνεδρίαν υπό την ιδιότητα Όμοσπονδιακής Συνελεύσεως δια την εκλογήν τοϋ Προέδρου και «διά ν' άποφανθοϋν επί της κηρύξεως πολέμου».

β) Η Δημοκρατία της Τσεχοσλοβακίας αναθέτει την άσκησιν τοϋ δικαιώματος τοϋ πολέμου εις τό άποφασιστικόν και κυρίαρχον όργανον της Πολιτείας, την Έθνικήν Συνέλευσιν. Τό Σύνταγμα τοϋ 1920 (Άρ. 64) και τό νέον Σύνταγμα της 9 Μαΐου 1948 άπαιτοϋν ειδικήν πλειοψηφίαν. Ούτω τό άρθρ. 54 παρ. 2 τοϋ Ισχύοντος Συντάγματος αναφέρει ότι κοϋδενμία άπόφασις άναθεωροϋσα τό Σύνταγμα, ή έγκρίνουσα πόλεμον είναι έγκυρος ειμή μόνον εάν ψηφισθῆ υπό τών τριών πέμπτων (3/5) τοϋ όλου άριθμοϋ τών βουλευτῶν».

Δέον νά σημειωθῆ α) ότι τό Τσεχοσλοβακικόν Σύνταγμα καθιεροϋί, πλην της συνταγματικής διαδικασίας περί άναθεωρήσεως, και ειδικήν πλειοψηφίαν δια την κήρυξιν τοϋ πολέμου και ότι ό ίδιος

κανών περιέχεται εις ἀμφότερα τὰ συντάγματα τῆς Τσεχοσλοβακίας καὶ β) ὅτι ἡ χώρα αὕτη διασπᾷ τὴν ἐνότητα, τὴν ὁποίαν παρουσιάζουν αἱ λαϊκαὶ δημοκρατίαι εἰς τὰ συντάγματα αὐτῶν εἰς πλείστα σημεῖα καὶ εἰδικῶς εἰς τὸ ζήτημα τοῦ πολέμου. Διὰ τοῦτο τὸ ἀρθρ. 66 παρ. 4 ἐδ. 5^ο τοῦ ἰσχύοντος συντάγματος ρητῶς ἀναφέρει ὅτι τὸ προεδρεῖον τῆς Ἐθνικῆς Συνελεύσεως δὲν ἔχει τὸ δικαίωμα « νὰ κηρύξη τὸν πόλεμον », ἀντιθέτως πρὸς τὰς συνταγματικὰς διατάξεις τῶν λαϊκῶν δημοκρατιῶν.

5. Αἱ συνταγματικαὶ διατάξεις τῶν λαϊκῶν δημοκρατιῶν.
— Ἰδιαίτερα μνεῖα δεόν νὰ γίνῃ διὰ τὰ συντάγματα τῶν ἀνατολικῶν δημοκρατιῶν, διότι ἡ ἐλη φιλοσοφία αὐτῶν εὑρίσκειται εἰς ριζικὴν ἀντίθεσιν μέ τὰ ἀνωτέρω ἐκτεθέντα. Ἡ λαϊκὴ κυριαρχία περιορίζεται εἰς τοὺς ἐργαζομένους, ἐκφράζεται διὰ τῆς δικτατορίας τοῦ προλεταριάτου καὶ ἀσκεῖται κατ' οὐσίαν ὑπὸ τοῦ κομμουνιστικοῦ κόμματος ἐκάστης χώρας, τὸ ὅποιον παραμένει ὡς τὸ μόνον ἀναγνωριζόμενον, αἱ δὲ ἐκλογαὶ ἀποτελοῦν δημοψήφισμα. Τὴν διάκρισιν τῶν ἐξουσιῶν διεδέχθη ἡ σύγκυσις τῶν ἐξουσιῶν καὶ ἡ ἱεραρχία τῶν διαφόρων κανόνων ἀνατρέπεται καὶ αἱ ἐγγυήσεις τῶν ἀτομικῶν ἐλευθεριῶν ἀνατρέπονται ἢ ἀναστέλλονται δι' αἰουδήποτε νόμου ἢ ἀπλοῦ διατάγματος.

Χαρακτηριστικὸν τέλος ὅλων τῶν ἀνωτέρω συνταγμάτων εἶναι ἡ παρατηρουμένη ἀντίθεσις μεταξὺ τῶν κειμένων καὶ τῆς πρακτικῆς αὐτῶν ἐφαρμογῆς, καθὼς καὶ διάσπασις τῆς δημοκρατικῆς παράδοσεως.

α) Τὸ σύνταγμα τῆς Σοβιετικῆς Ἐνώσεως ἀποτελεῖ τὸ πρῶτον ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ ὁποίου ἐψηφίσθησαν τὰ ὑπόλοιπα συντάγματα τῶν λαϊκῶν δημοκρατιῶν.

Εἰδικῶς περὶ τῆς κηρύξεως τοῦ πολέμου τὸ Σύνταγμα καθορίζει ὡς ἀρμόδιον ὄργανον τὴν συνέλευσιν τῶν Σοβιέτ δι' ὅλα τὰ θέματα τὰ ἀφορῶντα τὸν πόλεμον καὶ τὴν εἰρήνην ("Ἀρθρ. 14 ἐδ. 2) Ἡ ἀρμοδιότης αὕτη περιέρχεται κατὰ τὸ χρονικὸν διάστημα κατὰ τὸ ὅποιον ἡ συνέλευσις δὲν συνεδριάζει εἰς τὸ Ρ τ ε σ ἰ δ ἰ μ α αὐτῆς. Τοῦτο κέκτηται τὸ δικαίωμα τῆς κηρύξεως τοῦ πολέμου εἰς περιπτώσιν ἐνόπλου ἐπιθέσεως κατὰ τῆς Ἐνώσεως, ὡς καὶ δια λόγους γενικωτέρας ἀμύνης ἢ συμμαχικῆς ὑποχρεώσεως ("Ἀρθρ. 49 ἐδ. 10).

Συνεπῶς τὸ Ρ τ ε σ ἰ δ ἰ μ α κατ' οὐσίαν ἀναγνωρίζεται εἰς ὅλα τὰ θεμελιώδη ζητήματα τῆς πολιτείας ὡς τὸ κατ' ἐξοχὴν κυρίαρχον καὶ ἀποφασιστικὸν ὄργανον τῆς Ἐνώσεως.

Τὴν ἴδιαν ἀρχὴν παραδέχονται καὶ τὰ Συντάγματα τῆς Λαϊκῆς Δημοκρατίας τῆς Ἀλβανίας (15 Μαρτίου 1946 "Ἀρθρ. 54), τῆς Βουλ-

γαρίας (4 Δεκεμβρίου 1947 "Αρθρ. 17 παρ. 9 και "Αρθρ. 35 παρ. 10), της Ρουμανίας (17 'Απριλίου 1948 "Αρθρ. 39 παρ. 6 και "Αρθρ. 44 παρ. 12), τα όποια αναγνωρίζουν την αρμοδιότητα του *Presidentii* εις άλλας τας περιπτώσεις ανάγκης, άμόνης ή συμβατικής δεσμεύσεως.

β) Το Γιουγκοσλαβικόν Σύνταγμα της 31 'Ιανουαρίου 1946 παραδέχεται τούς ίδιους ως άνωτέρω κανόνες και καθορίζει ως άρμόδιον όργανον διά την κήρυξιν του πολέμου την 'Εθνικήν Συνέλευσιν ("Αρθρ. 14 έδ. 5) και τό *Presidentii* ("Αρθρ. 72 έδ. 12) κατά τά άνωτέρω έκτεθέντα.

Παρά την ταυτότητα βασικών τινων κανόνων μεταξύ των συνταγμάτων της Γιουγκοσλαβίας και των άλλων λαϊκών δημοκρατιών, ούσιώδεις διαφοραί μεταξύ αύτων ύφίστανται ως πρός τον πολιτικόν βίον και την έννοιαν της δημοκρατίας, όφειλόμεναι εις τας διαφορετικούς πολιτικός συνθήκας, υπό τας όποιας έψηφίσθησαν τά συντάγματα ταύτα και έν τή πράξει έξειλήθησαν έκ των ύστέρων.

"Ηδη τό νέον Γιουγκοσλαβικόν Σύνταγμα της 12 'Ιανουαρίου 1953 άπομακρύνεται ούσιωδώς της παραδόσεως των συνταγμάτων των λαϊκών δημοκρατιών και αναθέτει εις τό κυρίαρχον σώμα, την 'Ομοσπονδιακήν Συνέλευσιν, τό δικαίωμα της κηρύξεως του πολέμου και της συνομολογήσεως της ειρήνης ("Αρθρ. 15 παρ. 8), συγχρόνως όμως εις περίπτωσιν, ένόπλου έπιθέσεως κατά της χώρας ή ανάγκης άμέσου έκτελέσεως άνειλημμένων διεθνών όποχρεώσεων, αναγνωρίζει εις τό 'Εκτελεστικόν 'Ομοσπονδιακόν Συμβούλιον τό δικαίωμα νά «κηρύσσει γενικήν έπιστράτευσιν και την κατάσταση πολέμου» ("Αρθρ. 79 παρ. 4).

γ) 'Αντιθέτως πρός την παράδοσιν των λαϊκών δημοκρατιών, τό Σύνταγμα της Ούγγαρίας της 18 Αύγουστου 1949 αναγνωρίζει ως άρμόδιον όργανον διά την κήρυξιν του πολέμου την 'Εθνικήν Συνέλευσιν ("Αρθρ. 10 παρ. 7), χωρίς νά μεταβιβάξη την άρμοδιότητα ταύτην εις τό *Presidentii*.

'Επίσης τό Τσεχοσλοβακικόν Σύνταγμα ως άνωτέρω διά ρητής διατύξεως αναφέρει ότι τό *Presidentii* στερείται του δικαιώματος της κηρύξεως του πολέμου ("Αρθρ. 66 παρ. 4 έδ. 4).

Τέλος τό «μικρόν προσωρινόν» Σύνταγμα της Πολωνίας της 19 'Ιανουαρίου 1947 παραμένει πιστόν εις την δημοκρατικήν παράδοσιν και όρίζει ότι τό Συμβούλιον του Κράτους παραμένει τό άρμόδιον όργανον διά την κήρυξιν του πολέμου ("Αρθρ. 16 έδ. 4), υπό την αίρεσιν ότι ή άπόφασις αύτη δέον νά έγκριθη έκ των ύστέρων υπό της Διαιτης, άλλως εις περίπτωσιν μή ύποβολής ή μή έγκρίσεως

άκυροῦται (Ἄρθρ. 19 παρ. 2). Τὸ σύστημα τοῦτο ἐμφανίζεται ἐκ τῶν κειμένων ὡς μικτόν, συνδυάζον τὰς ἀντιλήψεις τῶν δυτικῶν δημοκρατιῶν μὲ τὰς ἀρχὰς τῶν λαϊκῶν δημοκρατιῶν.

Β'

ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΟΙ ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΟΙ ΤΟΥ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΟΣ
ΤΗΣ ΚΗΡΥΞΕΩΣ ΤΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ

Τὸ δικαίωμα τῆς προσφυγῆς εἰς τὸν πόλεμον ὑφίσταται ὑπὸ τῆς συνταγματικῆς τάξεως ὠρισμένων Πολιτειῶν περιορισμούς τινας, αἵτινες τείνουν νὰ εὐθυγραμμίσουν τὴν ἄσκησιν τοῦ δικαίωματος τούτου τοῦ ἐσωτερικοῦ δικαίου πρὸς τοὺς ἰσχύοντας κανόνας τοῦ διεθνοῦς δικαίου.

Οἱ περιορισμοὶ οὗτοι εἰς τὰ διάφορα Συντάγματα προσλαμβάνουν τρεῖς μορφάς :

α) Ἀμέσως μὲν, ὡς ἀποκήρυξις τοῦ ἐπιθετικοῦ πολέμου, β) ἐμμέσως δέ, διὰ τῆς ὑποχρεωτικῆς προσφυγῆς εἰς τὴν διαιτησίαν, πρὸ πάσης κηρύξεως πολέμου καὶ γ) τέλος διὰ τῆς ὑπαγωγῆς ὁλοκλήρου τῆς συνταγματικῆς τάξεως ἐντὸς τῶν πλαισίων τῆς διεθνοῦς νομιμότητος.

1. Ἀποκήρυξις τοῦ πολέμου.— Ἡ ἰδέα τῆς ἀποκηρύξεως τοῦ ἐπιθετικοῦ πολέμου ἐπεκράτησε τὸ πρῶτον ἐν Γαλλίᾳ κατὰ τὴν ἐπαναστατικὴν περίοδον καὶ διευτυπώθη εἰς κανόνα εἰς τὸ Σύνταγμα τῆς 3 Σεπτεμβρίου 1791, διὰ νὰ ἐπαναληφθῆ εἰς τὸ προοίμιον τοῦ γαλλικοῦ Συντάγματος τῆς Β' Γαλλικῆς Δημοκρατίας τοῦ 1848. Σύνταγμα 1791, τίτλος VI, περί τῶν σχέσεων τοῦ γαλλικοῦ Ἔθνους πρὸς τὰ ξένα Ἔθνη : «Τὸ Γαλλικὸν Ἔθνος παραιτεῖται παντός πολέμου μὲ κατακτητικούς σκοποὺς καὶ δηλοῖ ὅτι δὲν θὰ χρησιμοποιήσῃ ποτὲ τὰς δυνάμεις του κατὰ τῆς ἐλευθερίας οἰουδήποτε λαοῦ». Σύνταγμα 1848, Προοίμιον : «Ἡ Γαλλικὴ Δημοκρατία δὲν θὰ προσφύγῃ εἰς πόλεμον μὲ κατακτητικούς σκοποὺς καὶ δὲν θὰ χρησιμοποιήσῃ ποτὲ τὰς δυνάμεις τῆς κατὰ τῆς ἐλευθερίας οἰουδήποτε λαοῦ». Ἡ διαφορά τῶν δύο κειμένων ἔγκειται εἰς τὸ ὅτι τὸ μὲν πρῶτον διευτυπώθη εἰς εἰδικὸν ἄρθρον τοῦ Συντάγματος, τὸ δὲ δεύτερον εἰς τὸ προοίμιον. Διὰ τῆς διατυπώσεως τοῦ κανόνος τούτου πολιτογραφεῖται εἰς τὸ θετικὸν δίκαιον ἡ ἔννοια τοῦ *justum bellum*, τὴν ὁποίαν ἐπὶ αἰῶνας οἱ θεωρητικοὶ καὶ οἱ θεολόγοι προσεπάθησαν νὰ ἐπιβάλλουν εἰς τὰς μεταξὺ τῶν κρατῶν σχέσεις.

α) Τὴν ἀρχὴν τῆς ἀποκηρύξεως τοῦ πολέμου οὔτε ἡ Γαλλία

ήδυνήθη νά διατηρήσῃ μεταξύ τῶν συνταγματικῶν αὐτῆς διατάξεων, οὔτε τά ἄλλα κράτη νά υιοθετήσουν, καί τοῦτο διότι ἡ ὑφισταμένη ἀναρχία εἰς τάς μεταξύ τῶν κρατῶν σχέσεις, ἡ ἔλλειψις πάσης ὀργανώσεως τῆς διεθνοῦς κοινωνίας καί ἡ προσήλωσις εἰς τὸ δόγμα τῆς κυριαρχίας καθ' ὅλον τὸ διάστημα τοῦ παρελθόντος αἰῶνος, ἔσχον ὡς συνέπειαν τὴν χρησιμοποίησιν τοῦ θεσμοῦ τοῦ πολέμου ὡς μέσου ἔθνικῆς πολιτικῆς καί τρόπου ἐπιλύσεως τῶν διακρατικῶν διαφορῶν.

Ἐξαιρέσιν εἰς τὴν ἀνωτέρω τακτικὴν ἀπετέλεσαν κράτη τινά τῆς Ν. Ἀμερικῆς. Εἰδικῶς ἡ Βραζιλία εἰς τὸ Σύνταγμα τῆς 24 Φεβρουαρίου 1891 ἀναφέρει: «ἡ χώρα εἰς οὐδεμίαν περίπτωσιν θά ἐμπλακῆ ἀμέσως ἢ ἐμμέσως εἰς ἐπιθετικὸν πόλεμον, εἴτε μονομερῶς εἴτε ἐν συμμαχίᾳ μὲ ἄλλο Ἔθνος». Ἡ διάταξις αὕτη συμπληροῦται διὰ τῆς θεσπίσεως τῆς ἀρχῆς τῆς προσφυγῆς εἰς τὴν διαίτησιν πρὸ πάσης κηρύξεως πολέμου.

Δέον νά σημειωθῆ ὅτι ἡ διατύπωσις τοῦ Βραζιλιανοῦ Συντάγματος ἀποκλείει καί τὴν προσφυγὴν εἰς πόλεμον συνεπείᾳ συμμαχικῆς ὑποχρέωσεως καί περιορίζει ταύτην αὐστηρῶς εἰς τὴν περίπτωσιν τῆς νομίμου ἀμόνης. Κατὰ τὴν συνομολόγησιν τοῦ Συμφώνου τῶν Παρισίων περὶ ἀποκηρύξεως τοῦ πολέμου τοῦ 1928, ἡ Βραζιλία, ὡς καί ἄλλαι δημοκρατίαι τῆς Ν. Ἀμερικῆς, ἠρνήθη νά προσχωρήσῃ εἰς τὸ Σύμφωνον λόγῳ δυσπιστίας πρὸς τὰς Ἠνωμένας Πολιτείας τῆς Ἀμερικῆς ἐκ τῆς διατυπωθείσης ἐπιφυλάξεως σχετικῶς μὲ τὴν θεωρίαν τοῦ Μονρόε, ἐπικαλουμένη τὸ γεγονός ὅτι ἤδη διὰ τοῦ Συντάγματος αὐτῆς ἀποκηρύσσεται ὁ πόλεμος καί ὡς ἐκ τούτου περιττεῦει δι' αὐτὴν ἡ ἀνάληψις ἐπὶ τοῦ ἰδίου θέματος διεθνοῦς δεσμεύσεως.

Ἡ ἴδρυσις τῆς Κ.τ.Ε. καί ἰδίως ἡ ὑπογραφή τοῦ Συμφώνου τῶν Παρισίων περὶ ἀποκηρύξεως τοῦ πολέμου ὡς μέσου ἔθνικῆς πολιτικῆς ἐπανάφερον εἰς τὴν πρώτην σειρὰν τοῦ διεθνοῦς ἐνδιαφέροντος τὸ ζήτημα τῆς ἀπαγορεύσεως τοῦ πολέμου εἰς τὰς μεταξύ τῶν κρατῶν σχέσεις καί συνεπῶς τὸ πρόβλημα τῆς ἑναρμονίσεως τῶν συνταγματικῶν διατάξεων πρὸς τὰς θεσπισθείσας ἐν τῷ διεθνῇ δικαίῳ ἀρχάς περὶ προσφυγῆς εἰς τὸν πόλεμον. Τὸ Σύνταγμα τῆς Ἰσπανικῆς Δημοκρατίας τῆς 9 Δεκεμβρίου 1931 παρουσιάζει τὴν πλέον ἐπιτυχή ἑναρμόνισιν τῶν συνταγματικῶν διατάξεων πρὸς τοὺς διεθνεῖς κανόνας. Τὸ ἄρθρ. 6 ἐπαναλαμβάνει ἐπακριβῶς τὴν διατύπωσιν τοῦ Συμφώνου τῶν Παρισίων: «Ἡ Ἰσπανία παραιτεῖται τοῦ πολέμου ὡς μέσου ἔθνικῆς πολιτικῆς».

β) Μετά την υπογραφήν του Χάρτου των Ἠνωμένων Ἐθνῶν, τὸ ζήτημα τῆς ἑναρμονίσεως τῶν συνταγματικῶν διατάξεων πρὸς τοὺς ἐν ἰσχύϊ κανόνας τοῦ διεθνοῦς δικαίου ἐπανέρχεται καὶ πάλιν εἰς τὴν πρώτην σειράν τοῦ διεθνοῦς ἐνδιαφέροντος μὲ πρωτοπόρον τὴν Γαλλίαν.

Τὸ νέον Σύνταγμα τῆς Δ' Γαλλικῆς Δημοκρατίας τῆς 27 Ὀκτωβρίου 1946 περιλαμβάνει εἰς τὸ προοίμιον αὐτοῦ τὴν ἀρχὴν τῆς ἀποκηρύξεως τοῦ πολέμου: «Ἡ Γαλλικὴ Δημοκρατία οὐδένα πόλεμον θά ἐπιχειρήσῃ πρὸς κατακτητικoὺς σκοποὺς καὶ δέν θά χρησιμοποιοῦσῃ τὰς δυνάμεις τῆς κατὰ τῆς ἐλευθερίας οἰουδήποτε λαοῦ». Οὕτω τὸ Σύνταγμα τοῦτο: α) καινοτομεῖ ὡς πρὸς τὰ τότε ἰσχύοντα ἐν Εὐρώπῃ συντάγματα, τὰ ὁποῖα οὐδεμίαν ἀνάλογον διάταξιν περιεῖχον, β) ἀποδέχεται τὴν ἀρχὴν τοῦ περιορισμοῦ τῆς χρήσεως τοῦ πολέμου διὰ κατακτητικoὺς σκοποὺς, ὡς ἐκ τούτου παραμένουν σεβασταὶ αἱ ἀναληφθεῖσαι διεθνεῖς ὑποχρεώσεις ὡς πρὸς τὴν διατήρησιν τῆς εἰρήνης καὶ τῆς ἐπιβολῆς μέτρων καταναγκασμοῦ, συμφώνως πρὸς τὰς διατάξεις καὶ τὰς ἀποφάσεις τῆς ὀργανωμένης διεθνοῦς κοινωνίας. Σημειωτέον ὅτι τὸ ἀνωτέρω ἐδάφιον συμπληροῦται διὰ τῶν ἀκολουθῶν διατάξεων: «Ἡ Γαλλικὴ Δημοκρατία, πιστὴ εἰς τὰς παραδόσεις τῆς, συμμορφοῦται πρὸς τοὺς κανόνας τοῦ διεθνοῦς δημοσίου δικαίου» καὶ «ἐπὶ τῷ ὄρω τῆς ἀμοιβαιότητος (ἡ Γαλλία) συγκατατίθεται εἰς τοὺς περιορισμοὺς τῆς κυριαρχίας αὐτῆς, οἵτινες εἶναι ἀναγκαῖοι διὰ τὴν ὀργάνωσιν καὶ τὴν προάσπισιν τῆς εἰρήνης», καὶ γ) ἐπεκτείνει τὴν παραίτησιν ἀπὸ τοῦ πολέμου καὶ εἰς τὰς «δυνάμεις τῆς», δηλ. εἰς πᾶσαν βίαιαν καὶ ἐνοπλον δράσιν ὄχι μόνον κατὰ Πολιτείας, ἀλλὰ καὶ «κατὰ τῆς ἐλευθερίας οἰουδήποτε λαοῦ». Τοῦτο σημαίνει ὅτι ἡ παραίτησις ὄχι μόνον ἀπὸ τοῦ πολέμου ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τῆς χρήσεως τῆς βίας περιλαμβάνει πᾶσαν ἀνάλογον πρᾶξιν κατὰ παντός πολιτειακοῦ ὀργανισμοῦ, ὁ ὁποῖος δέν παρουσιάζεται ὑπὸ τὴν μορφήν τῆς Πολιτείας, ὡς αὕτη νοεῖται εἰς τὸ Διεθνὲς Δίκαιον, καὶ ἐπεκτείνεται εἰς πάντα «λαόν» μὴ ὀργανωμένον, ἀγωνιζόμενον δὲ διὰ τὴν ἐλευθερίαν του.

Ἡ ἀνωτέρω διάταξις ἀποτελεῖ συγχρόνως κανόνα δικαίου καὶ κατευθυντήριον γραμμὴν τῆς διεθνοῦς πολιτικῆς τῆς Γαλλίας. Οὕτω ἡ Γαλλία ἐπανέρχεται εἰς τὴν ἐπαναστατικὴν παράδοσιν.

γ) Φύσις καὶ νομικὴ ἰσχύς τοῦ προοιμίου

τοῦ Συντάγματος—Ἡ νομικὴ φύσις τοῦ προοιμίου καὶ ἡ ἰσχύς τῶν διατάξεων αὐτοῦ ἐνέχει ἰδιαιτέραν σημασίαν, διότι ἐν αὐτῷ περιλαμβάνονται ἀρχαὶ καὶ κανόνες, οἱ ὅποιοι δὲν ἀνευρίσκονται εἰς τὰ ἄρθρα τοῦ Συντάγματος καὶ ἄνευ τῶν ὁποίων εἶναι ἀδύνατος ἡ ὁμαλὴ αὐτοῦ λειτουργία, ὡς καὶ ἡ ἐρμηνεῖα τῶν θεμελιωδῶν αὐτοῦ διατάξεων. Τὸ ζήτημα τῆς ἰσχύος τοῦ προοιμίου τίθεται ἐκ τοῦ λόγου, ἀφ' ἑνὸς μὲν διότι ἡ γενικότης τῆς διατυπώσεως τῶν ἐν αὐτῷ ἀρχῶν καθιστᾷ προβληματικὴν τὴν ἐφαρμογὴν των, ὡς κανόνων δικαίου, ἀφ' ἑτέρου δέ, διότι διὰ ρητῆς διατάξεως τοῦ ἰδίου Συντάγματος τὸ προοίμιον ἐξαιρεῖται τῆς εἰδικῶς προβλεπομένης διαδικασίας ἀναθεώρησεως, εἰς περίπτωσιν κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ Ἐθνικὴ Συνέλευσις ἤθελεν ἐπιμείνει εἰς τὴν ψήφισιν νόμου ἀντιθέτου πρὸς τὸ Σύνταγμα.

Τὸ ἄρθρ. 92 παρ. 3 ἀναφέρει ὅτι ἡ εἰδικὴ ἀναθεώρησις ἀφορᾷ τοὺς τίτλους I—X τοῦ Συντάγματος, ἀποκλείουσα συνεπῶς τὸ προοίμιον καὶ τοὺς τίτλους XI σχετικῶς μὲ τὴν ἀναθεώρησιν καὶ XII περὶ μεταβατικῶν διατάξεων. Διὰ τὴν ἀναθεώρησιν προβλέπεται εἰδικὸν ὄργανον πολιτικοῦ χαρακτήρος, τὸ ὁποῖον ἀποφαίνεται οὐχὶ ἐάν ὁ ψηφισθεὶς νόμος εἶναι ἀκυρωτέος ὡς ἀντισυνταγματικός, ἀλλ' ἐάν ὁ ψηφισθεὶς νόμος, ὁ ὁποῖος ἀντιβαίνει εἰς τὸ σύνταγμα, προϋποθέτει ἀναθεώρησιν τοῦ συντάγματος, ὅποτε καλεῖται ἡ Ἐθνικὴ Συνέλευσις νὰ χωρήσῃ εἰς τὴν διαδικασίαν τῆς ἀναθεώρησεως, καὶ τοῦτο ἐφόσον ἐπιμείνῃ εἰς τὴν ἐπιψήφισιν τοῦ νόμου, χαρακτηρισθέντος ὡς ἀντιβαίνοντος εἰς τὸ Σύνταγμα. Ἐξ ἄλλου, κατὰ τὰ ἐν Γαλλίᾳ κρατοῦντα, ἀποκρούεται ἡ ἐρευνα τῆς συνταγματικότητος τῶν νόμων εἴτε ὑπὸ εἰδικοῦ ὄργανου, εἴτε ὑπὸ τῶν τακτικῶν δικαστηρίων. Συνεπῶς, ἐφ' ὅσον ὁ νομοθέτης δύναται νὰ ψηφίσῃ νόμους ἀντιθέτους πρὸς τὸ Σύνταγμα χωρὶς νὰ ὑπάρχῃ πρὸς τοῦτο νομικὴ κύρωσις, πλην τῆς πολιτικῆς εὐθύνης τῶν κυβερνώντων, δύναται ἐπίσης νὰ παραβιάσῃ καὶ τὰς διατάξεις τοῦ προοιμίου, πολὺ περισσότερο ἐφόσον αὗται ἀποκλείονται τῆς ἀναθεώρησεως.

Τὸ αὐτὸ περίπου ζήτημα ἀπασχόλησε τὴν Ἐπιστήμην καὶ τὴν νομολογίαν ὡς πρὸς τὴν ἰσχύν τῆς Διακηρύξεως τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦ πολίτου ὑπὸ τὸ καθεστῶς τῆς Γ' Δημοκρατίας. Τὸ πρόβλημα ἀνακύπτει καὶ πάλιν τόσον ἐπ' εὐκαιρίᾳ τοῦ προοιμίου, ὅσον καὶ ὡς πρὸς τὴν ἰσχύν τῆς Διακηρύξεως τοῦ 1789, εἰς τὴν ὁποίαν παραπέμπει ρητῶς διάταξις τοῦ προοιμίου. Ἡ ἐνσωμάτωσις συνεπῶς τῆς Διακηρύξεως εἰς τὸ προοίμιον τοῦ ἰσχύοντος Συντάγματος καθιστᾷ πλέον ἄνευ ἀντικειμένου τὴν ἐρευναν τῆς

αυτοτελοῦς αὐτῆς ἰσχύος, ἐνῶ ἀντιθέτως τὸ πρόβλημα τῆς νομικῆς φύσεως τοῦ προοιμίου προβάλλεται ἤδη ἐπιτακτικῶς.

Ἐπὶ τοῦ προκειμένου δύο ἀπόψεις ὑποστηρίζονται. Κατὰ τὴν πρώτην, αἱ διατάξεις τοῦ προοιμίου, ὡς καὶ αἱ τῶν Διακηρύξεων, ἀποτελοῦν ἀφηρημένα ἀξιώματα ἠθικῆς φύσεως, ἢ ποράσεις τῶν ὁποίων οὐδεμίαν νομικὴν κύρωσιν συνεπάγεται. Κατὰ τὴν δευτέραν, αἱ διατάξεις τοῦ προοιμίου, ὡς καὶ τῆς Διακηρύξεως τοῦ 1789, ἐνέχουν καθαρῶς νομικὸν χαρακτήρα καὶ μάλιστα ἐπηυξημένου κύρους, ἀναγνωρίζονται δὲ ὡς κανόνες δικαίου, ἔχοντες τὴν αὐτὴν ἰσχὴν πρὸς τὰς ὑπολοίπους διατάξεις τῶν ἄρθρων τοῦ Συντάγματος.

Ἡ πρώτη γνώμη τυγχάνει ἀποκρουστέα, καθόσον ὁ ἰσχυρισμὸς ὅτι αἱ διατάξεις τοῦ προοιμίου στεροῦνται παντελῶς νομικῆς ἰσχύος εὐρίσκεται εἰς ἀντίφασιν πρὸς τὴν ἔννοιαν τῆς νομιμότητος, ἢ ὁποία ἐπιβάλλει ὑποκοὴν εἰς τὰ κελεύσματα τοῦ νομοθέτου καὶ μάλιστα τοῦ συνταγματικοῦ, ἐφ' ὅσον τὸ Σύνταγμα ὡς ἐνιαῖον κείμενον ἐψηφίσθη καὶ ἐδημοσιεύθη καὶ ἐπεκυρώθη διὰ δημοψηφίσματος ὑπὸ τοῦ λαοῦ.

Ἡ δευτέρα ἀποψὶς εὐρίσκεται πλησιέστερον πρὸς τὴν νομικὴν ἀλήθειαν. Διὰ τοῦ προοιμίου ὁ κοινὸς νομοθέτης δεσμεύεται θετικῶς καὶ ἀρνητικῶς. Θετικῶς μὲν ὑποχρεοῦται νὰ θεσπίσῃ κανόνας οἱ ὁποῖοι νὰ καθιστοῦν δυνατὴν τὴν ἐφαρμογὴν ἐν τῇ πράξει τῶν ἀρχῶν τοῦ προοιμίου, ἀρνητικῶς δὲ νὰ μὴ προβαίῃ εἰς τὴν ἐπιψήφισιν νόμων ἀντιτιθεμένων πρὸς τὰς διατάξεις αὐτάς, ὑπὸ τὴν αἴρεσιν ὅτι ἡ διατύπωσις αὐτῶν παρουσιάζεται ὑπὸ συγκεκριμένην μορφήν, ὅποτε ἡ ἰσχύς αὐτῶν ἐνέχει συνταγματικὸν κύρος καὶ οὐχὶ ἐθιμικόν, ὅπως ὑπεστηρίζετο μέχρι τινὸς ὡς πρὸς τὴν ἰσχὴν τῶν Διακηρύξεων.

Ἐκ τούτου ἔπεται: α) ὅτι ἡ ἰσχύς αὐτῶν ἀναστέλλεται εἰς περιπτώσιν ἐκδόσεως νόμου σαφῶς ἀντιθέτου περιεχομένου, καὶ τοῦτο διότι ἀφ' ἑνὸς μὲν αἱ διατάξεις τοῦ προοιμίου δὲν περιλαμβάνονται εἰς τὴν εἰδικὴν διαδικασίαν τῆς ἀναθεωρήσεως, ἀφ' ἑτέρου δὲ κατὰ τὰ κρατοῦντα ἐν Γαλλίᾳ τὰ δικαστήρια δὲν ἐλέγχουν τὴν συνταγματικότητα τῶν νόμων· β) ὅτι αἱ διατάξεις αὗται δύνανται νὰ συμπληροῦν κενὸν νόμου ἢ νὰ χρησιμεύουν διὰ τὴν ἐρμηνείαν τῶν κειμένων· γ) ὅτι εἰς περιπτώσιν διφορομένης ἐρμηνείας κανόνος ὑπάρχει τεκμήριον ὅτι ὁ νομοθέτης ἠθέλησε νὰ σεβασθῇ τὰς ἐν τῷ προοιμίῳ ἀρχὰς καὶ δ) ὅτι διοικητικαὶ πράξεις, ἀντίθετοι πρὸς τὰς διατάξεις τοῦ προοιμίου, προσβάλλονται ἐνώπιον τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας, ἐφόσον δὲν πρόκειται περὶ κυβερνητικῶν πράξεων.

Ὁ νομικός χαρακτήρ τοῦ προοιμίου οὐδόλως ἐπηρεάζεται ἐκ τῆς ἑλλείψεως εἰδικῆς κυρώσεως. Ἡ ἑλλειψίς καθιστᾷ μὲν ἀσθενέστερον τὸν κανόνα, οὐδόλως ὁμως θίγει τὴν νομικὴν αὐτοῦ φύσιν, διότι ὁ ὑποχρεωτικός χαρακτήρ παντός κανόνος ἐδράζεται εἰς τὴν νομικὴν συνείδησιν τῶν λαῶν, εἰς τὸ συναίσθημα τῆς ὑποταγῆς, ἥτοι εἰς τὴν πεποίθησιν «ὅτι οὕτω πράττοντες συμμορφοῦνται πρὸς τὸ δίκαιον» καὶ ὅτι οἰαδήποτε προσβολὴ τοῦ κανόνος θά συνήντα τὴν καθολικὴν ἀντίδρασιν, ἡ ὁποία καὶ μόνη κυρώνει τοὺς κανόνας. Ἐξ ἄλλου εἰς ὄλους τοὺς κλάδους τοῦ Δικαίου ὑπάρχουν *leges imperatrices*, τῶν ὁποίων οὐδόλως ἀμφισβητεῖται ἡ νομικὴ φύσις. Ἐπί πλέον, ἡ ἑλλειψίς συνταγματικῆς κυρώσεως οὐδόλως θίγει τὸν νομικὸν χαρακτήρα ἢ μειώνει ἐν τῇ πράξει τὴν ἀποτελεσματικότητά αὐτῶν, διότι ἡ μακρὰ πρακτικὴ τοῦ ἀγγλικοῦ δικαίου πείθει ὅτι ἡ ὑποταγὴ εἰς τὴν συνταγματικὴν νομιμότητα εἶναι ἀσχετος πρὸς τὴν ὑπαρξίν κανόνων ἐπηυξημένου κύρους, ἀντιθέτως πρὸς τὴν ἡπειρωτικὴν τακτικὴν, ἡ ὁποία, παρὰ τὴν ἀποδοχὴν τοῦ συστήματος τῶν αὐστηρῶν συνταγμάτων, παρουσιάζει σωρεῖαν παραβιάσεων.

Συνεπῶς αἱ ἀρχαὶ τοῦ προοιμίου, μὴ στεροῦμεναι νομικοῦ χαρακτήρος, ἀποτελοῦν κανόνας δικαίου ἐπηυξημένης ἰσχύος. Ἡ παρὰ βασίς τῶν συνεπάγεται νομικὰς συνεπείας καὶ ἐπὶ πλέον πολιτικὴν εὐθύνην, ἡ ὁποία τυγχάνει θεμελιώδους παράγων σεβασμοῦ τῶν κανόνων εἰς χώρας, ὅπου λειτουργοῦν κανονικῶς οἱ δημοκρατικοὶ θεσμοὶ καὶ ὑπάρχει κράτος δικαίου.

δ) Νεώτερα συντάγματα υἰοθέτησαν τὴν ἀρχὴν τῆς ἀποκηρύξεως τοῦ ἐπιθετικοῦ πολέμου κατὰ τὸ γαλλικὸν πρότυπον:

Τὸ Σύνταγμα τῆς Ἰταλικῆς Δημοκρατίας τῆς 1 Ἰανουαρίου 1948: «Ἡ Ἰταλία ἀποκηρύσσει τὸν πόλεμον ὡς μέσον ἐπιθέσεως κατὰ τῶν ἐλευθεριῶν τῶν ἄλλων λαῶν καὶ ὡς μέσον ἐπιλύσεως τῶν διεθνῶν διαφορῶν» (Ἄρθρ. 11).

Δέον νὰ σημειωθῇ ἐν προκειμένῳ α) ὅτι ἡ ἀποκήρυξις τοῦ πολέμου περιέχεται εἰς εἰδικὸν ἄρθρον τοῦ συντάγματος καὶ συνεπῶς οὐδεμία ἀμφισβήτησις δύναται νὰ προκύψῃ ὡς πρὸς τὴν νομικὴν αὐτῆς μορφήν καὶ τὸν συνταγματικὸν αὐτῆς χαρακτήρα, β) ὅτι ἡ διατύπωσις τῆς ἀνωτέρω διατάξεως εὐθυγραμμίζεται ἀπολύτως πρὸς τὴν μορφήν τῆς διατυπώσεως τῶν συνήθων κανόνων δικαίου, ἀπομακρυνομένη τοῦ ὕψους τῶν διακηρύξεων γενικῶν ἀρχῶν, γ) ὅτι ἡ διατύπωσις αὕτη πλησιάζει πρὸς τὰς διατάξεις τοῦ Διεθνοῦς Δικαίου περὶ περιορισμοῦ ἢ ἀποκηρύξεως τοῦ πολέμου κατὰ τρόπον

πληρέστερον ἢ τὸ γαλλικὸν Σύνταγμα δ) ὅτι ἡ ἀποκήρυξις δὲν περιορίζεται εἰς τὸν πόλεμον κατὰ τῆς ἀκεραιότητος ἢ τῆς ἀνεξαρτησίας ἑνὸς κράτους, ἀλλ' ἐπεκτείνεται καὶ εἰς τὴν προστασίαν «τῆς ἐλευθερίας τῶν ἄλλων λαῶν». Ἐν προκειμένῳ ἐρωτᾶται πρῶτον ἐάν εἰς τὸν πόλεμον περιλαμβάνεται καὶ πᾶσα δρᾶσις ἔνοπλος καὶ βιαία καὶ δεύτερον, ἐάν ἡ λέξις «λαός» συνταυτίζεται μὲ τὴν ἔννοιαν τοῦ κράτους ἢ περιλαμβάνει καὶ τοὺς μὴ πολιτικῶς ὀργανωμένους λαοὺς.

Ἡ διάταξις περὶ ἀποκηρύξεως τοῦ πολέμου συμπληροῦται διὰ τῶν ἐπομένων ἐδαφίων τοῦ Ἰταλικοῦ Συντάγματος, δυνάμει τῶν ὁποίων ἡ Ἰταλία «ἐπὶ τῷ ὄρω τῆς ἀμοιβαιότητος συγκατατίθεται εἰς τοὺς περιορισμοὺς τῆς κυριαρχίας αὐτῆς, οἵτινες εἶναι ἀναγκαῖοι διὰ τὴν ὀργάνωσιν τάξεως διασφαλιζούσης τὴν εἰρήνην καὶ τὴν δικαιοσύνην μεταξὺ τῶν ἐθνῶν ἐπὶ πλέον εὐνοεῖ καὶ προωθεῖ πᾶσαν διεθνή ὀργάνωσιν ἀποβλέπουσαν εἰς τὸν ἀνωτέρω σκοπὸν».

Ἐν συμπεράσματι, τὸ Ἰταλικὸν Σύνταγμα παρουσιάζει ἀναμφισβήτητον πρόθεον ἐν συγκρίσει πρὸς τὸ Σύνταγμα τῆς Γαλλικῆς Δημοκρατίας.

Τὴν ἀρχὴν τῆς ἀποκηρύξεως τοῦ πολέμου ἀπεδέχθησαν καὶ τὰ ἀκόλουθα Συντάγματα: τοῦ Σιάμ ("Ἀρθρ. 54 ἐδ. 2), τῆς Βιρμανίας 1947 ("Ἀρθρ. 211), τῆς Ἰαπωνίας τῆς 3 Νοεμβρίου 1946 ("Ἀρθρ. 9): «ὁ Ἰαπωνικὸς λαὸς παραιτεῖται διὰ παντὸς τοῦ πολέμου ὡς κυριαρχικοῦ δικαιώματος τοῦ ἔθνους, τῆς ἀπειλῆς ἢ χρήσεως βίας, ὡς μέσου διακανονισμοῦ τῶν κρατῶν μὲ τὰ ἄλλα κράτη». Ἐνταῦθα ἡ ἀποκήρυξις εἶναι πλέον γενικὴ καὶ ἀπόλυτος, ἐφ' ὅσον τὸ Σύνταγμα ἐψηφίσθη μετὰ τὴν ἀποστρατικοποίησιν τῆς Ἰαπωνίας ὑπὸ τῶν συμμαχῶν.

Ἡ ἔνωσις τῆς Βιρμανίας παραιτεῖται τοῦ πολέμου ὡς μέσου ἐθνικῆς πολιτικῆς καὶ ἀποδέχεται τὰς γενικῶς ἀναγνωριζομένας ἀρχὰς τοῦ Διεθνoῦς Δικαίου ὡς κανόνας συμπεριφορᾶς εἰς τὰς σχέσεις μὲ τὰ ἄλλα κράτη. Τὸ Δημοκρατικὸν Σύνταγμα τῆς Ἰσπανίας τοῦ 1931 ἐπαναλαμβάνει ἐπὶ λέξει τὴν φράσιν τοῦ Συμφώνου τῶν Παρισίων τοῦ 1928: «Ἡ Ἰσπανία παραιτεῖται τοῦ πολέμου ὡς μέσου ἐθνικῆς πολιτικῆς» ("Ἀρθρ. 6).

Πρὸς τὴν ἴδιαν ἀρχὴν προσανατολίζονται καὶ τὰ κράτη-μέλη τῆς Ὁμοσπόνδου Δημοκρατίας τῆς Γερμανίας, εἰς τὰ Συντάγματα

των όποιων, πλὴν τῆς ἀποκηρύξεως τοῦ πολέμου, θεσπίζεται καί ἡ καταδίκη παντός μέσου τὸ όποῖον ἀποτελεῖ προετοιμασίαν πρὸς πόλεμον. Οὕτω τὸ Σύνταγμα τῆς Βαυαρίας (1946) ἀναφέρει: «πᾶσα πρᾶξις, ἡ όποία ἀποβλέπει εἰς προετοιμασίαν πολέμου, εἶναι ἀντίθετος πρὸς τὸ Σύνταγμα». Τῆς Βυρτεμβέργης καὶ Βάδης (1946, "Αρ. 46) προσθέτει: «πᾶσαν πρᾶξιν ἐμποδίζουσας τὴν εἰρηνικὴν συνεργασίαν τῶν λαῶν», τῆς Γερμανικῆς Δημοκρατίας τῆς 7 Ὀκτωβρίου 1949 ὀρίζει «ἡ διατήρησις καὶ ὁ σεβασμός τῶν φιλικῶν σχέσεων πρὸς ὄλους τοὺς λαοὺς εἶναι καθήκον τῶν δημοσίων ὑπηρεσιῶν. Οὐδεὶς πολίτης ἔχει ὑποχρέωσιν νὰ συμμετάσχῃ εἰς πολεμικὰς πράξεις αἱ όποιαί τείνουν εἰς τὴν καταδυνάστευσιν ἑνός λαοῦ».

Ἀντιθέτως, τὸ Ὅμοσπονδιακὸν Σύνταγμα τῆς Γερμανικῆς Δημοκρατίας τῆς 23 Μαΐου 1949 δὲν περιλαμβάνει ρητὴν διάταξιν περὶ ἀποκηρύξεως τοῦ πολέμου. Τὸ ἄρθρ. 26 ὀρίζει: «Αἱ πράξεις, αἱ όποιαί δύνανται νὰ διαταράξουν τὰς μεταξὺ τῶν λαῶν εἰρηνικὰς σχέσεις καὶ αἱ όποιαί ἐγένοντο πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτόν, εἰδικώτερον διὰ τὴν προετοιμασίαν πρὸς διεξαγωγὴν ἐπιθετικοῦ πολέμου, θεωροῦνται ἀντισυνταγματικά καὶ θὰ εἶναι τιμωρητέαι».

Ἡ διάταξις συμπληροῦται μὲ δεύτερον ἐδόκιμον: «πλὴν ἐξουσιοδοτήσεως ἐκ μέρους τῆς ὀμοσπονδιακῆς κυβερνήσεως, ἐξοπλισμοὶ προοριζόμενοι εἰς τὴν διεξαγωγὴν τοῦ πολέμου δὲν δύνανται νὰ κατασκευασθοῦν, οὔτε νὰ εἰσαχθοῦν, οὔτε νὰ γίνουν ἀντικείμενον ἐμπορίου. Εἰδικὸς νόμος θὰ καθορίσῃ τὰς λεπτομερειακὰς διατάξεις πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον». Ἐπίσης τὸ ἄρθρ. 9 παρ. 2 προσθέτει: «Ἀπαγορεύονται τὰ Σωματεῖα (Ἐνώσεις), τῶν όποιων οἱ ὀκοποὶ ἢ ἡ δρᾶσις τυγχάνουν ἀντίθετοι εἰς τὰς ποινικὰς διατάξεις ἢ εὐρίσκονται εἰς ἀντίθεσιν πρὸς τὴν συνταγματικὴν τάξιν ὡς καὶ τὴν ὀμόνοιαν μεταξὺ τῶν λαῶν». Τὸ ἄρθρ. 4 παρ. 3 συμπληροῖ: «Οὐδεὶς δύναται νὰ ὑποχρεωθῇ παρὰ συνείδησιν νὰ ὑπηρετήσῃ ἐνόπλιω εἰς περίπτωσιν πολέμου. Αἱ λεπτομερειακὰ διατάξεις θὰ κανονισθοῦν δι' ὀμοσπονδιακοῦ νόμου».

Αἱ ἐν λόγῳ φιλειρηνικαὶ διατάξεις τοῦ γερμανικοῦ Συντάγματος θὰ ἔδει νὰ συμπληρωθοῦν διὰ ρητῆς καταδίκης τοῦ πολέμου, ἄλλως ἢ ὀρθῇ ἐρμηνεῖα αὐτῶν κατὰ τὴν ἐφαρμογὴν καθίστα-

ται ανέφικτος, ἡ δὲ διακήρυξις αὐτῶν ἐνέχει θεωρητικὸν καθαρῶς χαρακτήρα.

2. Προσφυγὴ εἰς τὴν διαιτησίαν.—Ἡ ἀρχὴ τῆς ὑποχρεωτικῆς προσφυγῆς εἰς τὴν διαιτησίαν πρὸ πάσης νομίμου προσφυγῆς εἰς τὸν πόλεμον θεσπίζεται εἰς πλεῖστα συντάγματα, τὰ ὁποῖα εἴτε ἀποδέχονται εἴτε δὲν ἀποδέχονται τὴν ἀποκήρυξιν τοῦ ἐπιθετικοῦ πολέμου. Καὶ εἰς μὲν τὴν πρώτην περίπτωσιν ὀλοκληροῦται ἡ ἰδέα τῆς καταδίκης τοῦ πολέμου καὶ προσφέρεται σοβαρὸν ἀντικειμενικὸν κριτήριον περὶ τῆς κρίσεως τοῦ θεμιτοῦ ἢ μὴ τοῦ πολέμου. Ἡ ἄρνησις προσφυγῆς ἢ ἀποδοχῆς ἢ ὑποταγῆς εἰς τὴν διαιτησίαν ἀποτελεῖ τεκμήριον περὶ τοῦ χαρακτήρος τοῦ πολέμου, ὁ ὁποῖος ἐνδεχομένως θ' ἀκολουθήσῃ. Εἰς τὴν δευτέραν περίπτωσιν τὰ κράτη περιορίζονται εἰς τὴν ἀποδοχὴν τῆς διαιτησίας, ὡς προϋποθέσεως νομίμου ἀσκήσεως τοῦ πολέμου, χωρὶς ἡ δέσμευσις νὰ ἐπεκτείνεται καὶ εἰς τὴν ἀποκήρυξιν τοῦ ἐπιθετικοῦ πολέμου. Εἶναι ἀληθές ὅτι ὁ συνδυασμὸς τῶν δύο τούτων ἀρχῶν, ἤτοι τῆς ἀποκηρύξεως τοῦ πολέμου καὶ τῆς προσφυγῆς εἰς τὴν διαιτησίαν, δύναται νὰ διασφαλίσῃ τὴν πρακτικὴν ἐφαρμογὴν τῆς καταδίκης τοῦ πολέμου ὡς μέσου ἔθνικῆς πολιτικῆς καὶ τρόπου ἐπιλύσεως τῶν μεταξὺ τῶν κρατῶν διαφορῶν.

α) Τὸ Σύνταγμα τῆς Βραζιλίας τῆς 24 Φεβρουαρίου 1891, μετὰ τὴν παραίτησιν ἀπὸ τοῦ ἐπιθετικοῦ πολέμου ("Ἀρθρ. 88), ὀρίζει ὅτι εἰς τὴν ἀρμοδιότητα τοῦ Κογκρέσσου περιέχεται καὶ ἡ ἐξουσιοδότησις πρὸς τὴν κυβέρνησιν νὰ κηρύξῃ πόλεμον «ἐφόσον δὲν κατέστη δυνατὴ ἡ προσφυγὴ εἰς τὴν διαιτησίαν ἢ, εἰς περίπτωσιν ἀποτυχίας ταύτης, ἡ συνομολόγησις εἰρήνης» ("Ἀρθρ. 34 παρ. 11). Δέον νὰ σημειωθῇ ὅτι αἱ διατάξεις τοῦ Συντάγματος τούτου ἀποτελοῦν τὴν πλέον ἱκανοποιητικὴν διατύπωσιν τῶν ἀρχῶν τῆς μεταξὺ τῶν κρατῶν εἰρηνικῆς συμβιώσεως, ἐάν ἰδίως ληθῇ ὑπ' ὄψιν ὅτι εὕρισκονται αὐταὶ ἐν ἰσχύϊ ἀπὸ τοῦ 1891.

Τὴν ἀρχὴν τῆς Διαιτησίας ἀνευ τῆς καταδίκης τοῦ ἐπιθετικοῦ πολέμου ἀποδέχονται καὶ ἄλλαι δημοκρατίαι τῆς Ν. Ἀμερικῆς κατ' ἀπομίμησιν τῆς Βραζιλίας. Τὸ Σύνταγμα τῆς Οὐρουγουάης ἀναφέρει ὅτι ἡ συγκατάθεσις τῆς συνελεύσεως διὰ τὴν κήρυξιν πολέμου δίδεται «ἐφόσον ἡ διαιτησία δὲν κατέστη δυνατὴ ἢ οὐδὲν ἀπέδωκεν ἀποτέλεσμα» ("Ἀρθρ. 79 παρ. 18), τὸ δὲ Σύνταγμα τοῦ Ἁγίου Δομίνικου ἀναφέρει ὅτι ὁ πόλεμος δὲν κηρύσσεται «πρὶν ἢ γίνῃ προσφυγὴ εἰς τὴν διαιτησίαν» ("Ἀρθρ. 102). Πρὸς ἐνίσχυσιν προστίθεται

δι διαιτητική ρήτρα δέον να περιληφθῆ εἰς δλας τὰς μεταξύ τῶν ἄλλων κρατῶν συμβάσεις: «πᾶσαι αἱ μεταξύ τῶν συμβαλλομένων κρατῶν διαφοραὶ δέον να ὑποβληθῶσιν εἰς τὴν διαιτησίαν πρὸ οἰασοδήποτε προσφυγῆς εἰς τὰ δπλα» (παρ. 8). Ὅμοίως καὶ ἡ Δημοκρατία τοῦ Ἰσημερινοῦ.

β) Τὴν ἰδίαν ἀρχὴν ἀποδέχονται καὶ τὰ Συντάγματα τῆς Ὀλλανδίας καὶ Πορτογαλίας. Οὕτω τὸ Σύνταγμα τῆς Ὀλλανδίας τῆς 30 Νοεμβρίου 1887, ὡς ἐτροποποιήθη διὰ τοῦ θεμελιώδους Νόμου τοῦ 1922, ἀναφέρει: «ὁ Βασιλεὺς προσπαθεῖ να ἐπιλύσῃ τὰς διαφορὰς μετὰ τὰ ξένα κράτη διὰ τῆς διαιτησίας, ἢ ἄλλων εἰρηνικῶν μέσων» (Ἄρθρ. 59). Ἐπίσης τὸ Σύνταγμα τῆς Πορτογαλίας τῆς 11 Ἀπριλίου 1933 ὀρίζει ὡς ἀρχὴν: «ἡ Πορτογαλία ἀποδέχεται τὴν διαιτησίαν ὡς μέσον ἐπιλύσεως τῶν διεθνῶν διαφορῶν» (Ἄρθρ. 4), καὶ περαιτέρω ὁ πρόεδρος ἐξουσιοδοτεῖται να κηρύξῃ τὸν πόλεμον «ἐφόσον εἶναι ἀδύνατος ἡ προσφυγὴ εἰς τὴν διαιτησίαν ἢ αὕτη ἀπέτυχε, πλὴν τῆς περιπτώσεως ἐπιθέσεως πραγματικῆς ἢ ἐπικειμένης ὑπὸ ξένων στρατιωτικῶν δυνάμεων» (Ἄρθρ. 91 παρ. 6). Εἶναι φανερόν διὸ ἡ διατύπωσις τῶν διατάξεων τούτων εἶναι πλέον συγκεκριμένη καὶ ἡ ἐξ αὐτῶν ὑποχρέωσις πλέον σαφῆς ἀπὸ τὰς διατάξεις τοῦ Ὀλλανδικοῦ Συντάγματος, τὸ ὁποῖον ὡς πρὸς τὸ σημεῖον τοῦτο ἐμφανίζεται μετὰ μειωμένην ἢ ἀμφίβολον νομικὴν ἰσχύον.

3. Ὑπαγωγή τῶν συνταγματικῶν διατάξεων εἰς τοὺς κανόνας τοῦ Διεθνoῦς Δικαίου.— Συνταγματικαὶ διατάξεις, παραπέμπουσαι εἰδικῶς εἰς τὴν ἀποκῆρυξιν ἢ τοὺς περιορισμοὺς τοῦ πολέμου κατὰ τοὺς κανόνας τοῦ διεθνoῦς δικαίου, δὲν ὑπάρχουν σήμερον εἰς τὰ ἐν ἰσχύϊ Συντάγματα.

α) Κατὰ τὴν περίοδον τοῦ μεσοπολέμου τοιαύτης φύσεως διατάξεις περιείχοντο εἰς τὰ Συντάγματα τῆς Ἰσπανικῆς Δημοκρατίας τοῦ 1931 καὶ τοῦ Σιάμ.

Κλασσικὸν παράδειγμα ἐναρμονίσεως, ἐπὶ τοῦ ζητήματος τοῦ πολέμου, τῶν συνταγματικῶν διατάξεων πρὸς τοὺς κανόνας τοῦ συμβατικοῦ δικαίου, ἦτο τὸ ἀρθρ. 77 τοῦ Ἰσπανικοῦ Συντάγματος: «ὁ Πρόεδρος δὲν δύναται να ὑπογράψῃ τὴν πρᾶξιν τῆς κηρύξεως τοῦ πολέμου παρά ἐντὸς τῶν πλαισίων τοῦ Συμφώνου τῆς Κ.τ.Ε. καὶ ἀφοῦ προηγουμένως ἐξαντληθοῦν ἅπαντα τὰ ἀμυντικὰ μέσα, τὰ στερούμενα πολεμικοῦ χαρακτῆρος, καθὼς καὶ ἅπασαι αἱ δικα-

στικά διαδικασίαι ή συμφιλίωσης ή διαιτησίας, αί γενόμεναι αποδεκταί εις τας διεθνείς συμβάσεις, τας οποίας υπέγραψεν ή Ισπανία και έπρωτοκολλήθησαν υπό της Κ.τ.Ε. Έάν τό Έθνος συνδέεται δι' ειδικών συνθηκών συνδιαλλαγής ή διαιτησίας, αῦται δέον νά εφαρμοζονται, εφόσον δέν αντίκεινται εις τας μελλοντικάς έν ισχύϊ συνθήκας. Έφόσον εκπληρωθοῦν οί άνωτέρω όροι, ό Πρόεδρος δέον νά υπογράψη τήν κήρυξιν τοῦ πολέμου, έξουσιοδοτούμενος πρός τοῦτο διά Νόμου.»

Ή άνωτέρω διάταξις συμπληροῦται άφ' ένός μόν εκ τής διατάξεως περί άποκηρύξεως τοῦ πολέμου ώς άνωτέρω, άφ' έτέρου διά τοῦ άρθρ. 129 τοῦ Ποινικοῦ Κώδικος, τό όποϊον προέβλεπε τήν ποινήν τών Ισοβίων δεσμών διά τόν Πρόεδρον και τούς Υπουργούς, αί όποιοι ήθελον παραβιάσει τας έν λόγῳ διατάξεις.

Άνάλογος διάταξις περιλαμβάνετο και εις τό Σύνταγμα τοῦ Σιάμ: «κήρυξις πολέμου δέν δύναται νά λάβη χώραν παρά εφόσον αῦτη δέν εύρίσκεται εις αντίθεσιν πρός τας διατάξεις τοῦ Συμφώνου τής Κ.τ.Ε.» (Άρθρ. 54 έβ. 2).

Ή εφαρμογή τοιαύτης φύσεως διατάξεων καθιστᾶ νομικῶς άδύνατον τήν προσφυγήν εις τόν πόλεμον κατά παρέκκλισιν τών διεθνῶν υποχρεώσεων και τό σύνολον αῦτῶν δημιουργεῖ ειδικήν κατηγορίαν κανόνων, τούς όποιους συγγραφείς τινες ώνόμασαν «συνταγματικόν δικαίον τής εἰρήνης».

β) Τά έν ισχύϊ Σύντάγματα, τά ψηφισθέντα μετά τόν δεύτερον παγκόσμιον πόλεμον και τήν ίδρυσιν τοῦ Ο.Η.Ε., άπεμακρόνθησαν τής άνωτέρω τακτικῆς, περιέλαβον δέ μεταξύ τών διατάξεων αῦτῶν κανόνας άφορώντας τήν άποδοχήν τών γενικῶν κανόνων τοῦ διεθνoῦς δικαίου in globo, εις τούς όποιους ανεγνώρισαν τήν ύπεροχήν έναντι τών κανόνων τοῦ έσωτερικοῦ δικαίου. Οὔτω δέ έμμέσως ή προσφυγή εις τόν πόλεμον καθιστάται συνταγματικῶς παράνομος, εφ' όσον αῦτη παραβιάζει τούς έν ισχύϊ κανόνας τοῦ θετικοῦ διεθνoῦς δικαίου.

Πρῶτον τό νέον Γαλλικόν Σύνταγμα διά ρητῆς διατάξεως τοῦ προοιμίου αποδέχεται τήν άρχήν ότι «ή Γαλλική Δημοκρατία, πιστή εις τας παραδόσεις τής, συμμορφοῦται πρός τούς κανόνας τοῦ Δημοσίου Διεθνoῦς Δικαίου». Δέον νά σημειωθῆ ότι ή διακήρυξις αῦτη τής πίστεως και τοῦ σεβασμοῦ έπεκτείνεται εις τό σύνολον τών κανόνων τοῦ Διεθνoῦς Δικαίου πάσης φύσεως, μή έξαιρουμένων και τών συμβατικῶν κανόνων. Εἰδικῶς διά τούς τελευταίους

τό άρθρον 28 ὀρίζει: «Αἱ διπλωματικά συνθηκαὶ κανονικῶς ἐπικυρωθεῖσαι καὶ δημοσιευθεῖσαι ἔχουν μεγαλυτέραν ἰσχὺν τῶν ἐσωτερικῶν νόμων». Αἱ δύο ἀνωτέρω διατάξεις ἐνισχύονται ἐκ τοῦ προοιμίου, τὸ ὁποῖον περαιτέρω δηλοῖ ὅτι ἡ Γαλλία «ἐπὶ τῷ ὄρω τῆς ἀμοιβαιότητος συγκατατίθεται εἰς τοὺς περιορισμοὺς τῆς κυριαρχίας αὐτῆς, οἵτινες εἶναι ἀναγκαῖοι διὰ τὴν ὀργάνωσιν καὶ τὴν προάσπισιν τῆς εἰρήνης». Τοῦτο σημαίνει ὅτι ὁ περιορισμὸς τῆς κυριαρχίας παραμένει δυνατὸς ὄχι μόνον διὰ τὴν ὀργάνωσιν, ἀλλ' ἐπεκτείνεται καὶ εἰς τὰ μέτρα ὑπερασπίσεως, ἀρα εἰς τὰ κυρωτικὰ μέτρα πάσης κατηγορίας, ἡ φύσις καὶ ἡ ἔκτασις τῶν ὁποίων ἀποτελοῦν οὐσιώδη καὶ συγκεκριμένην μείωσιν τῆς κυριαρχίας ἐκάστης Πολιτείας πρὸς ὄφελος τῆς διεθνoῦς κοινωνίας, ὀργανωμένης σήμερον εἰς τὰ πλαίσια τοῦ Ο. Η. Ε. καὶ ἐκπροσωπουμένης ὑπὸ τῆς βουλῆσεως τῆς ἐιδικῆς πλειοψηφίας τοῦ Συμβουλίου Ἀσφαλείας.

Οὕτω αἱ διατάξεις τοῦ Γαλλικοῦ Συντάγματος περὶ περιορισμοῦ τῆς κυριαρχίας πρὸς ὄφελος τοῦ εἰρηνικοῦ καθεστώτος, περὶ ὀπεροχῆς τῶν κανόνων τοῦ Διεθνoῦς Δικαίου ἐναντι τῶν ἐσωτερικῶν διατάξεων καὶ περὶ ἀποκηρύξεως τοῦ πολέμου, συμπίπτουν πρὸς τοὺς κανόνας τῆς διεθνoῦς νομιμότητος, ὡς αὕτη θεμελιούται σήμερον διὰ τοῦ Χάρτου τῶν Ἠνωμένων Ἐθνῶν καὶ συνεπῶς ἐξασφαλίζεται ἐν τῇ πράξει ἡ ἐνότης τοῦ Διεθνoῦς Δικαίου καὶ τοῦ Γαλλικοῦ Δικαίου, ὡς πρὸς τὸ οὐσιαστικόν περιεχόμενον τῶν κανόνων αὐτῶν.

Ἀνάλογοι διατάξεις συναντῶνται καὶ εἰς τὸ Ἰταλικόν Σύνταγμα: «Ἡ ἐννομος τάξις τῆς Ἰταλίας συμμορφοῦται πρὸς τοὺς γενικῶς ἀνεγνωρισμένους κανόνας τοῦ Διεθνoῦς Δικαίου» (Ἄρθρ. 10 παρ. 1) καὶ περαιτέρω «ἡ Ἰταλία συγκατατίθεται, ὑπὸ τὸν ὄρον τῆς ἀμοιβαιότητος μετ' ἄλλων κρατῶν, εἰς τοὺς περιορισμοὺς τῆς κυριαρχίας τοὺς ἀναγκαιοῦντας εἰς τὰξιν, ἐξασφαλίζουσιν τὴν εἰρήνην καὶ τὴν δικαιοσύνην μεταξὺ τῶν ἔθνων, ἐνισχύει δὲ καὶ εὐνοεῖ τὰς διεθνεῖς ὀργανώσεις, αἱ ὁποῖαι ἔχουσι τοιοῦτον σκοπόν» (Ἄρθρ. 11 ἐδ. 2, 3).

Αἱ δύο ἀνωτέρω διατάξεις, περιλαμβανόμεναι εἰς ἄρθρα τοῦ Συντάγματος, εἶναι νομικῶς ἀδιάβλητοι, ἡ δὲ ἐφαρμογὴ αὐτῶν

καθίσταται εύχερης λόγω της σαφούς και συγκεκριμένης αὐτῶν διατυπώσεως. Ἡ ἀναγνώρισις τῶν διεθνῶν κανόνων ὑπὸ της ἰταλικῆς ἐννόμου τάξεως εἶναι προφανές δι' ἀφορᾶ «τοὺς γενικῶς ἀνεγνωρισμένους» καὶ συνεπῶς οἱ συμβατικοὶ κανόνες δεόν ν' ἀκολουθήσουν τὴν ὑπὸ τοῦ Συντάγματος προβλεπομένην εἰδικὴν διαδικασίαν, ὡς πρὸς τὴν ἰσχύον αὐτῶν εἰς τὸ ἐσωτερικόν. Πάντως τὰ ἀνωτέρω ἄρθρα, ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὴν ρητὴν ἀποκήρυξιν τοῦ πολέμου, τείνουν εἰς τὴν εὐθυγράμμισιν τοῦ ἰταλικοῦ δικαίου πρὸς τὴν διεθνή ἐννομον τάξιν.

Ἄρθρον 7 Ἰσπανικῆς Δημοκρατίας «Τὸ Ἰσπανικόν Κράτος θά σέβεται τοὺς γενικοὺς κανόνας τοῦ Διεθνοῦς Δικαίου, ἐνωματικῶν αὐτοῦ εἰς τὸ θετικόν αὐτοῦ δίκαιον». Ἐν συνεχείᾳ τὸ ἄρθρ. 65 «πᾶσαι αἱ διεθνεῖς συμβάσεις, ἐπικυρωθεῖσαι ὑπὸ της Ἰσπανίας καὶ πρωτοκολληθεῖσαι εἰς τὴν Κ.τ.Ε., αἱ ὁποῖαι θά ἔχουν τὸν χαρακτήρα διεθνοῦς κανόνος, θεωροῦνται ὡς ἀναπόσπαστον μέρος της Ἰσπανικῆς νομοθεσίας, ἥτις ὀφείλει νὰ συμμορφοῦται πρὸς τὰς διατάξεις αὐτῶν».

Τὰς ἰδίας ἐπίσης ἀρχὰς υἰοθετοῦν τὸ Σύνταγμα της Βιρμανίας τοῦ 1947, τὸ ὁποῖον ἀποδέχεται «τὰς ἀρχὰς τοῦ Διεθνοῦς Δικαίου γενικῶς ἀναγνωριζόμενας, ὡς κανόνα συμπεριφορᾶς εἰς τὰς σχέσεις μετὰ τῶν ἄλλων Κρατῶν» (Ἄρθρ. 211). Τὸ Σύνταγμα της Βαυαρίας τοῦ 1946 «οἱ γενικῶς ἀνεγνωρισμένοι κανόνες τοῦ Διεθνοῦς Δικαίου θεωροῦνται ὡς τμῆμα τοῦ ἐσωτερικοῦ δικαίου» (Ἄρθρ. 88). Τὸ Σύνταγμα της Ἑσθίας 1946 «οἱ κανόνες τοῦ διεθνοῦς δικαίου ἀποτελοῦν ἀναπόσπαστα μέρη τοῦ ἐσωτερικοῦ δικαίου, χωρὶς νὰ ἀπαιτηται ρητὴ μετατροπὴ αὐτῶν εἰς ἐσωτερικόν δίκαιον» (Ἄρθρ. 67). Τὸ Σύνταγμα της Βυρτεμβέργης καὶ Βάδης 1946 «οἱ γενικῶς ἀνεγνωρισμένοι κανόνες τοῦ διεθνοῦς δικαίου ἀποτελοῦν ἀναπόσπαστον τμῆμα τοῦ ἐσωτερικοῦ δικαίου. Εἶναι ὀποχρεωτικοὶ διὰ τὸ Κράτος καὶ δι' ἕκαστον πολίτην». Τέλος τὸ Σύνταγμα της Ὁμοσπονδιακῆς Δημοκρατίας της Γερμανίας τοῦ 1949 ὀρίζει: «οἱ γενικοὶ κανόνες τοῦ Διεθνοῦς Δικαίου ἀποτελοῦν ἀναπόσπαστον μέρος τοῦ ὁμοσπονδιακοῦ δικαίου. Ἐχουν ὕπεροχὴν ἐναντι τῶν νόμων καὶ δημοσουργοῦν κατ' εὐθείαν δικαίωματα καὶ ὀπο-

χρεώσεις εις τοὺς κατοίκους τοῦ ἔθνος.
διακοῦ ἑδάφους».

Πᾶσαι αἱ ἀνωτέρω ἐκτεθεῖσαι συνταγματικαὶ διατάξεις ἀποτελοῦν ἀξιόλογον προσπάθειαν ἑναρμονίσεως τῶν συνταγματικῶν κανόνων πρὸς τοὺς κανόνας τῆς διεθνοῦς νομιμότητος. Χωρὶς νὰ ἐπιλύωνται ἅπαντα τὰ θέματα τῆς εἰρήνης καὶ τοῦ πολέμου κατὰ ὁμοιόμορφον τρόπον εἰς τὰ πλαίσια ἀμφοτέρων τῶν ἐννόμων τάξεων, ἐσωτερικῆς καὶ διεθνοῦς, τὰ προαναφερθέντα συντάγματα σημειώσασιν ἀναμφισβήτητον πρόοδον ἐν συγκρίσει πρὸς τὰ λοιπὰ ἰσχύοντα. Οὕτω καταβάλλεται ἀξιόλογος καὶ ἐν πολλοῖς ἐπιτυχῆς προσπάθεια ἐπιλύσεως ἐν τῇ πράξει τοῦ προβλήματος τῶν σχέσεων τῶν δύο δικαίων, ἐπιτυγχανομένης τῆς ἐνότητος αὐτῶν, ὡς πρὸς τὸ περιεχόμενον τῶν κανόνων ἀμφοτέρων τῶν δικαίων καὶ τὴν σύγχρονον καὶ αὐτόματον αὐτῶν ἰσχύον.

Διὰ τοῦ τρόπου τούτου προστίθεται εἰς τοὺς διεθνεῖς κανόνας συμπληρωματικῶς ἡ συνταγματικὴ κύρωσις, ἡ ὁποία κατὰ τὴν σύγχρονον ἐποχὴν εἶναι πλέον συγκεκριμένη καὶ ἀποτελεσματικὴ τῆς διεθνοῦς κυρώσεως.

ΠΙΝΑΞ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΓΕΝΙΚΑ

	Σελίς
Δίκαιον και θεωρίαι	1
1. Περί Πολιτείας	4
2. Τό Σύνταγμα	14
3. Είδη πολιτευμάτων	16
4. Ίστορία τῶν ἑλληνικῶν πολιτευμάτων	19
5. Αἱ Πηγαί Συνταγματικοῦ Δικαίου	25

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ

ΜΟΡΦΗ, ΟΡΓΑΝΩΣΙΣ ΚΑΙ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΕΙΑΣ

1. ΒΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΕΥΜΑΤΟΣ

1. Δημοκρατία - Λαϊκή Κυριαρχία	29
2. Ἀντιπροσωπευτικόν Σύστημα—Καινοβουλευτισμός	30
3. Διάκρισις τῶν ἐξουσιῶν	32
4. Κληρονομικότης τοῦ Ἀνωτάτου Ἀρχόντος	33
5. Καθολικὴ ψηφοφορία	33
6. Ἀτομικαὶ ἐλευθερίαι	34

2. ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΙ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΕΥΜΑΤΟΣ

1. Αἱ τρεῖς λειτουργίαι	54
2. Διάκρισις τῶν νόμων	55
3. Ἐλεγχος τῆς συνταγματικότητος τῶν νόμων καὶ τῶν διαταγμάτων	55
Α. Νομοθετικὴ λειτουργία	56
Β. Ἐκτελεστικὴ ἢ διοικητικὴ λειτουργία	59
Γ. Δικαστικὴ ἐξουσία	61
Δ. Συνομολόγησις τῶν διεθνῶν συνθηκῶν	63

3. ΟΡΓΑΝΑ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΕΙΑΣ

Α. Ὁ Λαὸς	66
Β. Ὁ Βασιλεὺς	68
Γ. Ἡ Βουλὴ	71
Δ. Τό Ὑπουργικόν Συμβούλιον	74
Ε. Οἱ Ὑπουργοί	75

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

ΔΙΟΙΚΗΣΙΣ

	Σελίς
1. ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ	
Διοικητική λειτουργία	80
2. ΚΕΝΤΡΙΚΑ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΑ ΟΡΓΑΝΑ	
1. Συμβούλιον Ἐπικρατείας	81
2. Ἐλεγκτικόν Συνέδριον	83
3. Νομικόν Συμβούλιον τοῦ Κράτους	83
4. Ἀνώτατον Συμβούλιον Δημοσίων Ὑπηρεσιῶν	83
5. Δικαστήριον Συγκρούσεως Καθηκόντων	84
3. ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΑ ΟΡΓΑΝΑ—ΟΡΓΑΝΑ ΓΕΝΙΚΗΣ ΔΙΟΙΚΗΣΕΩΣ	
1. Γενικοὶ Διοικηταὶ	84
2. Νομάρχαι	85
3. Ἐπαρχοὶ	85
4. Δήμαρχοι	86
4. ΔΗΜΟΣΙΟΙ ΥΠΑΛΛΗΛΟΙ	
1. Ὅρισμός	86
2. Προσόντα	87
3. Διορισμός	87
4. Ὁρκωμοσία καὶ ἀνάληψις ὀφηρεσίας	88
5. Κατηγορίαι καὶ διαβαθμίσεις ὑπαλλήλων	88
6. Καθήκοντα	89
7. Ἀσυμβίβαστον	90
8. Ἀστική εὐθύνη	91
9. Δικαιώματα	91
10. Μεταβολαὶ καταστάσεως	92
11. Πειθαρχικὴ δίωξις	93
5. ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΔΙΟΙΚΗΣΙΣ	
1. Διοικητικὴ ἀποκέντρωσις	95
2. Αὐτοδιοικήσις	96
3. Διοικητικὴ ἐποπτεία	98
4. Δημόσιαι παραχωρήσεις ἢ ἐπιχειρήσεις	98
5. Νομικά Πρόσωπα δημοσίου δικαίου	99
6. Η ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗ ΠΡΑΞΙΣ	
Ἡ διοικητικὴ πράξις	99

Ζ. Η ΕΥΘΥΝΗ ΤΗΣ ΔΙΟΙΚΗΣΕΩΣ

Σελίς

Ἡ εὐθύνη τῆς διοικήσεως	101
-----------------------------------	-----

Β. ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΙ ΚΑΙ ΕΣΟΔΑ

Προϋπολογισμὸς καὶ ἔσοδα	103
------------------------------------	-----

Ξ. ΕΙΔΙΚΟΝ ΚΑΘΕΣΤΩΣ ΤΟΥ ἉΓΙΟΥ ὌΡΟΥΣ

Εἰδικὸν καθεστῶς τοῦ Ἁγίου Ὄρους	106
--	-----

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

I. Σχέσεις Διεθνούς καὶ Δημοσίου Δικαίου	106
1. Θεωρητικὴ ἀντίληψις	106
2. Διεθνὴς πρακτικὴ	108
3. Τὰ ἐν Ἑλλάδι ἰσχύοντα	110
II. Ἐπικύρωσις τῶν Συνθηκῶν	115
1. Διεθνὴς πρακτικὴ	116
2. Τὸ νέον Γαλλικὸν Σύνταγμα	117
3. Μυστικαὶ συνθήκαι	120
4. Ἐκχώρησις ἐδάφους	122
III. Ἡ ἰσχὺς τῶν Συνθηκῶν εἰς τὸ ἑσωτερικόν	126
1. Διεθνὴς πρακτικὴ	126
2. Γαλλικὸν Σύνταγμα	128
VI. Ὁ Διεθνὴς Παραστάτης	132
V. Ἀρμοδιότης κηρύξεως τοῦ πολέμου	134
Α. Ἀρμόδιον ὄργανον καὶ διαδικασία κηρύξεως τοῦ πολέμου, ἀρμοδιότης τοῦ Ἀρχηγοῦ τοῦ κράτους, ἀρμοδιότης μικτῆ, ἀρμοδιότης τῶν νομοθετικῶν σωμάτων κ.τ.λ.	136
Β. Συνταγματικοὶ περιορισμοὶ τοῦ δικαιώματος τῆς κηρύξεως τοῦ πολέμου. Ἀποκήρυξις τοῦ πολέμου, προσφυγὴ εἰς τὴν διαιτησίαν, ὑπαγωγή τῶν συνταγματικῶν διατάξεων εἰς τοὺς κανόνας τοῦ Διεθνούς Δικαίου	144
Πίναξ Περιεχομένων	158

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

ΔΙΟΙΚΗΣΙΣ

1. ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ		Σελίς
Διοικητική λειτουργία		80
2. ΚΕΝΤΡΙΚΑ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΑ ΟΡΓΑΝΑ		
1. Συμβούλιον Ἐπικρατείας		81
2. Ἐλεγκτικόν Συνέδριον		83
3. Νομικόν Συμβούλιον τοῦ Κράτους		83
4. Ἀνώτατον Συμβούλιον Δημοσίων Ὑπηρεσιῶν		83
5. Δικαστήριον Συγκρούσεως Καθηκόντων		84
3. ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΑ ΟΡΓΑΝΑ—ΟΡΓΑΝΑ ΓΕΝΙΚΗΣ ΔΙΟΙΚΗΣΕΩΣ		
1. Γενικοὶ Διοικηταὶ		84
2. Νομάρχαι		85
3. Ἐπαρχοὶ		85
4. Δήμαρχοι		86
4. ΔΗΜΟΣΙΟΙ ΥΠΑΛΛΗΛΟΙ		
1. Ὅρισμός		86
2. Προσόντα		87
3. Διορισμός		87
4. Ὁρκωμοσία καὶ ἀνάληψις ὑπηρεσίας		88
5. Κατηγορίαι καὶ διαβαθμίσεις ὑπαλλήλων		88
6. Καθήκοντα		89
6 / 7. Ἀσυμβίβαστον		90
8. Ἀστική εὐθύνη		91
9. Δικαιώματα		91
10. Μεταβολαὶ καταστάσεως		92
11. Πειθαρχικὴ δίωξις		93
5. ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΔΙΟΙΚΗΣΙΣ		
1. Διοικητικὴ ἀποκέντρωσις		95
2. Αὐτοδιοίκησις		96
3. Διοικητικὴ ἐποπτεία		98
4. Δημοσiai παραχωρήσεις ἢ ἐπιχειρήσεις		98
5. Νομικά Πρόσωπα δημοσίου δικαίου		99
6. Ἡ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗ ΠΡΑΞΙΣ		
Ἡ διοικητικὴ πράξις		99

Ζ. Η ΕΥΘΥΝΗ ΤΗΣ ΔΙΟΙΚΗΣΕΩΣ

Σελίς

Ἡ εὐθύνη τῆς διοικήσεως	101
-----------------------------------	-----

Β. ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΙ ΚΑΙ ΕΣΟΔΑ

Προϋπολογισμός καὶ ἔσοδα	103
------------------------------------	-----

Γ. ΕΙΔΙΚΟΝ ΚΑΘΕΣΤΩΣ ΤΟΥ ἉΓΙΟΥ ὌΡΟΥΣ

Εἰδικὸν καθεστῶς τοῦ Ἁγίου Ὄρους	106
--	-----

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

I. Σχέσεις Διεθνούς καὶ Δημοσίου Δικαίου	106
1. Θεωρητικὴ ἀντίληψις	106
2. Διεθνὴς πρακτικὴ	108
3. Τὰ ἐν Ἑλλάδι ἰσχύοντα	110
II. Ἐπικύρωσις τῶν Συνθηκῶν	115
1. Διεθνὴς πρακτικὴ	116
2. Τὸ νέον Γαλλικὸν Σύνταγμα	117
3. Μυστικαὶ συνθήκαι	120
4. Ἐκχώρησις ἐδάφους	122
III. Ἡ ἰσχὺς τῶν Συνθηκῶν εἰς τὸ ἑσωτερικόν	126
1. Διεθνὴς πρακτικὴ	126
2. Γαλλικὸν Σύνταγμα	128
VI. Ὁ Διεθνὴς Παραστάτης	132
V. Ἀρμοδιότης κηρύξεως τοῦ πολέμου	134
Α. Ἀρμοδιὸν ὄργανον καὶ διαδικασία κηρύξεως τοῦ πολέμου, ἀρμοδιότης τοῦ Ἀρχηγοῦ τοῦ κράτους, ἀρμοδιότης μικτῆ, ἀρμοδιότης τῶν νομοθετικῶν σωμάτων κ.τ.λ.	136
Β. Συνταγματικοὶ περιορισμοὶ τοῦ δικαιώματος τῆς κηρύξεως τοῦ πολέμου. Ἀποκήρυξις τοῦ πολέμου, προσφυγὴ εἰς τὴν διαιτησίαν, ὁπαγωγὴ τῶν συνταγματικῶν διατάξεων εἰς τοὺς κανόνας τοῦ Διεθνούς Δικαίου	144
Πίναξ Περιεχομένων	158